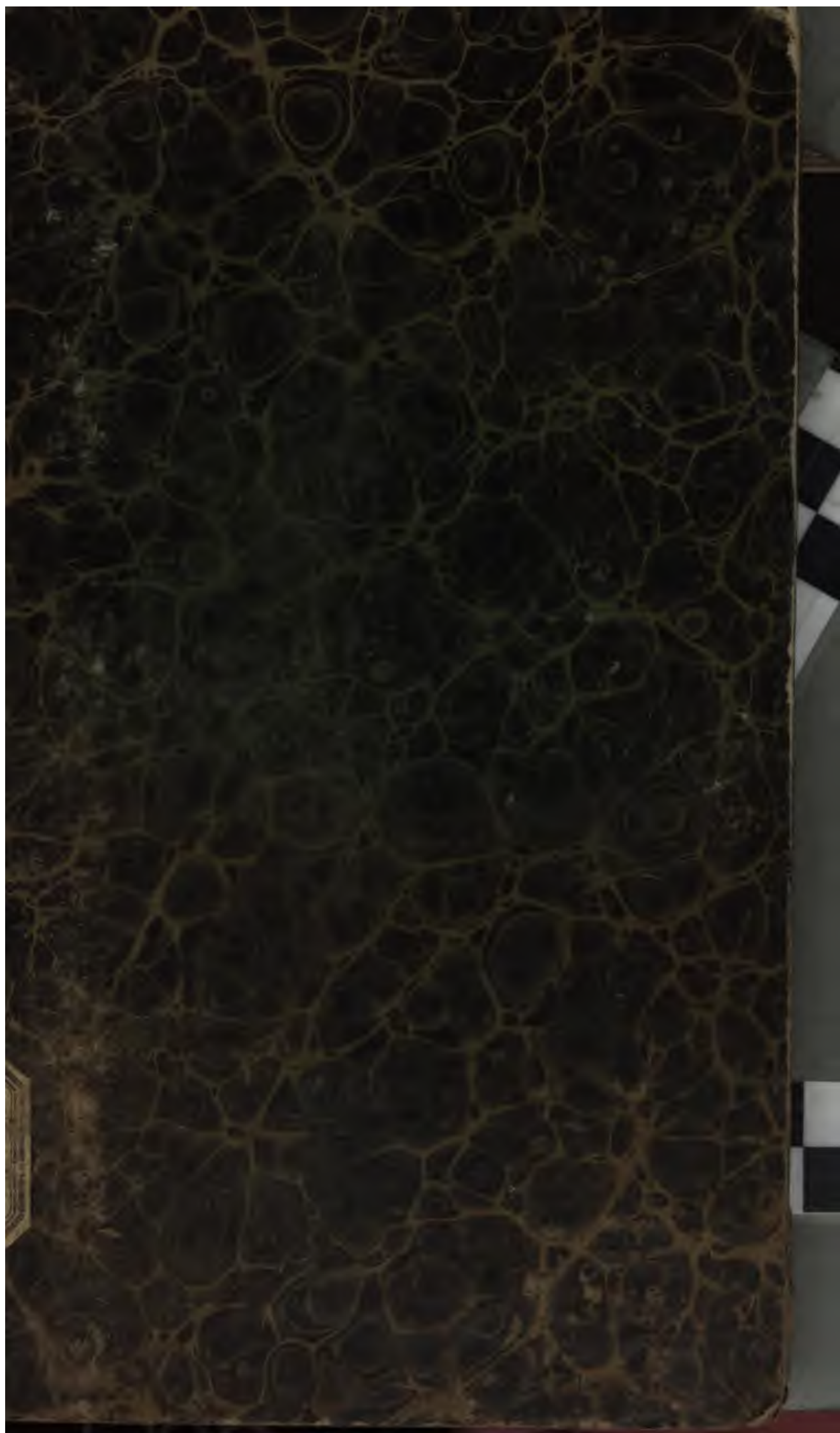




uchhandlung

vo



Xenophon

Xenofon's
Feldzug nach Oberasien,

verbessert,

und mit

Inhaltsanzeigen

und einem

Wortregister

versehen,

von

Dr. F. H. Bothe.

Vierte umgearbeitete Auflage.

Leipzig, 1825.
J. C. Hinrichssche Buchhandlung.

LIPSIAE,
IMPRESSIT C. A. DEUTRICH.

Vorrede.

Xenofons Feldzug der Griechen unter Kyros dem Jüngeren verdient, vor andern Arbeiten Xenofons, eine fleißige Lesung in den Schulen. Bei der großen Mannichfaltigkeit und Wichtigkeit seines Inhalts empfiehlt sich dies Werk durch den ächten Stil der Historie, der in schmuckloser Einfachheit seine eigentliche Anmuth findet. In dem letzten Punkt übertrifft es die Hellenika, sowie durch Vermeidung langer Auseinandersetzungen, und sichtbar moralischer oder politischer Beziehungen, sowohl die Kyropädie, als die sokratischen Denkwürdigkeiten.

Warum man gleichwohl früherhin diese Schrift so wenig in öffentlichen Lehranstalten las? Vielleicht, weil andere Werke Xenofons eher für dieselben bearbeitet wurden. Die Lesung der Anabasis in Schulen zu befördern und zu erleichtern, ist die Hauptabsicht dieser Ausgabe, die Schneiders Text und Wortregister (jenen hin und

wieder verbessert, dieses vervollständigt und zweckmäßig abgekürzt) liefert; wobei zugleich, nach Art der Thiemischen Kyropädie, durch häufige Abschnitte im Text die Aufmerksamkeit junger Leser öfter erregt als befriedigt wird.

Anmerkungen unter dem Text lagen außer dem Plan einer Schulausgabe. Einiges dahin Gehörige ist in das Register zusammengedrängt, und vieles Andere wird der geschickte Lehrer hinzufügen.

Ein Anhang liefert das Verzeichniß der Textänderungen, welche der Herausgeber nöthig fand.

Mannheim, im Januar 1825.

F. H. B.

Kyros' Feldzug nach Oberasien.

Erstes Buch.

Erstes Kapitel.

Dareios Nothos stirbt. Kyros', seines jüngeren Sohnes, Gefahr und Rettung.

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. Ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· 2
Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. Ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος, λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον, καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παῤῥάσιον.
Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν 3
Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. Ὁ δὲ πείθεταί τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

Kyros sucht die Liebe der Perser, um sich der Oberherrschaft seines Bruders zu entziehn. Die unter ihm stehenden übt er in den Waffen.

Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται 4
ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ὑπὸ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἢν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην.
Ὅστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, πάντας 5
οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο, ὥσθ' ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ· καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

Er wirbt heimlich und schlau griechische Heere in verschiedenen Gegenden. Alle ionische Städte fallen von Tissafernes zu ihm ab, außer Milet. Dies belagert er unter einem scheinbaren Vorwande.

6 Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν, ὡς μάλιστα ἐδύνατο, ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευαστότατον λάβοι βασιλέα. Ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν· ὁπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. Καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους, τὸ ἀρχαῖον ἐκ βασιλέως δεδομέναι· τότε δ' ἀπέστησαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι
7 πλὴν Μιλήτου. Ἐν Μιλήτῳ δ' ὁ Τισσαφέρνης προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, [ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον,] τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν· ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. Αὕτη οὖν ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροί-
8 ζειν στράτευμα. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἠξίου, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, δοθῆναί οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν. Καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ᾐσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων, ὧν ὁ Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.

Die griechischen Heere des Kyros im thrakischen Chersones, in Thessalien und in andern Ländern, unter griechischen Anführern.

9 Ἄλλο δὲ στράτευμα συνελέγετο αὐτῷ ἐν Χεῤῥονήσῳ τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου, τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος φυγάς· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος, ἠγάσθη τε αὐτόν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς· ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων, καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χεῤῥονήσου ὁρμώμενος, τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντικαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω
10 τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ἐτύγχανε ξένος ὢν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. Ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν

ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. Οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώ- 11
τιον, ξένον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς ἐπὶ Πεισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων Πεισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον, καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιὸν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. Καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

Zweites Kapitel.

Kyros wendet einen Feldzug gegen die Peisider vor. Seiner persischen und griechischen Truppen Zahl und Anführer. Alle sammeln sich in und bei Sardes in Lydien.

Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει αὐτῷ ἤδη (um Olymp. 94, 4. vor Christ. Geb. 400.) πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὡς Πεισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντα ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ Ἀριστίππῳ, συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι, ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παρήγγειλε λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν.
Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγά- 2
δας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν, ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι, πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. Οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο (ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ), καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα παρῆσαν εἰς Σάρδεις. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρ- 3
εγένετο εἰς Σάρδεις ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος, ὁπλίτας ἔχων χιλίους· Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς, ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς τριακοσίους μὲν ὁπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων, παρεγένετο. Ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων.

Tissafernes reist schnell zu Artaxerxes, und benachrichtigt ihn von Kyros' bedenklichem Feldzuge. Artaxerxes rüstet sich auch.

Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο· Τισσαφέρνης δὲ 4
κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ

Πεισίδας τὴν παρασκευήν, πορεύεται ὡς βασιλέα, ᾗ ἐδύνατο
5 τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. Καὶ βασιλεὺς μὲν δή, ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Kyros bricht von Sardes auf, und marschirt durch Lydien und Phrygien. Kyros' und Artaxerxes' Residenzen zu Keläna in Phrygien, am Mäander und Marsyas. Fabel von dem letzteren Fluß.

Κῦρος δὲ ἔχων, οὓς εἶπον, ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων, καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Τούτου τὸ εὖρος δύο
6 πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά. Τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ὀκτώ, εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην, καὶ εὐδαίμονα, καὶ μεγάλην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά· καὶ ἥκει Μένων ὁ Θετταλὸς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς πεντακοσίους,
7 Δόλοπας, καὶ Αἰνιᾶνας, καὶ Ὀλυνθίους. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην, καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν καὶ παράδεισος μέγας, ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν
8 ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνά, ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. Ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὖρος εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας.
9 Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν.

Klearchos, der lakedämonische Flüchtling, stößt hier mit Mannschaft zu Kyros. Dieser mustert nun das ganze Heer. Zahl desselben, nochmals angegeben. Kyros marschirt weiter durch Mysien, und hält die Soldaten ungern mit Versprechungen hin.

Ἐνταῦθα ἔμεινεν ὁ Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἧκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φυγάς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους· ἅμα δὲ καὶ Σωσίας παρῆν ὁ Συρακούσιος, ἔχων ὁπλίτας χιλίους· καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκάς, ἔχων ὁπλίτας χι-

λίους. Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλ-
λήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες,
ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχι-
λίους. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, 10
εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας
τρεῖς, ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε, καὶ ἀγῶνα
ἔθηκε· τὰ δὲ ἆθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν
ἀγῶνα καὶ Κῦρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, πα-
ρασάγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγορὰν, πόλιν οἰκουμένην,
ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς 11
τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καΰστρου πεδίον, πόλιν
οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε, καὶ τοῖς στρα-
τιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ πολλάκις
ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπῄτουν. Ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε·
καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου
ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

Epyaxa, die kilikische Königin, kommt zu Kyros, und bringt ihm Geld. Die Midasquelle bei der Stadt Thymbrion. Musterung des Heers, besonders der Griechen, vor der Königin.

Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα, ἡ Συεννέσιος γυνὴ, τοῦ 12
Κιλίκων βασιλέως, παρὰ Κῦρον, καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι
χρήματα πολλά. Τῇ οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος
μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας
περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγε-
νέσθαι Κῦρον τῇ Κιλίσσῃ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, 13
παρασάγγας δέκα, εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐν-
ταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη τοῦ
Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θη-
ρεῦσαι, οἴνῳ κεράσας αὐτήν. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς 14
δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Τυριαῖον, πόλιν οἰκουμένην.
Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κί-
λισσα Κύρου ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα αὐτῇ. Βουλόμενος οὖν
ἐπιδεῖξαι, ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ
τῶν βαρβάρων. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς 15
εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στῆναι, συντάξαι δὲ ἕκαστον
τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν
δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· τὸ δ' εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ
οἱ ἐκείνου· τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Ἐθεώρει οὖν ὁ 16
Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαυνον τε-
ταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας,
παρελαύνων ἐφ' ἅρματος, καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἁρμαμάξης.
Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ
κνημῖδας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας. Ἐπεὶ δὲ πάντας 17
παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πέμψας Πί-

γέρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων,
ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν
φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις, καὶ, ἐπεὶ
ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπήεσαν· ἐκ δὲ τούτου,
θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος
18 ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. Τῶν δὲ βαρβάρων
φόβος πολὺς καὶ ἄλλοις, καὶ ἥ τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς
ἁρμαμάξης, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καταλιπόντες τὰ ὤνια,
ἔφευγον· οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον.
Ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ
στρατεύματος ἐθαύμαζε· Κῦρος δὲ ἥσθη, τὸν ἐκ τῶν Ἑλ-
λήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών.

Kyros marschirt weiter durch Frygien, Lykaonien und Kappadokien. Hier tödtet er einige angesehene Perser.

19 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν,
εἰς Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην· ἐνταῦθα ἔμεινε
τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν διελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς
πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε
20 διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν. Ἐντεῦθεν ὁ
Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην
ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας, οὓς Μένων εἶχε, καὶ
αὐτόν [Μένωνα τὸν Θεσσαλόν]. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων
ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας
εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάναν πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην
καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν ᾧ Κῦρος
ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην, Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βα-
σίλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμε-
νος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

Kyros fällt in Kilikien ein. Tarsos wird geplündert. Epyaxa stiftet Freundschaft zwischen Kyros und ihrem Gemahl. Beide Fürsten beschenken sich.

21 Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἡ δὲ
εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἁμαξιτὸς, ὀρθία ἰσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος
εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν· ἐλέγετο δὲ καὶ Συέν-
νεσιν εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων, φυλάττοντα τὴν εἰσβολήν. Δι'
ὃ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἧκεν ἄγγελος
λέγων, ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ᾔσθετο τό
τε Μένωνος στράτευμα ὅτι ἤδη ἐν Κιλικίᾳ εἴη εἴσω τῶν ὀρέων,
καὶ ὅτι τριήρεις ἤκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλι-
κίαν Ταμὼν ἔχοντα, τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου.
22 Κῦρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε

τὰς σκηνάς, οὗ ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. Ἐντεῦθεν δὲ κατέ-
βαινεν εἰς πεδίον μέγα, καλόν, καὶ ἐπίῤῥυτον, καὶ δένδρων
παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ
μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς φέρει· ὄρος
δ' αὐτὸ περιέχει ὀχυρὸν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς
θάλατταν. Καταβὰς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε στα- 23
θμοὺς τέσσαρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρ-
σούς, πόλιν τῆς Κιλικίας μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα
ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασίλεια, τοῦ Κιλίκων βασιλέως. Διὰ
μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμός, Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο
πλέθρων. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ 24
Συεννέσιος εἰς χωρίον ὀχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ κα-
πηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦν-
τες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς. Ἐπύαξα δέ, ἡ Συεννέσιος γυνή,
προτέρα Κύρου πέντε ἡμέρας εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο· ἐν δὲ τῇ 25
ὑπερβολῇ τῶν ὀρέων, τῶν εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τοῦ Μέ-
νωνος στρατεύματος ἀπώλοντο. Οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντάς
τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων· οἱ δέ, ὑπολειφθέντας,
καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα, οὐδὲ τὰς ὁδούς,
εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἑκατὸν ὁπλῖ-
ται. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἧκον, τήν τε πόλιν [τοὺς Ταρσοὺς] 26
διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι,
καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ ἐπεὶ εἰσήλασεν εἰς
τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν. Ὁ δὲ οὔτε
πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη,
οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε, πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ
πίστεις ἔλαβε. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, 27
Συέννεσις μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν·
Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵπ-
πον χρυσοχάλινον, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ ψέλλια, καὶ
ἀκινάκην χρυσοῦν, καὶ στολὴν Περσικήν, καὶ τὴν χώραν
μηκέτι ἁρπάζεσθαι, τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἤν που
ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

Drittes Kapitel.

Die Griechen, Kyros' Absicht bei diesem Feldzuge ahndend, wollen nicht weiter marschiren. Klearchos versucht seine Soldaten zu zwingen, und wird fast gesteinigt. Seine erste Rede an sie.

Ἐνταῦθ' ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι, μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. Πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου,

2 ἐπεὶ ἤρξατο προϊέναι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε
τοῦ μὴ καταπετρωθῆναι· ὕστερον δὲ, ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ
δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρα-
τιωτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς (οἱ
δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων)· εἶτα ἔλεξε τοιάδε·
3 Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς
παροῦσι πράγμασιν. Ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο, καί
με, φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος, τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυ-
ρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατ-
εθέμην ἐμοὶ, ἀλλ᾽ οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ᾽ εἰς ὑμᾶς ἐδα-
4 πάνων. Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾷκας ἐπολέμησα, καὶ
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ᾽ ὑμῶν, ἐκ τῆς Χεῤῥονή-
σου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοι-
κοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν· ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν
ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ᾽
5 ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ᾽ ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμ-
πορεύεσθαι, ἀνάγκη δή μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φι-
λίᾳ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ᾽ ὑμῶν ἰέναι.
Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα· αἱρήσομαι δ᾽ οὖν ὑμᾶς,
καὶ σὺν ὑμῖν ὅ τι ἂν δέῃ πείσομαι· καὶ οὔποτ᾽ ἐρεῖ οὐδεὶς,
ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς
6 Ἕλληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην. Ἀλλ᾽ ἐπεὶ
ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν
ὑμῖν ἕψομαι, καὶ ὅ τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς
ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν
ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιος, ὅπου ἂν ὦ· ὑμῶν δ᾽ ἐρημωθεὶς
οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι οὔτ᾽ ἂν φίλον ὠφελῆσαι, οὔτ᾽ ἂν
ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. Ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος, ὅπῃ ἂν καὶ ὑμεῖς,
7 οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε. Ταῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ στρατιῶται,
οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ
φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπῄνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου
καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι, λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ
σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.

Kyros' Unruhe und Gram. Klearch redet noch einmal zu seinem Heere.

8 Κῦρος δὲ, τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος, μετεπέμ-
πετο τὸν Κλέαρχον. Ὁ δ᾽ ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρᾳ δὲ
τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον, ἔλεγε θαῤῥεῖν, ὡς
καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ᾽ ἐκέ-
9 λευεν αὐτόν· αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη ἰέναι. Μετὰ δὲ ταῦτα συνα-
γαγὼν τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας, καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ,
καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες στρα-
τιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς,
ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον· (οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι ἐκείνου

στρατιῶται, ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκεῖνος ἡμῖν
ἔτι μισθοδότης·) ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν, οἶδα· 10
ὥστε καὶ, μεταπεμπομένου αὐτοῦ, οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν
μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμέ-
νος αὐτόν· ἔπειτα δὲ καὶ δεδιὼς, μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ,
ὧν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἠδικῆσθαι. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα 11
εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βου-
λεύεσθαι, ὅ τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. Καὶ εἴτε μένομεν αὐ-
τοῦ, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα μενοῦ-
μεν· εἴτε δὴ δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα ἄπιμεν,
καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε στρα-
τηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν. Ὁ δὲ ἀνὴρ πολλοῦ μὲν 12
ἄξιος φίλος, ᾧ ἂν φίλος ᾖ· χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς, ᾧ ἂν
πολέμιος ᾖ. Ἔτι δὲ δύναμιν ἔχει καὶ πεζὴν, καὶ ἱππικὴν,
καὶ ναυτικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα.
Καὶ γὰρ οὐδὲ πόῤῥω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθέζεσθαι· ὥστε
ὥρα λέγειν, ὅ τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι. Ταῦτ' εἰπὼν
ἐπαύσατο.

Streitreden im Heer über die Sache. Die Griechen sehen ein, wie schwierig es sei, wider Willen des Kyros', oder gar durch seine Beihülfe zurückzukehren.

Ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέ- 13
ξοντες, ἃ ἐγίγνωσκον· οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι,
ἐπιδεικνύντες, οἵα εἴη ἡ ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ
μένειν, καὶ ἀπιέναι. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προσποιούμενος σπεύ- 14
δειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγοὺς
μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος
ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι (ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν
τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι) καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας
δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ
ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, ὅστις ὡς διὰ φιλίας τῆς χώ-
ρας ἀπάξει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν
ταχίστην· πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα,
ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε ὁ Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλα-
βόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἡρπακότες.
Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα [εἶπε], μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε 15
τοσοῦτον· Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατη-
γίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω (πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ
τοῦτο οὐ ποιητέον)· ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἂν ἕλησθε, πείσο-
μαι ᾗ δυνατὸν μάλιστα, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπί-
σταμαι, ὡς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων. Μετὰ δὲ 16
τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ
πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου μὴ
ποιουμένου· ἐπιδεικνὺς δὲ, ὡς εὔηθες εἴη, ἡγεμόνα αἰτεῖν

παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. Εἰ δὲ τῷ καὶ τῷ
ἡγεμόνι πιστεύσομεν, ᾧ ἂν Κῦρος διδῷ, τί κωλύει καὶ τὰ
17 ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν; Ἐγὼ μὲν γὰρ
ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς
αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι,
ᾧ ἂν δοίη, ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγοι, ὅθεν οὐχ οἷόν τε
ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν, ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου, λα-
18 θεῖν αὐτὸν ἀπελθών· ὃ οὐ δυνατόν ἐστιν. Ἀλλ' ἔγωγε φημὶ
ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι, ἄνδρας ἐλθόντας
πρὸς Κῦρον, οἵ τινες ἐπιτήδειοι, σὺν Κλεάρχῳ, ἐρωτᾶν
ἐκεῖνον, τί βούλεται ἡμῖν χρῆσθαι· κἂν μὲν ἡ πρᾶξις ᾖ πα-
ραπλησία οἵαπερ καὶ πρότερον ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπεσθαι
καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συν-
19 αναβάντων· ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνηται
καὶ ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνοτέρα, ἀξιοῦν, ἢ πείσαντα
ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι (οὕτω γὰρ καὶ
ἑπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἑποίμεθα, καὶ ἀπιόντες
ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν)· ὅ τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγ-
γεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.

Die Griechen fragen bei Kyros an, wohin der Zug gehe. Wie er sie hintergeht. Er verspricht den Soldaten, statt eines Dariken, monatlich anderthalb.

20 Ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμ-
πουσιν, οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. Ὁ δ'
ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούοι, Ἀβροκόμαν ἐχθρὸν ἄνδρα ἐπὶ τῷ
Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς· πρὸς
τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν ᾖ ἐκεῖ, τὴν δίκην
ἔφη χρήζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς
21 ταῦτα βουλευσόμεθα. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ ἀπαγ-
γέλλουσι τοῖς στρατιώταις. Τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγει
πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπεσθαι. Προσαιτοῦσι δὲ
μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν, οὗ πρό-
τερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ
στρατιώτῃ. Ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, οὐδ' ἐνταῦθ' ἤκουεν
οὐδεὶς ἔν γε τῷ φανερῷ.

Viertes Kapitel.

Kyros reist nach Issoi in Kilikien. Hier stößt eine lakedämonische Hülfsflotte zu ihm. Die unter Abrokomas am Eufrat dienenden Griechen gehen zu Kyros über.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα,
ἐπὶ τὸν Σάρον ποταμὸν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. Ἐν-

τεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν
Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. Ἐντεῦθεν ἐξελαύ-
νει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσούς, τῆς
Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγά-
λην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ 2
Κύρῳ παρῆσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριάκοντα καὶ
πέντε, καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος.
Ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ταμὼς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς
ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε
Τισσαφέρνῃ φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν.
Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, 3
μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρα-
τήγει παρὰ Κύρῳ. Αἱ δὲ νῆες ὥρμουν κατὰ τὴν Κύρου σκη-
νήν. Ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἀβροκόμᾳ μισθοφόροι Ἕλληνες
ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ
συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

Kyros bemächtigt sich der Thore Kilikiens und Syriens. Abrokomas flieht mit 300,000 Mann.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ 4
πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἦσαν δὲ ταύτῃ δύο
τείχη· καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννεσις εἶχε
καὶ Κιλίκων φυλακή· τὸ δὲ ἔξω, τὸ πρὸ τῆς Συρίας, βασι-
λέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. Διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ
ποταμός, Κέρσος ὄνομα, εὖρος πλέθρου. Ἅπαν δὲ τὸ μέσον
τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ·
ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενή, καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν
καθήκοντα· ὕπερθεν δὲ ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς
τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεσαν πύλαι. Ταύτης οὖν ἕνεκα 5
τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίτας
ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς
πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύ-
λαις· ὅπερ ᾤετο ποιήσειν τὸν Ἀβροκόμαν ὁ Κῦρος, ἔχοντα
πολὺ στράτευμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ'
ἐπεὶ ἤκουε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης
παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυ-
ριάδας στρατιᾶς.

Kyros marschirt durch Syrien nach Fönikien. Zwei griechische Heerführer verlassen ihn, und warum. Kyros verfolgt sie nicht. Was die Griechen dazu sagen.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγ- 6
γας πέντε, εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων

ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον, καὶ ὥρμουν αὐ-
7 τόθι ὁλκάδες πολλαί. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά· καὶ
Ξενίας, ὁ Ἀρκὰς, στρατηγὸς, καὶ Πασίων, ὁ Μεγαρεὺς,
ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι, ἀπέ-
πλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκει, φιλοτιμηθέντες, ὅτι
τοὺς στρατιώτας αὐτῶν παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς
ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν, καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἴα
Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἦσαν ἀφανεῖς,
διῆλθεν ὁ λόγος, ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι. Καὶ οἱ
μὲν εὔχοντο ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι· οἱ δ' ᾤκτει-
8 ρον, εἰ ἁλώσοιντο. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς,
εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖ γε
μέντοι ἐπιστάσθωσαν, ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν (οἶδα γὰρ,
ὅπῃ οἴχονται), οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε
ἑλεῖν τὰ ἐκείνων πλοῖον· ἀλλὰ, μὰ τοὺς θεοὺς, οὐκ ἔγωγε
αὐτοὺς διώξω, οὐδὲ ἐρεῖ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις,
χρῶμαι, ἐπειδὰν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς
κακῶς ποιῶ, καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ· ἀλλὰ ἰόντων ἂν,
εἰδότες, ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους.
Καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι
φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ' ἀπολήψον-
9 ται τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν·
οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν,
ἀκούσαντες τὴν Κύρου ἀρετὴν, ἥδιον καὶ προθυμότερον συν-
επορεύοντο.

Kyros rückt weiter vor. Thörichter Aberglaube der Syrer. Kyros kommt an den Eufrat. Dessen Breite bei der Stadt Thapsakos.

Μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας,
παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος
πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι
θεοὺς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, οὐδὲ τὰς περιστεράς.
Αἱ δὲ κῶμαι, ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ζώ-
10 νην δεδομέναι. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε, παρα-
σάγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δαράδακος ποταμοῦ,
οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσιος βασίλεια,
τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλὸς,
ἔχων πάντα ὅσα ὧραι φύουσι· Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ
11 τὰ βασίλεια κατέκαυσεν. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς,
παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ὄντα
τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο μεγάλη
καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι.

Kyros macht den Griechen bekannt, wohin sein Zug gehe. Was darauf erfolgt.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος, μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι. Οἱ 12 δὲ, ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα. Οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν, αὐτοὺς πάλαι ταῦτα εἰδότας κρύπτειν· καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἂν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς πρότερον μετὰ Κύρου ἀναβᾶσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου· καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ 13 ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρις ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν.

Menons List. Das ganze Heer geht durch den Eufrat, und weiter bis an den Fluß Araxes. Anscheinendes Wunder.

Τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη· Μένων δὲ, πρὶν δῆλον εἶναι, τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, [πότερον ἕψονται Κύρῳ, ἢ οὔ,] συνέλεξε τὸ αὑτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ ἔλεξε τάδε·

Ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες, οὔτε 14 πονήσαντες, τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. Τί οὖν κελεύω ποιῆσαι νῦν; Δεῖται Κῦρος ἕπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα. Ἐγὼ οὖν φημι, ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὅ τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. Ἢν μὲν γὰρ ψηφίσων- 15 ται ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι, ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις ὑμῖν οὖσι χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει (ἐπίσταται δ', εἴ τις καὶ ἄλλος)· ἢν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν πάντες εἰς τοὔμπαλιν, ὑμῖν δ', ὡς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας· καὶ ἄλλου, οὗτινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλοι τεύξεσθε Κύρου. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπεί- 16 θοντο, καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δὲ ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε, καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσητε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι 17 μεγάλαις ὄντες εὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῆ. Ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. Καὶ

τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν
18 μασθῶν [ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ]· οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐ
πώποθ' οὗτος ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ
πλοίοις, ἃ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦ-
ρος διαβῇ. Ἐδόκει δὲ θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι
19 τὸν ποταμὸν Κύρῳ, ὡς βασιλεύσοντι. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει
διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα, παρασάγγας πεντήκοντα,
καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμὸν, ἔνθα ἦσαν
κῶμαι πολλαὶ, μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. Ἐνταῦθα ἔμειναν
ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο.

Fünftes Kapitel.

Kyros zieht durch einen Theil von Arabien. Beschaffenheit desselben. Jagd der Waldesel. Strauße und Trappen.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὸν Εὐφράτην
ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασάγ-
γας τριάκοντα καὶ πέντε. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ
γῆ πεδίον ἅπαν ὁμαλὸν, ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλή-
ρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν
εὐώδη, ὥσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν· θηρία δὲ
παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὄνοι ἄγριοι, οὐκ ὀλίγαι δὲ στρουθοὶ
2 αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ταῦτα δὲ
τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐδίωκον ἐνίοτε. Καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί
τις διώκοι, προδραμόντες ἂν εἱστήκεσαν (πολὺ γὰρ τοῦ ἵπ-
που θᾶττον ἔτρεχον)· καὶ πάλιν, ἐπεὶ πλησιάζοι ὁ ἵππος,
ταὐτὸν ἐποίουν· καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ
ἱππεῖς θηρῷεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. Τὰ δὲ κρέα τῶν
ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ.
3 Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ
ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπεσπᾶτο φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ
δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν ἄρασα ὥσπερ ἱστίῳ χρωμένη. Τὰς
δὲ ὠτίδας, ἄν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται
γὰρ βραχὺ, ὥσπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. Τὰ
δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν.

Kyros kommt zu den engen Pässen (Πύλαι) auf der Gränze Arabiens und Babyloniens. Dürre dieser Gegend. Hauptnahrungszweig der Einwohner.

4 Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ
τὸν Μασκᾶν ποταμὸν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. Ἐνταῦθα ἦν
πόλις ἐρήμη, μεγάλη· ὄνομα δὲ αὐτῇ Κορσωτή. Περιεῤῥεῖτο

δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Μασκᾶ κύκλῳ. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας
τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους 5
τρισκαίδεκα, παρασάγγας ἐννενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. Ἐν τούτοις τοῖς
σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ
γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο [δένδρον] οὐδέν, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν
ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες, ὄνους ἀλέτας περὶ τὸν
ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ
ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. Τὸ δὲ στράτευμα 6
ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ
ἀγορᾷ, ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ
ἀλφίτων τεττάρων σίγλων. Ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβο-
λοὺς καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας
Ἀττικοὺς ἐχώρει. Κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διε-
γίγνοντο.

Subordinazion der Perser, auch der vornehmsten. Kyros' Eile. Xenofons Bemerkung über das persische Reich.

Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ μακροὺς ἤλαυ- 7
νεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι, ἢ πρὸς χι-
λόν. Καὶ δή ποτε, στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς
ἁμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέστη ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν
ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα,
λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκβιβάζειν τὰς ἁμάξας.
Ἐπεὶ δὲ ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ ὀργῇ ἐκέ- 8
λευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦ-
σαι τὰς ἁμάξας. Ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεά-
σασθαι. Ῥίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κάνδυς, ὅπου ἕκα-
στος ἔτυχεν ἑστηκώς, ἵεντο, ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης,
καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς
πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ
καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς
χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλόν, θᾶτ-
τον ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο, μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας.
Τὸ δὲ σύμπαν δῆλος ἦν ὁ Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδόν, 9
καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἢ τινος ἄλλου
ἀναγκαίου ἐκαθέζετο· νομίζων, ὅσῳ μὲν ἂν θᾶττον ἔλθοι,
τοσούτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μάχεσθαι· ὅσῳ δὲ
σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον βασιλεῖ συναγείρεσθαι στρά-
τευμα. Καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασι-
λέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα,
τῷ δὲ μήκει τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις
ἀσθενής, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

Das Heer versorgt sich in der Stadt Charmande. Mißhelligkeit zwischen Menon und Klearch.

10 Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων, καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. Διφθέρας, ἃς εἶχον σκεπάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον, καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος, καὶ σῖτον μελίνης· τοῦτο
11 γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον. Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου, ὁ Κλέαρχος, κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ', ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον, καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ
12 Κλεάρχῳ. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγοράν, ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος, σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν. Κῦρος δ' οὔπω ἧκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε. Τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις ὡς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ (καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἥμαρτεν), ἄλλος δὲ λίθῳ, καὶ ἄλλος,
13 εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ αὐτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα. Καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευσεν αὐτοῦ μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δέ, λαβὼν τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες, ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι, καὶ αὐτὸν Μένωνα,
14 καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. Ὁ δὲ Πρόξενος (ἔτυχε γὰρ ὕστερον προσιών, καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν) εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινεν, ὅτι, αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι, πρᾴως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος· ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.

Kyros legt den Streit bei, und ermahnt die Griechen zur Eintracht.

15 Ἐν τούτῳ δὲ ἐπῄει καὶ Κῦρος, καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα. Εὐθὺς ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἧκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει τάδε·
16 Κλέαρχε καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε, ὅ τι ποιεῖτε. Εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε,

νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι, καὶ ὑμᾶς
οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων
πάντες οὗτοι, οὓς ὁρᾶτε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσον-
ται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος 17
ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν
ἔθεντο τὰ ὅπλα.

Sechstes Kapitel.

Orontes', eines vornehmen Persers, Verrätherei. Kyros entdeckt sie, nimmt ihn fest, und hält Kriegsrecht über ihn, wobei auch Klearchos gegenwärtig ist.

Ἐντεῦθεν προϊόντων, ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κόπρος·
εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. Οὗτοι προϊ-
όντες ἔκαον καὶ χιλὸν, καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντης
δὲ, Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ πολε-
μικὰ λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ,
καὶ πρόσθεν πολεμήσας. Καταλλαγεὶς δὲ οὗτος Κύρῳ εἶπεν, 2
εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακάοντας ἱπ-
πέας ἢ κατακαίνοι ἂν ἐνεδρεύσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν
ἕλοι, καὶ κωλύσειε τοῦ κάειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν, ὥστε
μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς, ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα, βα-
σιλεῖ διαγγεῖλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλι-
μα εἶναι· καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἑκάστου
τῶν ἡγεμόνων. Ὁ δὲ Ὀρόντης, νομίσας ἑτοίμους αὐτῷ εἶναι 3
τοὺς ἱππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι
ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς
ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν, ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι.
Ἐνῆν δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα
καὶ πίστεως. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρὶ, ὡς
ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δείκνυσιν. Ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν, ὁ 4
Κῦρος συλλαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν αὑτοῦ
σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτὰ, καὶ
τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τού-
τους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὑτοῦ σκηνήν. Οἱ δὲ ταῦτα 5
ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὁπλίτας. Κλέαρχον δὲ
καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς
ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ'
ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντα, ὡς
ἐγένετο (οὐ γὰρ ἀπόῤῥητον ἦν)· ἔφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τοῦ
λόγου ὧδε·

Orontes' Verhör und Eingeständniß.

6 Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βου-
λευόμενος, ὅ τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώ-
πων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουΐ. Τοῦτον γὰρ πρῶ-
τον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον ἐμοὶ εἶναι· ἐπεὶ δὲ τα-
χθεὶς, ὡς ἔφη αὐτὸς, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν
ἐμοὶ, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προς-
7 πολεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου
παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα. Μετὰ ταῦτα,
ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν, ὅ τι σε ἠδίκησα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο,
ὅτι οὔ. Πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς
σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς Μυ-
σοὺς, κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν, ὅ τι ἐδύνω; Ἔφη ὁ
Ὀρόντης. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν σεαυτοῦ
δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν, μεταμέλειν τέ
σοι ἔφησθα, καὶ πείσας ἐμὲ, πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ
8 ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; Καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντης. Τί οὖν
ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων
μοι φανερὸς γέγονας; Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου, ὅτι οὐδὲν
ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ
ἐμὲ ἄδικος γεγενῆσθαι; Ἦ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης.
Ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· Ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ
ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; Ὁ δὲ
ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδ', εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι
ποτὲ δόξαιμι.

Kyros befragt die Feldherren um ihre Meinung. Klearch erkennt Orontes des Todes schuldig. So auch die Uebrigen. Orontes verschwindet.

9 Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ
τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος,
ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην, ὅ τί σοι δοκεῖ. Κλέαρχος
δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὼν ποι-
εῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέῃ τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλ'
ἡμῖν ᾖ σχολὴ, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθελοντὰς φίλους
10 τούτους εὖ ποιεῖν. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους
προσθέσθαι. Μετὰ ταῦτα, κελεύοντος Κύρου, ἐλάβοντο τῆς
ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες, καὶ οἱ
συγγενεῖς· εἶτα ἐξῆγον αὐτὸν, οἷς προσετάχθη. Ἐπεὶ δὲ
εἶδον αὐτὸν, οἵπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύ-
11 νησαν, καίπερ εἰδότες, ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο. Ἐπεὶ δὲ εἰς
τὴν Ἀρταβάτα σκηνὴν εἰσήχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου
σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην, οὔτε τεθνεῶτα
οὐδεὶς πώποτε εἶδεν, οὐδ' ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν·
εἴκαζον δ' ἄλλοι ἄλλως· τάφος δ' οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

Siebentes Kapitel.

Kyros dringt in Babylonien ein, mustert, in Erwartung einer nahen Hauptschlacht, sein Heer, und hält eine aufmunternde Rede an die griechischen Anführer.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς,
παρασάγγας δώδεκα. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν
ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ, περὶ
μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα
σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον. Καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν
τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ
εὐωνύμου· αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταττε. Μετὰ δὲ τὴν ἐξέ- 2
τασιν, ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βα-
σιλέως ἥκοντες ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς.
Κῦρος δὲ, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν
Ἑλλήνων, συνεβουλεύετό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ
αὐτὸς παρῄνει θαῤῥύνων τοιάδε· Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ 3
ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ
νομίζων, ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς
εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι
τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε, καὶ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμο-
νίζω· εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν
ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. Ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε, 4
εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. Τὸ μὲν
γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ πολλῇ κραυγῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα
ἀνάσχησθε, τἆλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι δοκῶ, οἵους ἡμῖν
γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. Ὑμῶν δὲ ἀν-
δρῶν ὄντων, [καὶ εὐτόλμων γενομένων], τὸν μὲν οἴκαδε βου-
λόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν· πολ-
λοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

Was Kyros den Griechen verspricht.

Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρὼν, φυγὰς Σάμιος, πιστὸς δὲ 5
Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μὴν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ
ὑπισχνῇ νῦν, διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου προσιόν-
τος· ἂν δ' εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σε φασίν· ἔνιοι δὲ,
οὐδ' εἰ μεμνῷό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι, ὅσα
ὑπισχνῇ. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· Ἀλλ' ἔστι μὲν 6
ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα πρὸς μὲν μεσημβρίαν,
μέχρις οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν οἱ ἄνθρωποι· πρὸς
δὲ ἄρκτον, μέχρις ὅπου διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων
ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. Ἢν δ' 7
ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγ-

κρατεῖς ποιῆσαι. Ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω, ὅ τι
δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ, μὴ οὐκ ἔχω
ἱκανοὺς, οἷς δῶ· ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἑκά-
στῳ χρυσοῦν δώσω.

Die Griechen werden muthiger. Was sie dem Kyros rathen.

8 Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότε-
ροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. Εἰσῄεσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ
τε στρατηγοὶ, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς, ἀξιοῦντες εἰδέ-
ναι, τί σφίσιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. Ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἁπάν-
9 των τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. Παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες,
ὅσοιπερ διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττε-
σθαι. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο Κῦ-
ρον· Οἴει γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; Νὴ
Δί', ἔφη [ὁ Κῦρος], εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι
παῖς, καὶ ἐμὸς δὲ ἀδελφὸς, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι.

Erstaunliche Menschenzahl beider Heere. Namen der persischen Heerführer.

10 Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν
Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία· πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι
καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριά-
11 δες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. Τῶν δὲ πο-
λεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ ἅρματα
δρεπανηφόρα διακόσια. Ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς,
ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τετα-
12 γμένοι ἦσαν. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρ-
χοντες [καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες] τέτταρες, τριάκοντα
μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας,
Ἀρβάκης. Τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐννενήκοντα
μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα·
Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοι-
13 νίκης ἐλαύνων. Ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομο-
λήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς
μάχης· καὶ μετὰ τὴν μάχην, οἳ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πο-
λεμίων, ταὐτὰ ἤγγελλον.

Kyros rückt langsam und in Schlachtordnung weiter. Er zieht sich zwischen einem tiefen Graben und dem am Eufrat hindurch. Kanäle vom Tigris zum Eufrat bei der medischen Mauer. (S. unten II, 4, 12.)

14 Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγ-
γας τρεῖς, σὺν τεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ, καὶ τῷ Ἑλ-

ληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μα-
χεῖσθαι βασιλέα. Κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον
τάφρος ἦν ὀρυκτὴ, βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ
βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς· Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ 15
πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας, μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους.
Ἔνθα δή εἰσιν αἱ διώρυχες, ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέου-
σαι. Εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ
ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγά· εἰσβάλλουσι
δὲ εἰς τὸν Εὐφράτην. Διαλείπουσι δὲ ἑκάστη παρασάγγην,
γέφυραι δὲ ἔπεισιν. Ἦν δὲ παρ' αὐτὸν τὸν Εὐφράτην πάροδος 16
στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὡς εἴκοσι ποδῶν
τὸ εὖρος. Ταύτην δὴ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ
ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. Ταύτην
δὲ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε, καὶ ἐγέ-
νοντο εἴσω τῆς τάφρου.

Die Feinde zeigen sich in den nächsten drei Tagen noch nicht. Belohnung des Sehers Silanos. Kyros marschirt sorgloser fort.

Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' 17
ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη
πολλά. Ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν καλέσας, τὸν Ἀμβρακιώ- 18
την μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἑνδε-
κάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον θυόμενος εἶπεν αὐτῷ
ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν. Κῦρος δ' εἶπεν·
Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ ἐν ταύταις μαχεῖται ταῖς ἡμέ-
ραις. Ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα.
Τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέ-
ραι. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου 19
στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπε-
γνωκέναι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο
ἠμελημένως μᾶλλον. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρματος καθή- 20
μενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ
αὑτοῦ· τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ
τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν καὶ ὑποζυ-
γίων ἤγετο.

Achtes Kapitel.

Artaxerxes rückt endlich an. Alles rüstet und ordnet sich. Stellung von Kyros' Heere. Kyros trägt, nach persischer Sitte, nur eine Tiara, keinen Helm.

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πληθοῦσαν, καὶ πλησίον
ἦν ὁ σταθμὸς, ἔνθα ἔμελλε καταλύειν, ἡνίκα Παταγύας,

ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν, προφαίνεται ἐλαύ-
νων ἀνὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ· καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνε-
τύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς
σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς εἰς μάχην παρε-
2 σκευασμένος. Ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ
ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δέ, ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπε-
3 σεῖσθαι. Καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ἐκ τοῦ ἅρματος τὸν
θώρακα ἐνέδυ, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ εἰς
τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλί-
4 ζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον. Ἔν-
θα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δε-
ξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος
δὲ ἐχόμενος, οἱ δ᾽ ἄλλοι μετὰ τοῦτον· Μένων δὲ [καὶ τὸ
5 στράτευμα] τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τοῦ δὲ
βαρβαρικοῦ ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρ-
χον ἔστασαν ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν·
ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε, ὁ Κύρου ὕπαρχος, καὶ τὸ
6 ἄλλο βαρβαρικόν· Κῦρος δὲ καὶ ἱππεῖς τούτου ὅσον ἑξακό-
σιοι κατὰ τὸ μέσον, ὡπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παρα-
μηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν
ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο. [Λέγεται δέ,
καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ
διακινδυνεύειν.] Οἱ δ᾽ ἵπποι ἅπαντες, οἱ μετὰ Κύρου, εἶχον
καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας
οἱ ἱππεῖς Ἑλληνικάς.

Man erblickt das feindliche Heer. Sichelwagen vor ihm her. Die Feinde schreiten gleichmäßig und still vorwärts.

8 Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν
οἱ πολέμιοι. Ἡνίκα δὲ δείλη ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτός, ὥσπερ
νεφέλη λευκή· χρόνῳ δὲ οὐ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία
τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ· ὅτε δὲ ἐγγύτερον [ἐγίγνοντο], τάχα
δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε, καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις
9 καταφανεῖς ἐγίγνοντο. Καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες
ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων (Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων
ἄρχειν)· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερροφόροι· ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται
σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν (Αἰγύπτιοι δὲ οὗτοι ἐλέγοντο
εἶναι)· ἄλλοι δ᾽ ἱππεῖς, ἄλλοι τοξόται· πάντες οὗτοι κατὰ
ἔθνη. Ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπο-
10 ρεύετο· πρὸ δὲ αὐτῶν ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ᾽ ἀλλή-
λων, τὰ δρεπανηφόρα καλούμενα. Εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ
τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις
εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ
γνώμη ἦν, ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλώντων καὶ διακο-

ψόντων. Ὃ μέντοι Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο 11
τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνασχέσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ, ὡς ἀνυστόν, καὶ ἡσυχῇ ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῄεσαν.

Was Kyros von Klearch verlangt. Dessen Antwort.

Καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος, παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι 12
τῷ ἑρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· Κἂν τοῦτο, ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται. Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῖφος, καὶ ἀκούων 13
Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου βασιλέα (τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεύς, ὥστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν), ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος, μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν· τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλει, ὅπως καλῶς ἔχοι.

Kyros überschaut die Heere. Sein Gespräch mit Xenofon. Feldgeschrei der Griechen.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα 14
ὁμαλῶς προῄει· τὸ δ' Ἑλληνικόν, ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἐπιπροσιόντων. Καὶ ὁ Κῦρος, παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι, κατεθεᾶτο, ἑκατέρωσε τούς τε πολεμίους ἀποβλέπων τούς τε φιλίους. Ἰδὼν δὲ αὐ- 15
τὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντῆσαι, ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι. Ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ [καὶ τὰ σφάγια] καλὰ εἴη. Ταῦτα δὲ λέγων θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, 16
καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. Καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ τι καὶ εἴη τὸ σύνθημα. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΝΙΚΗ. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκού- 17
σας, Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω. Ταῦτα δὲ εἰπὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε.

Sie stimmen den Schlachtgesang an, und rücken schnell vor. Die feindliche Reiterei flieht.

Καὶ οὐκ ἔτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες, καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις. Ὡς δὲ πορευομένων 18

ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες, οἷόνπερ τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. Λέγουσι δέ τινες, ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες τοῖς
19 ἵπποις. Πρὶν δὲ τόξευμα ἀφικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι, καὶ φεύγουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ᾽
20 ἐν τάξει ἕπεσθαι. Τὰ δὲ ἅρματα ἐφέρετο, τὰ μὲν δι᾽ αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δέ, ἐπεὶ προΐδοιεν, διΐσταντο· ἔστι δ᾽ ὅστις καὶ κατελήφθη, ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγείς. Καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν· οὐδὲ ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.

Ungeheuere Fronte des feindlichen Heer's.

21 Κῦρος δέ, ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ᾽ αὑτοὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ᾽ αὐτόν, οὐδ᾽ ὡς ἐξήχθη διώκειν· ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν, ἐπεμέλειτο, ὅ τι ποιήσει βασιλεύς· καὶ γὰρ ᾔδει αὐτόν,
22 ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. Καὶ πάντες δὲ οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες, μέσον ἔχοντες τὸ αὑτῶν ἡγοῦντο, νομίζοντες οὕτως καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἡ ἰσχὺς αὐ-
23 τῶν ἑκατέρωθεν ᾖ, καὶ, εἴ τι παραγγεῖλαι χρῄζοιεν, ἡμίσει ἂν ἐν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε, μέσον ἔχων τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος· ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν, ὡς εἰς κύκλωσιν.

Kyros' Besorgniß. Er sprengt auf Artaxerxes ein. Hitziges Gefecht.

24 Ἔνθα δὴ Κῦρος, δείσας μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψῃ τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους, καὶ εἰς φυ-
25 γὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους· καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην, τὸν ἄρχοντα αὐτῶν. Ὡς δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες· πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ᾽ αὐτὸν κατελεί-
26 φθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. Σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ᾽ ἐκεῖνον στίφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ᾽ εἰπών, Ὁρῶ τὸν ἄνδρα, ἵετο ἐπ᾽

αὐτὸν, καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός· καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

Kyros und sein Freund Artabates fallen.

Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν 27
βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει (παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν)· Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρταβάτης δὲ, ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν 28
σκηπτούχων θεραπῶν, λέγεται, ἐπειδὴ εἶδε πεπτωκότα Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, περιπεσεῖν αὐτῷ. Καὶ οἱ μέν 29
φασι, βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ· οἱ δὲ, ἑαυτὸν ἐπισφάξαι, σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν, καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει, καὶ ψέλλια, καὶ τὰ ἄλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

Neuntes Kapitel.

Kyros' Leben, Vorzüge und Karakter. Wie die Söhne vornehmer Perser erzogen werden.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι. Πρῶτον μὲν γὰρ παῖς 2
ἔτι ὤν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. Πάντες γὰρ οἱ 3
τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἔνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτε ἀκοῦσαι οὔτ' ἰδεῖν ἔστι. Θεῶνται δ' 4
οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστ' εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.

Kyros' Beschäftigungen als Knabe und als Jüngling. Sein Abenteuer mit einem Bären.

Ἔνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλίκων 5
ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι· ἔπειτα δὲ φιλιππότατος, καὶ τοῖς

ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι. Ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν
πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε, καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον
6 εἶναι μελετηρότατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθη-
ρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος·
καὶ ἄρκτον ποτε ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν
κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ
τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον
μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστότατον εἶναι ἐποίησεν.

Kyros, Satrap von Lydien und Frygien. Seine Wahrheitsliebe.

7 Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας
τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς
δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον
ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὑτόν, ὅτι περὶ πλείστου ποι-
οῖτο, εἴ τῳ σπείσαιτο, καὶ εἴ τῳ συνθοῖτο, καὶ εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι,
8 μηδὲν ψεύδεσθαι. Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις
ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος
ἐγένετο, σπεισαμένου Κύρου ἐπίστευε, μηδὲν ἂν παρὰ τὰς
9 σπονδὰς παθεῖν. Τοιγαροῦν, ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε,
πᾶσαι αἱ πόλεις ἑκοῦσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους,
10 πλὴν Μιλησίων. Οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας
προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν· καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ
ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος
ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ καὶ κάκιον
πράξειαν.

Kyros' Betragen gegen Freunde und Feinde, gute und schlechte Menschen. Harte Strafen §. 13. Sicherheit der Landstraßen in seinen Ländern.

11 Φανερὸς δ' ἦν καί, εἴ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν
αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον,
ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικῴη καὶ τοὺς εὖ
12 καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. Καὶ γὰρ οὖν πλεῖστοι
δὴ αὐτῷ, ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν, ἐπεθύμησαν καὶ χρή-
13 ματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι. Οὐ μὲν
δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι, ὡς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους
εἴα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο· πολλά-
κις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στειβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ
χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους· ὥστε ἐν τῇ
τοῦ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἕλληνι καὶ βαρβάρῳ, μηδὲν
ἀδικοῦντι, ἀδεῶς πορεύεσθαι, ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ τι
προχωροίη.

Tapfere ehrt Kyros besonders. Diensteifer seiner Truppen.

Τοὺς μέντοι γε ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὡμολόγητο δια- 14
φερόντως τιμᾶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς
Πεισίδας καὶ Μυσούς. Στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς
ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους
καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, καὶ ἄλλοις δώ-
ροις ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονε- 15
στάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιοῦσθαι εἶναι.
Τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία τῶν ἐθελόντων κινδυνεύειν,
ὅπου τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι. Εἴς γε μὴν δικαιοσύ- 16
νην εἴ τις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος,
περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ
ἀδίκου φιλοκερδούντων. Καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως 17
αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. Καὶ
γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖ-
νον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι καλῶς
πειθαρχεῖν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος.

Seine Verfahrungsart gegen andere rechtschaffene Leute.

Ἀλλὰ μὴν εἴ τίς γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρε- 18
τήσειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν.
Τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέ-
χθησαν γενέσθαι. Εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον 19
ἐκ τοῦ δικαίου, καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ
προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλὰ καὶ
πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν, καὶ θαῤῥαλέως
ἐκτῶντο, καὶ ἃ ἐπέπατο ἄν τις, ἥκιστα Κῦρον ἔκρυπτεν· οὐ
γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πει-
ρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρήμασι.

Wie er seine Freunde behandelt.

Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ εὔνους γνοίη ὄντας, 20
καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι, ὅ τι τυγχάνει βουλόμε-
νος, κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ
γενέσθαι θεραπεύειν. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὗπερ αὐτὸς 21
ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπει-
ρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου ἑκά-
στον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα. Δῶρα δὲ πλεῖστα μέν, οἶμαι, 22
εἷς γε ἀνὴρ ὤν, ἐλάμβανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ
μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἑκάστου
σκοπῶν, καὶ ὅτου μάλιστα ὁρῴη ἕκαστον δεόμενον. Καὶ ὅσα 23
τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις, ἢ ὡς εἰς πόλεμον, ἢ

ὡς εἰς καλλωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν,
ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμῆ-
σαι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ
νομίζοι.

Kyros' kleine Aufmerksamkeiten gegen sie.

24 Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα,
οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ
ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρί-
25 ζεσθαι, ταῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος
γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἡδὺν
λάβοι, λέγων, ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίονι
οἴνῳ ἐπιτύχοι· Τοῦτον οὖν σοι ἔπεμψε καὶ δεῖταί σου [τοῦ-
26 τον] ἐκπιεῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. Πολλάκις δὲ
χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε, καὶ ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοι-
αῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα, Τούτοις ἥσθη Κῦρος·
27 βούλεται οὖν, καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι. Ὅπου δὲ χιλὸς
σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δὲ δυνατὸς παρασκευάσασθαι διὰ
τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμ-
πων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν
28 ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλὸν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς
ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. Εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο, καὶ πλεῖ-
στοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιο-
λογεῖτο, ὡς δηλοίη, οὓς τιμᾷ· ὥστε ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκούω,
οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων πεφιλῆσθαι, οὔτε Ἑλλήνων, οὔτε
βαρβάρων.

Anhänglichkeit von Kyros' Truppen an ihn, während seines großen Feldzugs. Was seine Vertrauten thun, als er gefallen ist. Ariäos allein entflieht.

29 Τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε. Παρὰ μὲν Κύρου, δού-
λου ὄντος, οὐδεὶς ἀπῄει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὀρόντας ἐπε-
χείρησε· καὶ οὗτος δὲ, ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν
εὗρε Κύρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ
πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ
οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες,
παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ
30 παρὰ βασιλεῖ. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ
βίου αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς, καὶ κρίνειν
31 ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὔνους καὶ βεβαίους. Ἀπο-
θνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ, πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ
συντράπεζοι μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρου, πλὴν Ἀρι-
αίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, τοῦ
ἱππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα, ἔφυγεν, ἔχων
καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὗ ἡγεῖτο.

Zehntes Kapitel.

Artaxerxes plündert Kyros' Lager. Aspasia, Kyros' weise und kluge Beischläferin, wird gefangen. Eine andere rettet sich zu den Griechen.

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιά· βασιλεὺς δὲ, [καὶ οἱ συν αὐτῷ,] διώκων εἰςπίπτει εἰς τὸ Κυρεῖον στρατόπεδον. Καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἵστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὑτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν, ἔνθεν ὥρμηντο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι τῆς ὁδοῦ εἶναι. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τά τε ἄλλα 2
πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα, τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι, λαμβάνει. Ἡ 3
δὲ Μιλησία, ἡ νεωτέρα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες· καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν ἁρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν, καὶ τἄλλα, ὅσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο, πάντα [ἔσωσαν].

Was Artaxerxes und die Griechen in gegenseitiger Rücksicht thun.

Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ Ἕλληνες ὡς 4
τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' ἑαυτοὺς, [ὡς πάντας νικῶντες]· οἱ δὲ ἁρπάζοντες, ὡς ἤδη πάντες νικῶντες.
Ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρα- 5
τεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τὸ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχοιντο διώκοντες· ἐνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ συντάττεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας (πλησιαίτατος γὰρ ἦν), εἰ πέμποιέν τινας, ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

Der König kehrt um, und wie? Tissafernes' und Episthenes' Betragen beim ersten Angriff.

Ἐν τούτῳ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν προσιὼν, ὡς ἐδόκει, 6
ὄπισθεν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες συστραφέντες παρασκευάζονται, ὡς ταύτῃ προσιόντες καὶ δεξόμενοι· ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ 7
ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν, κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διά-

στάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς. Ἐπι-
σθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο
8 φρόνιμος γενέσθαι. Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρνης, ὡς μεῖον ἔχων
ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον
ἀφικόμενος τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ
δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο.

Neue Schlacht zwischen Artaxerxes und den Griechen. Ihr Erfolg.

9 Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας,
ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ περι-
πτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς
ἀναπτύσσειν τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποτα-
10 μόν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς, παρα-
μειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν ἐναντίαν τὴν φά-
λαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμενος συνῄει. Ὡς δὲ εἶδον
οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὖθις παι-
ανίσαντες ἐπῇσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ πρόσθεν.
11 Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρό-
σθεν ἔφευγον. Οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός. Ἐνταῦθα
12 δὲ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν,
ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκ ἔτι,
τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ ποιούμενον μὴ
γιγνώσκειν. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, αἰετόν
τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἀνατεταμένον.
13 Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ
καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς, οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι
ἄλλοθεν· [ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ
14 πάντες ἀπεχώρησαν]. Ὁ οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ
τὸν λόφον, ἀλλ', ὑπὸ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα, πέμπει
Λύκιον, τὸν Συρακούσιον, καὶ ἄλλον, ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ
κελεύει, κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἐστιν, ἀπαγγεῖλαι.
15 Καὶ ὁ Λύκιος ἤλασε, καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν
ἀνὰ κράτος. Σχεδὸν δ', ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο.

Die Griechen rathschlagen. Was sie endlich thun.

16 Ἐνταῦθα δὴ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα
ἀνεπαύοντο. Καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος
φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ γὰρ ᾔδε-
σαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἴκαζον, ἢ διώκοντα οἴχεσθαι,
17 ἢ καταληψάμενόν τι προεληλακέναι. Καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο,
εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο, ἢ ἀπί-
οιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ

ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρπιστον ἐπὶ τὰς σκηνάς. Ταύτης μὲν 18
οὖν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν· καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα, εἴ ποτε σφόδρα λάβοι τὸ στρατόπεδον ἔνδεια, διαδιδοίη τοῖς Ἕλλησιν (ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσιαι ἅμαξαι), καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν· ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν
Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι 19
τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

Zweites Buch.

Erstes Kapitel.

Die Griechen erfahren Kyros' Tod. Ariäos ladet sie zum Rückzuge nach Jonien ein.

Ὡς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν, ὁπότε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾷν, καὶ Κῦρον ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν
λόγῳ δεδήλωται. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ 2
ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, οὔτ' αὐτὸς φαίνοιτο. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις, ἃ εἶχον, καὶ ἐξοπλισαμένοις, προϊέναι εἰς
τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμίξειαν. Ἤδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων, 3
ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου, τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς, ὁ Ταμώ. Οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὡρμῶντο, καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειεν ἂν αὐτοὺς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθενπερ ἦλθε.

Große Anträge, die Klearchos ihm macht.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες 4
βαρέως ἔφερον· Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἀλλ' ὤφελε μὲν Κῦ-

ρος ζῆν. Ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα, καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι μάχεται· καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. Ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον αὐτὸν καθιεῖν· τῶν γὰρ μάχην
5 νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί. Ταῦτ᾽ εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον, τὸν Λάκωνα, καὶ Μένωνα, τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου.

Wie sich das griechische Heer an dem Tage behilft.

6 Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμεινε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους. Ξύλοις δ᾽ ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς, πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέῤῥοις, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι, ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἕψοντες ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Es kommen Herolde vom Könige. Phalynos, ein Grieche, ist darunter und führt das Wort. Was Artaxerxes den Griechen befiehlt.

7 Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν, καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι, ἦν δὲ αὐτῶν Φαλῦνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὤν, καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν περὶ τὰς τάξεις τε καὶ ὁπλομα-
8 χίαν. Οὗτοι δὲ, προσελθόντες τε καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει, καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας εὑρίσκεσθαι ἤν τι δύνωνται ἀγαθόν.

Unwillen der Griechen. Antworten einiger Feldherrn.

9 Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι. Ἀλλ᾽, ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε, ὅ τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω. Ἐκάλεσε

γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα·
ἔτυχε γὰρ θυόμενος. Ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν, ὁ 10
Ἀρκὰς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν, ἢ τὰ
ὅπλα παραδοῖεν· Πρόξενος δὲ, ὁ Θηβαῖος· Ἀλλ᾽ ἐγὼ, ἔφη,
ὦ Φαλῦνε, θαυμάζω, πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ
ὅπλα, ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί
δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; Εἰ δὲ πείσας βού-
λεται λαβεῖν, λεγέτω, τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ
ταῦτα χαρίσωνται. Πρὸς ταῦτα Φαλῦνος εἶπε· Βασιλεὺς 11
νικᾷν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. Τίς γὰρ αὐτῷ ἐστιν
ὅστις ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι
ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων,
καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ᾽ ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον
οὐδ᾽, εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθ᾽ ἂν ἀποκτεῖναι.

Keckes Wort des Theopompos. Schlechteres Benehmen Anderer.

Μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν. Ὦ Φαλῦνε, 12
νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν, εἰ μὴ ὅπλα
καὶ ἀρετή. Καὶ ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ
ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ᾽ ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων
στερηθῆναι. Μὴ οὖν οἴου, τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα ὑμῖν
παραδώσειν. ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγα-
θῶν μαχούμεθα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῦνος ἐγέλασε, καὶ 13
εἶπεν· Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις
οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν, εἰ οἴει ἂν τὴν ὑμε-
τέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως. Ἄλλους 14
δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ
πιστοὶ ἐγένοντο, καὶ βασιλεῖ γ᾽ ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ
βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι,
εἴτ᾽ ἐπ᾽ Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ᾽ ἂν αὐτῷ.

Klearch versucht den Phalynos zu überlisten. Allein Dieser weiß Rath.

Ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἧκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀπο- 15
κεκριμένοι εἶεν. Φαλῦνος δ᾽ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μὲν,
ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ᾽ ἡμῖν εἰπὲ, τί λέγεις; Ὁ δ᾽ 16
εἶπεν· Ἐγώ σε, ὦ Φαλῦνε, ἄσμενος ἑώρακα, οἶμαι δὲ καὶ
οἱ ἄλλοι πάντες οὗτοι· σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ καὶ ἡμεῖς, το-
σοῦτοί γε ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς. Ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πρά-
γμασι συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις.
Σὺ οὖν, πρὸς θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν, ὅ τι σοι δοκεῖ κάλ- 17
λιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν
ἔπειτα χρόνον ἂν λεγόμενον, ὅτι Φαλῦνος ποτὲ, πεμφθεὶς
παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι,

συμβουλευομένοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. Οἶσθα δὲ, ὅτι
18 ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὃ ἂν συμβουλεύσῃς. Ὁ δὲ
Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος, καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ
βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι, μὴ παραδοῦναι τὰ
ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον οἱ Ἕλληνες εἶεν. Φαλῦνος δ',
19 ὑποστρέψας, παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν ὧδε· Ἐγὼ, εἰ
μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν, ὅπῃ δυνατόν.

Wie Klearch ihn endlich abführt.

20 Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ
λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῳ παραδόντες.
21 Ὁ δὲ Φαλῦνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ
τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεὺς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. Εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. Κλέαρχος
22 δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτων, ὅτι καὶ ἡμῖν
ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Φαλῦνος. Ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· Ἢν μὲν μένωμεν, σπον-
23 δαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος. Ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε·
Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταὐτὰ πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. Ὅ τι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμανε.

Zweites Kapitel.

Was Klearch dem Ariaios zurücksagen läßt.

Φαλῦνος μὲν δὴ ᾤχετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἧκον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ· Οὗτοι δ' ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸς πρωῒ ἀπιέναι φησίν.
2 Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν, ἐὰν μὲν ἥκω-
μεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μὴ, πράττετε, ὁποῖον ἄν τι ὑμῖν οἴεσθε μάλιστα συμφέρειν. Ὅ τι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἶπε.

Klearchs Rede an die griechischen Anführer. Alle finden, daß er Recht hat. Er wird Hauptanführer. Länge des Wegs von Efesos bis zum Schlachtfelde, und von da bis Babylon.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς 3
στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς, ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοί, ὦ ἄνδρες,
θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ εἰκό-
τως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέ-
σῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος,
ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δ' ἡμεῖς
οὐκ ἔχομεν. Οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἷόν τε· τὰ γὰρ
ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν· ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους, πάνυ
καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν. Ὧδε οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπ- 4
νεῖν, ὅ τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι, ὡς ἀνα-
παύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε
ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ
μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω.
Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, 5
καὶ ἐποίουν οὕτω. Καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπεί-
θοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει, οἷα
ἔδει τὸν ἄρχοντα, οἱ δὲ ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. Ἀριθμὸς δὲ 6
τῆς ὁδοῦ, ἣν ἦλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης,
σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριά-
κοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι
καὶ μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα
στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.

Die Griechen unter Klearch stoßen zu Ariaios. Bundes-Eide und Opfer. Der Perser und Griechen verschiedene Gebräuche bei den letztern.

Ἐντεῦθεν δή, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μέν, ὁ 7
Θρᾷξ, ἔχων τούς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταρά-
κοντα, καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, ηὐτομόλησε
πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο κατὰ τὰ παρ- 8
ηγγελμένα· οἱ δ' εἵποντο. Καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον
σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιάν, ἀμφὶ
μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα, συνῆλθον οἱ
στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀριαῖον· καὶ
ὤμοσαν οἵ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ
κράτιστοι, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι·
οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν, καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. Ταῦτα 9
δ' ὤμοσαν, σφάξαντες κάπρον καὶ ταῦρον [καὶ λύκον] καὶ
κριόν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ δὲ
βάρβαροι λόγχην.

Klearchs und Ariaios' Beschluß über den Rückweg.

10 Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· Ἄγε δή,
ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπέ,
τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· Πότερον ἄπιμεν, ἥνπερ
ἤλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείττω;
11 Ὁ δ' εἶπεν· Ἣν μὲν ἤλθομεν, ἀπιόντες πάντες ἂν ὑπὸ λι-
μοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτη-
δείων. Ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο
ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δέ τι ἦν,
ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. Νῦν δ' ἐπινοοῦμεν
πορεύεσθαι μακροτέραν μέν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσο-
12 μεν. Πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς, ὡς ἂν δυ-
νώμεθα, μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ
βασιλικοῦ στρατεύματος. Ἢν γὰρ ἅπαξ δυοῖν ἢ τριῶν ἡμε-
ρῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκ ἔτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς
καταλαβεῖν. Ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέ-
πεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχὺ πορεύ-
εσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. Ταύτην, ἔφη,
γνώμην ἔχω ἔγωγε.

Die Griechen brechen nordwärts nach Babylon auf. Sie kommen unweit von des Königs Lager vorbei. Wo sie diese Nacht bleiben.

13 Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀπο-
δρᾶναι, ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ
γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον,
λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυ-
14 λωνίας χώρας. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν· ἔτι δὲ
ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὁρᾷν ἱππέας. Καὶ τῶν τε
Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις
ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος,
διότι ἐτέτρωτο,) καταβὰς ἐθωρακίζετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.
15 Ἐν ᾧ δὲ ὡπλίζοντο, ἧκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκο-
ποί, ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσιν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμοιτο. Καὶ
εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασι-
λεύς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω.
16 Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· ᾔδει γὰρ καὶ
ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας, ἤδη δὲ καὶ
ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδ' ἀπέκλινε, φυλαττόμενος, μὴ δοκοίη
φεύγειν· ἀλλ', εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς
τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ
ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ
17 ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὅμως τρόπῳ τινὶ
ἐστρατοπεδεύοντο· οἱ δὲ ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες, ὡς
ἐτύγχανον ἕκαστοι, ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν

καλοῦντες ἀλλήλους, [ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν] ὥστε
οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων.

Die Perser ziehen sich in der Nacht zurück. Unruhe auch der Griechen in dieser Nacht.

Δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον 18
ἔτι οὐδὲν ἐφάνη, οὔτε στρατόπεδον, οὔτε καπνὸς, οὐδαμοῦ
πλησίον. Ἐξεπλάγη δὲ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς, τῇ ἐφόδῳ
τοῦ στρατεύματος· ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε.
Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς Ἕλλησι φόβος 19
ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον εἰκὸς φόβου ἐμ-
πεσόντος γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγ- 20
χανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον
ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατακηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν
οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα μηνύσῃ,
ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον ἀργυρίου. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκη- 21
ρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη, καὶ
οἱ ἄρχοντες σῶοι. Ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος
εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ᾗπερ εἶχον, ὅτε
ἦν ἡ μάχη.

Drittes Kapitel.

Der König schickt Herolde wegen eines Waffenstillstandes. Was Klearch ihm zurücksagen läßt.

Ὃ δὲ δὴ ἔγραψα, ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ τῇδε,
δῆλον ἦν· τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα πα-
ραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας
ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. Οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύ- 2
λακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. Ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προ-
φύλακες, Κλέαρχος, τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε
τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρις ἂν
σχολάσῃ. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὥστε καλῶς 3
ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πυκνὴν, τῶν δὲ ἀόπλων μη-
δένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε
προῆλθε, τούς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν
αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταὐτὰ ἔφρασεν.
Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα, τί βούλοιντο. Οἱ 4
δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπονδῶν ἥκοιεν ἄνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ
ἔσονται τά τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ
τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπαγ- 5
γέλλετε τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ

οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἕλ-
λησι μὴ πορίσας ἄριστον.

Die Herolde kommen zurück, mit Wegweisern. Klearchs kluges Benehmen.

6 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ ἧκον
ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγύς που ἦν ὁ βασιλεύς, ἢ ἄλλος
τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν. Ἔλεγον δέ, ὅτι εἰκότα
δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες,
οἳ αὐτούς, ἐὰν αἱ σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν, ἔνθεν ἕξουσι
7 τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δ' ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο
ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπονδαί. Οἱ
δέ, Πᾶσιν, ἔφασαν, μέχρις ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγ-
8 γελθῇ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτούς, ὁ
Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι, καὶ
ταχὺ καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν.
9 Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι
ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ
ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι. Οἶμαί
γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν
φόβον παρέσεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν,
ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια.

Das Heer marschirt in Schlachtordnung fort mit den Wegweisern. Klearch eilt, und warum.

10 Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς
μὲν σπονδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει·
καὶ αὐτὸς δὲ ὠπισθοφυλάκει. Καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ
αὐλῶσι πλήρεσιν ὕδατος, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ
γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, οἳ ἦσαν
11 ἐκπεπτωκότες· τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. Καὶ ἐνταῦθα ἦν
Κλέαρχον καταμαθεῖν, ὡς ἐπεστάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ
χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις
αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγό-
μενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαιεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμ-
βανεν, εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι
12 μὴ οὐ συσπουδάζειν. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸ οἱ τρι-
άκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἑώρων σπουδά-
13 ζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Πολὺ δὲ μᾶλλον
ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι
τὰς τάφρους ὕδατος (οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἵα τὸ πεδίον ἄρδειν),
ἀλλ', ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἕλλησι δεινὰ εἰς τὴν

πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

Die persischen Wegweiser führen das griechische Heer in Dörfer, wo es die verlangten Lebensmittel in Ueberfluß findet. Wirkung der Datteln und des Palmenmarks auf die Griechen.

Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ 14
ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Ἐνῆν δὲ σῖτος πολύς, καὶ
οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. Αὗται δὲ 15
αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἵας μὲν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔστιν
ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκεί-
μεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιοι τοῦ κάλλους καὶ τοῦ με-
γέθους· ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερε. Τὰς δέ τινας 16
ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν· καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον
ἡδὺ μέν, κεφαλαλγὲς δέ. Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ
φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύ-
μαζον τό τε εἶδος, καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. Ην δὲ
σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. Ὁ δὲ φοῖνιξ, ὅθεν ἐξαιρε-
θείη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος αὐαίνετο.

Tissafernes, begleitet von andern vornehmen Persern, verspricht den Griechen, ihnen die Rückkehr zu erleichtern, und befragt sie, in Artaxerxes Namen, warum sie gegen diesen gedient haben.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου 17
βασιλέως ἧκε Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς
ἀδελφός, καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἵποντο.
Ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε
πρῶτον Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες 18
Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς
πολλὰ [κακὰ] κἀμήχανα ἐμπεπτωκότας, εὕρημα ἐποιησάμην,
εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναί μοι ἀπο-
σῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἶμαι γὰρ οὐκ ἂν ἀχαρίστως
μοι ἔχειν, οὔτε πρὸς ὑμῶν, οὔτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης.
Ταῦτα δὲ γνοὺς ᾐτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως 19
ἄν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶ-
τος ἤγγειλα, καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην,
καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον,
ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατο-
πέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε, καὶ
τοὺς σὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι
νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. Καὶ περὶ μὲν 20
τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσασθαι· ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέ-
λευσεν ἐλθόντα, τίνος ἕνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. Καὶ

συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ, ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.

Antwort der Griechen.

21 Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο (Κλέαρχος δ' ἔλεγεν)· Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν, ὡς βασιλεῖ πολεμήσαντες, οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν (ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα), ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀνα-
22 γάγοι. Ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἑωρῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτὸν, ἐν
23 τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτῷ εὖ ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτ' ἀντιποιούμεθα τῆς ἀρχῆς τῷ βασιλεῖ, οὔτ' ἔστιν, ὅτου ἕνεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν [βασιλέως] χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν· πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη. Ἀδικοῦντας μὲν πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.

Tissafernes schließt einen billigen Vertrag, verspricht die Griechen selbst heimzuführen, und kehrt zu Artaxerxes zurück.

24 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων. Ἀγορὰν
25 δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκεν, ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους.
26 Τέλος δ' εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἦ μὴν φιλίαν ὑμῖν παρέξειν τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀγορὰν παρέχοντας. Ὅπου δ' ἂν μὴ παρέχωμεν ἀγορὰν, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσο-
27 μεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεήσει ὀμόσαι, ἦ μὴν πορεύσεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ παρέχωμεν ἀγοράν· ἐὰν δὲ παρέχωμεν
28 [ἀγοράν], ὠνουμένους ἕξειν τὰ ἐπιτήδεια. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ὤμοσαν, καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς,
29 καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ

διαπράξωμαι, ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχήν.

Viertes Kapitel.

Die Griechen und Ariaios warten fast einen Monat auf Tissafernes' Zurückkunft. Die Griechen werden unruhig. Was sie thun wollen.

Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἵ τε Ἕλληνες
καὶ Ἀριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πλεί-
ους ἢ εἴκοσιν. Ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον
καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν
ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παραθαῤῥύνοντές τε, καὶ δεξιὰς ἔνιοι
παρὰ βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς
τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροι-
χομένων. Τούτων δὲ γιγνομένων, ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ τὸν 2
Ἀριαῖον ἧττον τοῖς Ἕλλησι προσέχοντες τὸν νοῦν· ὥστε καὶ
τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκεν, ἀλλὰ
προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς·
Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι 3
περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φό-
βος ᾖ ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύεσθαι; Καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς
ὑπάγεται μένειν διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπει-
δὰν δὲ πάλιν ἁλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ
ἐπιθήσεται ἡμῖν. Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι, ἢ ἀποτει- 4
χίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός· οὐ γάρ ποτε ἑκών γε βουλήσεται
ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς, το-
σοίδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις
αὐτοῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

Klearchs Rede an die Menge, deren Wunsch er aus guten Gründen mißbilligt.

Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ 5
ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δέ, ὅτι, εἰ νῦν
ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς
ποιεῖν. Ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς ἡμῖν παρέξει,
οὐδ', ὁπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς
ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφε-
στήξει· ὥστ' φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλ' οἱ καὶ πρό-
σθεν ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. Ποταμὸς δ' εἰ μέν τις 6
καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν
Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλυόντων πολεμίων.

Οὐ μὲν δή, ἂν μάχεσθαι δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι· τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων δὲ μηδ'
7 οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ οὕτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησι καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα ἔλεγε πολλά.

Tissafernes kommt. Wen er noch bei sich hat. Antritt der Rückreise. Mißtrauen der Griechen und Perser gegen einander, und was sie deshalb thun.

8 Ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρνης ἧκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς εἰς οἶκον ἀπιών, καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ [δύναμιν]·
9 ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. Ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, ἔχων τὸ Κύρου βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντᾳ, καὶ συν-
10 εστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν, ἡγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην, καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ οἱ ἀμφότεροι, ὥσπερ πολεμίους ἀλλή-
11 λους· καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. Ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

Beschaffenheit der medischen Mauer. Die Reisenden kommen zur Stadt Sitake, unfern dem Tigris. Schöner Thiergarten dabei.

12 Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω. Ἦν δὲ ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς, ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι
13 παρασαγγῶν· ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτώ, καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά. Αὗται δὲ ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέτμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάσσους, τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν, πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ᾗ ὄνομα Σιτάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ
14 σταδίους πεντεκαίδεκα. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς παραδείσου καλοῦ καὶ μεγάλου καὶ δασέος

παντοίων δένδρων· οἱ δὲ βάρβαροι, διαβεβηκότες τὸν Τίγρη-
τα, οὐ μέντοι γε καταφανεῖς ἦσαν.

Was Proxenos und Xenofon erfahren.

Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν 15
ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν, καὶ προσελθὼν ἠρώτησεν ἄν-
θρωπός τις τοὺς προφύλακας, ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέ-
αρχον· Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα παρὰ Ἀριαίου
ὢν, τοῦ Μένωνος ξένου. Ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐ- 16
τός εἰμι, ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε· Ἔπεμψάν με
Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ, καὶ ὑμῖν εὖνοι,
καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι, μὴ ὑμῖν ἐπιθῶνται τῆς νυκτὸς
οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παρα-
δείσῳ. Καὶ ἐπὶ τὴν γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι 17
κελεύουσι φυλακήν, ὅτι διανοεῖται λῦσαι αὐτὴν Τισσαφέρνης
τῆς νυκτός, ἤνπερ δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ
ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος.

Bemerkungen eines jungen Griechen über die erhaltene Nachricht.

Ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον, 18
καὶ φράζουσιν, ἃ λέγει· ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη,
καὶ ἐφοβεῖτο σφόδρα. Νεανίσκος δέ τις τῶν παρόντων ἐν- 19
νοήσας εἶπεν, ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη τό τε ἐπιθέσθαι καὶ τὸ
λῦσαι τὴν γέφυραν· δῆλον γάρ, ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ νικᾶν
δεήσει αὐτούς, ἢ ἡττᾶσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ
αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; Οὐδὲ γάρ, ἂν πολλαὶ γέφυραι
ὦσιν, ἔχοιμεν ἄν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθείημεν. Ἂν δ᾽ 20
αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας οὐχ ἕξουσιν ἐκεῖνοι,
ὅποι ἂν φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι, πολλῶν ὄντων πέραν,
οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται λελυμένης τῆς γεφύρας.

Der Perser List wird offenbar. Die Griechen gehn über den Tigris.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἤρετο τὸν ἄγγελον, πόση 21
τις εἴη χώρα ἡ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. Ὁ
δ᾽ εἶπεν, ὅτι πολλή, καὶ κῶμαι ἔνεισι, καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ
μεγάλαι. Τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄν- 22
θρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες, μὴ οἱ Ἕλληνες, οὐ διελ-
θόντες τὴν γέφυραν, μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες
ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα ποταμόν, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ
δ᾽ ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγα-

-θῆς οὔσης, καὶ τῶν ἐργαζομένων ἐνόντων· εἶτα δὲ καὶ ἀπο-
23 στροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα κακῶς ποιεῖν. Με-
τὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλα-
κὴν ἔπεμψαν. Καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμόθεν, οὔτε
πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάτ-
24 τοντες ἀπήγγελλον. Ἐπειδὴ δ' ἕως ἐγένετο, διέβησαν τὴν
γέφυραν, ἐζευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ὡς οἷόν
τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ
Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιτί-
θεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι
ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, ὡς σκοπῶν, εἰ διαβαί-
νοιεν τὸν ποταμόν. Ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ᾤχετο ἀπελαύνων.

Artaxerxes' unächter Bruder erscheint mit einem großen Heere. Klearchs schlaues Manöver. Weitere Reise durch Medien.

25 Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας,
παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμὸν, τὸ εὖρος
πλέθρου. Ἐπῆν δὲ γέφυρα, καὶ ἐνταῦθα ᾠκεῖτο πόλις με-
γάλη, ᾗ ὄνομα Ὦπις, πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἕλλησιν ὁ
Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς, ἀπὸ Σούσων καὶ
Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ·
καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρερχομένους ἐθεώρει
26 τοὺς Ἕλληνας. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο
δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. Ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ
ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστῇ, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη
χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν·
ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ
27 εἶναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωροῦντα. Ἐντεῦθεν
δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ, παρα-
σάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας, τῆς Κύρου
καὶ βασιλέως μητρός. Ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπεγγε-
λῶν διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν ἀνδραπόδων·
28 ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατα, καὶ ἄλλα χρήματα. Ἐν-
τεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασάγγας
εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. Ἐν δὲ
τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ᾠκεῖτο μεγάλη
καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναὶ, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ
σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυροὺς, οἶνον.

Fünftes Kapitel.

Klearch begiebt sich zu Tissafernes, um das gegenseitige Mißtrauen beider Völker zu endigen.

Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζάβατον ποταμὸν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων, καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. Ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δ' οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. Ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι 2
Τισσαφέρνει, καὶ, εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. Καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ δέοιτο· ὁ δὲ ἑτοίμως ἐκέλευσεν ἥκειν.

Klearchs Rede an Tissafernes. „Die Griechen können nicht die Absicht haben, den Persern feindlich zu begegnen."

Ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε· Ἐγὼ, ὦ 3
Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σε ὁρῶ, ὡς πολεμίους, ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἀντιφυλαττόμεθα. Ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι 4
πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦτον, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. Καὶ γὰρ οἶδα ἤδη ἀνθρώπους, τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, 5
τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, οἳ, φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτε βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. Τὰς οὖν τοι- 6
αύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύεσθαι, ἥκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς.

Erster Grund; ein religiöser.

Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον, οἱ θεῶν ὅρκοι ἡμᾶς κω- 7
λύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὑτῷ παρημεληκὼς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. Τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφεύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη· πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα, καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.

Zweiter und dritter Grund.

Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν [τε καὶ τῶν ὅρκων] οὕτω γιγνώ- 8
σκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα·

τῶν δὲ ἀνθρωπίνων σὲ ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον
9 ἡμῖν εἶναι ἀγαθόν. Σὺν μὲν γάρ σοι πᾶσα μὲν ἡμῖν ὁδὸς
εὔπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ
ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διὰ σκότους (οὐδὲν
γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα), πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δ'
ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστὴ γὰρ πολλῆς
10 ἀπορίας ἐστίν. Εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σὲ κατακτείναιμεν,
ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς βασιλέα,
τὸν μέγιστον ἔφεδρον, ἀγωνιζοίμεθα;

Klearchs Privatgrund, gegen Tissafernes sich freundschaftlich zu beweisen.

11 Ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἐλπίδων ἐμαυτὸν ἂν στερήσαιμι,
εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. Ἐγὼ γὰρ
Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε
ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν, ὃν ἂν βούλοιτο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ
τήν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σεαυτοῦ
ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος πολεμίᾳ
12 ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην σύμμαχον οὖσαν. Τούτων δὲ τοιούτων
ὄντων, τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ σοὶ βούλεται φίλος εἶναι;

„Die Freundschaft der Griechen ist dem Tissafernes selbst vortheilhaft." Warum.

13 Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας, καὶ
σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. Οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυ-
σοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς ἐλπίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει
ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ Πεισίδας· ἀκούω δὲ καὶ
ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνο-
χλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς μά-
λιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ, ποίᾳ
δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε τῆς νῦν
14 σὺν ἐμοὶ οὔσης. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σύ, εἰ
μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης· εἰ δέ τις
σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἀναστρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας,
οἵ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ
καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες [ὑπὸ σοῦ] σοὶ ἂν ἔχοιμεν δι-
15 καίως. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυ-
μαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκού-
σαιμι τοὔνομα, τίς ἐστιν οὕτω δεινὸς λέγειν, ὥστε σὲ πεῖσαι
λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν το-
σαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη·

Tissafernes' Antwort. Die Perser könnten den Griechen schaden: denn 1) sind sie zahlreicher.

Ἀλλ' ἥδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους 16
λόγους· ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκεῖς καὶ σεαυτῷ κακόνους εἶναι. Ὡς δ' ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκρυσον. Εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέ- 17
σαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν, ἢ πεζῶν, ἢ ὁπλίσεως, ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἄν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος;

---

2) Sie kennen das Land besser.

Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ἡμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἄν 18
σοι δοκοῦμεν; Οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε; τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶτε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν· τοσοῦτοι δέ εἰσι ποταμοί, ἐφ' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλοίμεθα μάχεσθαι· εἰσὶ δ' αὐτῶν, οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν.

---

3) Auf jeden Fall könnten sie die Griechen aushungern. Allein sie wollen nicht so treulos freveln.

Εἰ δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τό γε πῦρ τοῦ 19
καρποῦ κρεῖττόν ἐστιν, ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ', εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε. Πῶς οὖν ἂν ἔχοντες τοσούτους πό- 20
ρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβὴς, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; Παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμη- 21
χάνων καὶ ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς, καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους, πράττειν τι. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἠλίθιοι, οὔτε ἀλόγιστοι ἐσμέν.

Warum man aber doch eigentlich die Griechen so sicher ziehen lasse.

Ἀλλὰ τί δὴ, ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθο- 22
μεν; Εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τοῦ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι· καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίαν πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας,

23 ἐχυρόν. Ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἔσεσθε, τὰ μὲν καὶ σὺ
εἶπες, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ
τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ
καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.

Tissafernes' Vorschlag. Klearchs Verblendung.

24 Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν, καὶ εἶ-
πεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες, τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρ-
χόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες πολεμίους ποιῆσαι ἡμᾶς,
25 ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Τισσα-
φέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι, οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ,
ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ὡς σὺ
26 ἐπιβουλεύεις ἐμοί τε καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. Ἐγὼ δ', ἔφη
ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ αὖ ἐγὼ δηλώσω, ὅθεν
27 ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσα-
φέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε,
καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρχος, ἐλθὼν
ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, δῆλός τε ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος δια-
κεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ἔλεγεν, ἃ ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν·
ἔφη τε χρῆναι ἰέναι [παρὰ Τισσαφέρνει], οὓς ἐκέλευσε, καὶ
28 οἳ ἂν ἐξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας
αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἕλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι. Ὑπώ-
πτευε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ
συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετὰ Ἀριαίου, καὶ στασιάζοντα
αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς
29 ἑαυτὸν λαβὼν, φίλος ᾖ Τισσαφέρνει. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ
Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην,
καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. Τῶν δὲ στρατιωτῶν
ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ, μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ
30 στρατηγούς, μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. Ὁ δὲ Κλέαρχος
ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο, πέντε μὲν στρατηγοὺς
ἰέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς. Συνηκολούθησαν δέ, ὡς εἰς ἀγο-
ρὰν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

Wie es den griechischen Feldherrn und Unterbefehlshabern ergeht. Die Griechen greifen zu den Waffen. Ariaios kommt im Namen des Königs.

31 Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις, ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ
μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μέ-
νων Θετταλὸς, Ἀγίας Ἀρκὰς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης
32 Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμενον. Οὐ πολλῷ δ'
ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἵ τε ἔνδον συνελαμβάνοντο,

καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν· μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς
ἱππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι,
ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον. Οἱ δὲ Ἕλληνες τήν 33
τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες,
καὶ, ὅ τι ἐποίουν ἠμφιγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἧκε
φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα, καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς
χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. Ἐκ τούτου δὴ 34
οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι, καὶ
νομίζοντες, αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ 35
πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μιθρα-
δάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι. Ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμη-
νεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν
καὶ γιγνώσκειν. Συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρα-
κισμένοι εἰς τριακοσίους. Οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν 36
ἐκέλευον, εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς, ἢ λοχαγὸς,
ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον 37
τῶν Ἑλλήνων φυλαττόμενοι στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχο-
μένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν
Ἀθηναῖος, ὅπως μάθῃ τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δ'
ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις, ἐπισιτιζόμενος.

Gespräch des Ariaios mit den Griechen.

Ἐπεὶ δ' ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, λέγει Ἀριαῖος· Κλέαρχος 38
μὲν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς
σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην, καὶ τέθνηκε· Πρόξενος δὲ
καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐν μεγάλῃ
τιμῇ εἰσιν. Ὑμᾶς δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ
γὰρ εἶναι φησὶν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν, τοῦ ἐκείνου δούλου.
Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες (ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ, ὁ 39
Ὀρχομένιος)· Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων, Ἀριαῖε, καὶ οἱ ἄλλοι,
ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτε
ἀνθρώπους, οἵτινες, ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ
ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες, ὑμεῖς σὺν Τισσαφέρνει, τῷ ἀθεω-
τάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τούς τε ἄνδρας αὐτοὺς, οἷς
ὤμνυτε, ὡς ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἅμα προδεδω-
κότες σὺν τοῖς πολεμίοις, ἔρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; Ὁ δὲ Ἀριαῖος 40
εἶπε· Κλέαρχος γὰρ καὶ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγέ-
νετο Τισσαφέρνει τε, καὶ Ὀρόντᾳ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν
τούτοις.

Was Xenofon endlich verlangt.

Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν, 41
εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον

γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μένω ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρα τηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι, φίλοι γε ὄντ ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστ
42 συμβουλεύειν. Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι, πολὺν χρόνον διαλ χθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

Sechstes Kapitel.

Karaktere der getödteten Feldherrn. Klearchs Karakter. Seine Kriegsliebe und Thaten.

Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν ὡς βα σιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν· εἷς μὲ αὐτῶν Κλέαρχος, ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρω αὐτοῦ ἐχόντων, δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φι
2 λοπόλεμος ἐσχάτως. Καὶ γὰρ δή, ἕως μὲν πόλεμος ἦν το Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμεινεν· ἐπεὶ δ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδ κοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαπραξάμενος, ὡς ἐδύνατο, παρ τῶν Ἐφόρων, ἐξέπλει, ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χεῤῥονήσο
3 καὶ Πειρίνθου Θρᾳξίν. Ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ Ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ, ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ᾽ ᾤχετο πλέων ε
4 Ἑλλήσποντον. Ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τ Σπάρτῃ τελῶν, ὡς ἀπειθῶν. Ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρ Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, ἄλλαχῇ γέγρα
5 πται· δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δαρεικούς. Ὁ δὲ λαβὼ οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ᾽ ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτω συλλέξας στράτευμα ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί· καὶ μάχῃ τε ἐνίκησ καὶ ἀπὸ τούτου ἔφερε καὶ ἦγεν αὐτούς· καὶ πολεμῶν διεγ νετο, μέχρις οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος· τότε δ
6 ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων. Ταῦτα οὖν φιλοπο λέμου δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἄγει ἄνευ αἰσχύνης καὶ βλάβης, αἱρεῖται πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ ῥᾳ θυμεῖν, βούλεται πονεῖν· ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνω αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. Ἐκεῖνος δέ, ὥσπε εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἡδονήν, ἤθελε δαπανᾷν ει
7 πόλεμον· οὕτω μὲν οὖν φιλοπόλεμος ἦν. Πολεμικὸς δὲ α ταύτῃ εἶναι ἐδόκει, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας κα νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμο ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν.

Sein Talent zum Feldherrn. Strenge Mannszucht. Er ist nicht gern unterwürfig. Wie alt er wurde.

Καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετο εἶναι, ὡς δυνατὸν ἐκ τοῦ τοιού- 8
του τρόπου, οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. Ἱκανὸς μὲν γάρ, εἴ τις
καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἕξει ἡ στρατιὰ αὐτοῦ τὰ
ἐπιτήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα· ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποι-
ῆσαι τοῖς παροῦσιν, ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ. Τοῦτο δὲ 9
ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν, καὶ
τῇ φωνῇ τραχύς· ἐκόλαζέ τε ἀεὶ ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε,
ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. Καὶ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν·
ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. Ἀλ- 10
λὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φο-
βεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ
φυλακὰς φυλάξειν, ἢ φίλων ἀφέξεσθαι, ἢ ἀπροφασίστως
ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον 11
αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα, καὶ οὐκ ἄλλον ᾑροῦντο οἱ στρατιῶται·
καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις
ἔφασαν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν ἐῤῥωμένον πρὸς τοὺς
πολεμίους ἐδόκει εἶναι· ὥστε σωτήριον καὶ οὐκ ἔτι χαλεπὸν
ἐφαίνετο. Ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιντο, καὶ ἐξείη πρὸς 12
ἄλλους ἀρχομένοις ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ
ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμός ἦν· ὥστε
διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδά-
σκαλον. Καὶ γὰρ οὖν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένους οὐ- 13
δέποτ' εἶχεν· οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι, ἢ ὑπὸ τοῦ
δεῖσθαι ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι, παρείησαν αὐτῷ,
σφόδρα πειθομένοις ἐχρῆτο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἤρξαντο νικᾶν 14
σὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρησίμους ποι-
οῦντα εἶναι τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς
πολεμίους θαῤῥαλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου
τιμωρίαν φοβεῖσθαι αὐτοὺς εὐτάκτους ἐποίει. Τοιοῦτος μὲν 15
δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δ' ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέ-
γετο. Ἦν δέ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

Karakter des Proxenos. Sein Lehrer. Seine edle Denkungsart.

Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος, εὐθὺς μὲν μειράκιον ὤν, ἐπε- 16
θύμει γενέσθαι ἀνὴρ, τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ διὰ
ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον, τῷ Λεοντίνῳ.
Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ 17
ἄρχειν, καὶ, φίλος ὢν τοῖς πρώτοις, μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν,
ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις, καὶ ᾤετο κτήσεσθαι
ἐκ τούτων ὄνομα [μέγα], καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα
πολλά. Τοσούτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τοῦτο 18
εἶχεν, ὅτι [τούτων] οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας,

ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή.

Kontrast zwischen Proxenos und Klearch in der militärischen Disciplin.

19 Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέν-
τοι οὔτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς
ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ᾐσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας, ἢ
οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ
ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν
20 ἐκείνῳ. Ὤιετο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν
τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαι-
νεῖν. Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ τῶν συνόντων
εὔνοι ἦσαν, οἱ δ' ἄδικοι ἐπεβούλευον, ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι.
Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

Menons Hauptleidenschaft und schändlicher Karakter.

21 Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν
ἰσχυρῶς· ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι· ἐπιθυ-
μῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τ' ἐβούλετο
εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην.
22 Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν ἐπιθυμοίη, συντομωτάτην ὁδὸν
ᾤετο εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν·
τὸ δὲ ἁπλοῦν τε καὶ ἀληθὲς ἐνόμιζε τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ εἶναι.
23 Στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι,
τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. Καὶ πολεμίου μὲν οὐδε-
νὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ
24 διελέγετο. Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπε-
βούλευε (χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμ-
βάνειν), τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ὅτι ῥᾷστον
25 ἀφύλακτα λαμβάνειν. Καὶ ὅσους μὲν ἂν αἰσθάνοιτο ἐπιόρ-
κους καὶ ἀδίκους, ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο· τοῖς δ' ὁσίοις
26 καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. Ὥσ-
περ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαι-
ότητι, οὕτω καὶ Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι,
τῷ πλάσαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον
τῶν ἀπαιδεύτων ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει
πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώτους τοῦτο ᾤετο δεῖν
27 κτήσασθαι. Τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρασχέσθαι
ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. Τιμᾶσθαι δὲ καὶ θερα-
πεύεσθαι ἠξίου ἐπιδεικνύμενος, ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι
ἂν ἀδικεῖν. Εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφί-
σταιτο, ὅτι χρώμενος [αὐτῷ] οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν.

Was besonders merkwürdig von ihm war. Wie und wann er starb.

Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι· ἃ 28
δὲ πάντες ἴσασι, τάδ' ἐστί. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν ἔτι ὡραῖος ὢν στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων· Ἀριαίῳ δὲ, βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδετο, οἰκειότατος ἔτι ὡραῖος ὢν ἐγένετο· αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν, ἀγένειος ὢν γενειῶντα. Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν 29
ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε· μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως, ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

Agias' und Sokrates' gute Karaktere.

Ἀγίας δὲ, ὁ Ἀρκὰς, καὶ Σωκράτης, ὁ Ἀχαιὸς, καὶ 30
τούτω ἀπεθανέτην. Τούτων δὲ οὐδεὶς οὔθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν κατεγέλα, οὔτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. Ἤστην τε [ἄμφω] ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

Drittes Buch.

Erstes Kapitel.

Große Unruhe und Traurigkeit der Griechen, die ihrer Anführer und eines Theils ihrer Kameraden beraubt sind.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο, ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς 2
σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐνθυμούμενοι μὲν, ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δ' αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μεῖον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προδεδώκασι δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν

Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν,
οὐδὲ ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ' εὔδηλον ἦν, ὅτι
νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν ἕνα κατακαίνοιεν, ἡττηθέντων δ' αὐτῶν
3 οὐδεὶς ἂν λειφθείη. Ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες,
ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ
ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα·
ἀνεπαύοντο δέ, ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύ-
δειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν,
παίδων, οὓς οὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. Οὕτω μὲν δια-
κείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

Was Xenofon eigentlich beim griechischen Heere war. Wer ihn zu diesem Feldzug einlud. Was Sokrates ihm räth, als er eingeladen ist.

4 Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε
στρατηγός, οὔτε λοχαγός, οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει,
ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος·
ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐ-
5 τὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. Ὁ μέντοι
Ξενοφῶν, ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολήν, ἀνακοινοῦται Σωκράτει,
τῷ Ἀθηναίῳ, περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης, ὑποπτεύ-
σας, μή τι πρὸς τῆς πόλεώς οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον
γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις
ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι,
ἐλθόντι εἰς Δελφούς, ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας·
6 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν
θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν,
ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. Καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ
Ἀπόλλων θεούς, οἷς ἔδει θύειν.

Xenofons Rückkunft aus Delfi. Worin Sokrates ihn tadelt. Abreise zu Kyros, dessen Absicht bei dem Feldzuge er Anfangs nicht weiß. Wer sie allein wußte.

7 Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει.
Ὁ δ' ἀκούσας ᾐτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα,
πότερον λῷον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ', αὐτὸς
κρίνας ἰτέον εἶναι, τοῦτο ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πο-
ρευθείη. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν,
8 ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν, οὕτω θυσάμενος,
οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι
Πρόξενον καὶ Κῦρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν·
9 καὶ συνεστάθη Κύρῳ. Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ
ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν· εἶπε δέ, ὅτι, ἐπει-

δὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν.
Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας. Ἐστρατεύετο μὲν 10
δή, οὕτως ἐξαπατηθείς, οὐχ ὑπὸ τοῦ Προξένου· οὐ γὰρ ᾔδει
τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμήν, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν
Κλεάρχου. Ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν
ἤδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα· φοβούμενοι
δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοί, διὰ δὲ αἰσχύνην
καὶ ἀλλήλων, καὶ Κύρου, συνηκολούθησαν· ὧν εἷς καὶ
Ξενοφῶν ἦν.

Xenofon in der Nacht nach der Ermordung der griechischen Feldherren. Sein Traum und Selbstgespräch.

Ἐπεὶ δ' ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ 11
οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δὲ ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ.
Ἔδοξεν αὐτῷ, βροντῆς γενομένης, σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν
πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. Περίφοβος 12
δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν,
ὅτι, ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις, φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν
ἔδοξε, πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ
ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δ' ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ,
μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ'
εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν. Ὁποῖόν τι μὲν δὴ 13
ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάν-
των μετὰ τὸ ὄναρ· γίγνεται γὰρ τάδε εὐθύς. Ἐπειδὴ ἀν-
ηγέρθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· Τί κατάκειμαι;
ἡ δὲ νὺξ προβαίνει, ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους
ἥξειν. Εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδών, μὴ οὐχὶ
πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα
παθόντας, [ὑβριζομένους] ἀποθανεῖν; Ὅπως δὲ ἀμυνούμεθα, 14
οὐδεὶς παρασκευάζεται, οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα,
ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. Ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως
στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυ-
τῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι,
ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις.

Seine Rede an Proxenos' Lochagen. Was die Griechen von Artaxerxes zu erwarten haben.

Ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶ- 15
τον λοχαγούς. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες
λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, ὥσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς,
οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν, ἐν οἵοις ἐσμέν. Οἱ μὲν γὰρ δὴ 16
πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέ-
φηναν, πρὶν ἐνόμισαν τὰ ἑαυτῶν καλῶς παρεσκευά

ἡμῶν δ᾽ οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα
17 ἀγωνιούμεθα. Καὶ μὴν, εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ
γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι, ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου
καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ, καὶ τεθνηκότος ἤδη, ἀποτεμὼν
τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν; ἡμεῖς δὲ, οἷς
κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δ᾽ ἐπ᾽ αὐτὸν,
ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ
18 δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; Ἆρ᾽ οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλ-
θοι, ὡς, ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος, πᾶσιν ἀνθρώποις
φόβον παράσχῃ τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐφ᾽ ἑαυτόν; Ἀλλ᾽, ὅπως
τοι μὴ ἐπ᾽ ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

„Es ist den Griechen vortheilhaft, daß die Barbaren den Waffenstillstand gebrochen haben." Warum?

19 Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε ἐπαυ-
όμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ
μακαρίζων, διαθεώμενος, αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἵαν
ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας,
20 ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δὲ, ἐσθῆτα δέ. Τὰ δ᾽ αὖ τῶν στρα-
τιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐ-
δενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα· ὅτου δὲ ὠνησόμεθα,
ᾔδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας· ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπι-
τήδεια ἢ ὠνουμένους, ὅρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ᾽
οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ
21 νῦν τὸν πόλεμον. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς,
λελῦσθαί μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα ὑπο-
ψία. Ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἆθλα,
ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν· ἀγωνοθέται δ᾽ οἱ
22 θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἔσονται. Οὗτοι μὲν
γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ἡμεῖς δὲ, πολλὰ ὁρῶντες ἀγαθὰ,
στεῤῥῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους· ὥστε
ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι
μείζονι ἢ τούτοις.

Worin die Griechen besser daran sind, als die Perser. Xenofons Rath und Anerbieten.

23 Ἔτι δὲ ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ
θάλπη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς
θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον
ἡμῶν, ἢν οἱ θεοὶ, ὥσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν.
24 Ἀλλ᾽ ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐνθυμοῦνται. Πρὸς τῶν
θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦν-

τας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι
καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄρι-
στοι, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. Κἀγὼ δὲ, εἰ 25
μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι·
εἰ δὲ ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν
ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ
τὰ κακά.

Einwurf eines Apollonides. Wie derb Xenofon ihn abführt.

Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεξεν· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ἡγεῖσθαι 26
ἐκέλευον ἅπαντες· πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῇ
φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅστις λέγοι, ἄλλως
πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν, ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο· καὶ
ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν, μεταξὺ 27
ὑπολαβὼν, ἔλεξεν ὧδε· Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύ γε
οὐδ' ὁρῶν γιγνώσκεις, οὐδ' ἀκούων μέμνησαι. Ἐν ταὐτῷ γε
μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε,
μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ
ὅπλα. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς, οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι 28
ἐλθόντες, παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις
πέμπων, καὶ σπονδὰς αἰτῶν, καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε
σπονδῶν ἔτυχεν; Ἐπεὶ δ' αὖ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ 29
δὴ καὶ σὺ κελεύεις,* εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον,
πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεν-
τούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται,
καὶ μάλ', οἶμαι, ἐρῶντες τούτου; Ἃ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν
ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύ-
εις ἰόντας. Ἐμοὶ δὲ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον 30
μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν
λοχαγίαν σκεύη ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι· οὗτος γὰρ
καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι,
Ἕλλην ὤν, τοιοῦτός ἐστιν.

Wer dieser Mensch ist. An hundert Feldherrn und Unteranführer werden zusammenberufen, gegen Mitternacht.

Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· Ἀλλὰ 31
τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν, οὔτε τῆς Ἑλλά-
δος παντάπασιν· ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον, ὥσπερ Λυδὸν, ἀμφό-
τερα τὰ ὦτα τετρυπημένον. Καὶ εἶχεν οὕτω. Τοῦτον μὲν 32
οὖν ἀπήλασαν· οἱ δ' ἄλλοι, παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου
μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν· ὁπό-
θεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστρατηγόν· ὅπου δὲ λοχαγὸς σῶος
εἴη, τὸν λοχαγόν. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ [illegible] 33

τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρα-
τηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. Ὅτε δὲ ταῦτα ἦν,
34 σχεδὸν ἦσαν μέσαι νύκτες. Ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἠλεῖος,
πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε·
Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα
ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως
βουλευσαίμεθα, εἴ τι δυναίμεθα, ἀγαθόν· λέξον δ', ἔφη,
καὶ σύ, ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς.

Xenofons Rede an die Befehlshaber. Wie wichtig der gegenwärtige Augenblick sei. Warum sie, als Befehlshaber, sich vor den Gemeinen hervorthun müssen.

35 Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ
πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, οὓς μὲν
ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν· τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι
ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. Ἡμῖν δ' ἐγῷ-
μαι πάντα ποιητέα, ὡς μή ποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα,
36 ἀλλὰ μᾶλλον, ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. Εὖ τοίνυν
ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνεληλύθατε,
μέγιστον ἔχετε καιρόν· Οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς
ὑμᾶς ἀποβλέπουσι· κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάν-
τες κακοὶ ἔσονται· ἢν δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι
φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε,
37 εὖ ἴστε, ὅτι ἕψονται ὑμῖν, καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. Ἴσως
δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. Ὑμεῖς
γάρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί, καὶ ὅτε
εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε·
καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς
ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ
προπονεῖν, ἤν που δέῃ.

Was die Befehlshaber jezt hauptsächlich zu thun haben.

38 Καὶ νῦν πρῶτον οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στρά-
τευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς
τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. Ἄνευ
γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτ' ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς
μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παν-
τάπασιν. Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δ' ἀταξία πολ-
39 λοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. Ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχον-
τας, ὅσους δεῖ, ἢν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε
καὶ παραθαῤῥύνητε, οἶμαι ὑμᾶς πάνυ ἂν ἐν καιρῷ ποιῆσαι.
40 Νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύμως μὲν
ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε,

οὕτω γε ἐχόντων, οὐκ οἶδα ὅ τι ἄν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι, εἴτε καὶ ἡμέρας.

Worauf es im Kriege besonders ankomme. Strafe der Feigen, Lohn der Tapfern. Auffoderung.

Ἢν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο 41
μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ καί, τί ποιήσουσι,
πολὺ εὐθυμότεροι ἔσονται. Ἐπίστασθε γὰρ δήπου, ὅτι οὔτε 42
πλῆθός ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα·
ἀλλ᾽ ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι
ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπιτοπολὺ οἱ ἐναντίοι
οὐ δέχονται. Ἐντεθύμημαι δ᾽ ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, 43
ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πο-
λεμικοῖς, οὗτοι κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποθνή-
σκουσιν· ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν
εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀπο-
θνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας
ἀφικνουμένους, καί, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγον-
τας. Ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας (ἐν τοιούτῳ γὰρ 44
καιρῷ ἐσμὲν) αὐτούς τε ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι, καὶ τοὺς
ἄλλους παρακαλεῖν.

Cheirisofos antwortet. Namen der neuen Feldherrn.

Ὁ μὲν ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐπαύσατο· μετὰ τοῦτον δ᾽ εἶπε Χει- 45
ρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον
σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι· νῦν δὲ καὶ
ἐπαινῶ σε ἐφ᾽ οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν
ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν.
Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ᾽ ἀπελθόντες 46
ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς
τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε. Ἔπειτα
ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας· παρέστω δ᾽ ἡμῖν,
ἔφη, καὶ Τολμίδης, ὁ κῆρυξ. Καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέ- 47
στη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. Ἐκ τού-
του ᾑρέθησαν ἄρχοντες, ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρ-
δανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ
Ἀγίου Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος
Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

Zweites Kapitel.

Versammlung der Soldaten. Cheirisofos' Anrede.

Ἐπεὶ δὲ ἤρηκτο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς, προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος
2 ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα, καὶ λοχαγῶν, καὶ στρατιωτῶν· πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν
3 ἡμᾶς. Ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τελέθειν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μή ποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις· οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.

Kleanors Anrede.

4 Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχομένιος ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, [αὐτὸς ἐξαπατήσας], συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία Ξένιον ᾐδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄν-
5 δρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστά, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος, οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας, οὔτε Κῦρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνῳ ἐχθίστους ἀποστὰς
6 ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. Ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ, ταῦτα ὁρῶντας, μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο, ὅ τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς, πάσχειν.

Xenofon fängt seine Rede an. „Die Griechen haben noch Aussichten genug, wenn sie fechten wollen." Glückliche Unterbrechung. Was Alle jezt, auf Xenofons Vorschlag, thun.

7 Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος εἰς πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί,

τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν· εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν. Τοῦ δὲ λόγου ἤρχετο ὧδε· Τὴν 8
μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει Κλεάνωρ· ἐπίστασθε δὲ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. Εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας τοὺς στρατηγοὺς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις, ὧν τε πεποιήκασι, δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. Τοῦτο 9
δὲ λέγοντος αὐτοῦ πτάρνυταί τις. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες· ἐκ τούτου εὔξαντο καὶ ἐπαιώνισαν.

Xenofon fährt fort. „Warum die Götter den Griechen hold seyn müssen. Die Griechen besiegten einst die Perser bei Marathon;

Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε· 10
Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. Πρῶτον [μὲν] γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε, καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. Οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς, τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται. Ἔπειτα δὲ (ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς 11
τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵν' εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί), ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ, ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν [αὐτούς]. Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὁπόσους ἂν κατακάνοιεν 12
τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν. καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν.

„Auch Die unter Xerxes. Dann überwanden sie selber schon diese alten Feinde für Kyros; wie vielmehr für sich selbst.“

13 Ἔπειτα, ὅτε Ξέρξης, ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν, ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. Ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾷν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μέν ἐστε προγόνων.
14 Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὔπω πολλαὶ ἡμέραι, ἀφ' οὗ, ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς
15 θεοῖς. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ', ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ
16 προθυμοτέρους εἶναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ θαῤῥαλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τό τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς. νῦν δ', ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαί ὑμᾶς, τί ὑμῖν ἔτι προσήκει τούτους φοβεῖσθαι;

Verschiedene Einwürfe werden beantwortet.

17 Μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύρειοι, πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταττόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν. Ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων· ἔφευγον οὖν πρὸς ἐκείνους, καταλιπόντες ὑμᾶς. Τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους ἢ ἐν
18 τῇ ὑμετέρᾳ τάξει ὁρᾷν. Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ὑμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἱππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοι ἄνθρωποί εἰσιν. Ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄνδρες εἰσὶν οἱ
19 ποιοῦντες, ὅ τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. Οὐκοῦν τῶν γε ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν. Οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῆς γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον, ὅτου ἂν ἐθέλωμεν, τευξόμεθα. Ἓν μόνον προέχοντες ἡμῶν οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερον ἢ
20 ἡμῖν. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαῤῥεῖτε, ὅτι δ' οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται, οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο

ἄχθεσθε, σκέψασθε, πότερον κρεῖττον, Τισσαφέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ εἴσονται, ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνουσι. Τὰ δ᾽ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι 21 κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἧς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἤνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται; Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε ὅτι κρείττω, τοὺς δὲ 22 ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι, καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε, εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. Πάντες μὲν γὰρ οἱ ποταμοὶ εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται, οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες.

„Selbst wenn man durchaus weder über die Flüsse kommen, noch Wegweiser finden könne, sei noch nichts verloren.“

Εἰ δὲ μήθ᾽ οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμών τε μηδεὶς 23 φανεῖται, οὐδ᾽ ὣς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. Ἐπιστάμεθα γὰρ Μυσούς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἳ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ ἄκοντος πολλάς τε καὶ μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκοῦσιν· ἐπιστάμεθα δὲ Πεισίδας ὡσαύτως· Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν, ὅτι, ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες, τὴν τούτου χώραν καρποῦνται.

„Welchen Schein man sogar annehmen müsse, so sehr auch zurückzukehren Pflicht sei.“

Καὶ ἡμᾶς δ᾽ ἂν φαίην ἔγωγε χρῆναι μήπω φανεροὺς 24 εἶναι οἴκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι, ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. Οἶδα γάρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ᾽ ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ᾽ ἂν αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι· καὶ ἡμῖν γ᾽ ἂν οἶδ᾽ ὅτι τρισάσμενος ταῦτα ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα, μή, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ 25 ζῆν, καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μή, ὥσπερ οἱ Λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. Δοκεῖ 26 οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς, τοὺς νῦν ἀκλήρους ἐκεῖ πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους, πλουσίους

ὁρᾶν. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τἀγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί.

„Wie man am leichtesten marschiren und am besten streiten werde."

27 Τοῦτο δὲ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καί, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. Πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας, ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα, ὅποι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι· αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δὲ οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι, οὔτ' εἰς τὸ ἐπι-
28 τήδεια ἔχειν. Ἔτι δὲ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. Κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν.

„Der Offizier müsse jetzt doppelt wachsam, der Soldat doppelt gehorsam seyn." Schluß.

29 Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. Ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες, ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον
30 ἡμᾶς ἀπολέσθαι. Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν προτέρων, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι
31 νῦν ἢ καὶ πρόσθεν· ἢν δέ τις ἀπειθῇ, ψηφίσασθαι τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν. Οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδ' ἑνὶ ἐπιτρέ-
32 ψοντας κακῷ εἶναι. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. Ὅ τι μὲν οὖν τούτων δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρώσατε ὡς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ περαίνηται. Εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.

Das ganze Heer billigt Xenofons Vorschläge. Dieser tritt wieder auf; lehrt, wie man, zur größern Sicherheit, marschiren müsse, und fodert zuletzt Alle zur Tapferkeit auf.

Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλου 33
δεῖ πρὸς τούτοις, οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες.

Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε, 34
ὧν προσδεῖν δοκεῖ μοι. Δῆλον, ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπου ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ἀκούω δὲ, κώμας εἶναι καλὰς, οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας. Οὐκ ἂν οὖν θαυμά- 35
ζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσί τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ οὗτοι ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον 36
ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθείη, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου, καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, καὶ τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν, ὁπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρῴμεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. Εἰ 37
μὲν οὖν ἄλλο τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μὴ, Χειρίσοφος μὲν ἡγείσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην· ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. Τὸ δὲ λοιπὸν, πειρώμενοι ταύτης 38
τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα, ὅ τι ἂν ἀεὶ κράτιστον εἶναι δοκοίη. Εἰ δέ τις ἄλλο βέλτιον ὁρᾷ, λεξάτω. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἔδοξε ταῦτα. Τοίνυν ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογ- 39
μένα· καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί. Καὶ εἴ τις γε χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

Drittes Kapitel.

Mithradat forscht die Griechen aus, und will sie muthlos machen. Was die griechischen Feldherren beschließen.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέκαιον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς· τῶν δὲ περιττῶν, ὅτου μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δ' ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐῤῥίπτουν. Ταῦτα ποιήσαντες ἠριστοποιοῦντο. Ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθραδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ, καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει
2 ὧδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. Εἰ οὖν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. Λέξατε οὖν, ἔφη, πρός με, τί ἐν νῷ ἔχετε, ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὔνουν, καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν
3 ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε, καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος· Ἡμῖν δοκεῖ, ἢν μέν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἢν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς ἂν δυνώμεθα κρά-
4 τιστα. Ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθραδάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἴη, βασιλέως ἄκοντος σωθῆναι. Ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο, ὅτι ὑπόπεμπτος εἴη· καὶ γὰρ καὶ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰ-
5 κείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. Καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι, τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἔστε ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα, καὶ ᾤχετο ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

Das griechische Heer bricht auf. Mithradats Treulosigkeit. Xenofon ist zu hitzig, und wird deshalb getadelt.

6 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀριστήσαντες, καὶ διαβάντες τὸν Ζάβατον ποταμὸν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. Οὐ πολὺ δὲ προεληλυθότων αὐτῶν ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθραδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους, μάλα
7 ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους. Καὶ προσῄει μὲν, ὡς φίλος ὤν, πρὸς τοὺς Ἕλληνας· ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον, καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. Οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίουν δὲ οὐδέν· οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν

ὅπλων κατεκέκλειντο· οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι 8
ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὁπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἳ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες. Διώκον- 9
τες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων· οὔτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς 10
τοὔπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. Ὁπόσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτο πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει· ὥστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴ- 11
κοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. Ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν, καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ᾐτιῶντο, ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν.

Xenofon gesteht seine Uebereilung, und zeigt, wie nöthig es sei, Reiter und Schleuderer zu haben. Man schafft sie an.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὀρθῶς ᾐτιῶντο, καὶ 12
αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπεὶ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ' οὐδὲν δυναμένους. Ἐπειδὴ δὲ ἐδιώ- 13
κομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ οὐδὲν ποιεῖν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ σὺν πολλῇ 14
ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον· ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δέ, ὧν δεόμεθα. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύ- 15
ουσι καὶ σφενδονῶσιν, ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται, οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ὀλίγον δέ, ἔνθα οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. Ἡμεῖς 16
μὲν οὖν εἰ μέλλομεν τούτους εἴργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων. Ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλούς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. Ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφεν- 17
δονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται· οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. Ἢν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα 18
τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτων τῷ μὲν αὐτῶν ἀργύριον δῶμεν, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον

τελῶμεν; καὶ τῷ σφενδονᾷν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ
ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς
19 ὠφελεῖν. Ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ἐν τῷ στρατεύματι ὄντας, τοὺς
μέν τινας παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους,
πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. Ἂν οὖν
τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς
δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι
20 τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. Ἔδοξε ταῦτα· καὶ ταύτης τῆς
νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ
καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ
σπολάδες [καὶ θώρακες] αὐτοῖς ἐπορίσθησαν· καὶ ἵππαρχος
δὲ ἐπεστάθη Λύκιος, ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

Viertes Kapitel.

Mithradat greift die Griechen am folgenden Tage wieder an, wird aber nun zurückgeschlagen.

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο,
πρωϊαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆ-
ναι, ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ
2 πολέμιοι. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς ἐπιφαίνεται ὁ Μιθραδάτης
πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς
τετρακισχιλίους· τοσούτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην καὶ ἔλα-
βεν, ὑποσχόμενος, ἢν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς
Ἕλληνας καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προσβολῇ ὀλί-
γους ἔχων ἔπαθε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμισε ποιῆσαι.
3 Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον
ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθραδάτης, ἔχων τὴν δύνα-
μιν. Παρήγγελτο δὲ, τῶν τε πελταστῶν οὓς ἔδει διώκειν, καὶ
τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν εἴρητο θαῤῥοῦσι διώκειν, ὡς
4 ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθραδάτης κατει-
λήφει, καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμη-
νε τοῖς Ἕλλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε, οἷς
εἴρητο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευ-
5 γον ἐπὶ τὴν χαράδραν. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις
τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοί, καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χα-
ράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν ὡς ὀκτωκαίδεκα· τοὺς δ' ἀποθανόν-
τας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ᾐκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτατον
τοῖς πολεμίοις εἴη ὁρᾶν.

Die Griechen kommen an den Tigris, und zu den Städten Larissa und Mespila. Wunder, wodurch diese starken Festungen in die Hände der Perser fielen.

Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον· οἱ δ' 6
Ἕλληνες, ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἀφί-
κοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, 7
μεγάλη· ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ᾤκουν δ' αὐτὴν τὸ πα-
λαιὸν Μῆδοι. Τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ
εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο
παρασάγγαι· ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δὲ
ὑπῆν λιθίνη, τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. Ταύτην βασιλεὺς ὁ 8
Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν Πέρσαι,
πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν, ἥλιος δὲ νεφέλην
προκαλύψας ἠφάνισε, μέχρις οἱ ἄνθρωποι ἐξέλιπον· καὶ οὕ-
τως ἑάλω. Παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ 9
μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων· ἐπὶ ταύ-
της πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀπο-
πεφευγότες. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρα- 10
σάγγας ἕξ, πρὸς τεῖχος ἔρημον, μέγα, πρὸς τῇ πόλει κεί-
μενον· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτήν ποτε
ᾤκουν. Ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ 11
εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα· ἐπὶ δὲ
ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντή-
κοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος
ἓξ παρασάγγαι. Ἐνταῦθα ἐλέγετο Μηδία γυνὴ βασιλέως
καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι.
Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύ- 12
νατο οὔτε χρόνῳ ἑλεῖν, οὔτε βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ
τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἑάλω.

Tissafernes selbst erscheint mit einer ansehnlichen Macht, wird aber zurückgeschlagen, und folgt nun von fern.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τέτ- 13
ταρας. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη,
οἷς τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππέας ἔχων, καὶ τὴν Ὀρόντα δύναμιν,
τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ οὓς Κῦρος ἔχων
ἀνέβη βαρβάρους, καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασι-
λεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις, ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ·
ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, 14
τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὄπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς
τὰ πλάγια παραγαγὼν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδ'
ἐβούλετο διακινδυνεύειν, σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ το-
ξεύειν. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν, καὶ 15

οἱ Σκύθαι τοξόται ἐτόξευσαν, καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρὸς
(οὐδὲ γάρ, εἰ πάνυ προὐθυμεῖτο, ῥᾴδιον ἦν), καὶ ὁ Τισσα-
φέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει, καὶ αἱ ἄλλαι τά-
16 ξεις ἀπεχώρησαν. Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπο-
ρεύοντο, οἱ δ' εἵποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι τῇ
τότε ἀκροβολίσει· μακρότερον γὰρ οἵ γε Ῥόδιοι τῶν Περ-
17 σῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. Μεγάλα δὲ καὶ
τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· ὥστε χρήσιμα ἦν, ὁπόσα ἁλί-
σκοιτο τῶν τοξευμάτων, τοῖς Κρησί· καὶ διετέλουν χρώμενοι
τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω
ἱέντες μακράν. Εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις
καὶ μόλυβδος, ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.

Die Griechen halten Rasttag. Beschwerlichkeit des Marschirens im Viereck, wenn der Feind verfolgt. Was die griechischen Feldherrn deswegen thun.

18 Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ
Ἕλληνες, κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μεῖον
ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔμει-
ναν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν
ταῖς κώμαις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου,
19 καὶ Τισσαφέρνης εἵπετο ἀκροβολιζόμενος. Ἔνθα δὴ οἱ
Ἕλληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη
πολεμίων ἑπομένων. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἢν μὲν συγκύπτῃ
τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὔσης, ἢ ὀρέων
ἀναγκαζόντων, ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας, καὶ
πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ
ταραττομένους, ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη, ἀτάκτους
20 ὄντας. Ὅταν δ' αὖ διασχῇ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι
τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν
κεράτων, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας, τῶν πολεμίων
ἑπομένων. Καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν, ἢ ἄλλην
τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος, βουλόμενος φθάσαι πρῶ-
21 τος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ
ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοί, ἐποιήσαντο ἓξ λόχους ἀνὰ ἑκα-
τὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πεντηκον-
τῆρας, καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. Οὗτοι δὲ πορευόμενοι [οἱ
λοχαγοὶ], ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι,
ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι· τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν
22 κεράτων. Ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ
μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενώτερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ
λόχους· εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦς· εἰ δὲ πάνυ
πλατύ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον.
23 Εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν, ἢ γέφυραν, οὐκ

ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρῄεσαν οὗτοι. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

Die Griechen werden in einer hüglichten Gegend abermals angefallen, und häufig verwundet. Sonderbarer Kriegsgebrauch der Perser §. 25.

Ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο σταθμὸν, εἶδον βασίλειόν τι, καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλὰς, τήν τε ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἳ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν κώμη. Καὶ εἶδον μὲν τοὺς λόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκὸς, τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γήλοφον, καὶ κατέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαῖεν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἐς τὸ πρανὲς ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον, ὑπὸ μαστίγων. Καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνητῶν, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται, ὁπλῖται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. Πάλιν δὲ, ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταὐτὰ ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταὐτὰ ἐγίγνετο· ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου [γηλόφου] ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας· πλὴν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. Ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἑπομένων πολεμίων, οὐκ ἔτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείησαν, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιντο οἱ πολέμιοι. Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

(Margin numbers beside the lines: 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30)

Die Griechen rasten drei Tage lang, und Tissafernes vermag nun noch weniger. Warum die Perser sich immer weitab von den Griechen lagerten.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα, καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. Ταῦτα δὲ συνηγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. Τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης 32

σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν ἡ ἀνάγκη κατασκηνῆσαι, οὗ πρῶ-
τον εἶδον κώμην, καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ
γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι, οἵ τε τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέρον-
33 τες, καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. Ἐπεὶ δὲ κατ-
εσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρ-
βαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλλη-
νες· πολὺ γὰρ διέφερεν, ἐκ τῆς χώρας ὁρμῶντας ἀλέξασθαι,
34 ἢ πορευομένους ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. Ἡνίκα δ'
ἦν ἤδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὔ ποτε γὰρ
μεῖον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑξή-
κοντα σταδίων, φοβούμενοι, μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπι-
35 θοῖντο αὐτοῖς. Πονηρὸν γὰρ νυκτός ἐστι στράτευμα Περσι-
κόν. Οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ
πεποδισμένοι εἰσὶ, τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν· ἐάν
τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀν-
δρὶ, καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν
ἵππον. ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὰ νύκτωρ τε καὶ θορύβου ὄντος
ποιεῖν. Τούτου ἕνεκα πόῤῥω ἀπεσκήνουν τῶν Ἑλλήνων.

Die Griechen ziehn in der Nacht fort, und bleiben zwei Tage lang unangefochten. Am vierten Tage erscheinen die Perser wieder, und besetzen einen Hügel, bei dem die Griechen vorbei müssen.

36 Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους
ἀπιέναι, καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συ-
σκευάσασθαι, ἀκουόντων τῶν πολεμίων. Καὶ χρόνον μέν
τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγί-
γνετο, ἀπῄεσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πο-
37 ρεύεσθαι καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἐπειδὴ δὲ
σαφῶς ἀπιόντας ἤδη ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐ-
τοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα σταδίους. Καὶ
γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστε-
ραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ. Τῇ δὲ τε-
τάρτῃ νυκτὸς προελθόντες καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον
οἱ βάρβαροι, ᾗ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν
ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον.

Xenofon übernimmt es, sich einer Bergspitze zu bemächtigen, die jenen Hügel beherrscht.

38 Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα ὁ Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν
ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, καὶ κελεύει
39 λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. Ὁ
δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἦγεν (ἐπιφαινόμενον

γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην καὶ τὸ στράτευμα πᾶν), αὐτὸς δὲ
προελάσας ἠρώτα, Τί καλεῖς; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἔξεστιν
ὁρᾶν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λό-
φος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν.
Ἀλλὰ τί οὐκ ἦγες τοὺς πελταστάς; Ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ 40
ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὄπισθεν, ἐπιφαινομένων
τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι, πῶς
τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ τοῦ λόφου. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ 41
τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖ-
σαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον, ἔνθα ἦσαν οἱ
πολέμιοι, καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἵεσθαι
ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἐὰν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυ-
νήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. Ἀλλ', εἰ βούλει, μένε ἐπὶ
τῷ στρατεύματι· ἐγὼ δὲ ἐθέλω πορεύεσθαι. Εἰ δὲ χρήζεις,
πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος· ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δίδωμί σοι, 42
ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει, ἑλέσθαι. Εἰπὼν ὁ Ξε-
νοφῶν, ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἱρεῖται πορεύεσθαι· κελεύει δέ οἱ
συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὰν γὰρ ἦν ἀπὸ
τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. Καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ 43
τοῦ στόματος πελταστάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαι-
σίου· συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους, οὓς
αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου.

Die Feinde wollen ihm zuvorkommen. Xenofons Eifer. Plumpheit eines Soldaten. Erfolg.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο, ὡς ἐδύναντο τάχιστα. Οἱ δ' ἐπὶ 44
τοῦ λόφου πολέμιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν [ἐπὶ τὸ
ἄκρον], εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἁμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον.
Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύ- 45
ματος, [διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν·] πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν
ἀμφὶ Τισσαφέρνην, τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. Ξενοφῶν 46
δέ, παρελαύνων ἐπὶ τοῦ ἵππου, παρεκελεύετο· Ἄνδρες, νῦν
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶσθαι· νῦν πρὸς τοὺς παῖδας
καὶ τὰς γυναῖκας· νῦν ὀλίγον πονήσαντες χρόνον ἀμαχεὶ τὴν
λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρίδας δέ, ὁ Σικυώνιος, εἶπεν· 47
Οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ,
ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. Καὶ ὅς, ἀκού- 48
σας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ
τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος, ὡς ἐδύνατο τάχιστα,
ἐπορεύετο. Ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων, τὸν ἱππικόν,
ὥστε ἐπιέζετο. Καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύε-
το, τοῖς δὲ ὄπισθεν παριέναι, μόγις ἑπομένοις. Οἱ δ' ἄλ- 49
λοι στρατιῶται παίουσι καὶ βάλλουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν
Σωτηρίδαν, ἕως ἠνάγκασαν ἀναλαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύε-

σθαι. Ὁ δὲ ἀναβάς, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν· ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. Καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

Fünftes Kapitel.

Die Perser verfolgen die Griechen immer noch. Scharmützel und Neckereien.

Ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον, ᾗ ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δ' Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. Οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο· οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον, καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι, πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν, ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ
2 παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Ἡνίκα δ' ἦν δείλη, ἐξαπίνης ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἁρπαγήν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων, διαβιβαζόμεναι εἰς
3 τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, κατελήφθησαν. Ἐνταῦθα Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας· καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοούμενοι, μὴ τὰ
4 ἐπιτήδεια, εἰ καύσειεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπῄεσαν ἐπὶ βοήθειαν· ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων ἐπὶ τὰς τάξεις, ἡνίκα ἐκ τῆς
5 βοηθείας ἀπήντησαν [οἱ Ἕλληνες], ἔλεγεν· Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι· ἃ γάρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν, ὡς ἀλλοτρίαν. Ἀλλά, ἐάν πού καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐν-
6 ταῦθα πορευομένους. Ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς καίοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν, καὶ οὕτω θᾶττον παύσονται.

Böser Standtpunkt der Griechen zwischen den karduchischen Gebirgen auf der einen Seite und dem Tigris auf der andern. Sinnreicher, aber unausführbarer Vorschlag eines Rhodiers.

7 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ συνῆλθον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. Ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς

μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. Ἀπο- 8
ρουμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθών τις ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν· Ἐγὼ
θέλω ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι κατὰ τετρακισχιλίους ὁπλί-
τας, ἤν μοι, ὧν δέομαι, ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντον μισθὸν
πορίσητε. Ἐρωτώμενος δὲ, ὅτου δεήσοιτο, Ἀσκῶν, ἔφη, 9
δισχιλίων δεήσομαι. Πολλὰ δὲ ὁρῶ ταύτῃ πρόβατα, καὶ
αἶγας, καὶ βοῦς, καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα
ῥᾳδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν 10
δεσμῶν, οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια. Τούτοις δ', ἔφη,
ζεύξας τοὺς ἀσκοὺς πρὸς ἀλλήλους, εἰς τὸ ὕδωρ δὲ ἀγαγὼν
καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ὁρμίσας ἕκαστον ἀσκὸν, λίθους
ἀρτήσας καὶ ἀφεὶς, ὥσπερ ἀγκύρας, ἐπιβαλῶ ὕλην, καὶ γῆν
ἐπιφορήσω. Ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα 11
εἴσεσθε· πᾶς γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἕξει τοῦ μὴ καταδῦναι.
Ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει. Ἀκρύσασι 12
ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χαρίεν ἐδόκει εἶναι,
τὸ δὲ ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ
ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων
ποιεῖν.

Die Griechen marschiren weiter. Ihre Anführer befragen die Gefangenen wegen des zu nehmenden Wegs.

Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπα- 13
λιν ἢ πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύ-
σαντες, ἔνθεν ἐξῄεσαν· ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον,
ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ οἷοι ἦσαν θαυμάζειν, ὅποι ποτὲ τρέ-
ψονται οἱ Ἕλληνες, καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν. Ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι 14
στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχα-
γοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς αἰχμαλώτους ἤλεγ-
χον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν, τίς ἑκάστη εἴη. Οἱ δ' ἔλεγον, 15
ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μη-
δίαν, δι' ἧσπερ ἥκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκ-
βάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς·
ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ
Ἰωνίαν φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμ-
μένη ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. Τούτους δ' ἔφασαν οἰκεῖν 16
ἀνὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκού-
ειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν,
δώδεκα μυριάδας· τούτων δὲ οὐδένα ἀπονοστῆσαι διὰ τὴν
δυσχωρίαν· ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην, τὸν ἐν τῷ πε-
δίῳ, σπείσαιντο, καὶ ἐπιμίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους,
καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς.

Beschluß der Feldherrn.

17 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς
ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες, ὅποι
πορεύεσθαι ἔμελλον. Ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον
εἶναι διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβάλλειν· τούτους γὰρ
διελθόντας ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε,
πολλῆς καὶ εὐδαίμονος· ἐντεῦθεν δὲ εὔπορον [ἔφασαν] εἶναι,
18 ὅποι τις ἐθέλει, πορεύεσθαι. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως,
ὁπηνίκα καὶ δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν
γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρέων ἐδεδοίκεσαν μὴ προκαταληφθείη.
Καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἕπεσθαι, ἡνίκ' ἄν τις παραγγείλῃ.

Viertes Buch.

Erstes Kapitel.

Die Griechen ziehn einen Tag durch die Gebirge der Karducher. Benehmen beider Völker gegen einander.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης,
καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ
οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους ἐπολεμήθη
πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσῶν στρατεύ-
2 ματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο,
ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ
βάθος καὶ τὸ μέγεθος, πάροδος δ' οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο,
ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι.
3 Ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ [Καρδούχια] ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἣν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἣν δὲ μὴ βούλωνται, περιΐασι. Καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ
4 πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καί εἰσιν, οὗ τὸ στενόν. Τὴν δ'
εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους κατα-
5 λαβεῖν τὰ ἄκρα. Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακήν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι

ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. Ἔνθα δὴ Χειρί- 6
σοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν
καὶ τοὺς γυμνῆτας πάντας· Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύ-
λαξιν ὁπλίταις εἵπετο, οὐδένα ἔχων γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ ἐδό-
κει κίνδυνος εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν
ἐπίσποιτο. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει ὁ Χειρίσοφος, 7
πρίν τινα αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ὑφηγεῖτο.
Ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώ-
μας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων. Ἔνθα δὴ 8
οἱ μὲν Καρδοῦχοι, ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖ-
μας καὶ παῖδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη· τὰ δ' ἐπιτήδεια πολλὰ
ἦν λαμβάνειν. Ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατ-
εσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ
τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐθελήσειαν
οἱ Καρδοῦχοι διιέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπεί-
περ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. Τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτῳ τις 9
ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι
οὔτε καλούντων ὑπήκουον, οὔτ' ἄλλο τι φιλικὸν οὐδὲν ἐποί-
ουν. Ὅτε δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς 10
κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου, ἤδη σκοταῖοι (διὰ γὰρ τὸ στενὴν
εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο
καὶ ἡ κατάβασις εἰς τὰς κώμας), τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς
τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο, καὶ ἀπέκτειναν
τινας, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι τινὲς
ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν.
Εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφ- 11
θαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. Καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα
οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι κύκλῳ
πυρὰ πολλὰ ἔκαιον ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

Nöthige Maaßregeln der griechischen Feldherrn. Mühseliges Marschiren der Griechen auf den engen Gebirgswegen, und heftig verfolgt von den Karduchern.

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχα- 12
γοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ
τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα,
καὶ, ὁπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ,
πάντα ἀφιέναι. Σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ 13
ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν,
οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες, ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε τὰ ἐπι-
τήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων
ὄντων. Δόξαν δὲ ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν. Ἐπειδὴ δὲ 14
ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοὶ,
εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφιέμενον, ἀφῃροῦντο· οἱ

δ' ἐπείθοντο, πλὴν εἴ τίς τι ἔκλεψεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυ-
15 μήσας, ἢ γυναικὸς, τῶν εὐπρεπῶν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν
ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ
ἀναπαυόμενοι. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμὼν γίγνεται πο-
λὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπι-
τήδεια. Καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξε-
16 νοφῶν. Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ, στενῶν
ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδό-
νων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες, ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν
ἀναχάζοντες, σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ
Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο.

Cheirisofos' zweideutiges Benehmen am dritten Tage des Gebirgsmarsches. Xenofons Unterredung darüber mit ihm.

17 Ἔνθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῷτο, ὑπέ-
μενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως, καὶ παρηγγύα
ἕπεσθαι· ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμά τι εἴη· σχολὴ δὲ οὐκ
ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία
18 ὁμοία φυγῆς ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. Καὶ ἐνταῦθα ἀπο-
θνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ
τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σπολάδος εἰς τὰς πλευρὰς, καὶ Βασίας
19 Ἀρκὰς, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλήν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ
σταθμὸν, εὐθὺς, ὥσπερ εἶχεν, ὁ Ξενοφῶν, ἐλθὼν πρὸς τὸν
Χειρίσοφον, ᾐτιᾶτο αὐτὸν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκά-
ζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. Καὶ νῦν δύο καλώ τε κά-
γαθὼ ἄνδρε τεθνάτην, καὶ οὔτε ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι αὐ-
20 τὼ ἐδυνάμεθα. Ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Χειρίσοφος· Βλέ-
ψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἴδε, ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία
δὲ αὕτη ὁδὸς, ἣν ὁρᾷς, ὀρθία, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ὁρᾷν ἀνθρώ-
πων ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι
21 τὴν ἔκβασιν. Ταῦτα ἐγὼ ἔσπευδον, καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ
ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆφθαι τὴν
ὑπερβολήν· οἱ δὲ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὔ φασιν εἶναι ἄλλην
22 ὁδόν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. Ἐπεὶ
γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν (ὅπερ ἡμᾶς καὶ
ἀναπνεῦσαι ἐποίησε), καὶ ἀπεκτείναμεν μέν τινας αὐτῶν,
καὶ ζῶντας προὐθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἕνεκεν, ὅπως
ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαίμεθα.

Wichtige Aussage eines gefangenen Karduchers. Mehrere erbieten sich zur Besetzung einer gewissen Anhöhe.

23 Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον διαλα-
βόντες, εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. Ὁ μὲν

οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων·
ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κα-
τεσφάγη. Ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ 24
φαίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ
ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις
πορεύεσθαι ὁδόν. Ἐρωτώμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπά- 25
ριτον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοι-
το, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν. Ἐνταῦθα ἐδόκει, συγκα- 26
λέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὁπλιτῶν, λέγειν
τε τὰ παρόντα, καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις αὐτῶν ἐστιν, ὅστις ἀνὴρ
ἀγαθὸς ἐθέλοι γενέσθαι, καὶ ὑποστὰς [ἐθελοντὴς] πορεύ-
εσθαι. Ὑφίστανται τῶν μὲν ὁπλιτῶν Ἀριστώνυμος, Με- 27
θυδριεὺς Ἀρκάς, καὶ Ἀγασίας, Στυμφάλιος Ἀρκάς. Ἀντι-
στασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παῤῥάσιος Ἀρκάς, καὶ
οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παν-
τὸς τοῦ στρατεύματος. Εὖ γὰρ, ἔφη, οἶδα, ὅτι ἕψονται
πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγουμένου. Ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν, εἴ 28
τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιαρχῶν ἐθέλοι συμπορεύεσθαι.
Ὑφίσταται Ἀριστέας Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ
στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

Zweites Kapitel.

Die Freiwilligen (an zweitausend) besetzen die Anhöhe. Die Karducher stürzen Felsstücke von den Bergen auf den Nachtrab unter Xenofon.

Καὶ ἦν μὲν δείλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμφαγόν-
τας πορεύεσθαι, καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες παραδιδόασιν
αὐτοῖς, καὶ συντίθενται, τὴν μὲν νύκτα, ἢν λάβωσι τὸ
ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι
σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχον-
τας τὴν φανερὰν ἔκβασιν· αὐτοὶ δὲ συμβολήσειν, ἐκβαίνον-
τες, ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. Ταῦτα συνθέμενοι, οἱ μὲν 2
ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι (καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐ-
ρανοῦ)· Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας, ἡγεῖτο πρὸς
τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσ-
έχοιεν τὸν νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιιόντες. Ἐπεὶ 3
δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδραν οἱ ὀπισθοφύλακες, ἣν ἔδει διαβάντας
πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι
ὁλοιτρόχους ἁμαξιαίους, καὶ μείζους, καὶ ἐλάττους, οἳ φερόμενοι
παίοντες πρὸς τὰς πέτρας διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ
πελάσαι οἷόν τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. Ἔνιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ 4
μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν,

μέχρι σκότος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες,
τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι
ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. Οἱ μέντοι πολέμιοι,
φοβούμενοι δηλονότι, οὐδὲν ἐπαύσαντο δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς
5 κυλινδοῦντες τοὺς λίθους· τεκμήρασθαι δ᾽ ἦν τῷ ψόφῳ. Οἱ
δὲ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, κύκλῳ περιϊόντες, καταλαμβάνουσι
τοὺς προφύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν ἀπο-
κτείναντες, τοὺς δὲ καταδιώξαντες, αὐτοὶ ἐνταῦθα ἔμενον,
6 ὡς κατέχοντες τὸ ἄκρον. Οἱ δ᾽ οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς
ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ᾽ ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς, ἐφ᾽ ᾗ ἐκά-
θηντο οἱ φύλακες. Ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολε-
μίους ἦν, οἳ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο.

Gefecht auf dem zuerst genommenen Wege.

7 Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα
ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ, συντεταγμένοι, ἐπὶ τοὺς πολε-
μίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσελ-
θόντες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἥ τε σάλπιγξ ἐπεφθέγξατο,
καὶ ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες ἵεντο ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ
δ᾽ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ, καταλιπόντες τὴν ὁδὸν, φεύγοντες
8 ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὔζωνοι γὰρ ἦσαν. Οἱ δ᾽ ἀμφὶ Χειρί-
σοφον, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ
τὴν φανερὰν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς
ὁδοὺς ἐπορεύοντο, ᾗ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες,
9 ὡς ἐδύναντο, ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι. Καὶ οὗτοι πρῶ-
τοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον.

Xenofons gefährlicher Marsch auf dem Wege der Freiwilligen.

Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις,
ἐπορεύετο, ᾗπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη γὰρ ἦν
τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δ᾽ ἡμίσεις ὄπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε.
10 Πορευόμενοι δ᾽ ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ, κατειλημ-
μένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη, ἢ διε-
ζεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπο-
ρεύθησαν, ᾗπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δ᾽ ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ
11 ταύτῃ ἐκβῆναι. Ἔνθα δὴ, παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις,
προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ,
ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύ-
12 γειν. Καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας, ὅπῃ ἐδύναντο
ἕκαστος, οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον· ἐγγὺς δ᾽ οὐ
προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτόν τε

παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον. Ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. Ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μή, εἰ ἔρημον καταλείποι τὸν ἡλω- 13
κότα λόφον, [καὶ] πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν (ἐπὶ πολὺ δὲ ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα), καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγοὺς Κηφισόδωρον, Κηφισοφῶντος Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην, Ἀμφιδήμου, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν, Ἀργεῖον φυγάδα· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἱροῦσιν. Ἔτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς ἦν λοιπὸς πολὺ ὀρθιώτα- 14
τος, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν προελθόντων. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ Ἕλ- 15
ληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν, ὥστε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι· καὶ ὑπώπτευον, δείσαντας αὐτούς, μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο, ἀπολιπεῖν. Οἱ δὲ ἄρα, ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν.

Xenofon gelangt mit Mühe und Verlust zu dem übrigen Heere.

Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ 16
ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμίξειαν· καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὅπλα εἶπε. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν 17
Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγώς, καὶ λέγει, ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι, ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο. Ταῦτα δὲ διαπραξάμε- 18
νοι οἱ βάρβαροι ἧκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ ὁ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπῄτει. Οἱ δ' ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ κάειν 19
τὰς κώμας. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν 20
ἄλλο στράτευμα παρῄει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες, οἱ ἐκ [τούτου] τοῦ τόπου συνερρύησαν, ἐνταῦθα ἵσταντο οἱ πολέμιοι· καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ 21
μαστοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκύλινδον πέτρας, καὶ ἑνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστής, ἔχων τὴν ἀσπίδα, ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δέ, Λουσιεὺς Ἀρκάς, προσέδραμεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει· καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

Das Heer rastet in Dörfern, wo es an nichts fehlt. Der Vortrab und der Nachtrab decken abwechselnd ihren Marsch. Wie die Karducher bewaffnet waren. Nutzen der Kreter.

22 Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις, καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ καὶ οἶνος πολὺς ἦν, ὃν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀποδοῦναι τὸν ἡγεμόνα· καὶ
24 πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, καὶ, ὅπῃ
25 εἴη στενὸν χωρίον, προκαταλαμβάνοντες ἐκώλυον τὰς παρόδους. Ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν, ὄπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς ὁδοῦ
26 τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων· ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπιθοῖντο, Χειρίσοφος, ἐκβαίνων, [καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων], ἔλυε
27 [τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου] τοῖς ὄπισθεν· καὶ ἀεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις, καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμελοῦντο. Ἦν δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς [τοῖς] ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν,
28 ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο εἶχον ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. Ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπή-
29 χη· εἷλκον δὲ τὰς νευρὰς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου, τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. Τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. Ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις, ἐναγκυλῶντες. Ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο· ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς, Κρής.

Drittes Kapitel.

Die Griechen lagern sich fröhlich am Fluß Kentrites, auf der Gränze von Karduchien und Armenien. Wie lange sie durch jenes Land marschirt waren.

Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν· καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο. Ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδου-
2 χίων. Τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. Ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον

κακά, ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους· ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

Neue Gefahr am Morgen. Beschaffenheit der chaldäischen Miethsoldaten. Tiefe und Schnelligkeit des Flusses.

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας που πέραν τοῦ ποτα- 3
μοῦ ἐξωπλισμένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζοὺς δ' ἐπὶ
ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας
εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. Ἦσαν δὲ οὗτοι Ὀρόντου καὶ 4
Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι, καὶ Μαρδόνιοι, καὶ Χαλδαῖοι μισθο-
φόροι. Ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶ-
ναι· ὅπλα δ' εἶχον γέῤῥα μακρὰ καὶ λόγχας. Αἱ δὲ ὄχθαι 5
αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα
πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον. Ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη
ἦν ἄγουσα ἄνω, ὥσπερ χειροποίητος. Ταύτῃ ἐπειρῶντο δια-
βαίνειν οἱ Ἕλληνες. Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ 6
τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λί-
θοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτε ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν
(εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός), ἐπί τε τῆς κεφαλῆς [τὰ
ὅπλα] εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ
τὰ ἄλλα βέλη, ἀνεχώρησαν οὖν, καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύ-
σαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

Neue Gefahr. Muthlosigkeit des Heers. Xenofons Traum. Glückliche Opfer der Feldherrn.

Ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ ὄρους 7
ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς
ὅπλοις. Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι
μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν
κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς
Καρδούχους ὄπισθεν. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν 8
νύκτα ἔμενον ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν.
Ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόματοι περιῤ-
ῥυῆναι, ὥστε [λυθῆναι, καὶ] διαβαίνειν, ὁπόσον ἐβούλετο.
Ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον, καὶ λέγει,
ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ.
Ὁ δὲ ἥδετό τε, καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάν- 9
τες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἀπὸ
τοῦ πρώτου. Καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ
λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.

Zwey Jünglinge finden zufällig eine Furth. Xenofons rühmliches Betragen als Feldherr. Ordnung, in welcher das Heer durch den Fluß gehen soll.

10 Ἀριστῶντι δὲ τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω
(ᾔδεσαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δει-
πνοῦντι προσελθεῖν, καὶ, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ
11 τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον), καὶ τό τε ἔλεγον, ὅτι
τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες, ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτα κατί-
δοιεν ἐν τῷ πέραν, ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν
12 ποταμὸν, γέροντά τε, καὶ γυναῖκα, καὶ παιδίσκας, ὥσπερ
μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει· ἰδοῦσι
δὲ σφίσι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολε-
μίοις ἱππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. Ἐκδύντες δὲ
ἔφασαν, ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ, ὡς νευσούμενοι, δια-
βαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι, πρὶν βρέξαι τὰ
αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν ἥκειν.
13 Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε, καὶ τοῖς νεανίσκοις
ἐγχεῖν ἐκέλευσε, καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνεί-
ρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. Σπεί-
σας δὲ εὐθὺς μὲν ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον,
καὶ διηγοῦνται ταυτά· ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπον-
14 δὰς ἐποίει. Σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συ-
σκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ, συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς, ἐβου-
λεύοντο, ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν, καὶ τούς τε ἔμπροσθεν
15 νικῷεν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν μηδὲν κακὸν πάσχοιεν. Καὶ
ἔδοξεν αὐτοῖς, Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι, καὶ διαβαίνειν,
ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ ἔτι ὑπομέ-
νειν σὺν Ξενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν
μέσῳ τούτων διαβαίνειν.

Die Feinde jenseit des Flusses werden glücklich verjagt, nachdem Cheirisofos mit dem Vortrab hinüber ist.

16 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἡγοῦντο δὲ οἱ
νεανίσκοι, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν
17 ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρα στάδια. Πορευομένων δ' αὐτῶν
ἀντιπαρῄεσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ
τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα,
καὶ αὐτὸς πρῶτος ὁ Χειρίσοφος, στεφανωσάμενος καὶ ἀπο-
δὺς, ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε·
καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς
18 μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δὲ ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. Καὶ οἱ μὲν μάν-
τεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν
19 τε καὶ ἐσφενδόνων, ἀλλ' οὔπω ἐξικνοῦντο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν
τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλα-

ζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι· πολλαὶ γὰρ
ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέ- 20
βαινε, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, λαβὼν τῶν ὀπισθο-
φυλάκων τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν
πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη
(cf. §. 5.) προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς
παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππέας. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν 21
τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὁρῶντες
δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοὔμπαλιν, δείσαντες
μὴ ἀποκλεισθείησαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν
ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν ἄνω· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγέ-
νοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δέ, ὁ τὴν τάξιν 22
ἔχων τῶν ἱππέων, καὶ Αἰσχίνης, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελτα-
στῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας,
εἵποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ
συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δὲ αὖ, ἐπεὶ διέβη, 23
τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκού-
σας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμί-
ους. Οἱ δὲ ἄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας,
ὁρῶντες δὲ ὁπλίτας ἐπιόντας σφίσιν, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ
τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

Xenofons Kriegslist bei seinem Uebergange mit dem Nachtrab.

Ξενοφῶν δὲ ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπε- 24
χώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα· καὶ γὰρ
οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες,
ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ 25
ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δέ, σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι,
ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων
ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα 26
τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε· Ξενοφῶν δέ,
στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους, ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο· καὶ
παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον
τὸν ἑαυτοῦ λόχαν, παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμο-
τίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνω-
μοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστή-
σασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἑώρων τοὺς 27
ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους, καὶ ὀλίγους ἤδη
φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῄεσαν, ᾠδάς τινας ᾄδοντες. Ὁ
δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει
παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξό-
τας, καὶ κελεύει ποιεῖν, ὅ τι ἂν παραγγέλλῃ. Ἰδὼν δὲ αὐ- 28
τοὺς καταβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον, κελεύει αὐ-
τοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξων-

ται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφων ἐμ-
βαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλισμένους τοὺς ἀκοντιστάς,
καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας, μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ
29 προβαίνειν. Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφεν-
δόνη ἐξικνῆται καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν ἀεὶ ἐς
τοὺς πολεμίους· ἐπειδὰν δ' ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι, καὶ
ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἀνα-
στρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ
πάντας ὅτι τάχιστα, καὶ διαβαίνειν, ᾗ ἕκαστος τὴν τάξιν
εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο,
ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

Der Nachtrab kommt glücklich über den Fluß.

30 Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιποὺς
(πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελησό-
μενοι, οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δὲ ἑταιρῶν), ἐν-
ταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ
31 τοξεύειν. Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ'
αὐτούς. Οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι, ὡς
μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν,
32 πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. Ἐν τούτῳ
σημαίνει ὁ σαλπιγκτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ
ἔτι θᾶττον, οἱ δὲ Ἕλληνες, τὰ ἐναντία στρέψαντες, ἔφευγον
33 διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες
αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ τοξεύοντες
ὀλίγους ἔτρωσαν· οἱ δὲ πολλοί, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλή-
34 νων, ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες (cf.
§. 28.) ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες,
ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν, καὶ ἐτρώθη-
σάν τινες καὶ τούτων.

Viertes Kapitel.

Die Griechen gelangen über die Quellen des Tigris zu dem anmuthigen Flusse Teleboa in Westarmenien. Teribazos' Benehmen gegen sie.

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν ἀμφὶ μέσον ἡμέρας, συνταξάμενοι
ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ λείους γηλό-
φους, οὐ μεῖον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς
τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς Καρδού-
2 χους. Εἰς δὲ ἣν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν, καὶ βασί-

λειόν τι εἶχε τῷ σατράπῃ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρ-
σεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῆ. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν 3
σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρις ὑπερῆλθον τὰς
πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν
σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πενδεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλε-
βόαν ποταμόν. Οὗτος δ' ἦν μέγας μὲν οὔ, καλὸς δέ· κῶμαι
δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρ- 4
μενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν· ὕπαρχος δ' αὐτῆς ἦν Τηρί-
βαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος, καὶ ὁπότε παρείη,
οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. Οὗτος προς- 5
ήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα εἶπεν, ὅτι βού-
λοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. Τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν
ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώτων, τί θέλοι.
Ὁ δὲ ἔλεγεν, ὅτι σπείσασθαι βούλοιτο ἐφ' ᾧ μήτ' αὐτὸς τοὺς 6
Ἕλληνας ἀδικεῖν, μήτ' ἐκείνους κάειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν
τε τὰ ἐπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. Ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς,
καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ πε- 7
δίου σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, καὶ Τηρί-
βαζος παρηκολούθει, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων
ὡς δέκα σταδίους.

Häufiger und vieler Schnee. Reichthum dieser Gegend an Salben.

Καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέριξ πολλάς, 8
πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. Στρατοπεδευομένων δ' αὐ-
τῶν γίνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἕωθεν ἔδοξε δια-
σκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας·
οὐ γὰρ ἑώρων πολέμιον οὐδένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι
διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. Ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπι- 9
τήδεια, ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἱερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιοὺς
εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά. Τῶν δὲ ἀποσκε- 10
δαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν
στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. Ἐδόκει δὲ
δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συν-
αγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. Ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ
ἐδόκει συναιθριάζειν. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπι- 11
πίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς
ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ
χιών. καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ
ἀλεεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα, ὅτῳ μὴ παραῤῥυείη.
Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε, γυμνὸς ὤν, ἀναστὰς σχίζειν 12
ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχι-
σεν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ
ἐχρίοντο· πολὺ γὰρ ἐνταῦθα εὑρίσκετο χρίσμα, ᾧ ἐχρῶντο 13
ἀντ' ἐλαίου, σύειον, καὶ σησάμινον, καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ

τῶν πικρῶν, καὶ τερεβίνθινον. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὑρίσκετο.

Die Griechen bekommen nähere Nachrichten von Teribazos.

14 Μετὰ ταῦτα πάλιν ἐδόκει διασκηνητέον εἶναι εἰς τὰς κώμας [εἰς στέγας]. Ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἔθεον ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια. Ὅσοι δὲ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπῄεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν,
15 ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε [ὡς ὄντα], καὶ τὰ μὴ ὄντα [ὡς οὐκ
16 ὄντα]. Πορευθεὶς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἧκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικὸν, καὶ φαρέτραν,
17 καὶ σάγαριν, οἵανπερ καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. Ἐρωτώμενος δὲ, ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ Τηριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. Οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν, τὸ στράτευμα ὁπόσον τε εἴη, καὶ ἐπὶ
18 τίνι συνειλεγμένον; Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Τηρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη, ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἕλλησιν.

Panisches Schrecken unter Teribazos' Heer. Sein Lager wird geplündert.

19 Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς καταλιπόντες φύλακας, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο,
20 ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες, καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν τοὺς ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες
21 ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ ἀπέθανόν τινες [τῶν βαρβάρων], καὶ ἵπποι ἥλωσαν ὡς εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τηριβάζου ἑάλω, καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες, καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἰνοχόοι φάσκοντες
22 εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοὶ, δοκεῖ αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις· καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῄεσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Fünftes Kapitel.

Das Heer geht über den Eufrat. Religiosität der Griechen. Große Tiefe des Schnees.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι, ᾗ δύναιντο τά-
χιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν, καὶ καταλα-
βεῖν τὰ στενά. Συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ
χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς. Καὶ αὐθημερὸν
ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τηρίβα-
ζος, κατεστρατοπεδεύσαντο. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς 2
ἐρήμους τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην
ποταμὸν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν.
Ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. Ἐντεῦθεν 3
ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς,
παρασάγγας πεντεκαίδεκα· ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς, καὶ
ἄνεμος Βοῤῥᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀποκάων πάντα,
καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ἔνθα δὴ τῶν μάντεών τις
εἶπε σφαγιάζεσθαι τῷ ἀνέμῳ. Καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι 4
δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. Ἦν
δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων
καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν
ὡς τριάκοντα. Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ κάοντες· ξύλα 5
δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ οὐ πολλά. Οἱ δὲ ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ
εἶχον· οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ πῦρ κάοντες οὐ προσίεσαν
πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς,
ἢ ἄλλο τι ὧν ἔχοιεν βρωτῶν· ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις
ὧν εἶχον ἕκαστοι. Ἔνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκάετο, διατηκομένης 6
τῆς χιόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον·
οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

Hungersnoth und andere Beschwerden, besonders große Kälte, und Verblendung durch den Schnee. Mittel gegen die bösen Folgen von Beidem.

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ 7
χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν
δὲ ὀπισθοφυλακῶν, καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν
ἀνθρώπων, ἠγνόει, ὅ τι τὸ πάθος εἴη. Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις 8
αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, καὶ, ἐάν τι
φάγωσιν, ἀναστήσονται, περιϊὼν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ που
τι ὁρῴη βρωτὸν, ἐδίδου, καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμέ-
νους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. Ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν,
ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. Πορευομένων δὲ, Χειρίσοφος 9
μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας

ἐκ τῆς κώμης [γυναῖκας καὶ] κόρας πρὸς τῇ κρήνῃ καταλαμ-
10 βάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. Αὗται ἠρώτων αὐτούς, τίνες
εἶεν. Ὁ δὲ ἑρμηνεὺς εἶπε Περσιστί, ὅτι παρὰ βασιλέως
πορεύοιντο πρὸς τὸν σατράπην. Αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ
ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχοι ὅσον παρασάγγην. Οἱ δ', ἐπεὶ
ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα
11 σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνή-
θησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο· τῶν
δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδόν,
ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες
12 ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων
συνειλεγμένοι τινές, καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρ-
παζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. Ἐλείποντο δὲ
καὶ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς
ὀφθαλμούς, οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν
13 ἀποσεσηπότες. Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς
χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο·
τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο, καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχοι,
14 καὶ εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. Ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοι-
μῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες, καὶ τὰ ὑπο-
δήματα περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἀπέλιπε τὰ
ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι αὐτοῖς πεποιημέναι ἐκ τῶν
νεοδάρτων βοῶν.

Einige Marode bleiben an einer Quelle. Xenofon rettet sie.

15 Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν
στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλελοι-
πέναι αὐτόθεν τὴν χιόνα εἴκαζον τετηκέναι. Καὶ ἐτετήκει
διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ. Ἐν-
ταῦθα ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο, καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι.
16 Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὡς ᾔσθετο, ἐδεῖτο
αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι
ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέ-
παινεν. Οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι
17 πορευθῆναι. Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἑπομένους
πολεμίους, εἴ τις δύναιτο, φοβῆσαι, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς
κάμνουσι. Καὶ ἦν μὲν ἤδη σκότος· οἱ δὲ προσῄεσαν πολλῷ
18 θορύβῳ, ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. Ἔνθα δὴ οἱ μὲν
ὀπισθοφύλακες ἐξαναστάντες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἔδραμον εἰς
τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο
μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. Οἱ δὲ
πολέμιοι δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν
νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

Das Heer rastet in Dörfern unter der Erde. Beschaffenheit der Wohnungen hier, und was man darin fand.

Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀ- 19
σθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτοὺς, πορευό-
μενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ
ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκα-
λυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστήκει. καὶ
ἀνίστασαν αὐτούς. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ 20
ὑποχωροῖεν. Ὁ δὲ παριὼν, καὶ παραπροπέμπων τῶν πελτα-
στῶν τοὺς ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ κω-
λύον. Οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ
στράτευμα. Ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν 21
αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακὰς οἵας ἐδύναντο κα-
ταστησάμενοι. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ Ξενοφῶν,
πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους ἀναστήσοντας,
ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν προϊέναι. Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος 22
πέμπει τοὺς ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους, πῶς ἔχοιεν οἱ τελευ-
ταῖοι. Οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις
παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δ' ἐπορεύοντο·
καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ,
ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλίζετο. Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, 23
ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν.
Καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμεινεν· οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες
ἃς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τὰς ἑαυτῶν ἔχοντες.
Ἔνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι 24
αὐτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην, ἣν
εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας,
καὶ τὸν κωμάρχην· καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομέ-
νους ἑπτακαίδεκα· καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, ἐννά-
την ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς λαγὼς ᾤχετο 25
θηράσων, καὶ οὐχ ἥλω ἐν ταῖς κώμαις. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν
κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι·
αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἄνθρωποι
κατὰ κλίμακας κατέβαινον. Ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες,
οἶς, βοῦς, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα
χιλῷ ἔνδον ἐτρέφετο. Ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ 26
ὄσπρια, καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσιν. Ἦσαν δὲ αὐτοὶ ἰσοχειλεῖς,
καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα
οὐκ ἔχοντες. Τούτους δ' ἔδει, ὁπότε τις διψῴη, λαβόντα 27
εἰς τὸ στόμα ἀμύζειν· καὶ πάνυ ἄκρατος ὁ οἶνος ἦν, εἰ μή
τις ὕδωρ ἐπιχέοι, καὶ μάλα ἡδὺ πόμα συμμαθόντι [ἦν].

Sechstes Kapitel.

Cheirisofos' Unvorsichtigkeit.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχῃ πλὴν τοῦ υἱοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. Ἡγεῖτο δ' 2
αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἤδη τ' ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγεν. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μέν, ἔδησε δ' οὔ. Ἀπὸ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο, καταλιπὼν 3
τὸν υἱόν. Τό τε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλειαν. Ἐπισθένης δὲ ἠράσθη τε τοῦ παιδός, καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρῆτο.

Das Heer kömmt an den Fasis. Chalyber, Taocher und Fasianer. Berathschlagung.

Μετὰ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε 4
παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φάσιν ποταμόν, εὖρος ὡς πλεθριαῖον. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρα- 5
σάγγας δέκα. Ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες, καὶ Τάοχοι, καὶ Φασιανοί. Χειρίσοφος 6
δὲ ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων ὡς πεντήκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκά- 7
λεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. Ἐμοὶ 8
μὲν οὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, 9
ἐπὰν ὡς τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι θαρσαλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκός, τούτων θαῤῥούντων, πλέους προσγενέσθαι.

Die Griechen lassen sichs wohl seyn. Ein Komarch sagt ihnen, wo sie sind, und in welches Land sie zunächst kommen werden. Beschaffenheit der Pferde hier. Guter Rath des Komarchen.

28 Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο, καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευεν αὐτὸν, λέγων, ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται, ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται.
29 Ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν, ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην,
30 καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν, λαβὼν τὸν κωμάρχην, πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἐπορεύετο. Ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι
31 αὐτοῖς ἄριστον. Οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ περετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις, τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ
32 κριθίνοις. Ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν ὑποκύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πιεῖν, ὥσπερ βοῦν. Καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν, ὅ τι βούλοιτο· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.
33 Ἐπεὶ δὲ ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν, ὥσπερ ἐνεοῖς, ὅ τι δέοι ποιεῖν.
34 Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. Καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι οἱ ἵπποι τρέφοιντο. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός. Τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας,
35 καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν, ᾗ εἴη. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἰλήφει, παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιὼς, μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν
36 ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. Ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολλῷ. Ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης, περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακκία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακκίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

Sechstes Kapitel.

Cheirisofos' Unvorsichtigkeit.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι
Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχῃ πλὴν
τοῦ υἱοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ
παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ
τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς
ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. Ἡγεῖτο δ' 2
αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἤδη τ' ἦν ἐν
τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι
οὐκ εἰς κώμας ἦγεν. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ
τούτῳ. Ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δ' οὔ.
Ἀπὸ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο, καταλιπὼν 3
τὸν υἱόν. Τό τε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διά-
φορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις κατ'
ἀμέλειαν. Ἐπισθένης δὲ ἠράσθη τε τοῦ παιδὸς, καὶ οἴκαδε
κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρῆτο.

Das Heer kommt an den Fasis. Chalyber, Taocher und Fasianer. Berathschlagung.

Μετὰ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε 4
παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φάσιν ποταμὸν, εὖρος
ὡς πλεθριαῖον. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρα- 5
σάγγας δέκα. Ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν
αὐτοῖς Χάλυβες, καὶ Τάοχοι, καὶ Φασιανοί. Χειρίσοφος 6
δὲ ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο
πορευόμενος, ἀπέχων ὡς πεντήκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ
κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ τοῖς
ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο
τὸ στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκά- 7
λεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Οἱ
μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους·
ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. Ἐμοὶ 8
μὲν οὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρα-
τιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ
ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, 9
ἐπὰν ὡς τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα
ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέ-
ραν, οἵ τε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι θαρσαλεώτεροι ἔσον-
ται, καὶ ἄλλους εἰκὸς, τούτων θαῤῥούντων, πλέους προσγε-
νέσθαι.

Xenofon ist nicht Kleanors Meinung. Sein scherzhaftes Gespräch mit Cheirisofos.

10 Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ᾽ οὕτω γιγνώσκω.
Εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, ταῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι,
ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα
ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ὡς ἐλά-
χιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀν-
11 δρῶν ἀποβάλωμεν. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενον πλέον
ἢ ἐφ᾽ ἑξήκοντα στάδια· ἄνδρες δ᾽ οὐδαμῇ φυλάττοντες ἡμᾶς
φανεροί εἰσιν ἀλλ᾽ ἢ κατὰ ταύτην τὴν ὁδόν. Πολὺ οὖν
κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόν-
τας, καὶ ἁρπάσαι φθάσαντας, ἢν δυνώμεθα, μᾶλλον ἢ
πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι.
12 Πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλὲς, ἔνθεν καὶ
ἔνθεν πολεμίων ὄντων· καὶ νύκτωρ ἀμαχέτως μᾶλλον ἂν τὰ
πρὸ ποδῶν ὁρῴη τις, ἢ μεθ᾽ ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ
τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ὁμαλὴ τὰς
13 κεφαλὰς βαλλομένοις. Κλέψαι δὲ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ
εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δὲ ἀπελ-
θεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν. Δοκοῦμεν δ᾽ ἂν
μοι, ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν, ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ
ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ
14 πολέμιοι. Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; Ὑμᾶς
γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι
ἐστὲ τῶν Ὁμοίων, εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν, καὶ
οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ καλὸν, κλέπτειν, ὅσα μὴ κωλύει
15 νόμος. Ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λαν-
θάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες,
μαστιγοῦσθαι. Νῦν οὖν μάλα σοι καιρός ἐστιν ἐπιδείξασθαι
τὴν παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι, μὴ ληφθῶμεν κλέ-
16 πτοντες τοῦ ὄρους, ὡς μὴ [πολλὰς] πληγὰς λάβωμεν. Ἀλλὰ
μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καὶ ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω τοὺς Ἀθη-
ναίους δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια, καὶ μάλα ὄντος
δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι· καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι
μάλιστα, εἴπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε
ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν.

Xenofons Anerbietung.

17 Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι, τοὺς
ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταλη-
ψόμενος τὸ ὄρος. Ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας. Οἱ γὰρ γυμνῆτες
τῶν ἑπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες,
καὶ τούτων πυνθάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ
νέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε, ἤνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι

τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. Ἐλπίζω μέντοι, 18
οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν
τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαί-
νειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· Καὶ τί δεῖ 19
σὲ ἰέναι, καὶ λείπειν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; Ἀλλ' ἄλλους
πέμψον, ἐὰν μή τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται. Ἐκ τούτου 20
Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων, καὶ Ἀρι-
στέας Χῖος γυμνήτας, καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνήτας·
καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ κάειν
πολλά. Ταῦτα συνθέμενοι ἠρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προή- 21
γαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα στάδια πρὸς
τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

Freiwillige besetzen einen Berg. Die Feinde werden, mit großem Verlust, in die Flucht getrieben.

Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες 22
ἀπῄρχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος· οἱ δὲ ἄλλοι αὐ-
τοῦ ἀνεπαύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ᾔσθοντο ἐχόμενον τὸ
ὄρος, ἐγρηγόρεσαν, καὶ ἔκαον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός.
Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ 23
τὴν ὁδόν· οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα
ἐπῄεσαν. Τῶν δ' αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ 24
ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ
ἄκρα. Πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλων, συμμι-
γνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα· καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες, καὶ
διώκουσιν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτα- 25
σταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους,
Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. Οἱ 26
δὲ πολέμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον,
φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέῤῥα δὲ
πάμπολλα ἐλήφθη, ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες 27
ἀχρεῖα ἐποίουν. Ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον
στησάμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας πολλῶν
καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

Siebentes Kapitel.

Marsch durch Taochien. Cheirisofos greift eine Festung der Taocher vergebens an.

Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ᾤκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα

2 εἶχον ἀνακεκομισμένοι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν, οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δὲ ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος μὲν οὖν πρὸς τοῦτο προσέβαλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῄει, καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλ' ἀπότομον ἦν κυκλῳ.
3 Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος, Εἰς καλὸν ἥκεις· [τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον]· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.

Sein Gespräch darüber mit Xenofon.

4 Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· Ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος, ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας. Ὃς δ' ἂν καταληφθείη, οὕτω διατίθεται. Ἅμα δ' ἔδειξεν αὐτῷ συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ
5 σκέλη καὶ πλευράς. Ἢν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; Οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν εἰ μὴ ὀλίγους [τούτους] ἀνθρώπους,
6 καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. Τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν, ἃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. Τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων, ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; Τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ ὅταν λωφή-
7 σωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν. Ἀλλ' εὐθέως, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ παριέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. Ἀλλὰ πορευώμεθα, ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα.

Die Feste wird von den wetteifernden Griechen eingenommen.

8 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παῤῥάσιος, λοχαγός· τούτου γὰρ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. Μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι,
9 ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος, ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ

οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ, ἐφί-
στασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δέν-
δροις ἑστάναι πλεῖον ἢ τὸν ἕνα λόχον. Ἔνθα δὴ Καλλίμα- 10
χος μηχανᾶταί τι. Προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑφ᾽ ᾧ ἦν
αὐτὸς, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνε-
χάζετο εὐπετῶς. Ἐφ᾽ ἑκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα
ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. Ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὁρᾷ τὸν 11
Καλλίμαχον, ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον,
δείσας, μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν
Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, οὐδὲ Εὐρύλοχον
τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὄντας, οὐδ᾽ ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐ-
τὸς, καὶ παρέρχεται πάντας. Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς ὁρᾷ 12
αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτυος. Ἐν δὲ
τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ μετὰ
τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο
ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους. Καὶ οὕτως ἐρίζον-
τες αἱροῦσι τὸ χωρίον· ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς ἔτι
πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη.

Verzweiflung der Taocher. Unvorsichtigkeit des Lochagen Aineas.

Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. Αἱ γὰρ γυναῖκες, ῥί- 13
πτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ
ἄνδρες ὡσαύτως. Ἔνθα δὴ καὶ Αἰνέας, ὁ Στυμφάλιος, λο-
χαγὸς, ἰδών τινα θέοντα, ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν, στολὴν ἔχοντα
καλὴν, ἐπιλαμβάνεται, ὡς αὐτὸν κωλύσων. Ὁ δ᾽ αὐτὸν ἐπι- 14
σπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι,
καὶ ἀπέθανον. Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθη-
σαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

Marsch durch Chalybien. Tapferkeit, Bewaffnung und Lebensart seiner Einwohner.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ, 15
παρασάγγας πεντήκοντα. Οὗτοι ἦσαν, ὧν διῆλθον, ἀλκιμώ-
τατοι, καὶ εἰς χεῖρας ᾔεσαν. Εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέ-
χρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα.
Εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὴν ζώνην μα- 16
χαίριον, ὅσον ξυήλην Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν
δύναιντο, καὶ ἀποτεμόντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύ-
οντο· καὶ ᾖδον καὶ ἐχόρευον, ὁπότε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι
αὐτοὺς ἔμελλον· εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν,
μίαν λόγχην ἔχον. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ 17
δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχόμενοι. Ὤικουν

τε δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν, ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

Freiwilliges Versprechen eines Wegweisers.

18 Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἅρπασον ποταμὸν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας, ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτί-
19 σαντο. Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, οἰκουμένην· ἐκαλεῖτο δὲ Γυμνίας. Ἐκ ταύτης ὁ τῆς χώρας ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῷ πολεμίας
20 [χώρας] ἐπάγοι αὐτούς. Ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μὴ, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. Καὶ ἡγούμενος, ἐπειδὴ ἐνέβαλον εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

Große Freude der Griechen bei Erblickung des Meers vom Berge Theches.

Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δ'
21 ἦν τῷ ὄρει Θήχης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, πολλὴ κραυγὴ ἐγένετο. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν,
22 καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἵποντο γὰρ ὄπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας· καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐζώγρησαν, ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέῤῥα ἔλαβον [δασέων βοῶν] ὠμοβόϊνα ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν. Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτε-
23 ρον, καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοὴ, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δή τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι· καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον, καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν, παρε-
24 βοήθει. Καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν Θάλαττα, θάλαττα, καὶ παρεγγυώντων. Ἔνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύ-
25 νετο, καὶ οἱ ἵπποι· Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους, καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, δακρύοντες. Καὶ ἐξαπίνης, ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους, καὶ ποιοῦσι κολωνὸν

μέγαν. Ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν πλῆθος δερμάτων ὠμοβοΐνων 26
κατὰ βακτηρίας, [καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέῤῥα·] καὶ ὁ ἡγεμὼν
αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέῤῥα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.
Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπουσιν οἱ Ἕλληνες, δῶρα 27
δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον, καὶ φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ σκευὴν Περσικὴν, καὶ δαρεικοὺς δέκα· ᾔτει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, οὗ σκηνήσουσι, καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν εἰσπορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο, τῆς νυκτὸς ἀπιών.

Achtes Kapitel.

Die Makroner thun Widerstand.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. Τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὃς ὥριζε τήν τε τῶν Μακρώνων
χώραν καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. Εἶχον δ᾽ ὑπερδέξιον χωρίον, 2
οἷον χαλεπώτατον, καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων, δι᾽ οὗ ἔδει διαβαίνειν. Ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδροις παχέσι μὲν οὔ, πυκνοῖς δέ. Ταῦτα, ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες, ἔκοπτον, σπεύδοντες ὡς τάχιστα ἐκ
τοῦ χωρίου ἐξελθεῖν. Οἱ δὲ Μάκρωνες, ἔχοντες γέῤῥα καὶ 3
λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας, καταντιπέρας τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἐῤῥίπτουν· ἐξικνοῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως, οὐδ᾽ ἔβλαπτον οὐδένα.

Glücklicher Zufall. Friede.

Ἔνθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις 4
ἀνὴρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων, ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην τὴν πατρίδα εἶναι· καὶ, εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς δια-
λεχθῆναι. Ἀλλ᾽ οὐδὲν κωλύει, ἔφη· ἀλλὰ διαλέγου, καὶ 5
μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν. Οἱ δ᾽ εἶπον, ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτοὺς, τί ἀντιτετάχα-
ται καὶ χρῄζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. Οἱ δ᾽ ἀπεκρίναντο, 6
ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἔρχεσθε. Λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ, ὅτι γε οὐ κακῶς ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες, ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. Ἠρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν

7 τούτων τὰ πιστά. Οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν
ἐθέλειν. Ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγ-
χην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα
γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι.

Die Kolcher halten einen Berg an ihrer Gränze besetzt.

8 Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συν-
εξέκοπτον, τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν, ὡς διαβιβάσοντες, ἐν μέ-
σοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησιν· καὶ ἀγορὰν, οἵαν ἐδύ-
ναντο, παρεῖχον· καὶ διήγαγον τρισὶν ἡμέραις, ἔστε ἐπὶ τὰ
9 τῶν Κόλχων ὅρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. Ἐνταῦθα ἦν
ὄρος μέγα, προσβατὸν δὲ, καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρα-
τεταγμένοι ἦσαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρε-
τάξαντο κατὰ φάλαγγα, ὡς οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος·
ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βουλεύσασθαι,
ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται.

Xenofon räth, kolonnenweis anzugreifen. Seine Gründe.

10 Ἔλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ, παύσαντας τὴν φά-
λαγγα, λόχους ὀρθίους ποιῆσαι. Ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ δια-
σπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὔοδον εὑρή-
σομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθὺς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν,
11 τεταγμένοι εἰς φάλαγγα, ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν. Ἔ-
πειτα δὲ, ἢν μὲν ἐπὶ πολλοὺς τεταγμένοι προσάγωμεν, περιτ-
τεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ
τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δὲ ἐπὶ ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν, οὐδὲν
ἂν εἴη θαυμαστὸν, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων
πῃ καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων συμπεσόντων. Εἰ δέ πῃ τοῦτο
12 ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὀρ-
θίους τοὺς λόχους ποιησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν
διαλιπόντας τοὺς λόχους, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γε-
νέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων. Καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε
τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους
ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν· ᾗ τε ἂν εὔο-
13 δον ᾖ, ταύτῃ ἕκαστος ἄξει ὁ λόχος. Καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖ-
πον οὐ ῥᾴδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν
λόχων ὄντων· διακόψαι τε οὐ ῥᾴδιον ἔσται λόχον ὄρθιον
προσιόντα. Ἐάν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοη-
θήσει· ἤν τέ πῃ εἷς δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀνα-
14 βῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ
ἐποίουν ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ, ἀπιὼν ἐπὶ τὸ
εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, εἶπε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες,

οὗτοί εἰσιν οὓς ὁρᾶτε, μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν τοῦ μὴ ἤδη
εἶναι ἔνθα πάλαι σπεύδομεν. Τούτους, ἤν πως δυνώμεθα,
καὶ ὠμοὺς δεῖ καταφαγεῖν.

Der Berg wird erobert.

Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο, καὶ τοὺς λό- 15
χους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν
ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς
ἑκατόν. Τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιή-
σαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς
δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. Ἐκ τούτου 16
παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὔχεσθαι. Εὐξάμενοι δὲ καὶ παι-
ανίσαντες ἐπορεύοντο. Καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ
οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταί, ἔξω γενόμενοι τῆς τῶν πολεμίων
φάλαγγος, ἐπορεύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς εἶδον αὐτούς, 17
ἀντιπορεύονται· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιόν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώ-
νυμον διεσπάσθησαν, καὶ πολὺ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος ἐν τῷ
μέσῳ κενὸν ἐποίησαν. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διχάζοντες οἱ κατὰ 18
τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν,
νομίσαντες φεύγειν, ἀνὰ κράτος ἔθεον· καὶ οὗτοι πρῶτοι
ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι. Συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρ-
καδικὸν ὁπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. Οἱ δὲ
πολέμιοι, ἐπεὶ ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ
ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο.

Schädliche Art von Honig.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν πολλαῖς 19
κώμαις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια πολλὰ ἐχούσαις. Καὶ τὰ μὲν 20
ἄλλα οὐδὲν ἦν, ὅ τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ
ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν,
πάντες [ἄφρονές τε ἐγίγνοντο,] καὶ ἤμουν, καὶ κάτω διεχώ-
ρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν
ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν, οἱ δὲ πολὺ
μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἔκειντο δὲ οὕτω 21
πολλοί, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία.
Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν που
ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο, ὥσπερ
ἐκ φαρμακοποσίας.

Die Griechen kommen nach Trapezus am schwarzen Meer. Dankopfer und gymnische Spiele, auch mit Pferden.

22 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς, ἑπτὰ παρασάγγας, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην, ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριά-
23 κοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις. Καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα· ἀγορὰν δὲ παρεῖχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας, καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς, καὶ ἄλφιτα, καὶ οἶνον. Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων, τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον πλέ-
24 ονα βόες. Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν θυσίαν, ἣν εὔξαντο, παρεσκευάζοντο. Ἦλθον δὲ αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες, ἀποθῦσαι τῷ Διῒ, τῷ Σωτῆρι, καὶ τῷ Ἡρακλεῖ, ἡγεμόσυνα, καὶ τοῖς ἄλ-
25 λοις δὲ θεοῖς, ἃ εὔξαντο. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα περ ἐσκήνουν. Εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ἔτι ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακτανὼν ξυήλῃ πατάξας, δρόμου τε ἐπιμεληθῆναι, καὶ
26 τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. Ὁ δὲ, δείξας, ὅπου παρεστηκότες ἐτύγχανον, Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν, ὅπου ἄν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτω; Ὁ δὲ εἶπε· Μᾶλλόν τι
27 ἀνιάσεται ὁ καταπεσών. Ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν ἀκμαζόντων οἱ πλεῖστοι· δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους ἢ ἑξήκοντα ἔθεον, πάλην δὲ καὶ πυγμὴν καὶ παγκράτιον ἕτεροι. Καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ, ἅτε
28 θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο. Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι· καὶ ἔδει αὐτοὺς, κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας, ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. Καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. Ἔνθα δὴ πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

Fünftes Buch.

Erstes Kapitel.

Die Griechen rathschlagen über ihren weitern Marsch. Cheirisofos verspricht, ihnen Schiffe zu besorgen.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρις ἐπὶ θάλατταν, τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, καὶ ὡς ἐπὶ Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν, ἃ εὔξαντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες ἐβουλεύοντο 2
περὶ τῆς λοιπῆς πορείας. Ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἰών, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη, παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν, καὶ ἐκταθεὶς, ὥσπερ Ὀδυσσεὺς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι· 3
καὶ ἄλλος ταὐτὰ ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. Ἔπειτα 4
Χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ εἶπε ὧδε· Φίλος μοι ἐστὶν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος· ναυαρχῶν δὲ τυγχάνει. Ἢν οὖν πέμψητέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων, καὶ πλοῖα, τὰ ὑμᾶς ἄξοντα. Ὑμεῖς δ', ἐπείπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε, ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἥξω δὲ ταχέως. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἥσθησάν τε, καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

Xenofon räth, in Cheirisofos' Abwesenheit, Lebensmittel anzuschaffen. Seine Vorschläge theils über diesen Punkt, theils zur Sicherung des Heers, so lange es noch am Lande ist, und zur Vergewisserung der Seefahrt, werden gebilligt, bis auf Einen.

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Χειρί- 5
σοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν· ὅσα οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολε- 6
μίας· οὔτε γὰρ ἀγορά ἐστιν ἱκανὴ, οὔτε, ὅτου ὠνησόμεθα, πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγοις, ἥ τε χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύ-

7 ησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. Ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμ-
βάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε·
8 ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. Ἔδοξε ταῦτα. Ἔτι τοίνυν
ἀκούσατε καὶ τάδε· Ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύσονταί
τινες. Οἶμαι οὖν βέλτιον εἶναι, ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα
ἐξιέναι, φράζειν δὲ καί, ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος ἴδωμεν
τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων· καὶ συμπαρασκευάζωμεν,
ἐάν τι δέῃ· καί, βοηθῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ᾖ, ἴδωμεν, ὅποι
δεήσει βοηθεῖν· καὶ ἄν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποι-
εῖν, συμβουλεύωμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν, ἐφ' οὓς
9 ἂν ἴωσιν. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. Ἐννοεῖτε δὴ καὶ τόδ', ἔφη·
Σχολὴ τοῖς πολεμίοις λῄζεσθαι· καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβου-
λεύουσιν. ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν·
φύλακας δή μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι. Ἐὰν
οὖν κατὰ μέρος [μερισθέντες] φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν,
10 ἧττον δύναιντ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. Ἔτι τοίνυν
τάδε ὁρᾶτε· Εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἥξει πλοῖα
Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει, ὧν μέλλω λέγειν·
νῦν δ', ἐπεὶ τοῦτ' ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμ-
παρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. Ἢν μὲν γὰρ ἔλθῃ, ὑπαρχόν-
των ἐνθάδε, ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα· ἐὰν δὲ μὴ
11 ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. Ἐγὼ δ' ὁρῶ πλοῖα πολλάκις
παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ
πλοῖα, κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτά, τὰ πηδάλια παρα-
λυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ
ἀπορήσαιμεν κομιδῆς, οἵας δεόμεθα. Ἔδοξε καὶ ταῦτα.
12 Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ, οὓς ἂν
καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἕνεκα μένωσι, καὶ ναῦ-
λον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελοῦντες καὶ ὠφελῶνται. Ἔδοξε
13 καὶ ταῦτα. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἢν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν
μὴ ἐκπεραίνηται, ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδούς, ἃς δυσπό-
ρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πό-
λεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φο-
βεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

Xenofon setzt den gemißbilligten Vorschlag dennoch ins Werk. Derippos und Polykrates werden aufs Kreuzen ausgeschickt. Derippos' Treulosigkeit, Unglück des Kleainetos und seiner Mannschaft.

14 Ἐνταῦθα δὴ ἀνέκραγον, ὡς οὐ δέοι ὁδοποιεῖν. Ὁ δέ,
ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς
δὲ πόλεις ἑκούσας ἔπεισε ποιεῖν τὰς ὁδούς, λέγων, ὅτι θᾶτ-
15 τον ἀπαλλάξονται, ἢν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί. Ἔλαβον
δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ᾗ ἐπέστησαν
Δέξιππον, Λάκωνα περίοικον, ὅστις, ἀμελήσας τοῦ συλλαβεῖν

πλοῖα. ἀποδρὰς ᾤχετο ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν. Οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θρᾴκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου, τοῦ Λάκωνος. Ἔλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἣ ἐπεστάθη Πολυ- 16
κράτης Ἀθηναῖος, ὅς, ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα, κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, ἃ ἐπῆγον, ἐξαιρούμενοι φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη· τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν 17
ἐξῄεσαν οἱ Ἕλληνες· καὶ οἱ μὲν ἐνετύγχανον, οἱ δὲ καὶ οὔ. Κλεαίνετος δέ, ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπόν, αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Zweites Kapitel.

Arglist der Trapezuntier. Ein Theil der Griechen kommt beim Angreifen eines gut befestigten Ortes der Driler in Gefahr, und schickt zu Xenofon.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε ἀπαυθημερίζειν ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων, ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτωκότες ἐκ τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι, καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. Οἱ 2
δὲ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥᾴδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως ἦγον, ὑφ᾽ ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα 3
τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἁλώσιμα ἐδόκει εἶναι, ἐμπιπράντες ἀπῄεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαβεῖν εἰ μὴ ὗς καὶ βοῦς, ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. Ἓν δ᾽ ἦν χωρίον, ὃ μητρόπολις αὐτῶν ἐκαλεῖτο· εἰς τοῦτο πάντες συνερρυήκεσαν. Περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. Οἱ δὲ πελτασταί, προτρέχοντες στάδια πέντε 4
ἢ ἓξ τῶν ὁπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. Συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοί, οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο 5
λαβεῖν τὸ χωρίον (καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι), ἀπιέναι ἤδη ἐπεχείρουν. Οἱ δ᾽

6 ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὡς δ' οὐκ ἐδύναντο ἀπελθεῖν (ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν), πέμπουσι
7 πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. Ὁ δ' ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἐστὶ χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα (ἰσχυρὸν γάρ ἐστιν), οὔτε ἀπελθεῖν ῥάδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες, καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

Der Ort wird angegriffen, und erobert, außer der Burg. Neue Gefahr.

8 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν, τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευε θέσθαι τὰ ὅπλα, αὐτὸς δέ, διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς, ἐσκοπεῖτο, πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας, ἢ καὶ τοὺς ὁπλίτας διαβι-
9 βάζειν, ὡς ἁλόντος ἂν τοῦ χωρίου. Ἐδόκει τε τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἑλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον, καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντεις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη
10 μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς πέμπει διαβιβάσοντας τοὺς ὁπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν, ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ οὐδένα εἴα
11 ἀκροβολίζεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἧκον οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἳ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο.
12 Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν, ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι παρήγγελλε διηγκυλισμένους ἰέναι, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, ἀκοντίζειν δεήσον· καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, τοξεύειν δεῆσον· καὶ τοὺς γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἔπεμψε τού-
13 των ἐπιμεληθῆναι. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοί, καὶ οἱ ὑπολοχαγοί, καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι, πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, [καὶ] ἀλλήλους μὲν δὴ συνεώρων· μηνοειδὴς γὰρ ἦν ἡ τάξις διὰ τὸ χωρίον.
14 Ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, ἅμα τε τῷ Ἐνυαλίῳ ἠλάλαξαν, καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὁπλῖται, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, καὶ πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἳ καὶ πῦρ προσέφερον.
15 Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τά τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεύς, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἷλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβή-
16 κει, καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἥρπαζον, ὅ τι ἕκαστος ἐδύνατο· ὁ δὲ Ξενοφῶν, στὰς κατὰ τὰς πύλας, ὁπόσους ἐδύνατο, κατ-

εκώλυε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομέ- 17
νου κραυγή τ' ἐγίγνετο ἔνδον, καὶ ἔφευγον, οἱ μὲν καὶ ἔχοντες, ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος· καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. Καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τις ἐστὶν ἔνδον, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἳ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς [ἔνδον] ἀνθρώπους.

Der Abzug ist zuerst mühselig.

Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην, τὸν κήρυκα, ἰέναι 18
εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν· καὶ ἵεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἰσωθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. Καὶ τὰ μὲν ἔξω 19
τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη, καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δ' ὁπλῖται ἔθεντο τὰ ὅπλα, οἱ μὲν περὶ τὸ σταύρωμα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδόν, τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. Ὁ δὲ 20
Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ οἷόν τ' εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλής· ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν. Σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. Ἐνταῦθα παρεσκευ- 21
άζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὑτοὺς διῄρουν, καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο, καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοί, οἷς ἕκαστος ἐπίστευον. Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, 22
ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοί, γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες, καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον, τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ· ὥστ' οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν αὐτοὺς κατὰ 23
τὰς πύλας, τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας· καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπεῤῥίπτουν ἄνωθεν· ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα.

Xenofon benutzt einen glücklichen Zufall. Endliches Schicksal der Stadt.

Μαχομένων δ' αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων, θεῶν τις αὐ- 24
τοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν· ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ, ὅτου δὴ ἀνάψαντος· ὡς δ' αὕτη συνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. Ὡς δ' ἔμαθεν 25
ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἀνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας. Αἱ δὲ ξύλιναι ἦσαν· ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. Ἔφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. Οἱ 26
δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι

ἐπικείσονται ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. Ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα, ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. Ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἀνῆψαν· ἀνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαρά-
27 κωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. Καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις, καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ τύρσεις, καὶ τὰ σταυρώματα, καὶ τἆλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

Zurückkunft ins Lager, nicht ohne Gefahr.

28 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῄεσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο, τὴν εἰς Τραπεζοῦντα (πρανὴς γὰρ ἦν καὶ στενή), ψευδενέδραν ἐποιήσαντο·
29 καὶ ἀνὴρ Μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοὔνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν τέτταρας ἢ πέντε, ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ, καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους λανθάνειν πειρᾶσθαι· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὖσαι.
30 Οἱ μὲν οὖν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἤδη ὑπεληλυθέναι τῷ Μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ
31 κράτος· καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες (ἁλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ), ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ, εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν· ὁ Μυσὸς δὲ, κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων, ἐβόα βοη-
32 θεῖν. Καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον· καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. Οὕτως ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, πάντες σῶοι ὄντες.

Drittes Kapitel.

Abzug, meist zu Lande. Zählung des Heers. Theilung der aus dem Verkauf der Gefangenen erhaltnen Summen. Religiosität der Griechen.

Ἐπεὶ δὲ οὔτε ὁ Χειρίσοφος ἧκεν, οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν, οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. Καὶ ἐς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον, τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν, εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ

ὁδὸς ὁδοποιουμένη ἦν. Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς 2
Κεράσουντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλληνίδα, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ,
Σινωπέων ἄποικον, ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ. Ἐνταῦθα ἔμειναν 3
ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις γίγνεται καὶ
ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οὗτοι
ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο
ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος, καὶ εἴ τις νόσῳ. Ἐν- 4
ταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων γενόμενον
ἀργύριον, καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ
Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοὶ, τὸ μέρος ἕκαστος,
φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσι-
ναῖος ἔλαβε.

Xenofons kleiner Dianentempel in Elis. Jährliches Fest in und bei demselben. Beschreibung des Tempels.

Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιη- 5
σάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θη-
σαυρὸν, καὶ ἐπέγραψε τό τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου,
ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτῷ. Τὸ δὲ τῆς 6
Ἀρτέμιδος, τῆς Ἐφεσίας, ὅτε ἀπῄει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς
Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδὸν, κατέλιπε παρὰ Μεγαβύζῳ,
τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει
ἰέναι μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ· καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν
αὐτὸς σωθῇ, ἑαυτῷ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι
ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὅ τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ.
Ἐπεὶ δ' ἔφυγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν 7
Σκιλλοῦντι, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν
Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων,
καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λα-
βὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός. Ἔτυχε 8
δὲ διὰ μέσου ῥέων τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. Καὶ ἐν
Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν Σελινοῦς ποταμὸς
παραῤῥεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν
δὲ τῷ Σκιλλουντίῳ χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων, ὁπόσα ἐστὶν
ἀγρευόμενα θηρία. Ἐποίησε δὲ καὶ ναὸν καὶ βωμὸν ἀπὸ 9
τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου· καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ
ἀγροῦ ὡραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ· καὶ πάντες οἱ πολῖται
καὶ οἱ πρόσχωροι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετεῖχον τῆς ἑορτῆς.
Παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον,
τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος,
καὶ τῶν θηρευομένων δέ. Καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν 10
ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν·
οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ
μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χωρίου, τὰ δὲ ἐκ τῆς Φολόης, σύες,

11 καὶ δορκάδες, καὶ ἔλαφοι. Ἔστι δὲ ἡ χώρα, ᾗ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. Ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ καὶ λειμὼν, καὶ ὄρη δένδρων μεστὰ, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἶγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους· ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν
12 ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. Περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὡραῖα. Ὁ δὲ ναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται· καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρίσσινον χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν Ἐφέσῳ.
13 Καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν, γράμματα ἔχουσα, ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. ΤΟΝ ΔΕ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ, ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ, ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

Viertes Kapitel.

Bund mit einem mosynoikischen Volke gegen ein anderes verwandtes.

Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο, οἵ-
2 περ καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον, τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὡς διὰ φιλίας ἢ ὡς διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. Οἱ δ' εἶπον, ὅτι οὐ διοίσειεν·
3 ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις. Ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος, ὅτι πολέμιοί εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα· καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι. Καὶ
4 πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἧκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσυνοίκων ἄρχοντες, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἡρμή-
5 νευε δὲ Τιμησίθεος· Ὦ ἄνδρες Μοσύνοικοι, ἡμεῖς διασωθῆναι βουλόμεθα πρὸς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν. Κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πο-
6 λεμίους εἶναι. Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους, καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τι πώποθ' ὑμᾶς οὗτοι ἠδίκησαν, ὡς τὸ λοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι [τούτους].
7 Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε, πόθεν αὖθις ἂν τοσαύτην
8 δύναμιν λάβοιτε σύμμαχον. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα, καὶ δέ-
9 χοιντο τὴν συμμαχίαν. Ἄγετε δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα; καὶ ὑμεῖς τί οἷοί τε ἔσεσθε ἡμῖν συμπρᾶξαι περὶ τῆς διόδου;

Οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἱκανοὶ ἐσμὲν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν ἐκ 10
τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ
δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν συμμα-
χοῦνταί τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

Tracht, Bewaffnung und Schlachtordnung der neuen Bundesgenossen.

Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο· καὶ 11
ἧκον τῇ ὑστεραίᾳ, ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα, καὶ
ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες εἰς τάξιν
ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δὲ εἷς ἔμενε. Καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ 12
πλοῖα ἀπέπλευσαν· οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. Ἔστησαν
ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα, ὥσπερ οἱ χοροί, ἀντιστοιχοῦντες ἀλ-
λήλοις, ἔχοντες γέῤῥα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα
κιττοῦ πετάλῳ· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἔμπρο-
σθεν μὲν τοῦ ξύλου λόγχην ἔχον, ὄπισθεν δὲ σφαιροειδές.
Χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ 13
στρωματοδέσμου· ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κράνη σκύτινα, οἷά περ
τὰ Παφλαγονικά, κρώβυλον ἔχοντα κατὰ μέσον ἐγγυτάτω
τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηρᾶς.

Ihr Schlachtgesang und regelmäßiges Marschiren. Zug derselben gegen die Hauptstadt des Landes.

Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ᾄδον- 14
τες ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῷ· καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων καὶ
διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων, ἐπορεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς
πολεμίους, ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. Ἔκειτο 15
δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως, τῆς μητροπόλεως καλουμένης αὐ-
τοῖς, ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσυνοίκων· καὶ περὶ τού-
του ὁ πόλεμος ἦν. Οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρα-
τεῖς καὶ πάντων Μοσυνοίκων εἶναι· καὶ ἔφασαν, τοὺς οὐ
δικαίως ἔχειν [τοῦτο], ἀλλὰ κοινὸν ὂν καταλαβόντας
πλεονεκτεῖν.

Unvorsichtigkeit einiger Griechen. Anrede Xenofons darüber an das Heer.

Εἵποντο δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ ταχθέντες 16
ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν. Οἱ δὲ πολέμιοι,
προσιόντων, τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ
χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται αὐτούς, καὶ ἀπέκτειναν συ-
χνοὺς τῶν βαρβάρων, καὶ τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων τινάς,
καὶ ἐδίωκον μέχρις οὗ εἶδον τοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας.

17 Εἶτα δὲ ἐκτραπόμενοι ᾤχοντο, καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς
τῶν νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν
18 πολεμίοις· καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινὶ ᾄδοντες. Οἱ δ' Ἕλ-
ληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τούς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν
θρασυτέρους, καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπε-
φεύγεσαν, μάλ' ὄντες συχνοί· ὃ οὔπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν
19 ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ, συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας,
εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἕνεκα τῶν γε-
γενημένων· ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ ἀγαθὸν οὐ μεῖον τοῦ κακοῦ
20 γεγένηται. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες
ἡμῖν ἡγήσεσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν, οἷσπερ καὶ ἡμᾶς
ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες
τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἡγησάμενοι ἱκανοὶ εἶναι σὺν τοῖς
βαρβάροις ταὐτὰ πράττειν, ἅπερ σὺν ἡμῖν, δίκην δεδώκασιν·
21 ὥστε αὖθις ἧττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. Ἀλλ'
ὑμᾶς δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν
βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις
δηλώσετε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε
τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

Angriff. Flucht der Feinde.

22 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτω διέμειναν· τῇ δ'
ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστήσαντες, ὀρθίους
τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυ-
μον κατὰ ταὐτὰ ταξάμενοι, ἐπορεύοντο, τοὺς τοξότας μεταξὺ
τῶν λόχων ὀρθίων ὄντων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν
23 τοῦ στόματος τῶν ὁπλιτῶν. Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων [οἱ]
εὔζωνοι, οἳ κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον· τούτους οὖν
ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. Οἱ δ' ἄλλοι βάδην
ἐπορεύοντο· πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ
οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ
24 οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. Τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς
ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐμάχοντο· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν
οἱ ὁπλῖται, ἐτράποντο. Καὶ εὐθὺς οἱ πελτασταὶ εἵποντο,
διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν μητρόπολιν· οἱ δὲ ὁπλῖται ἐν τάξει
25 εἵποντο. Ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰ-
κίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι, ὁμοῦ [δὴ] πάντες γενόμενοι,
ἐμάχοντο, καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς· καὶ ἄλλοι, δόρατα
ἔχοντες παχέα, μακρὰ, ὅσα ἀνὴρ φέροι μόλις, τούτοις ἐπει-
26 ρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλλη-
νες, ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν
ἅπαντες, λιπόντες τὸ χωρίον.

Verzweifelter Entschluß des Königs der Mosynoiker. Vorräthe, die man in der Stadt findet. Benutzung der Kastanien.

Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὁ ἐν τῷ μόσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ᾠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καταφυλάττοντες, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἱρεθέντι (§§. 14 et 23.) χωρίῳ· ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσύνοις κατεκαύθησαν. Οἱ δ' Ἕλληνες, διαρπάζοντες τὸ χωρίον, 27
εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων [πατρίους] περυσινῶν, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσύνοικοι· τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκετο τεταριχευμένα, 28
καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσύνοικοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. Κάρυα δ' ἐπὶ τῶν ἀνω- 29
γαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν. Τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο, ἕψοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες. Οἶνος δ' εὑρίσκετο, ὃς ἄκρατος μὲν ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

Etwas von der Geografie und Verfassung Mosynoikiens. Rohheit seiner Einwohner.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες, ἀριστήσαντες ἐνταῦθα, ἐπορεύοντο 30
εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῶν Μοσυνοίκων. Ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῄεσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσεχώρουν. Τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδ' ἦν τῶν χω- 31
ρίων. Ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μεῖον. Ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως· οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπε- 32
δείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτούς, τεθραμμένους καρύοις ἑφθοῖς, ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι· ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμιον. Λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες, καὶ αἱ γυναῖκες. Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν, 33
...ὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. Ἔν τε ...ρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν, ἅπερ ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ...λλως δὲ οὐκ ἂν τολμῷεν· μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον, ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες· διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι, ὅπου τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι. Ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις, αἷς 34
ἦγον οἱ Ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγενέσθαι· νόμος γὰρ ἦν σφίσιν οὗτος.

Fünftes Kapitel.

Gewerbe der Chalyber. Beschreibung des Tibarenerlandes.

Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διά τε τῆς πολε-
μίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἀφι-
κνοῦνται εἰς Χάλυβας. Οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν
Μοσυνοίκων· καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδη-
2 ρείας. Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. Ἡ δὲ τῶν
Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ
θαλάττῃ ἧττον ἐρυμνά. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρῃζον πρὸς τὰ
χωρία προσβάλλειν, καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι· ὡς τὰ
ξένια, ἃ ἧκε παρὰ τῶν Τιβαρηνῶν, οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ'
3 ἐπιμεῖναι κελεύσαντες, ἔστε βουλεύσαιντο, ἐθύοντο. Καὶ
πολλὰ καταθυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες
γνώμην, ὅτι οὐδαμῇ προσίοιντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον.

Länge des Wegs von Babylon bis Kotyora. Lange Rast. Dankopfer, festliche Aufzüge und Spiele. Ungefälligkeit der Kotyoriten.

4 Ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πο-
ρευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ἑλληνίδα,
Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.
Μέχρις ἐνταῦθα ἐπέζευσεν ἡ στρατιά. Πλῆθος τῆς κατα-
βάσεως [τῆς ὁδοῦ] ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς
Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι
εἴκοσι, στάδιοι μύριοι ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι· χρόνου
5 πλῆθος ὀκτὼ μῆνες. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα
καὶ πέντε. Ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν,
καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων,
6 καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. Τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον, τὰ μὲν
ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν·
οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγορὰν, οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθε-
νοῦντας ἐδέχοντο.

Gesandten aus Sinope wegen Kotyora. Hekatonymos' ungeschickte Anrede an die Griechen.

7 Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι
περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως (ἦν γὰρ ἐκείνων, καὶ
φόρους ἐκείνοις ἔφερον), καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον
δῃουμένην. Καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον (προη-
γόρει δὲ Ἑκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν)·
8 Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πό-

λις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι ἐνικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους, ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν (ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν) πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. Ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοί, ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλ- 9
λήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποθ' ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦντες. Κο- 10
τυωρῖται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον, καὶ Κερασούντιοι, καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥσθ' ὅ τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσητε, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. Νῦν δὲ ἀκούομεν, ὑμᾶς, εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυ- 11
θότας, ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν, ὧν ἂν δέησθε, οὐ πείθοντας. Ταῦτ' οὖν οὐκ 12
ἀξιοῦμεν. Εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας, καὶ ἄλλον, ὅντινα ἂν δυνώμεθα, φίλον ποιεῖσθαι.

Xenofons männliche Antwort.

Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν 13
εἶπεν. Ἡμεῖς δή, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἥκομεν ἀγαπῶντες, ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα· οὐ γὰρ ἡμῖν ἦν δυνατόν, ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. Καὶ νῦν, ἐπειδὴ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις 14
ἤλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν (παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν) ὠνούμενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς· καὶ εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἡγοῖντο, κακῶς ἐποιοῦμεν, ὅσον ἐδυνάμεθα. Ἐρωτᾶτε δὲ αὐτούς, 15
ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε, οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν. Ὅποι δ' ἂν 16
ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἄν τε εἰς βάρβαρον γῆν, ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει, ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ Καρδούχους, καὶ Χαλδαίους, καὶ Ταόχους, 17
[illegible] βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως, καὶ μάλα φο-[illegible] ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι [illegible]βάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. Μάκρω- 18
νας δέ γε, καὶ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν, οἵαν ἐδύναντο, παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι, καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων. Κοτυωρίτας δέ, οὓς ὑμετέρους φατὲ 19
εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοι εἰσίν· οὐ γὰρ ὡς φίλιοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας οὔτ' εἴσω ἐδέχοντο, οὔτ' ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ᾐτιῶντο δὲ τὸν παρ'

20 ὑμῶν ἁρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. Ὃ δὲ λέγεις, βίᾳ παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ᾗ ἡμᾶς οὐκ ἐδέχοντο, αὐτοὶ τὸ χωρίον ταύτῃ εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν, σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες, τὰ ἑαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἁρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ᾖ κομίσασθαι, ὅταν βουλώμεθα.
21 Οἱ δ' ἄλλοι, ὡς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι, ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μέν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν· ἂν δὲ
22 κακῶς, ἀλέξασθαι. Ἃ δὲ ἠπείλησας, ὡς, ἢν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ, ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις (ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν)· ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν, καὶ τὸν Παφλαγόνα ποιούμεθα φίλον.
23 Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. Πειρασόμεθα οὖν, συμπράττοντες αὐτῷ, ὧν ἐπιθυμεῖ, φίλοι γενέσθαι.

Versöhnung der Griechen mit den Sinopern und ihren Kolonisten.

24 Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις· παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν, ἀλλ' ἐπιδείξοντες, ὅτι φίλοι εἰσί. Καὶ δὴ ξενίοις, ἢν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα· νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι, ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα
25 ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε. Ἐκ τούτου ξένιά τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρῖται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις· καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο, τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας [ἐπυνθάνοντο], καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

Sechstes Kapitel.

Berathschlagung mit den Sinopern wegen des weitern Wegs. [illegible]nymus räth zur Seefahrt.

Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας, παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας, βουλεύεσθαι. Εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι (ἔμπειροι

γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας)· εἴτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἂν ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέ- 2
σβεις συνεβουλεύοντο, καὶ ἠξίουν, Ἕλληνας ὄντας Ἕλλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ εὔνους τε εἶναι καὶ τὰ κάλλιστα συμβουλεύειν. Ἀναστὰς δὲ Ἑκατώνυμος πρῶτον 3
μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν, ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο, ὅτι οὐχ, ὡς τοῖς Ἕλλησι πολεμησόντων σφῶν, εἴποι, ἀλλ' ὅτι, ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς Ἕλληνας αἱρήσονται. Ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν.

Probe sinopischer Beredtsamkeit.

Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι, ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, 4
πολλά μοι κἀγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μή, τἀναντία· αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. Νῦν γὰρ δή, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. Πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἕξομεν, ἐὰν κατὰ 5
θάλατταν κομίζησθε. Ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἢν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. Ὅμως δὲ λεκτέα, ἃ γιγνώσκω· ἔμπειρος γάρ εἰμι καὶ 6
τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. Ἔχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα, καὶ ὄρη ὑψηλότατα. Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθύς, ᾗ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποι- 7
εῖσθαι (οὐ γάρ ἐστιν ἄλλη), ᾗ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά· ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν· τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντο διελθεῖν. Ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἄν, εἴ μοί τινα βούλοισθε συμπέμψαι. Ἔπειτα δὲ οἶδα καὶ 8
πεδία ὄντα, καὶ ἱππείαν, ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρείττω εἶναι ἁπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. Καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. Ἢν δὲ καὶ δυνηθῆτε τά τε ὄρη κλέψαι ἢ 9
φθάσαι λαβόντες, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχόμενοι τε ἱππέας τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλέον ἢ δώδεκα, ε ἐπὶ ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος 10
ιῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἑπομένων· δεύτερον δ' Ἶριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δὲ Ἅλυν, οὐ μεῖον δυοῖν σταδίοιν, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ 11
πλοίων διαβῆναι. Πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; Ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος, ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἄν, εἰ τὸν Ἅλυν τοῦτον διαβαίητε. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι 12

νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. Ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡράκλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ, οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ ἔστι πλοῖα ἐν Ἡρακλείᾳ.

Antwort Xenofons. Unerläßliche Bedingung, wenn man sich die Seereise gefallen lasse.

11 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον φιλίας ἕνεκα
τῆς Κορύλα λέγειν (καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ), οἱ δὲ καὶ
ὡς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην· οἱ δ᾽ ὑπώ-
πτευον καὶ τούτου ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν
Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. Οἱ δ᾽ οὖν Ἕλληνες
12 ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. Μετὰ
ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ᾕρηνται
πορείαν, ἣν ὑμεῖς συμβουλεύετε· οὕτω δ᾽ ἔχει. Εἰ μὲν μέλλει
πλοῖα ἔσεσθαι ἱκανὰ ἀριθμῷ, ὡς ἕνα μὴ καταλείπεσθαι ἐν-
θάδε, ἡμεῖς δὴ πλέοιμεν ἄν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν κατα-
λείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα.
13 Γιγνώσκομεν γάρ, ὅτι, ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ᾽
ἂν καὶ σώζεσθαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ που ἥττους
τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὔδηλον δή, ὅτι ἐν ἀνδραπόδων
14 χώρᾳ ἐσόμεθα. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ [πρέσβεις] πέμπειν
ἐκέλευον πρέσβεις· καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα, καὶ
Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον, καὶ Σαμολᾶν Ἀχαιόν.

Xenofons großer Plan, von dem Seher Silanos vereitelt.

15 Καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο· ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι,
ὁρῶντι μὲν πολλοὺς ὁπλίτας τῶν Ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολ-
λοὺς πελταστάς, πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας
καὶ ἱππέας δέ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανοὺς ὄντας,
ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἂν ἀπ᾽ ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη
δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν
καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι πόλιν κατοικίσαν
16 Καὶ γενέσθαι ἂν ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ τὸ
αὐτῶν πλῆθος, καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον. Κα
ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρίν τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν
παρακαλέσας, τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμβρακιώ-
17 την. Ὁ δὲ Σιλανός, δεδιὼς μὴ γένοιτο ταῦτα, καὶ κατα-
μείνῃ που ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι
Ξενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιάν, καὶ πόλιν οἰ-
18 κίσαι, καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. Αὐ-

τὸς δὲ ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε θυόμενος Κύρῳ, διασεσώκει.

Timasion und Thorax suchen den Plan zu nutzen.

19 Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὔ. Τιμασίων δὲ, ὁ Δαρδανεὺς, καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν, εἰ μὴ ἐκποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθὸν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μεῖναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βουλεύεται γὰρ Ξενοφῶν, καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότ' εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ στρατιᾷ·
20 Ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆσαί τι τοὺς οἴκοι· εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι [ὅπη ἂν βούλησθε] κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δ' ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δὴ ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε, ὅπη ἂν βούλησθε, ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.

Versprechungen der in Furcht gesetzten Sinoper und Herakleoten. Timasions anzügliche und prahlerische Rede.

21 Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι· συνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων, ὁ Δαρδανεὺς, Εὐρύμαχόν τε, τὸν Δαρδανέα, καὶ Θώρακα, τὸν Βοιώτιον, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς Τιμασίωνα, καὶ κελεύουσι προστατεῦσαι λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρατιά. 22 Ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας ἐν συλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὄντως, λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν μονῇ, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. Ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ, οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. 23 Ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλέητε ἀπὸ νουμη[illegible]ίας, μισθοφορὰν παρέξειν ὑμῖν Κυζικηνὸν ἑκάστῳ τοῦ μη[illegible]. Καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἔνθεν καὶ εἰμὶ φυγάς· [illegible] ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἑκόντες γάρ με δέξονται. 24 Ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ, ἔνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. Ἔμπειρος δὲ εἰμὶ τῆς Αἰολίδος, καὶ τῆς Φρυγίας, καὶ τῆς Τρωάδος, καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης· τῆς μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τῆς δὲ διὰ τὸ συνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ.

Aehnliche Reden Anderer, besonders Philesios' und Lykons.

25 Ἀναστὰς δ' εὐθὺς Θώραξ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ
στρατηγίας Ξενοφῶντι μάχετο, ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ
Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χεῤῥόνησον χώραν καλὴν καὶ εὐ-
δαίμονα, ὥστε τῷ βουλομένῳ ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ
ἀπιέναι οἴκαδε. Γελοῖον δ' εἶναι, ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώ-
ρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρβάρων μαστεύειν. Ἔστε
26 δ' ἂν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κἀγὼ, καθάπερ Τιμασίων, ὑπι-
σχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν. Ταῦτα δ' ἔλεγεν, εἰδὼς, ἃ
Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπεῖς ἐπαγγέλοιντο,
27 ὥστε ἐκπλεῖν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. Ἀναστὰς δὲ
Φιλήσιος καὶ Λύκων, οἱ Ἀχαιοὶ, ἔλεγον, ὡς δεινὸν εἴη,
ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι
ὑπὲρ τῆς μονῆς, μὴ κοινούμενον τῇ στρατιᾷ, εἰς δὲ τὸ κοι-
νὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενο-
φῶν ἀναστῆναι, καὶ εἰπεῖν τάδε·

Xenofons Rechtfertigungsrede und Vorschlag.

28 Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε, ὁπόσα δύνα-
μαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω
καὶ λέγων, καὶ νοῶν, καὶ πράττων, ὁποῖα μέλλει τε ὑμῖν
κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι, καὶ ἐμοί. Καὶ νῦν ἐθυόμην
περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς
καὶ πράττειν περὶ τούτων, ἢ παντάπασι μηδ' ἅπτεσθαι τοῦ
29 πράγματος. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν
μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι (ᾔδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον
ὄντα διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς)· ἔλεξε δὲ, ὅτι ἐν τοῖς
ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοὶ, ὡς ἄρα γιγνώ-
σκων, ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. Ἐξή-
νεγκε γὰρ τὸν λόγον, ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην
30 ἤδη, οὐ πείσας ὑμᾶς. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀποροῦντας ὑμᾶς
ἑώρων, τοῦτ' ἂν ἐσκόπουν, ἀφ' οὗ ἂν γένοιτο, ὥστε λαβόν-
τας ὑμᾶς πόλιν τὸν μὲν βουλόμενον ἀποπλεῖν ἤδη, τὸν δὲ
μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιτο ἱκανὰ, ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ
31 οἰκείους ὠφελῆσαί τι. Ἐπεὶ δ' ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμ-
ποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς, καὶ μισθὸν ὑπισχνουμέ-
νους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νουμηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι,
σωζομένους, ἔνθα βουλόμεθα, μισθὸν τῆς σωτηρίας λαμβά-
νειν· καὶ αὐτός τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ
ὁπόσοι πρός με προσῄεσαν λέγοντες, ὡς χρὴ ταῦτα πράτ-
32 τειν, ἀναπαύσασθαί φημι χρῆναι. Οὕτω γὰρ γιγνώσκω.
Ὁμοῦ μὲν ὄντες πολλοὶ, ὥσπερ νυνὶ, δοκεῖτε ἄν μοι καὶ
ἔντιμοι εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια (ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν

ἐστι καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττωμένων)· διασπασθέντες δὲ, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως, οὔτ' ἂν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν, οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξαιτε. Δοκεῖ 33 οὖν μοι, ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἄν τις μείνῃ, ἢ ἀπολιπών τινα ληφθῇ, πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν πάντες.

Xenofons Plan muß doch endlich befolgt werden. Doch nimmt Xenofon sich desselben weiter nicht an.

Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν, ὡς δίκαιον 34 εἴη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. Οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, 35 ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη, καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικὼς εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα, ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίωνι καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς. Ἐνταῦθα ἐκπεπληγμένοι ἦσαν, καὶ ἐδέδισαν τὴν στρατιὰν οἱ 36 τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι· καὶ παραλαβόντες οὖν οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, οἷς ἀνεκεκοίνωντο, ἃ πρόσθεν ἔπραττον (ἅπαντες δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει· Χειρίσοφος δὲ οὔπω παρῆν), ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν, ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἱκανά ἐστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Αἰήτου δ' υἱὸς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δ' ἀπεκρίνατο, 37 ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. Ἐνταῦθα ἀποδείκνυται 38 Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς γνώμην, μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοῦ ἕκαστον λοχαγοὺς πρώτους πειρᾶσθαι πεῖσαι. Καὶ ἀπελθόντες ταῦτα ἐποίουν.

Siebentes Kapitel.

Xenofon wird deshalb wiederum verläumdet.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα, καὶ ὁ Νέων λέγει, ὡς Ξενοφῶν, ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, διανοεῖται ἄγειν ἐξαπατήσας τοὺς στρατιώτας πάλιν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, χαλεπῶς ἔφερον, 2 καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο, καὶ κύκλοι συνίσταντο· καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιήσειαν, οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κή-

παρεκελεύοντο. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι, [τρεῖς ὄντες
20 οἱ πρέσβεις,] καταλευσθέντες. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις, πῶς ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί.

---

und des Heers überhaupt.

21 Συγκαθήμενοι δ᾽ ἔξωθεν τῶν ὅπλων ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ Παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε· καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς προσθέοντας, λίθους δ᾽ ἔχοντας ἐν ταῖς
22 χερσὶ, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους. Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑωρακότες τὸ παρ᾽ ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα· ἦσαν δ᾽ ἔνδηλοι καὶ ἡμῶν οἳ
23 ἔδεισαν. Ἔγωγε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἠρώτων, ὅ τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. Τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἳ οὐδὲν ᾔδεσαν, ὅμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν· ἐπεὶ δὲ καὶ εἰδότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι, ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ
24 στράτευμα. Καὶ ἐν τούτῳ τις ὁρᾷ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θάλατταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δ᾽ ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ ἢ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος, ἵενται
25 ἐπ᾽ αὐτόν. Οἱ δ᾽ αὖ Κερασούντιοι, ὡς εἶδον ὁρμῶντας καθ᾽ ἑαυτοὺς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι, φεύγουσι δρόμῳ, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. Συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο, ὅστις μὴ ἐτύγχανεν ἐπι-
26 στάμενος νεῖν. Καὶ τούτους τί δοκεῖτε; Ἠδίκουν μὲν οὐδὲν, ἔδεισαν δὲ, μὴ λύσσα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι.

Folgen schlechter Disciplin.

27 Εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε, οἵα κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. Ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτ᾽ ἀνελέσθαι πόλεμον, ᾧ ἂν βούλησθε, οὔτε καταλῦσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα ἐφ᾽ ὅ τι ἂν ἐθέλῃ. Κἄν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις, ἢ εἰρήνης δεόμενοι, ἢ ἄλλου τινὸς, κατακαίνοντες τούτους οἱ βουλόμενοι ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς
28 ὑμᾶς ἰόντων. Ἔπειτα δὲ, οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἕλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται· ὅστις δ᾽ ἂν ἑαυτὸν ἕληται στρατηγὸν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν, Βάλλε, βάλλε, οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακαίνειν καὶ ἰδιώτην ὑμῶν, ὃν ἂν ἐθέλῃ, ἄκριτον, ἂν ὦσιν οἱ πειθόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ
29 καὶ νῦν ἐγένετο. Οἷα δ᾽ ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐθαί-

ρετοὶ οὗτοι στρατηγοί, σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν γάρ, ὁ ἀγορανόμος, εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων, οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος δείσας, μὴ [ἀδίκως] ἄκριτος ἀποθάνῃ. Οἱ δὲ κατα- 30 λεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο, ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύϊ, ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ νεκρούς, οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι, (τίς γὰρ ἐθελήσει κῆρυξ ἰέναι, κήρυκας ἀπεκτονώς;) ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. Εἰ μὲν οὖν καλῶς ἔχει ταῦτα, 31 δοξάτω ὑμῖν, ἵνα, ὡς τοιούτων ἐσομένων, καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. Εἰ μέντοι δοκεῖ ὑμῖν θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώ- 32 πων, εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τιν' αὐτῶν. Εἰ δὲ μή, πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες 33 ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαῤῥῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; οὗ δὲ δὴ πάνυ οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; Ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

Das Heer selber trägt auf Vorkehrungsmittel an. Reinigung desselben.

Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον, τοὺς μὲν τούτων 34 ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας, καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο, ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε. Δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. Παραινοῦντος δὲ 35 Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, ἔδοξε καὶ καθᾶραι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐγένετο καθαρμός.

Achtes Kapitel.

Die Feldherrn müssen Rechenschaft ablegen. Einige verklagen Xenofon als einen Uebermüthigen. Er fragt Einen davon aus.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. Καὶ διδόντων Φιλήσιος μὲν ὦφλε

καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν χρημάτων τὸ μεί-
ωμα, εἴκοσι μνᾶς· Σοφαίνετος δὲ, ὅτι ἄρχων αἱρεθεὶς κατη-
μέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησάν τινες, φά-
σκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγο-
2 ρίαν ἐποιοῦντο. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν
τὸν πρῶτον λέξαντα, ποῦ καὶ ἐπλήγη. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται·
3 Ὅπου καὶ τῷ ῥίγει ἀπωλλύμεθα, καὶ χιὼν πλείστη ἦν. Ὁ
δ' εἶπεν· Ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος, οἵου λέγεις, σίτου
δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνου δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόντος, ὑπὸ
δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἑπομένων, εἰ
ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστό-
τερος εἶναι, οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὕβρεως κόπον οὐκ ἐγγίγνε-
4 σθαι. Ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. Πότερον
ᾔτουν τι σὲ, καὶ, ἐπεὶ οὐκ ἐδίδως, ἔπαιον; — Ἀλλ' ἀλλ'
ἀπῄτουν; — Ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; — Ἀλλὰ με-
5 θύων παρῴνησα; Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο
αὐτὸν, εἰ ὁπλιτεύοι. Οὐκ, ἔφη. Πάλιν, εἰ πελτάζοι. Οὐδὲ
τοῦτ', ἔφη, ἀλλ' ἡμίονον ἤλαυνον, ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκή-
6 νων, ἐλεύθερος ὤν. Ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν,
καὶ ἤρετο· Ἦ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; Ναὶ μὰ Δί',
ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη
7 διέῤῥιψας. Ἀλλ' ἡ μὲν διάῤῥιψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις
ἐγένετο. Διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπα-
γαγεῖν· καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ
ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα.

Schändlichkeit dieses Anklägers.

Οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ
8 ἄξιον. Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι·
καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον, ὅτι εἷς ἡμῶν
εἴη. Ἠνάγκασα δέ σε τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ
γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἐφείποντο. Συνέφη τοῦτο ὁ
9 ἄνθρωπος. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε,
καταλαμβάνω αὖθις, σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὼν, βό-
θρον ὀρύττοντα, ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπιστὰς
10 ἐπῄνουν σε. Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ
σκέλος ὁ ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ [ὁ ἀνήρ].
Σὺ δ' εἶπες· Ὁπόσα γε βούλεται, ὡς ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω.
Ἐνταῦθα ἔπαισά σε (ἀληθῆ λέγεις)· ἔδοξας γάρ μοι εἰδότι
11 ἐοικέναι, ὅτι ἔζη. Τί οὖν; ἔφη· ἧττόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ
ἐγώ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν,
πάντες ἀποθανούμεθα· τούτου οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ
κατορυχθῆναι;

Keiner steht mehr auf. Xenofon rechtfertigt sich genauer.

Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες ὡς ὀλίγας παίσειεν· ἄλ- 12
λους δ' ἐκέλευον λέγειν, διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. Ἐπεὶ δὲ οὐκ
ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν·

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας ἕνεκεν ἀτα- 13
ξίας, ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἤρκει δι' ὑμῶν, ἐν τάξει τε ἰόντων
καὶ μαχομένων, ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ, λιπόντες τὰς τάξεις,
προθέοντες ἁρπάζειν ἤθελον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. Εἰ δὲ
τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα. Ἤδη δὲ 14
καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι,
ἀλλὰ προϊέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἔπαισα, καὶ
ἐβιασάμην πορεύεσθαι· ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός
ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν
χρόνον, κατέμαθον ἀναστὰς μόγις, καὶ τὰ σκέλη μόγις
ἐκτείνας. Ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λαβὼν ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, 15
ὁπότε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυνον. Τὸ γὰρ
κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρό-
τητα· τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἑώρων ὑπουργὸν
ὂν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα, καὶ τῷ ἀποσήπεσθαι τοὺς
τῶν ποδῶν δακτύλους· ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόν-
τας. Ἄλλον δέ γε ἴσως ὑπολειπόμενόν που διὰ ῥᾳστώνην, 16
καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ὄπι-
σθεν, πορεύεσθαι, ἔπαισα πὺξ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων παίοιτο. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, 17
εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν· εἰ δ'
ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτου
δίκην ἂν ἠξίουν λαμβάνειν; Ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. 18
Ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν
δίκην, οἵαν καὶ γονεῖς υἱοῖς, καὶ διδάσκαλοι παισί. Καὶ γὰρ
καὶ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. Εἰ δὲ ὕβρει 19
νομίζετέ με ταῦτα πράττειν, ἐνθυμήθητε, ὅτι νῦν ἐγὼ
θαῤῥῶ σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε, [καὶ θρασύτερός εἰμι
νῦν ἢ τότε,] καὶ οἶνον πλείω πίνω, ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω·
ἐν εὐδίᾳ γὰρ ὁρῶ ὑμᾶς.

Weitere Vertheidigung. Schönes Gleichniß. Xenofon wendet die Klage gegen seine Ankläger. Insubordination eines Thessaliers Boiskos. Wirkung der Rede.

Ὅταν δὲ χειμὼν ᾖ, καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, 20
οὐχ ὁρᾶτε, ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἕνεκα χαλεπαίνει μὲν
πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν
πρύμνῃ; Ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα
πάντα συνεπιτρίψαι. Ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτούς, καὶ 21
ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες γὰρ ξίφη, οὐ ψήφους,

παρειστήκειτε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε.
Ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν
22 ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. Τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κα-
κοῖς [αὐτῶν] ὑβρίζειν, ἐῶντες αὐτούς. Οἶμαι γὰρ, εἰ ἠθέλετε
σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς εὑρήσεσθαι τότε κακίστους, καὶ νῦν
23 ὑβριστοτάτους. Βοΐσκος μὲν οὖν, ὁ πύκτης, ὁ Θετταλὸς,
τότε μὲν διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν· νῦν δ,
24 ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἀποδέδυκεν. Ἂν οὖν
σωφρονῆτε, τοῦτον τἀναντία ποιήσετε, ἢ τοὺς κύνας ποι-
οῦσι. Τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας
διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι· τοῦτον δὲ, ἂν σωφρονῆτε,
25 τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. Ἀλλὰ γὰρ,
ἔφη, θαυμάζω, ὅτι, εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνη-
σθε, καὶ οὐ σιωπᾶτε· εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα, ἢ
πολέμιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενοῦντι, ἢ ἀποροῦντι, συνεξεπό-
ρισά τι, τούτων οὐδεὶς μέμνηται· οὐδ᾽, εἴ τινα καλῶς τι
ποιοῦντα ἐπήνεσα, οὐδ᾽, εἴ τιν᾽ ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμησα,
26 ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲν τούτων μέμνησθε. Ἀλλὰ μὴν καλόν γε
καὶ δίκαιον, καὶ ὅσιον, καὶ ἥδιον τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ
τῶν κακῶν μεμνῆσθαι.

Neuntes Kapitel. (Sonst 6. Buch, 1. K. *)

Bund mit den Paphlagoniern. Fest deshalb. Sonderbare Tänze der Thraker; dann der Ainianer und Magneter.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο, καὶ ἀνεμίμνησκον· καὶ
περιεγένετο, ὥστε καλῶς ἔχειν. Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατρι-
βῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ ληϊζόμενοι ἐκ τῆς
Παφλαγονίας. Ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα
τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω
σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτερον πρὸς
2 ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε
Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις,
ἔχοντας ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας ὅτι Κορύλας
ἕτοιμος εἴη τοὺς Ἕλληνας μήτ᾽ ἀδικεῖν αὐτὸς, μήτ᾽ ἀδικεῖ-
3 σθαι. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων
σὺν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς·
παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν οὓς ἐδόκει δικαιότα-
4 τον εἶναι. Θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων, καὶ ἄλλα
ἱερεῖα, εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον· κατακείμενοι δὲ ἐν
στιβάσιν ἐδείπνουν, καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς

*) Man s. d. Anmerkung zu B. 7, Kap. 1, §. 1.

ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαὶ τ' ἐγένοντο, 5
καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θρᾷκες, καὶ πρὸς
αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ
κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν
ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα· ὁ δ'
ἔπεσε τεχνικῶς πως· καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. Καὶ ὁ 6
μὲν, σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου, ἐξῄει ᾄδων Σιτάλκαν·
ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον, ὡς τεθνεῶτα· ἦν
δὲ οὐδὲν πεπονθώς. Μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες 7
ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν Καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς
ὅπλοις. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν ὅδε· Ὁ μὲν, παρα- 8
θέμενος τὰ ὅπλα, σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρε-
φόμενος, ὡς φοβούμενος· λῃστὴς δὲ προσέρχεται· Ὁ δ', ἐπει-
δὰν προΐδηται, ἀπαντᾷ, ἁρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται
πρὸ τοῦ ζεύγους (καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποίουν ἐν ῥυθμῷ πρὸς
τὸν αὐλόν)· καὶ τέλος ὁ λῃστὴς, δήσας τὸν ἄνδρα, τὸ ζεῦ-
γος ἀπάγει. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστὴν [εἶτα]
παρὰ τοὺς βοῦς ζεύξας, ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον, ἐλαύνει.

Tanz eines Mysiers. Waffentanz der Mantineer und anderer Arkadier. Auch eine Tänzerin tanzt bewaffnet.

Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων 9
πέλτην· καὶ τότε μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος
ὠρχεῖτο, τότε δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τότε δὲ
ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα, ἔχων τὰς πέλτας· ὥστε ὄψιν καλὴν
φαίνεσθαι. Τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο, κροτῶν τὰς 10
πέλτας, καὶ ὤκλαζε, καὶ ἀνίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν
ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ἐποίει. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ 11
Μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες, ἐξο-
πλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα, ᾖσάν τε ἐν ῥυθμῷ, πρὸς
τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν, καὶ ὠρχή-
σαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. Ὁρῶντες
δὲ οἱ Παφλαγόνες δεινὰ ἐποιοῦντο, πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν
ὅπλοις εἶναι. Ἐπὶ τούτῳ ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐ- 12
τοὺς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα
εἰσάγει σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, καὶ ἀσπίδα δοὺς
κούφην αὐτῇ. Ἡ δὲ ὠρχήσατο πυῤῥίχην ἐλαφρῶς. Ἐνταῦθα
κρότος ἦν πολὺς· καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο, εἰ καὶ γυ- 13
ναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται καὶ αἱ
τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου.

Das Heer schifft nach Sinope, und von da nach Armene. Cheirisofos kommt zurück.

14 Τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο· τῇ δ'
ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα, καὶ ἔδοξε τοῖς
στρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι.
Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο· οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ
πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ
νύκτα πνεύματι καλῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν.
15 Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην, καὶ ὡρμίσαντο εἰς
Ἁρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ
Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δ' ἄποικοί εἰσιν. Οὗτοι ξένια πέμ-
πουσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου
16 δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα
ἦλθε, τριήρεις ἔχων. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων
ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδὲν, ἀπήγγελλε δὲ,
ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος, ὁ ναύαρχος, καὶ οἱ ἄλλοι,
καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόντου,
μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

Das Heer will Xenofon zum alleinigen Feldherrn wählen.

17 Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἁρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας
πέντε. Ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη
μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῄει αὐτοὺς, ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι
18 οἴκαδε ἀφίκωνται. Ἡγήσαντο οὖν, εἰ ἕνα ἕλοιντο ἄρχοντα,
μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἕνα χρῆσθαι
τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς, καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λαν-
θάνειν, μᾶλλον ἂν κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν,
ἧττον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους,
ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἑνὶ περαίνεσθαι ἄν. Τὸν δὲ πρόσθεν
19 χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἔπραττον πάντα οἱ στρατηγοί. Ὡς
δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτρέποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα, καὶ οἱ
λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γι-
γνώσκει· καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις ἔπειθεν αὐ-
τὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν.

Unschlüssig opfert er deswegen dem Zeus. Erfolg des Opfers.

20 Ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων, καὶ
τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίγνεσθαι πρὸς τοὺς φίλους,
καὶ εἰς τὴν πόλιν τοὔνομα μεῖζον ὡς ἀφίξεσθαι αὐτοῦ, τυ-
χὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.
21 Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῇρεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν
αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. Ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο,

ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἴη καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἠπορεῖτο. Ἀπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρῖναι ἔδοξε 22
κράτιστον εἶναι τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι. Καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖα ἐθύετο τῷ Διΐ, τῷ Βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν. Καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ 23
ὡρμᾶτο, Κύρῳ συσταθησόμενος, ἀετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὅνπερ ὁ μάντις προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη, καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς, καὶ εὔδοξος, ἐπίπονος μέντοι· καὶ γὰρ τὰ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ ἀετὸν περιπετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Οὕτω δὲ θυομένῳ αὐτῷ δια- 24
φανῶς ὁ θεὸς σημαίνει, μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, μήτε, εἰ αἱροῖντο, ἀποδέχεσθαι. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. Ἡ 25
δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι· καὶ, ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἱρήσονται αὐτὸν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη, καὶ ἔλεξε τάδε·

Xenofons Weigerungsrede, voll Bitterkeit gegen die Lakedaimonier.

Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, εἴπερ 26
ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὔχομαι, δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἴτιόν τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὔθ' ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοισθε, παρ' αὐτῶν· ἐμοὶ δ' αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω τοῦτο ἀσφαλὲς εἶναι. Ὁρῶ γὰρ, ὅτι καὶ 27
τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν, Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὡμολόγησαν, εὐθὺς 28
ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Εἰ οὖν ταῦτα ἐγὼ ὁρῶν δοκοίην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ταχὺ σωφρονισθείην. Ὃ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἧττον 29
ἂν στάσις εἴη ἑνὸς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε, ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι οὐχ εὑρήσετέ με στασιάζοντα· νομίζω γὰρ, ὅστις ἐν πολέμῳ ὢν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν. Ἂν δ' ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

Vergebens dringt man nochmals in Xenofon, die Oberfeldherrnwürde anzunehmen.

30 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεγε, πολὺ πλείους ἐξανίσταντο, λέγοντες, ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι, ὡς ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται· ἐπεί, εἰ οὕτω γε τοῦτ' ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. Ἐν-
31 ταῦθα δή, ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου, ἀνεθορύβησαν. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὀμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἦ μὴν ἐγώ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ᾐσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε, ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχήν, καὶ ἐμοὶ, ὑποστῆναι· καὶ ἐμοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὡς καὶ ἰδιώτην ἂν γνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ.

Cheirisofos wird nun gewählt.

32 Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρίσοφος δ', ἐπεὶ ᾑρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε, ὅτι οὐκ ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἵλεσθε. Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχὶ ἑλόμενοι, ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον, ὅ τι ἐδύνατο, καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. Ὁ δὲ ἔφη νομίζειν, αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι, Δαρδανεῖ ὄντι,
33 τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος ἢ ἑαυτῷ, Λάκωνι ὄντι. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι, ὅ τι ἂν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε, ὡς αὔριον, ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν. Ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι ἥκειν· τὰ δὲ ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

Zehntes Kapitel. (Sonst 6 B., 2 K.)

Fahrt nach Herakleia. Jasonisches Vorgebirg. Halbinsel Acherusias. Fabel von ihr.

Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι καλῷ ἔπλεον ἡμέρας δύο παρὰ τὴν γῆν· καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τήν τε Ἰασονίαν ἀκτήν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα· πρῶτον μὲν τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἴριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἅλυος, μετὰ δὲ τοῦτον

τοῦ Παρθενίου. Τοῦτον δὲ παρακλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς
Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἄποικον, οὖσαν δ'
ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. Καὶ ὡρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχε- 2
ρουσιάδι χεῤῥονήσῳ, ἔνθα λέγεται Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβε-
ρον κύνα καταβῆναι, οὗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς κατα-
βάσεως, τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. Ἐνταῦθα τοῖς 3
Ἕλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν ἀλφίτων μεδίμνους
τρισχιλίους, καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι,
καὶ οἶς ἑκατόν. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς, Λύ-
κος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

Die Soldaten wollen von Herakleia Reisegeld erzwingen. Feindseligkeiten.

Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο, τὴν λοιπὴν 4
πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορεύεσθαι
ἐκ τοῦ Πόντου. Ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμά-
ζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν
ἐκπορίζειν σιτηρέσιον. Τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται
τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σῖτα· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πο-
ρευσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς
Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους Κυζικηνούς. Ἄλλος δ' 5
εἶπε· Μηνὸς μισθὸν, μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ ἑλομένους
πρέσβεις αὐτίκα μάλα, ἡμῶν καθημένων, πέμπειν πρὸς τὴν
πόλιν, καὶ εἰδέναι, ὅ τι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα
βουλεύεσθαι. Ἐντεῦθεν προὐβάλλοντο πρέσβεις· πρῶτον μὲν 6
Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ᾕρητο· εἰσὶ δ' οἳ καὶ Ξενοφῶντα.
Οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταὐτὰ ἐδόκει, μὴ
ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα, καὶ φιλίαν, ὅ τι μὴ αὐτοὶ
ἐθέλοντες διδοῖεν. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι 7
εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν, καὶ Καλλίμαχον Παῤῥά-
σιον, καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. Οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ
δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ
ποιήσαιεν ταῦτα [πάντα]. Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται 8
βουλεύσεσθαι ἔφασαν. καὶ εὐθὺς τά τε χρήματα ἐκ τῶν
ἀγρῶν συνῆγον, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ
πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

Aufstand im Heere. Die Achaier und Arkadier wählen sich eigne Anführer.

Ἐκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα τοὺς στρατηγοὺς ᾐτι- 9
ῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες
καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχός
τε ὁ Παῤῥάσιος, καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. Οἱ δὲ λόγοι ἦσαν 10

αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἴη ἄρχειν ἕνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους· καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. Εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιούς· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι (καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπερ-
11 ήμισυ τοῦ [ἄλλου] στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί). Εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συστάντες, καὶ στρατηγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτούς τε ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πει-
12 ρῷντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες, ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα, συνέστησαν, καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δ' ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης, ὅ τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη ἡμέρᾳ ἕκτῃ, ἢ ἑβδόμῃ, ἀφ' ἧς ᾑρέθη.

Neons Eigennutz. Xenofon wird bestimmt, beim Heere zu bleiben, Nunmehrige Eintheilung des Heers.

13 Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων, οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου, ὅτι Κλέανδρος, ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστὴς, φαίη τριήρεις ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης
14 λιμένα. Ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. Καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει
15 αὐτῷ ποιεῖν, ὅ τι βούλεται. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ Ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κοινουμένῳ, πότερον λῷον [καὶ ἄμεινον] εἴη στρατεύεσθαι, ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς συ-
16 στρατεύεσθαι. Οὕτω γίγνεται τὸ στράτευμα τριχῇ· Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ, πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὁπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες· Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἱππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἱππέας.

Die einzelnen Theile des Heers reisen, gegen Xenofons Rath, Jeder für sich, weiter.

17 Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν, πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως, ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες

τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς
Κάλπης λιμένα, κατὰ μέσον πως τῆς Θρᾴκης. Χειρίσοφος 18
δ', εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος, πεζῇ
ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας: ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Θρᾴκην ἐνέβαλε,
παρὰ τὴν θάλατταν ᾔει· καὶ γὰρ ἤδη ἠσθένει. Ξενοφῶν δὲ, 19
πλοῖα λαβὼν, ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς
Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

Sechstes Buch.

Erstes Kapitel. (Sonst 6 B., 3 K.)

Böse Folgen der Zersplitterung des Heers für die Arkadier auf der thrakischen Küste.

Ὃν μὲν οὖν τρόπον ἥ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντὸς
κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς
ἐπάνω εἴρηται *). Ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. Οἱ μὲν 2
Ἀρκάδες, ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύ-
ονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς πεν-
τήκοντα. Ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος στρατηγὸς τὸ 3
αὑτοῦ λόχος ἐπὶ κώμην· ὁποία δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι,
σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί· συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον,
εἰς ὃν δέοι πάντας ἁλίζεσθαι: καὶ, ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες,
ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβά-
λοντο. Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο, οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ 4
δὲ διέφυγον, πελτασταὶ ὄντες, ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν.
Ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἑνὸς
τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον,
καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπιτίθενται. Καὶ τέως μὲν ἐμά- 5
χοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες· ἐπὶ δὲ διαβάσει χαρά-
δρας τρέπονται αὐτοὺς, καὶ αὐτὸν μὲν τὸν Σμίκρητα ἀπο-
κτιννύασι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλου δὲ λόχου τῶν δέκα
στρατηγῶν, τοῦ Ἡγησάνδρου, ὀκτὼ μόνους κατέλιπον, καὶ
αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. Καὶ οἱ ἄλλοι μὲν λοχαγοὶ συν- 6
ῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων· οἱ

---

*) An diesen Anfangsworten, ähnlich den der übrigen Bücher des Werks, erkannten Muret und Schneider das Fehlerhafte der bisherigen Abtheilung, die vom 9. Kap. des 5. Buchs bis zum Schlusse des sechsten in Klammern angemerkt ist.

δὲ Θρᾷκες, εὐτυχήσαντες τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους, καὶ συνελέγοντο ἐῤῥωμένως τῆς νυκτός. Καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύσαντο, ἐτάττοντο καὶ ἱππεῖς πολλοὶ, καὶ πελτασταί· καὶ ἀεὶ πλείονες συνέῤῥεον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὁπλί-
7 τας ἀσφαλῶς. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον, οὔτε ἀκοντιστὴν, οὔτε ἱππέα· οἱ δὲ προσθέοντες, καὶ προσελαύνοντες, ἠκόντιζον· ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον.
8 Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδείς. Ἄλλοι δ' ἄλλῃ ἐπετίθεντο· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷ-
9 κες. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δ' οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾷκες, αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο.

Cheirisofos legt in dem Hafen Kalpe vor Anker. Xenofon erfährt das Unglück der Arkadier, und fodert sein Heer auf, sie zu retten.

10 Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε· Χειρίσοφος δὲ, ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ, διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ, οἱ ἱππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι· καὶ ἐπειδὴ ἤχθησαν πρὸς Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς, εἴ που ᾔσθηνται ἄλλου στρατεύματος ὄντος Ἑλληνι-
11 κοῦ. Οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν, ὅπη δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας δέκα συνέλεξε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔλεξεν·
12 Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. Νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ καὶ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαρσηκότων.
13 Κράτιστον οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ
14 μόνοι λειφθέντες, μόνοι καὶ κινδυνεύωμεν. Νῦν μὲν οὖν στρατοπεδευώμεθα, προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων, ἔχων τοὺς ἱππέας, προελαυνέτω, ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκοπείτω
15 τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνητῶν ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια, καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πού τί ποθεν καθορῷεν, σημαίνοιεν. Ἐκέλευε δὲ κάειν ἅπαντα, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ.
16 Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀποδραίημεν ἂν οὐδαμοῦ ἐνθένδε· πολὺ μὲν γάρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολὺ δὲ εἰς Χρυ-

σόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἔνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. Ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖά ἐστιν, οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένουσι δὲ αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ἐστὶ τὰ ἐπιτήδεια. Τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπολομένων σὺν τοῖς 17 Χειρισόφου μόνοις κάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν ἢ σωθέντων πάντας, εἰς ταὐτὸν ἐλθόντας, κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. Ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμένους τὴν γνώμην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαί ἐστιν, ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι, Ἕλληνας τοσούτους σώσαντας. Καὶ ὁ θεὸς ἴσως 18 ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς μεγαληγορήσαντας, ὡς πλεῖον φρονοῦντας, ταπεινῶσαι βούλεται, ἡμᾶς δὲ, τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχομένους, ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. Ἀλλ᾽ ἕπεσθαι χρὴ, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.

Xenofon marschirt gegen die belagernden Bithynier. Folge davon.

Ταῦτ᾽ εἰπὼν ἡγεῖτο· οἱ δ᾽ ἱππεῖς, διασπειρόμενοι ἐφ᾽ 19 ὅσον καλῶς εἶχεν, ἔκαιον, ᾗ ἐβάδιζον· καὶ οἱ πελτασταὶ, ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα, ἔκαιον πάντα, ὅσα καύσιμα ἑώρων· καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. Ἐπεὶ δ᾽ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο 20 ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τά τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων (ἀπεῖχον γὰρ ὡς τετταράκοντα στάδια), καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. Ἐπεὶ δ᾽ ἐδείπνησαν τάχιστα, 21 παρηγγέλθη, τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. Καὶ τὴν μὲν νύκτα, φυλακὰς ποιησάμενοι, ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, καὶ συνταξάμενοι, ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο, ᾗ ἐδύναντο τάχιστα. Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς, 22 ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας, καὶ προελαύνοντες, ἔλαθον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα, οὔτε τὸ πολέμιον (καὶ ταῦτα παραγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα), γραΐδια δὲ καὶ γερόντια, καὶ πρόβατα ὀλίγα, καὶ βοῦς καταλελειμμένους.

Aufklärung des Zufalls. Die Arkadier und Xenofons Truppen vereinigen sich wieder.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· 23 ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ᾽ ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες· ἕωθεν δὲ καὶ

τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δὲ, οὐκ εἰδέναι.
24 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμίξαι
25 τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτὸ, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλ-
26 λήλους, καὶ ἠσπάζοντο, ὥσπερ ἀδελφούς. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα, τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφασαν, ᾠόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (καὶ οἱ πολέμιοι δὲ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἀπῆεσαν)· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ᾠόμεθα, ὑμᾶς, πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν, φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν, μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

Zweites Kapitel. (Sonst 6. B., 4. K.)

Rast im Hafen Kalpe. Beschreibung dieses schönen Landstriches.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμὴν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ, τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δὲ ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι.
2 Καὶ τριήρει μέν ἐστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, οὔτε φιλία, οὔτε Ἑλληνὶς, ἀλλ' ἢ Θρᾷκες, οἱ Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων, ἢ ἐκπίπτοντας, ἢ
3 ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ, πέτρα ἀπορρὼξ, ὕψος, ὅπῃ ἐλάχιστον, οὐ μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν, ὁ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων, τοῦ χωρίου μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ἱκανὸν μυρίοις
4 ἀνθρώποις οἰκῆσαι. Λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ, τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἀφθόνου ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. Ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυ-
5 πηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. Τὸ δὲ ὄρος, τὸ ἐν τῷ λιμένι, εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεῶδες, καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν πλέον

ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ
μεγάλοις ξύλοις. Ἡ δ᾽ ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλή· καὶ 6
κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι. Φέρει γὰρ ἡ
γῆ καὶ κριθὰς, καὶ πυροὺς, καὶ ὄσπρια πάντα, καὶ μελίνας,
καὶ σήσαμον, καὶ σῦκα ἀρκοῦντα, καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ
ἡδυοίνους, καὶ τἄλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν.

Absichten der Griechen, die in Kyros' Dienste traten.

Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη· ἐσκήνουν δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ 7
ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. Εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ ἐβού-
λοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα
ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν.
Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκ- 8
πεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφορὰν, ἀλλὰ τὴν Κύρου
ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν [καὶ] ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ
προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες
πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς,
χρήματα αὐτοῖς κτησάμενοι, ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες, καὶ
τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν.
Τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπεθύμουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζεσθαι.

Begrabung der Gebliebenen. Weiser Beschluß des Heeres. Cheirisofos' Tod.

Ἐπειδὴ δὲ ὑστεραία ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταὐτὸ συν- 9
όδου, ἐπ᾽ ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ
ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάψαι. Ἐπεὶ
δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς νε-
κροὺς τοὺς μὲν πλείστους, ἔνθαπερ ἔπεσον, ἑκάστους ἔθαψαν·
ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν·
ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν
ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον,
κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, [καὶ πυρὰν μεγάλην,]
καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν 10
ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθη-
σαν· τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συν-
ῆγον δὲ αὐτοὺς μάλιστα Ἀγασίας Στυμφάλιος, ὁ λοχαγὸς,
καὶ Ἱερώνυμος Ἠλεῖος, λοχαγὸς, καὶ ἄλλοι πρεσβύτατοι
τῶν Ἀρκάδων. Καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τοῦ λοιποῦ 11
μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦ-
σθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι, ᾗπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στρά-
τευμα· καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρί-

σοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει, φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ᾽ ἐκείνου Νέων, ὁ Ἀσιναῖος, παρέλαβε.

Unglückliche Opfer wegen der Abreise,

12 Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες
στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δηλονότι πεζῇ ποιη-
τέον· οὐ γάρ ἐστι πλοῖα. Ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη·
οὐ γάρ ἐστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. Ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη,
θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι, ὡς μαχουμένους,
13 εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρσήκασιν. Ἐκ
τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί. Μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων
Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς, ὁ Ἀμβρακιώτης, ἤδη ἀποδεδράκει,
πλοῖον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. Θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ
14 ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν
ἐπαύσαντο· καί τινες ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ Ξενοφῶν, βου-
λόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὡς τὰ
15 ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. Ἐντεῦθεν κηρύξας, Ξενοφῶν
τῇ αὔριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ,
μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὡς συνθεασόμενον
16 τὰ ἱερὰ, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. Θυομένων δὲ
πάλιν εἰς τρὶς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ἐκ τού-
του χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια
ἐπέλιπεν, ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

---

und wegen der Herbeischaffung von Lebensmitteln.

17 Ἐκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες,
ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται· τῶν
δ᾽ ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ
18 εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. Ἀναστὰς δέ τις εἶπε·
Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερὰ, ὡς [γὰρ] ἐγὼ,
ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἥκοντος πλοίου, ἤκουσά τινος, ὅτι
Κλέανδρος ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν, πλοῖα ἔχων
19 καὶ τριήρεις. Ἐκ τούτου δὴ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει·
ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀναγκαῖον ἦν ἐξιέναι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ
πάλιν ἐθύετο εἰς τρὶς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ ἤδη
ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ
ἐπιτήδεια· ὁ δ᾽ οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν
ἱερῶν.

20 Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο· καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ
στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν πᾶσιν ἐκυκλοῦτο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ
θύματα ἐπελελοίπει. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὔ, συν-
21 εκάλεσαν δέ. Εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι

συνειλεγμένοι εἰσί, καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι. Εἰ οὖν, κατα-
λιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ, ὡς εἰς μάχην παρε-
σκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη
[ἡμῖν]. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον, ὡς οὐδὲν 22
δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύειν ὡς τάχιστα. Καὶ
πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦν δὲ ὑφ' ἁμάξης πριάμενοι
ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη, τοῦ Ἀρκάδος, προ-
θυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. Ἀλλ' οὐδ' ὣς ἐγένετο
τὰ ἱερά.

Unfall der furagirenden Griechen unter Neon.

Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος· 23
ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους, ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ,
βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὑρών τινα ἄνθρωπον Ἡρα-
κλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ
ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε, τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια,
ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. Ἐξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις, καὶ
ἀσκοῖς, καὶ θυλάκοις, καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς δισχιλίους
ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεσπείροντο 24
ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου
ἱππεῖς πρῶτοι (βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς), βου-
λόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι τοὺς
Ἕλληνας, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. Οὗτοι οἱ ἱππεῖς ἀπο-
κτείνουσι τῶν Ἑλλήνων οὐ μεῖον ἢ πεντακοσίους· οἱ δὲ λοι-
ποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον.

Opfer und Auszug, um sie zu retten. Keckheit der Bithynier.

Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων 25
εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγένητο τὰ
ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἁμάξης (οὐ γὰρ ἦν
ἄλλα ἱερεῖα), σφαγιασάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι
πεντήκοντα ἐτῶν πάντες. Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς 26
ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. Καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ
ἡλίου δυσμὰς ἦν, καὶ οἱ Ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες
ἐδειπνοποιοῦντο· καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν
τινες, ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι, τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς
δὲ ἐδίωξαν μέχρις εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ κραυγῆς γενο- 27
μένης εἰς τὰ ὅπλα πάντες συνέδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώ-
κειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς
ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις
ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

Drittes Kapitel. (Sonst 6. B., 5. K.)

Glückliche Reiseopfer. Begrabung der Todten.

Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ
στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἡγοῦντο· οἱ δὲ εἵποντο,
ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. Πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν
εἶναι, ἀπετάφρευσαν, ᾗ ἡ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπε-
σταύρωσαν ἅπαντα, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. Καὶ πλοῖον
ἐξ Ἡρακλείας ἧκεν, ἄλφιτα ἄγον, καὶ ἱερεῖα, καὶ οἶνον.
2 Πρῲ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίγνεται τὰ
ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. Καὶ ἤδη τέλος ἐχόντων τῶν
ἱερῶν, ὁρᾷ αἰετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παῤῥάσιος, καὶ
3 ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον
τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκήρυξαν, ἀριστήσαντες ἐξιέναι τοὺς
στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδρά-
4 ποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῄεσαν,
Νέων δὲ οὔ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι, τοῦτον φύλακα
καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λοχαγοὶ
καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτὸν, αἰσχυνόμενοι μὴ ἕπε-
σθαι, τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε
καὶ τετταράκοντα ἔτη. Καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ' ἄλλοι
5 ἐπορεύοντο. Πρὶν δὲ πέντε καὶ δέκα στάδια διεληλυθέναι,
ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησά-
μενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς, ἔθαπτον πάν-
6 τας, ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους
ἔθαψαν, προαγαγόντες, καὶ τὴν οὐρὰν αὖθις ποιησάμενοι
κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον,
ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν
ἧκον, τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόν-
τες αὐτοὺς ἔθαψαν.

Die Feinde zeigen sich unvermuthet.

7 Ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας, προαγαγόντες τὸ
στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν, ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, ὅ τι
τις ὁρῴη, ἐντὸς τῆς φάλαγγος· καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πο-
λεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου,
τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας τε πολλοὺς, καὶ πεζούς·
καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου,
8 ἔχοντες δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέ-
μιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους.
Ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων, ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων, σφα-
9 γιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. Ἐν-
ταῦθα ὁ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ,

ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἤν που δέῃ,
ὦσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τετα-
ραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. Συν-
εδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προηγεῖσθε 10
τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἑστήκωμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν,
καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἥξω, τοὺς τελευταίους
λόχους καταχωρίσας, ᾗπερ ὑμῖν δοκεῖ.

Anrücken auf sie. Ein waldiges Thal hält die Griechen auf.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἡσύχως προῆγον· ὁ δὲ, τρεῖς ἀφε- 11
λὼν, τὰς τελευταίας, τάξεις ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν
ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον
(Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως)· τὴν δ' ἐπὶ τῷ
μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι (Πυρίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε)· τὴν
δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ (Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστή-
κει). Προϊόντες δὲ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει 12
μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες, εἰ διαβατέον
εἴη τὸ νάπος· καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς
παριέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. Καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅ 13
τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν, καὶ τάχα ἀκούων τὴν παρεγ-
γυήν, ἐλαύνει, ᾗ ἐδύνατο τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει
Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐκ ἄξιον
εἴη διαβαίνειν τοιοῦτον ὂν τὸ νάπος.

Xenofon muntert das Heer auf, muthig fortzuziehen.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἀλλ' ἴστε 14
μέν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν
ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρει-
ότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. Νῦν δὲ οὕτως ἔχει. Ἀμαχεὶ μὲν 15
ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ
τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὅταν ἀπίωμεν, ἕψονται καὶ
ἐπιπεσοῦνται. Ὁρᾶτε δὴ, πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς 16
ἄνδρας, προβαλλομένους τὰ ὅπλα, ἢ, μεταβαλλομένους ὄπι-
σθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους θεάσασθαι. Ἴστε γε 17
μέντοι, ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε·
τὸ δὲ ἐφέπεσθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάῤῥος ἐμποιεῖ. Ἔγωγ'
οὖν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἑποίμην, ἢ σὺν διπλασίοις ἀπο-
χωροίην. Καὶ τούτους οἶδ' ὅτι, ἐπιόντων μὲν ἡμῶν, οὐδ'
ὑμεῖς ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων δὲ, πάντες ἐπιστά-
μεθα, ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. Τὸ δὲ διαβάντας ὄπισθεν 18
νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μάχεσθαι, ἆρ' οὐχὶ
καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; Τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοί-

μὴν ἂν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι, ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ
καὶ ὑπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι
19 σωτηρία. Θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις
μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων, ὧν διαπεπορεύ-
μεθα χωρίων. Πῶς μὲν γὰρ διάβατον τὸ πεδίον, εἰ μὴ
νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ, ἃ διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν
20 πελτασταὶ τοσοίδε ἐφέπωνται; Ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ
θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος, ἔνθα οὔτε πλοῖα ἐστὶ,
τὰ ἀπάξοντα, οὔτε σῖτος, ᾧ θρεψόμεθα μένοντες; δεήσει δὲ,
ἂν θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον ἐξιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ἐπι-
21 τήδεια. Οὐκοῦν νῦν κρεῖττον ἠριστηκότας μάχεσθαι ἢ αὔριον
ἀναρίστους. Ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ, οἵ τε οἰωνοὶ
αἴσιοι, [τά τε σφάγια κάλλιστα]· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας.
Οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι,
οὐδ', ὅπου ἂν ἐθέλωσι, σκηνῆσαι.

Schlacht. Das Hauptkorps der Feinde wird beim Anrücken der Schwerbewaffneten in die Flucht geschlagen.

22 Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐδεὶς ἀντ-
έλεγε. Καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν, ᾗ ἕκαστος
ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὤν· θᾶττον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω
πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα, ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἣ
23 ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρύοντο. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παριὼν
παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε, ὅσας
δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς, ὁμόσε ἰόντες, νενικήκατε, καὶ οἷα
πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες· καὶ τοῦτ' ἐννοήσατε, ὅτι
24 ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. Ἀλλ' ἕπεσθε Ἡγεμόνι
τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί. Ἡδύ τοι
ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα μνήμην,
25 ἐν οἷς ἐθέλει, παρέχειν ἑαυτοῦ. Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε,
καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος· καὶ, τοὺς πελταστὰς ἑκατέ-
ρωθεν ποιησάμενοι, ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Παρηγ-
γέλλετο δὲ, τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως
σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προσβολὴν καθέντας
ἕπεσθαι βάδην, καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. Ἐκ τούτου
σύνθημα παρῄει ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ, ΗΡΑΚΛΗΣ ΗΓΕΜΩΝ.
26 Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες, καλὸν ἔχειν τὸ χω-
ρίον. Ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτα-
σταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, πρίν τινα κελεύειν· οἱ δὲ
πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἵ τε ἱππεῖς, καὶ τὸ στῖφος τῶν
27 Βιθυνῶν, καὶ τρέπονται τοὺς πελταστάς. Ἀλλ' ἐπεὶ ὑπην-
τίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν, ταχὺ πορευομένη, καὶ ἅμα ἡ
σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαιώνιζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζ-

ζον, καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίεσαν· ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο
οἱ πολέμιοι, ἀλλ᾽ ἔφευγον.

Nochmaliger Angriff. Alles flieht, auch Farnabazos' Reiter. Siegesmal. Rückkehr ins Lager.

Καὶ Τιμασίων μὲν, ἔχων τοὺς ἱππέας, ἐφείπετο, καὶ 28
ἀπεκτίννυσαν, ὅσους περ ἐδύναντο, ὡς ὀλίγοι ὄντες. Τῶν δὲ
πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ᾽ ὃ οἱ Ἕλλη-
νες ἱππεῖς ἦσαν· τὸ δὲ δεξιὸν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον,
ἐπὶ λόφου συνέστη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας 29
αὐτοὺς, ἐδόκει ῥᾷστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι, ἰέναι ἤδη
ἐπ᾽ αὐτούς. Παιανίσαντες οὖν εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δ᾽ οὐχ
ὑπέμειναν. Καὶ ἐνταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ
δεξιὸν αὖ διεσπάρη. Ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἱππικὸν
φόβον παρεῖχε, τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὄν. Ἐπεὶ δὲ εἶδον 30
οἱ Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς, καὶ
τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τοῦτο συναθροιζομένους, καὶ
ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν
μὲν, ὅμως δ᾽ ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἰτέον εἶναι οὕτως, ὅπως
δύναιτο, ὡς μὴ τεθαῤῥηκότες ἀναπαύσαιντο· συνταξάμενοι
δὴ πορεύονται. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι κατὰ 31
τοῦ πρανοῦς, ὁμοίως, ὥσπερ ὑπὸ ἱππέων διωκόμενοι· νάπος
γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο, ὃ οὐκ ᾔδεισαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προ-
απετράποντο διώκοντες· ὀψὲ γὰρ ἦν. Ἐπανελθόντες δὲ, ἔνθα 32
δὴ ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον, ἀπῄεσαν
ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμάς· στάδιοι γὰρ ἦσαν ὡς ἑξή-
κοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Viertes Kapitel. (Sonst 6. B., 6. K.)

Ueberfluß im Heere.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ
ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ τὰ χρήματα, ὅπη ἐδύναντο
προσωτάτω· οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἀνέμενον μὲν Κλέανδρον, καὶ τὰς
τριήρεις, καὶ τὰ πλοῖα, ὡς ἥξοντα. Ἐξιόντες δὲ ἑκάστης
ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις, καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις, ἐφέροντο
ἀδεῶς ἤδη πυροὺς, κριθὰς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα·
πάντα γὰρ εἶχεν ἡ χώρα πλὴν ἐλαίου. Καὶ ὁπότε μὲν κατα- 2
μένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ
ἐλάμβανον ἐξιόντες· ὁπότε δ᾽ ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις
χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. Ἤδη δὲ ἦν 3

πολλὴ πάντων ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατῆγον, ἀκούοντες, ὡς οἰκίζοιτο πόλις, καὶ λιμὴν εἴη.
4 Ἔπεμπον δὲ ἤδη καὶ οἱ πολέμιοι, οἱ πλησίον ᾤκουν, πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες, ὅτι οὗτος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες, ὅ τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. Ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις.

Ankunft des spartanischen Harmosten Kleandros. Dexippos' Büberei. Ueble Folgen des Streits mit ihm.

5 Κἀν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. Ἐτύγχανε δὲ τό τε στράτευμα ἔξω ὄν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοσε εἰς τὸ ὄρος κατειλήφεσαν πρόβατα πολλά· ὀκνοῦντες δὲ, μὴ ἀφαιρεθείεν, τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, ὃς ἀπέδρα, τὴν πεντηκόντορον ἔχων, ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ κελεύουσι, διασώσαντα τὰ πρόβατα,
6 τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν ἀποδοῦναι. Εὐθὺς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια ταῦτ' εἴη, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἁρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. Ὁ δὲ κελεύει τὸν ἁρπάζοντα
7 ἄγειν πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἄγει τινά· περιτυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. Οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν, ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. Ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ, καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν,
8 καὶ Κλέανδρος δ' ἔφευγε. Ξενοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυόν τε, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα εἴη αἴτιον, τὸ τοῦ στρατεύματος,
9 ταῦτα γενέσθαι. Ὁ δὲ Κλέανδρος, ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε ἀνερεθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη, καὶ κηρύξειν, μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτοὺς, ὡς πολεμίους. Ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακε-
10 δαιμόνιοι. Ἐνταῦθα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα εἶναι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἐδέοντο, μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλλειν, καὶ τὸν ἀφελόμενον.

Xenofon räth, dem Kleandros, seines mächtigen Vaterlands wegen, nachzugeben, und rechtfertigt sich.

11 Ἦν δὲ, ὃν ἐζήτει, Ἀγασίας διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. Ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες·

καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον,
τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει [φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα], ἀλλ'
ἀναστὰς ἔλεξεν·

Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δ' οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ 12
πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπεισιν,
ὥσπερ λέγει. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἤδη ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις·
τῆς δ' Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν. Ἱκανοὶ δέ
εἰσι καὶ εἷς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅ τι
βούλονται, διαπράττεσθαι. Εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς 13
Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παρ-
αγγελεῖ, εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακε-
δαιμονίοις, καὶ ἀνόμους ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον, τὸν
ναύαρχον, οὗτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἥξει· χαλεπὸν ἔσται καὶ
μένειν, καὶ ἀποπλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαι-
μόνιοι, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ, τὸν νυνὶ χρόνον. Οὐκ οὖν δεῖ 14
οὔτε ἑνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα, οὔτε δυοῖν, ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς
Ἑλλάδος ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ πειστέον, ὅ τι ἂν κελεύωσι· καὶ
γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν ὅθεν ἐσμέν, πείθονται αὐτοῖς. Ἐγὼ 15
μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἀκούω, Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέανδρον,
ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέ-
λευσα), ἐγὼ οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας, καὶ Ἀγασίαν,
ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ, ἐμέ τινος τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ
καταδικάζω ἐμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βι-
αίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν
δίκην. Φημὶ δέ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆναι 16
παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρῖναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυ-
μένοι τῆς αἰτίας εἴητε. Ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπόν, εἰ, οἰόμε-
νοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ
τούτων μηδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ
τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Agasias gesteht seine That, und begiebt sich, mit den Feldherren, zu Kleandros.

Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, 17
ὄμνυμι θεοὺς καὶ θεάς, ἦ μὴν μήτε ἐμὲ Ξενοφῶντα κελεῦσαι
ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα, μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα· ἰδόντι δέ
μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίπ-
που, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι·
καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτε· ἐγὼ 18
δ' ἐμαυτόν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχήσω κρίναντι Κλε-
άνδρῳ, ὅ τι ἂν βούληται ποιῆσαι. Τούτου ἕνεκα μήτε πο-
λεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σῴζοισθέ τε ἀσφαλῶς, ὅπη θέλει
ἕκαστος. Συμπέμψατε μέντοι ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμενοι πρὸς
Κλέανδρον, οἵτινες, ἐάν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν

19 ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ πράξουσιν. Ἐκ τούτου ἔδοξεν ἡ στρατιὰ
οὕστινας βούλοιτο προελόμενον ἰέναι· ὁ δὲ προείλετο τοὺς
στρατηγούς. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον
Ἀγασίας, καὶ οἱ στρατηγοὶ, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ
Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί·

Anrede der Feldherren. Agasias vertheidigt sich unerschrocken.

20 Ἔπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρός σε, ὦ Κλέανδρε, καὶ
κελεύουσί σε, εἴτε πάντας αἰτιᾷ, κρίναντα σεαυτὸν χρῆσθαι,
ὅ τι ἂν βούλῃ· εἴτε ἕνα τινὰ, ἢ δύο, ἢ καὶ πλείους αἰτιᾷ,
τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. Εἴτε οὖν
ἡμῶν τινα αἰτιᾷ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ,
φράσον· οὐδεὶς γάρ σοι ἀπέσται, ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθελήσῃ
21 πείθεσθαι. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ
εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππου ἄγοντος τοῦτον
22 τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. Τοῦτον μὲν γὰρ
οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δέξιππον δὲ αἱρεθέντα οἶδα ὑπὸ
τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρου, ἧς ᾐτησάμεθα παρὰ
Τραπεζουντίων, ἐφ᾽ ᾧ τε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα,
καὶ ἀποδράντα, καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας, μεθ᾽ ὧν
23 ἐσώθη. Καὶ τούς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεν-
τηκόντορον, καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον· αὐτοί τε,
τὸ ἐπὶ τούτῳ, ἀπολώλαμεν πάντες· ἤκουε γὰρ, ὥσπερ ἡμεῖς,
ὡς ἄπορον εἴη, πεζῇ ἀπιόντας τούς τε ποταμοὺς διαβῆναι
24 καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτον οὖν, τοιοῦτον ὄντα,
ἀφειλόμην. Εἰ δὲ σὺ ἦγες, ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ
μὴ τῶν παρ᾽ ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἂν τού-
των ἐποίησα. Νόμιζε δ᾽, ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, δι᾽ ἄνδρα
δειλόν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποκτενῶν.

Kleandros' Beschluß.

25 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος ἔφη, ὅτι Δέξιππον μὲν
οὐκ ἐπαινεῖ, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· οὐ μέντοι ἔφη νομί-
ζειν, οὐδ᾽, εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, βίαν χρῆναι πά-
σχειν αὐτὸν, ἀλλὰ κριθέντα (ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε)
26 τῆς δίκης τυχεῖν. Νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καταλιπόντες τόνδε
τὸν ἄνδρα· ὅταν δ᾽ ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν.
Αἰτιῶμαι δ᾽ οὔτε τὴν στρατιὰν, οὔτε ἄλλον οὐδένα, ἐπεί γε
27 οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. Ὁ δ᾽ ἀφαιρε-
θεὶς εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἴει με ἀδικοῦντά τι
ἄγεσθαι, οὔτ᾽ ἔπαιον οὐδένα, οὔτ᾽ ἔβαλλον, ἀλλ᾽ εἶπον, ὅτι
δημόσια εἴη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα,

εἴ τις, ὁπότε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ λῄζοιτο, δημόσια εἶναι
τὰ ληφθέντα. Ταῦτ' εἶπον· καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος 28
ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ', αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος,
διασώσειε τοῖς λησταῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. Πρὸς
ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατά-
μενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

Xenofon bittet, im Namen des Heers, für Agasias und den durch ihn Geretteten. Kleandros wird besänftigt.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν δὲ 29
στρατιὰν συνήγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε πέμψαι [ἄνδρας],
πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. [Ἐκ 30
τούτου] Ἔδοξεν αὐτοῖς, πέμψαντας στρατηγοὺς, καὶ λοχα-
γοὺς, καὶ Δρακόντιον, τὸν Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων οἳ
ἐδόκουν εἶναι ἐπιτήδειοι, δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα
τρόπον, ἀφεῖναι τὼ ἄνδρε. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· 31
Ἔχεις μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιά σοι
ἐφεῖτο, ὅ τι ἐβούλου, ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ
ἑαυτῶν ἁπάντων· νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται, δοῦναι
σφίσι τὼ ἄνδρε καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ πρό-
σθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. Ταῦτα δὲ σοῦ 32
τυχόντες ὑπισχνοῦνταί σοι ἀντὶ τούτων, ἐὰν βούλῃ ἡγεῖσθαι
αὐτῶν, καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ ἵλεῳ ὦσιν, ἐπιδείξειν σοι, καὶ ὡς
κόσμιοί εἰσι, καὶ ὡς ἱκανοὶ, τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι, τοὺς
πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. Δέονται δέ σου καὶ 33
τοῦτο, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἑαυτῶν, πεῖραν λαβεῖν
καὶ Δεξίππου, καὶ σφῶν, καὶ τῶν ἄλλων, οἷος ἕκαστός ἐστι,
καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις νεῖμαι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, 34
Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὼ Σιὼ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι.
Καὶ τώ τε ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι, καὶ αὐτὸς παρέσομαι, καὶ
ἐὰν οἱ θεοὶ παραδιδῶσί τι, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ
πολὺ οἱ λόγοι οὗτοι ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων
ἤκουον, ὡς τὸ στράτευμα ἀφιστάτε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

Selbst Anführer des Heers zu werden, erlauben widrige Opfer dem Harmosten nicht. Die Griechen ziehen weiter.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες τὼ ἄν- 35
δρε· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ συνῆν Ξενο-
φῶντι φιλικῶς, καὶ ξενίαν συνεβάλλοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα
αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον
ἐπεθύμει ἡγεμὼν γενέσθαι αὐτῶν. Ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ 36
αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς
στρατηγοὺς εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γίνεσθαι τὰ ἱερὰ

ἐξάγειν. Ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα· ὑμῖν μὲν γὰρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομίσαι τοὺς ἄνδρας. Ἀλλὰ πορεύεσθε. Ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκητε, δεξόμεθα,
37 ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα. Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα. Ὁ δὲ, δεξάμενος, πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέπλει· οἱ δὲ στρατιῶται, διαθέμενοι τὸν σῖτον, ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι, καὶ
38 τἄλλα, ἃ εἰλήφεσαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ ἐνέτυχον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ὥστ' ἔχοντές τι εἰς τὴν φιλίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς, τοὔμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα, καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ, τὰ λάφυρα πωλοῦντες.

Siebentes Buch.

Erstes Kapitel.

Pharnabazos wünscht der Griechen los zu sein. Der bestochne spartanische Admiral Anaxibios verspricht ihnen Sold, wenn sie sich nach Byzanz übersetzen lassen. Was Seuthes thut.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει, τῇ μετὰ Κύρου, ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρις εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου, πεζοὶ ἐξιόντες, καὶ πλέοντες, ἐποίησαν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας,
2 ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον, τὸν ναύαρχον (ὁ δὲ ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὢν), ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς
3 Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσειν αὐτῷ, ὅσα δέοι. Καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγοὺς, καὶ λοχαγοὺς, εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσε-
4 σθαι τοῖς στρατιώταις. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν· Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν, συνδιαβάντα, ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάτ-
5 τεσθαι. Ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσειν. Σεύθης δὲ, ὁ Θρᾷξ, πέμπει Μηδοσάδην, καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖ-

σθαι, ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμ-
προθυμηθέντι οὐ μεταμελήσειν. Ὁ δ᾽ εἶπεν· Ἀλλὰ τὸ μὲν 6
στράτευμα διαβήσεται. Τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε
ἐμοὶ, μήτε ἄλλῳ μηδενί. Ἐπειδὰν δὲ διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλ-
λάξομαι· πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας
προσφερέσθω, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ.

Anaxibios' Treulosigkeit.

Ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ στρα- 7
τιῶται. Καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος, ἐκήρυξε
δὲ, λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι,
ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα, καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. Ἐνταῦθα
οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι
εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο. Καὶ ὁ Ξενο- 8
φῶν, Κλεάνδρῳ, τῷ ἁρμοστῇ, ξένος γεγενημένος, προσελθὼν
ἠσπάζετο αὐτὸν, ὡς ἀποπλευσούμενος ἤδη. Ὁ δ᾽ αὐτῷ λέγει·
Μὴ ποιήσῃς ταῦτα. Εἰ δὲ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις· ἐπεὶ καὶ
νῦν τινὲς ἤδη σὲ αἰτιῶνται, ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στρά-
τευμα. Ὁ δ᾽ εἶπεν· Ἀλλ᾽ αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, 9
οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ, ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι, διὰ τοῦτο
ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλ᾽ ὅμως, ἔφη, ἐγώ σοι συμ- 10
βουλεύω, ἐξελθεῖν μὲν, ὡς πορευσόμενον· ἐπειδὰν δ᾽ ἔξω
γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν,
ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξόμεθα
οὕτως. Ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. Ὁ δ᾽ ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν, 11
καὶ τὴν ταχίστην ἐξιέναι συνεσκευασμένους, καὶ προσανει-
πεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν,
ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. Ἐντεῦθεν ἐξῄεσαν οἵ τε στρα- 12
τηγοὶ πρῶτον, καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ ἄρδην πάντες πλὴν ὀλί-
γων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος εἱστήκει παρὰ τὰς πύλας, ὡς,
ὁπόταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων τὰς πύλας, καὶ τὸν
μοχλὸν ἐμβαλῶν. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς 13
καὶ τοὺς λοχαγοὺς, ἔλεγε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμ-
βάνετε ἐκ τῶν Θρᾳκίων κωμῶν (εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ,
καὶ πυροὶ, καὶ τἄλλα τὰ ἐπιτήδεια)· λαβόντες δὲ πορεύε-
σθε εἰς τὴν Χεῤῥόνησον· ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτή-
σει. Ἐπακούσαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ 14
τῶν λοχαγῶν τις, διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν
στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου, πότερα πολέμιος
εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι,
ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης.

Die Soldaten dringen zornig in die Stadt Byzantion ein.

15 Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα διελέγοντο, οἵ γε στρατιῶται
ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα, θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς
πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ, ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὁπλίτας, συγκλείουσι τὰς
16 πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπ-
τον τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν, ἐκ-
βαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας
ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες ἀνοίξουσιν. Ἄλλοι δ᾽ αὐτῶν ἔθεον
ἐπὶ θάλατταν, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλ-
17 λουσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἄλλοι δ᾽, οἳ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες
τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα,
διακόψαντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλεῖθρα, ἀναπεταννύουσι τὰς
πύλας· οἱ δ᾽ εἰσπίπτουσιν.

Xenofon hält sie vom Plündern ab, und bringt sie zum Stehn.

18 Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας, μὴ ἐφ᾽
ἁρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ ἀνήκεστα κακὰ γέ-
νοιτο τῇ πόλει, καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει, καὶ
19 συνεισπίπτει εἴσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ. Οἱ δὲ Βυζάντιοι,
ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπῖπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγο-
ρᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγ-
χανον ὄντες, ἔξω· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς [ἐν ταῖς
τριήρεσι] σῴζοιντο· πάντες δὲ ᾤοντο ἀπολωλέναι, ὡς ἑαλω-
20 κυίας τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύ-
γει. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, καταδραμὼν ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἐν
ἁλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς
μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδό-
21 κουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας. Οἱ δὲ
στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτουσιν αὐτῷ
πολλοί, καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ
γενέσθαι. Ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις
ἄνδρας τοσούτους. Νῦν ἄν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαις,
22 καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. Ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο· Ἀλλ᾽
εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα. Εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε,
θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα. Βουλόμενος αὐτοὺς
κατηρεμῆσαι, καὶ αὐτός τε παρηγγύα ταῦτα, καὶ τοὺς ἄλ-
23 λους ἐκέλευσε [παρεγγυᾶν, καὶ τίθεσθαι τὰ ὅπλα]. Οἱ δὲ
αὐτοὶ ὑφ᾽ ἑαυτῶν ταττόμενοι, οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
εἰς πεντήκοντα ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας
24 ἑκάτερον παραδεδραμήκεσαν. Τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον
ἐκτάξασθαί ἐστι, τὸ Θρᾴκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν,
καὶ πεδινόν.

Xenofons Rede an die Griechen. Unmöglichkeit, hier die Oberhand zu behaupten.

Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα, καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ
Ξενοφῶν τὴν στρατιὰν, καὶ λέγει τάδε·

Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε 25
δεινὰ πάσχειν ἐξαπατώμενοι, οὐ θαυμάζω· ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ
χαριζώμεθα, καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς
ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν, τὴν οὐδὲν αἰτίαν,
διαρπάσωμεν, ἐνθυμήθητε, ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. Πολέμιοι μὲν 26
ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις τε, καὶ τοῖς συμμά-
χοις· οἷος δ᾽ ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν
ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. Ἡ- 27
μεῖς γὰρ, οἱ Ἀθηναῖοι, εἰσήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον, τὸν
πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες
τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ᾽ ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ
ἐλάττους τετρακοσίων. Ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν
τῇ πόλει, καὶ προσόδου οὔσης κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἀπό τε τῶν ἐν-
δήμων, καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας, οὐ μεῖον χιλίων ταλάντων,
ἄρχοντές τε τῶν νήσων ἁπασῶν, καὶ ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ πόλεις
πολλὰς ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς, καὶ
αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμὲν, ἔχοντες, κατε-
πολεμήθημεν οὕτως, ὡς πάντες ὑμεῖς ἐπίστασθε. Νῦν δὲ δὴ 28
τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν
συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε
ἦσαν σύμμαχοι, πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρνους δὲ,
καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων, πολεμίων
ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν
ἤλθομεν ἀφαιρησάμενοί τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ
δυναίμεθα; Τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων ἔστι τις οὕτως
ἄφρων, ὅστις οἴεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι;

Xenofons Rath.

Μὴ, πρὸς θεῶν, μαινώμεθα, μηδὲ αἰσχρῶς ἀπολώμε- 29
θα, πολέμιοι ὄντες καὶ τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐ-
τῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. Ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσὶ πάντες,
ταῖς ἐφ᾽ ἡμᾶς στρατευσομέναις· καὶ δικαίως, εἰ βάρβαρον
μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρα-
τοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρῶτον ἤλθομεν πόλιν, ταύτην
ἐξαλαπάξομεν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν 30
ὑφ᾽ ἡμῶν γενόμενα, μυρίας ἐμέ γε κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέ-
σθαι. Καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύσω, Ἕλληνας ὄντας, τοῖς τῶν
Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων
τυγχάνειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμέ-
νους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. Καὶ νῦν μοι δοκεῖ, 31

πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἢν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι, ἐξερχόμεθα.

Die Sache wird beigelegt. Koiratades', des Thebaners, thörichtes Anerbieten. Sein Opfer.

32 Ταῦτα ἔδοξε· καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον,
ἐροῦντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαι-
33 όν. Οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο ἐροῦντες· ἔτι δὲ καθημένων τῶν
στρατιωτῶν προσέρχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων
τὴν Ἑλλάδα περιῄει, ἀλλὰ στρατηγιῶν, καὶ ἐπαγγελλόμενος,
εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο. Καὶ τότε προσελ-
θὼν ἔλεγεν, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα
καλούμενον τῆς Θρᾴκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο·
ἔστε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σῖτα,
34 καὶ ποτά. Ἀκούουσι ταῦτα οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ παρὰ
Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα. Ἀπεκρίνατο γάρ, ὅτι πειθο-
μένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι
ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν, ὅ τι
35 δύναιτο ἀγαθόν. Ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κοιρατά-
δην δέχονται στρατηγόν, καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. Ὁ
δὲ Κοιρατάδης συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσε-
σθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἔχων καὶ ἱερεῖα, καὶ μάντιν, καὶ
36 σῖτα καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξίβιος
ἔκλεισε τὰς πύλας, καὶ ἐκήρυξεν, ὅστις ἂν ἁλῷ ἔνδον ὢν
37 τῶν στρατιωτῶν, ὅτι πεπράσεται. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κοιρα-
τάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἧκε, καὶ ἄλφιτα
φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἄλλοι οἶνον εἴ-
κοσιν, καὶ ἐλαιῶν τρεῖς, καὶ σκορόδων εἷς ἀνήρ, ὅσον ἐδύνα-
το, μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομμύων. Ταῦτα δὲ κα-
ταθέμενος, ὡς ἐπὶ δάσμευσιν, ἐθύετο.

Xenofon will allein abreisen. Koiratades muß von seiner Thorheit abstehen.

38 Ξενοφῶν δέ, μεταπεμψάμενος Κλέανδρον, ἐκέλευέν οἱ
διαπρᾶξαι, ὅπως εἰς τὸ τεῖχός τε εἰσέλθοι, καὶ ἀποπλεῦσαι
ἐκ Βυζαντίου. Ἐλθὼν δὲ Κλέανδρος, Μάλα μόλις, ἔφη,
διαπραξάμενος ἥκω· λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτή-
δειον εἴη, τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους,
Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον, τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονη-
ροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν,
39 εἰ μέλλοι σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν. Ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν, ἀσπασά-

μενος τοὺς στρατιώτας, εἴσω τοῦ τείχους ἀπῄει σὺν Κλεάν-
δρῳ. Ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέ-
ρει, οὐδὲ διεμέτρισεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ
τὰ μὲν ἱερεῖα εἱστήκει παρὰ τὸν βωμὸν, καὶ Κοιρατάδης
ἐστεφανωμένος, ὡς θύσων· προσελθὼν δὲ Τιμασίων, ὁ Δαρ-
δανεὺς, καὶ Νέων, ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Κλεάνωρ, ὁ Ὀρχομένιος,
ἔλεγον Κοιρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ,
εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. Ἐπεὶ 40
δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σῖτον ἑκάστῳ γενέσθαι
τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῄει, καὶ τὴν στρα-
τηγίαν ἀπειπών.

Zweites Kapitel.

Uneinigkeit der Anführer. Das Heer fängt an, sich zu zerstreuen. Vierhundert Griechen werden in Byzanz verkauft.

Νέων δὲ, ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Φρυνίσκος Ἀχαιὸς, καὶ Φι-
λήσιος Ἀχαιὸς, καὶ Ξανθικλῆς Ἀχαιὸς, καὶ Τιμασίων
Δαρδανεὺς, ἐπέμενον τῇ στρατιᾷ, καὶ, εἰς κώμας τῶν Θρᾳκῶν
προελθόντες, τὰς κατὰ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. Καὶ 2
οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς
Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν (ἔπειθε γὰρ αὐτοὺς, καὶ ἔδωκε τῷ
μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα)· Νέων δὲ εἰς Χεῤῥόνησον, οἰό-
μενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιντο, παντὸς ἂν προεστάναι
τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προὐθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν
Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. Καὶ
οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβούλοντο. Διατριβομένου δὲ τοῦ χρό- 3
νου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι
κατὰ τοὺς χώρους ἀπέπλεον, ὡς ἐδύναντο· οἱ δὲ καὶ [διδόν-
τες τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο.
Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρεν ἀκούων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα· 4
τούτων γὰρ γιγνομένων ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρνα-
βάζῳ. Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Ἀρί- 5
σταρχος ἐν Κυζίκῳ, διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαντίου δὲ ἁρ-
μοστής· ἔλεγε δὲ καὶ ὅτι ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ
παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. Καὶ ὁ Ἀναξίβιος τῷ μὲν 6
Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει, ὁπόσους ἂν εὕροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν
Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους, ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλέ-
ανδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθερά-
πευεν, οἰκτείρων, καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι. Ἀρίσταρ-
χος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων
ἀπέδοτο.

Anaxibios erhält nichts von Farnabazos, und will ihm dafür die Griechen nach Asien zurückschicken.

7 Ἀναξίβιος δέ, παραπλεύσας εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ
Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. Ὁ δ', ἐπεὶ ᾔσθετο Ἀρί-
σταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἁρμοστήν, καὶ Ἀναξίβιον
οὐκ ἔτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρί-
σταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύ-
8 ματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον. Ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος,
καλέσας Ξενοφῶντα, κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι
ἐπὶ τὸ στράτευμα [ὡς τάχιστα], καὶ συνέχειν τε αὐτό, καὶ
συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων, ὡς ἂν πλείστους δύνηται,
καί, παραγαγόντα εἰς Πέρινθον, διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν
ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολήν,
καὶ ἄνδρα συμπέμπει, κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχι-
στα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα.
9 Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν, διαπλεύσας, ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στρά-
τευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως, καὶ εὐθὺς εἵποντο
ἄσμενοι, ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

Seuthes', des Thrakerkönigs, Antrag. Aristarchos' Drohungen.

10 Ὁ δὲ Σεύθης, ἀκούσας ἥκοντα πάλιν Ξενοφῶντα, πέμ-
ψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐδεῖτο τὴν
στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὅ τι ᾤετο
λέγων πείσειν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν οἷόν τ'
11 εἴη τούτων γενέσθαι. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο· οἱ
δ' Ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἐστρατο-
πεδεύσατο χωρίς, ἀποσπάσας ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους·
τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τῶν
12 Περινθίων ἦν. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοί-
ων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἐν δὲ τούτῳ
ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ἐκ Βυζαντίου, ἁρμοστής, ἔχων δύο
τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου, τοῖς τε ναυκλήροις
ἀπεῖπε μὴ διάγειν, ἐλθών τε ἐπὶ τὸ στράτευμα εἶπε τοῖς
13 στρατιώταις μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν
ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν
ἐνθάδε. Πάλιν δ' Ἀρίσταρχος ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μέντοι νῦν
οὐκ ἔστι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἁρμοστής. Εἰ δέ τινα ὑμῶν
λήψομαι, ἐν τῇ θαλάττῃ καταδύσω. Ταῦτα εἰπὼν ᾤχετο
εἰς τὸ τεῖχος.

Xenofon kömmt in Gefahr. Ueble Lage des Heers.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ λο- 14
χαγοὺς τοῦ στρατεύματος. Ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει,
ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, εἰ εἴσεισιν, ὅτι συλληφθήσεται,
καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται, ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται.
Ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶ-
πεν, ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο. Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ προ- 15
εῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στρά-
τευμα. Ἑώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὂν, τριήρεις
ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος· οὔτ' εἰς Χεῤῥόνησον ἐλθὼν κατα-
κλεισθῆναι ἐβούλετο, [καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει
πάντων γενέσθαι.] ἔνθα δὴ πείσεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ
ἁρμοστῇ, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

Xenofon führt das Heer zu Seuthes, dem thrakischen Könige.

Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ 16
λοχαγοὶ, ἥκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου, ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν
μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἥκειν· ἔνθα καὶ
δήλη μᾶλλον ἐδόκει εἶναι ἡ ἐπιβουλή. Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ 17
ἐδόκει τὰ ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἑαυτῷ, καὶ τῷ στρατεύματι,
ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτη, τὸν
Ἀθηναῖον, λοχαγὸν, καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἑκάστου
ἄνδρα, πλὴν παρὰ Νέωνος, ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ᾤχετο τῆς
νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἑξήκοντα στάδια. Ἐπεὶ δ' 18
ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. Καὶ τὸ
μὲν πρῶτον ᾤετο μετακεχωρηκέναι ποι τὸν Σεύθην· ἐπειδὴ
δὲ θορύβου τε ᾔσθετο, καὶ, σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ
Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ προκεκαυ-
μένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν
φύλακες μὴ ὁρῷντο ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήθ', ὅπου εἶεν, οἱ
δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς
εἶεν· ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, προπέμπει τὸν ἑρμηνέα, ὃν ἐτύγχανεν
ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ, ὅτι Ξενοφῶν παρείη, βου-
λόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. Οἱ δ' ἤροντο, εἰ ὁ Ἀθηναῖος, 19
ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος. Ἐπειδὴ δ' ἔφη οὗτος εἶναι, ἀνα- 20
πηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ,
ὅσον διακόσιοι, καὶ καταλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν
αὐτῷ ἦγον πρὸς Σεύθην. Ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει, μάλα φυλατ- 21
τόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ
γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς δὲ
νύκτας ἐφυλάττετο. Ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ 22
τούτου πρόγονος, ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, πολὺ ἔχων στράτευμα,
ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι, καὶ τὰ σκευο-

φόρα ἀφαιρεθῆναι. Ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

Xenofons erste Unterredung mit Seuthes.

23 Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα, ἔχοντα δύο, οὓς βούλοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ κατὰ τὸν Θρᾴκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ
24 ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε. Ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἔπεμψας πρός ἐμέ, ὦ Σεύθη, εἰς Χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην τουτονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενος, εἰ ταῦτα
25 πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὑτοσί. (Ταῦτα εἰπὼν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἴη· ὁ δ' ἔφη.) Αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τἄλλα τέ σοι φίλῳ χρήσεσθαι [καὶ ἀδελφῷ], καὶ τὰ ἐπὶ θαλάττῃ μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσε-
26 σθαι παρὰ σοῦ. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε ταῦτα· ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νῦν, ἔφη,
27 ἀφήγησαι τούτῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλκηδόνι. — Πρῶτον ἀπεκρίνω, ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον, καὶ οὐδὲν τούτου ἕνεκα δέοι τελεῖν, οὔτε σοί, οὔτ' ἄλλῳ· αὐτός τ', ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα. Καὶ ἐγένετο οὕ-
28 τως, ὥσπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυμβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἷόν τ' εἶναι, ἀλλ' εἰς Πέρινθον
29 ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγώ, καὶ οὗτος Φρυνίσκος, εἷς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης οὗτος, εἷς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ, πλὴν
30 Νέωνος, τοῦ Λακωνικοῦ. Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσον. Τὰ δὲ ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν· καὶ αὐτὸς
31 ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι, καὶ φίλους εὔνους ἔφη νομίζειν.

Der König erzählt seine Geschichte, und die Veranlassung zum Kriege. Vortheilhafte Anträge, die er den Griechen, und dem Xenofon insbesondere, macht.

32 Μετὰ ταῦτα δ', ἐπεὶ εἰσῆλθον, οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην, τί δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. Ὁ δ' εἶπεν ὧδε. Μαισάδης ἦν μοι πατήρ· ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ

Μελανδέπται, καὶ Θυνοὶ, καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν
τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν
ὁ πατὴρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρ-
φανὸς παρὰ Μηδόκῳ, τῷ νῦν βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος 33
ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέ-
πων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης, δοῦναί μοι
ὁπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας
ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην, κακὸν ποιοίην, καὶ ζῴην μὴ εἰς τὴν
ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων, ὥσπερ κύων. Ἐκ τούτου μοι 34
δίδωσι τοὺς ἄνδρας, καὶ τοὺς ἵππους, οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε,
ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. Καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊ-
ζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. Εἰ δέ μοι ὑμεῖς παρα-
γένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥᾳδίως ἀπολαβεῖν τὴν
ἀρχήν. Ταῦτ' ἐστὶν, ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι. Τί οὖν ἂν, ἔφη 35
ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι,
καὶ τοῖς λοχαγοῖς, καὶ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα οὗτοι
ἀπαγγείλωσιν. Ὁ δὲ ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνὸν,
τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ
γῆν, ὁπόσην ἂν βούλωνται, καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ἐπὶ θα-
λάττῃ τετειχισμένον. Ἂν δ', ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώ- 36
μενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλά τις φόβος ὑπὸ Λακεδαιμονίων
ᾖ, δέξῃ εἰς τὴν σαυτοῦ, ἄν τις βούληται ἀπιέναι παρὰ σέ;
Ὁ δ' εἶπε· Καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι, καὶ ἐνδιφρίους, 37
καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων, ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. Σοὶ
δ', ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τίς σοί ἐστι
θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρᾳκίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην οἴκησιν
δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

Drittes Kapitel.

Xenofon stellt den Griechen ihre Lage vor.

Ἀκούσαντες ταῦτα, καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες,
ἀπήλαυνον, καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ,
καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγέ- 2
νετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρατηγοὺς καὶ
λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶ-
σαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. Καὶ συνῆλθον πάντες
πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. Ἐπεὶ 3
δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες, διαπλεῖν
μὲν, ἔνθα βουλόμεθα, Ἀρίσταρχος ὅδε, τριήρεις ἔχων, κω-
λύει, [ὥστ' εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν·] οὗτος δὲ ὁ
αὐτὸς εἰς Χεῤῥόνησον κελεύει βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πο-
ρεύεσθαι· ἢν δὲ, κρατήσαντες τούτου, ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε

πωλήσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι [ἔτι ὑμᾶς], ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν, οὔτε περιόψε-
4 σθαι ἔτι, ὥσπερ νυνὶ, ἐνδεομένους τῶν ἐπιτηδείων. Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἴητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. Νῦν οὖν σκέψασθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύσεσθε, ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες.
5 Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν, ὥστε ἀγοράζειν, οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἥττους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀκούοντας, ὅ τι τις ὑμῶν
6 δεῖται, αἱρεῖσθαι, ὅ τι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιστον εἶναι. Καὶ ὅτῳ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν πάντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλῃ τις, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

Das Heer zieht zu Seuthes, der es in Dörfer führt, wo nichts mangelt.

7 Μετὰ τοῦτο Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον. Ἐπεὶ δὲ ὅσον τριάκοντα σταδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν αὐτὸν, προσελάσαι ἐκέλευεν, ὅπως ὅτι πλείστων ἀκουόντων εἴποι αὐτῷ,
8 ἃ ἐδόκει συμφέρειν. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα, ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἕξειν τροφήν· ἐκεῖ δὲ, ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ, αἱρησόμεθα, ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. Ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου πλεῖστά ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπό σου νομιοῦμεν ξενίσθαι.
9 Καὶ ὁ Σεύθης εἶπεν· Ἀλλ' οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας, καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστῷμεν. Ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν.

Seuthes erneuert seinen Antrag, und erklärt ihn näher. Die Griechen willigen freudig ein.

10 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοὶ, καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τοῦ μηνὸς δώσειν τοῖς στρατιώταις Κυζικηνὸν, λοχαγοῖς τε καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω δὲ τούτων, τὸν ἄξιον τιμήσω. Σῖτα δὲ καὶ ποτὰ, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε· ὁπόσα δ' ἂν ἁλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν,
11 ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. Καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώ-

κειν καὶ μαστεύειν· ἢν δέ τις ἀνθίστηται, σὺν ὑμῖν πειρα-
σόμεθα χειροῦσθαι. Ἐπήρετο Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θα- 12
λάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στράτευμα; Ὁ δ' ἀπε-
κρίνατο· Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῇ.
Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ ἔλεγον πολλοὶ 13
κατὰ ταὐτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγει Σεύθης. Χειμὼν γὰρ
εἴη, καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ βουλομένῳ δυνατὸν [εἴη],
διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνουμένους
ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστε-
ρον μετὰ Σεύθου ἢ μόνους, ὄντων ἀγαθῶν τοσούτων. Εἰ δὲ
μισθὸν προσλήψοιντο, εὕρημα ἐδόκει εἶναι. Ἐπὶ τούτοις 14
εἶπε Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή, ἐπιψη-
φίζετε ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεψήφισεν, καὶ
ἔδοξε ταῦτα. Εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπεν, ὅτι συστρατεύσοιντο
αὐτῷ.

Thrakische Zudringlichkeit eines gewissen Herakleides.

Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν, στρα- 15
τηγοὺς δὲ καὶ λοχαγοὺς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλη-
σίον κώμην ἔχων. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν, ὡς ἐπὶ δεῖπνον 16
ἰόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνείτης· οὗτος, προσιὼν
ἑνὶ ἑκάστῳ, οὕστινας ᾤετο ἔχειν τι δοῦναι [Σεύθῃ], πρῶτον
μὲν πρὸς Παριανούς τινας (οἳ παρῆσαν, φιλίαν διαπρα-
ξόμενοι πρὸς Μήδοκον, τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα
ἄγοντες αὐτῷ τε, καὶ τῇ γυναικὶ) ἔλεγεν, ὅτι Μήδοκος μὲν
ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν· Σεύθης δέ,
ἐπειδὴ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ θα-
λάττῃ. Γείτων οὖν ὤν, ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ 17
κακῶς ποιεῖν. Ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε, ὅ τι ἄγε-
τε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ ἐὰν Μηδόκῳ, τῷ πρόσω
οἰκοῦντι, δῶτε. Τούτους μὲν οὕτως ἔπειθεν· αὖθις δὲ Τι- 18
μασίωνι, τῷ Δαρδανεῖ, προσελθών, ἐπεὶ ἤκουεν αὐτῷ εἶναι
καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικάς, ἔλεγεν, ὅτι νομίζοιτο,
ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς
κληθέντας. Οὗτος δ', ἢν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς
ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν, καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆ-
σαι. Τοιαῦτα προὐμνᾶτο, ἑκάστῳ προσιών. Προσελθὼν δὲ 19
καὶ Ξενοφῶντι ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ, καὶ παρὰ
Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι· καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ
ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν
ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν. Ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλο-
πρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. Εὔνους δέ σοι ὢν παραινῶ· 20
εὖ οἶδα γάρ, ὅτι, ὅσῳ ἂν μείζω τούτῳ δωρήσῃ, τοσούτῳ
μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν

ἠπόρει· οὐ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

Beschreibung des Gastmahls beim Könige. Der Fresser Arystas.

21 Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρᾳκῶν οἱ κράτιστοι, τῶν τότε παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ· ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν. Οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν
22 πρὸς τοῖς κρέασι. Μάλιστα δὲ αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. Καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς παρακειμένους αὐτῷ ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν, καὶ διεῤῥίπτει, οἷς αὐτῷ ἐδόκει· καὶ τὰ κρέα
23 ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐποίουν, καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δέ τις, Ἀρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινὸς, τὸ μὲν διαῤῥιπτεῖν εἴα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον
24 ἄρτον, καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα, ἐδείπνει. Κέρατα δ' οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἧκεν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα, Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολά-
25 ζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δ' οὔπω. Ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι. Ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο. Ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

Seuthes wird von seinen Gästen beschenkt. Xenofon zieht sich gut aus der Sache. Sonderbare Sitte der Thraker. (§. 32.) Musiker und Lustigmacher.

26 Ἐπεὶ δὲ προὐχώρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾷξ, ἵππον ἔχων λευκὸν, καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὗ καὶ διώκων, ὃν ἂν ἐθέλῃς, αἱρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσῃς
27 τὸν πολέμιον. Ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί· καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρᾶν, καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα
28 μνῶν. Γνήσιππος δέ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος, τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα·
29 ἵνα κἀγὼ, ἔφη, σοὶ ἔχω δωρεῖσθαι [καὶ τιμᾶν]. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο, ὅ τι ποιήσοι· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ὡς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθῃ καθήμενος, ὁ δὲ

Ἡρακλείδης ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον.
Ὁ δὲ Ξενοφῶν (ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν) ἀνέστη
θαῤῥαλέως, δεξάμενος τὸ κέρας, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δέ σοι, 30
ὦ Σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν, καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑταίρους,
φίλους εἶναι πιστοὺς, καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας
μᾶλλον ἔτι ἐμοῦ σοι βουλομένους [φίλους εἶναι]. Καὶ νῦν 31
πάρεισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προϊέμενοι καὶ
πονεῖν ὑπὲρ σοῦ, καὶ προκινδυνεύειν· μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ
θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ, πατρῴαν οὖσαν,
τὴν δὲ κτήσῃ· πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ
γυναῖκας καλὰς καταστήσῃ, οὓς οὐ ληΐζεσθαι δεήσει, ἀλλ'
αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς σὲ δῶρα. Καὶ ὁ Σεύθης 32
ἀναστὰς συνεξέπιε καὶ συγκατεσκέδασε τῶν μετ' αὐτοῦ τὸ
κέρας. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε, οἵοις σημαίνουσιν,
αὐλοῦντες, καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις ῥυθμούς τε καὶ οἷον
μαγάδιν σαλπίζοντες. Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ 33
τε πολεμικὸν, καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος, μάλα
ἐλαφρῶς. Εἰσῄεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

Seuthes' und der Griechen weitere Verabredung.

Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ 34
εἶπον, ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθιστάναι, καὶ σύνθημα
παραδιδόναι· καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι, ὅπως εἰς
τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρᾳκῶν εἴσεισι νυκτός·
οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες ἡμῖν, καὶ ὑμεῖς, οἱ φίλοι. Ὡς 35
δ' ἐξῄεσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης, οὐδέν τι μεθύοντι ἐοικώς.
Ἐξελθὼν δ' εἶπεν, αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας· Ὦ
ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ἡμετέραν συμ-
μαχίαν· ἢν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς, πρὶν φυλάξασθαι,
ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσασθαι, ὥστε ἀμύνασθαι,
μάλιστα ἂν λάβοιμεν χρήματα καὶ ἀνθρώπους. Συνεπῄνουν 36
ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. Ὁ δ' εἶπε·
Παρασκευασάμενοι ἀναμένετε· ἐγὼ δ', ὁπόταν καιρὸς ᾖ,
ἥξω παρ' ὑμᾶς, καὶ τοὺς πελταστὰς [καὶ ὑμᾶς] ἀναλαβὼν
ἡγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε. Σκέψαι 37
τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος
κάλλιον ἔχει. Μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖ-
ται τοῦ στρατεύματος, ὁποῖον ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρει,
ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε πελταστικὸν, ἐάν τε ἱππικόν·
νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησίν ἐστιν, ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτα-
τον. Οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα, καὶ 38
ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους. Οἱ δὲ δια-
σπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνο-
οῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. Εἶπεν οὖν Σεύθης 39

'Ορθῶς τε λέγετε, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ ὑμετέρῳ, πείσομαι. Κα
ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω, τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτά-
τους τῆς χώρας· αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος, τοὺς ἵππου
ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέῃ, παρέσομαι. Σύνθημα δ
εἶπον ΑΘΗΝΑΙΟΙ κατὰ τὴν συγγένειαν. Ταῦτ' εἰπόντες
ἀνεπαύοντο.

Der Kriegszug beginnt.

40 Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης, ἔχων
τοὺς ἱππέας τεθωρακισμένους, καὶ τοὺς πελταστὰς σὺν τοῖς
ὅπλοις· καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται
ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο, οἱ δὲ ἱππεῖς ὠπισθοφυλά-
41 κουν. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ
πρόσθεν, καὶ ἐπῄνεσε τὸν Ἑλληνικὸν νόμον. Πολλάκις γὰρ
ἔφη νύκτωρ αὐτὸς [καὶ] σὺν ὀλίγοις πορευόμενος ἀποσπα-
σθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δὲ, ὥσπερ δεῖ,
ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν
περιμένετε αὐτοῦ, καὶ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι
42 ἥξω. Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδόν τινα λαβών. Ἐπεὶ
δὲ ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλὴν, ἐσκέψατο ἐν τῇ ὁδῷ, εἰ ἴχνη
εἴη ἀνθρώπων ἢ πρόσω ἡγούμενα, ἢ ἐναντία. Ἐπεὶ δὲ ἀτρι-
43 βῆ ἑώρα τὴν ὁδὸν, ἧκε ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγε· Καλῶς, ὦ
ἄνδρες, ἔσται, ἐὰν θεὸς θέλῃ· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν
ἐπιπεσόντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἄν
τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις· ὑμεῖς δ'
ἕπεσθε· κἂν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἕπεσθε. Ὑπερ-
βάντες δὲ τὰ ὄρη ἥξομεν εἰς τὰς κώμας, πολλάς τε καὶ
εὐδαίμονας.

Man schließt die Feinde ein, und macht viele Beute.

44 Ἡνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις,
καὶ κατιδὼν τὰς κώμας, ἧκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὁπλίτας,
καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ
πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. Ἀλλ' ἕπεσθε ὡς
ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἄν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε.
45 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. Καὶ ὃς
ἤρετο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι
οὐκ ἐμοῦ μόνον δέῃ· οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ
46 ἥδιον, ἂν ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι. Μετὰ ταῦτα ᾤχετο, καὶ Τι-
μασίων μετ' αὐτοῦ, ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλή-
νων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παρι-
ναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε,

τούτους ἔχων· Κλεάνωρ δὲ ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης, ἔχων ὅσον, πεντή- 47 κοντα ἱππέας, προσελάσας εἶπε· Τάδε δή, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ γὰρ οἱ ἱππεῖς ἔρημοι οἴχονταί μοι, ἄλλος ἀλλαχῇ διώκων, καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἀθρόοι πού κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ὑμῶν· μεσταὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν 48 οἷς ἔχω, τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, καὶ ἄλλα πρόβατα μύρια.

Viertes Kapitel.

Fortsetzung der Feindseligkeiten. Große Kälte. Tracht der Thraker erklärt.

Καὶ τότε μὲν αὐτοῦ ηὐλίσθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῄει πάλιν. Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέ- 2 πεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδῃ εἰς Πέρινθον, ὅπως μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύσαντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. Οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη. Ἦν δὲ χιὼν πολλή, καὶ ψῦχος οὕτως, ὥστε τὸ 3 ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο, καὶ ὁ οἶνος, ὁ ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπεκάοντο, καὶ ὦτα. Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο, οὗ ἕνεκα οἱ Θρᾷκες τὰς 4 ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς· καὶ ζειρὰς μέχρι ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. Ἀφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ 5 ὄρη ἔλεγεν, εἰ μὴ καταβήσονται, καὶ σπείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας, καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. Ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμαις ηὐλίζοντο. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκέλευσε 6 τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὁπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. Καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ τὰς κώμας. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον (πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος)· ὅσους δ' ἔλαβε, κατηκόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

Episthenes und Xenofon retten einen schönen Knaben, den Seuthes auf gut Thrakisch (§. 6.) aus der Welt schaffen will.

7 Ἐπισθένης δέ ἦν τις Ὀλύνθιος παιδεραστής, ὃς ἰδὼν
καλὸν παῖδα, ἡβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα
ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἱκέτευσε βοηθῆσαι
8 παιδὶ καλῷ. Καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δεῖται, μὴ ἀπο-
κτεῖναι τὸν παῖδα· καὶ τοῦ Ἐπισθένους διηγεῖται τὸν τρό-
πον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο, σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ,
εἴ τινες εἶεν καλοί· καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. Ὁ δὲ
Σεύθης ἤρετο· Ἦ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίσθενες, ὑπὲρ τού-
9 του ἀποθανεῖν; Ὁ δ' ἐπανατείνας τὸν τράχηλον· Παῖε, εἶπεν,
10 εἰ κελεύει ὁ παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. Ἐπήρετο ὁ
Σεύθης τὸν παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντὶ ἐκείνου. Οὐκ εἴα
ὁ παῖς, ἀλλ' ἱκέτευε μηδὲ ἕτερον κατακαίνειν. Ἐνταῦθα δὴ
ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν· Ὥρα σοι, ὦ
Σεύθη, περὶ τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ μεθήσω τὸν
11 παῖδα. Ὁ δὲ Σεύθης γελῶν ταῦτα μὲν εἴα· ἔδοξε δ' [αὐτῷ]
αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ
ὄρους τρέφοιντο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς
ἐσκήνου· Ξενοφῶν δ', ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ
ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ· καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐν τοῖς ὀρεινοῖς
καλουμένοις Θρᾳξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

Die Feinde bitten verstellt um Frieden, wagen aber bald einen nächtlichen Ueberfall. Wohnart der Thyner.

12 Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ
τοῦ ὄρους Θρᾷκες, καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην, περὶ
ὁμήρων καὶ σπονδῶν διεπράττοντο. Καὶ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε
τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνῷεν, καὶ πλησίον
εἶεν οἱ πολέμιοι· ἥδιον δ' ἂν ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς
ἂν χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς, ὥστε ἀπολέσθαι.
13 Ὁ δὲ θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ.
Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ
τοῦ ὄρους συμπρᾶξαι σφίσι τὰς σπονδάς. Ὁ δ' ὡμολόγει,
καὶ θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσε-
σθαι, πειθομένους Σεύθῃ. Οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατα-
14 σκοπῆς ἕνεκα. Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν
ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί.
Καὶ ἡγεμὼν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν
γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας, σκότους ὄντος, ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς
κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις
15 σταυροῖς, τῶν προβάτων ἕνεκα. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς
θύρας ἑκάστου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ
τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν, ὡς ἀποκόψοντες

τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δὲ ἐνεπίμπρασαν· καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν. Καὶ ἤδη τε διὰ 16
ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες. Καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα ὤν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν, ἐσπασμένοι τὰ ξίφη, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. Οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ 17
δὴ τρόπος αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας. Καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες, ἐνισχομένων τῶν πελτῶν ἐν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δ' Ἕλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. Τῶν τε Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς 18
ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους, καὶ ἔτρωσαν Ἱερώνυμόν τε, καὶ Ἐνοδίαν, τὸν λοχαγόν, καὶ Θεαγένην δὲ Λοκρόν, τὸν λοχαγόν. Ἀπέθανε δὲ οὐδείς, κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθής τινων καὶ σκεύη. Σεύθης δὲ ἧκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ 19
ἱππεῦσι, τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων, τὸν Θρᾴκιον. Καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιοῦτό τε, καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρήσειν.

Die Feinde ergeben sich.

Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ 20
παραδοῦναι, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐᾶσαι. Τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ 21
Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὀρεινῶν· καὶ αὐτὸς ἐξέρχεται σὺν τῇ δυνάμει. Ἤδη δ' εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀκούοντες, ἃ πράττοι ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. Οἱ δὲ Θυνοί, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους 22
πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολλοὺς δὲ ἱππέας, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι, καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν, καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. Ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξε- 23
νοφῶντα, ἐπεδείκνυεν, ἃ λέγοιεν, καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην ἔχειν, 24
εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. Συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ, τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. Οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προσωμολόγουν.

Fünftes Kapitel.

Herakleides, Seuthes' Geschäftsträger, zahlt den Sold nicht richtig, und verleumdet den darüber zürnenden Xenofon.

Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾷκας,
εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον. Αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαισά-
2 δου, ἀλλὰ Τήρου, τοῦ Ὀδρυσοῦ, ἀρχαίου τινός. Καὶ ὁ
Ἡρακλείδης ἐνταῦθα, ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας, παρῆν·
καὶ Σεύθης, ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία (οὐ γὰρ ἦν πλείω)
τὰ δ' ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ
3 δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς, καὶ λοχαγοῖς. Ξενοφῶν
δὲ τάδ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν·
τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ, οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν,
4 καὶ λοχαγοῖς. Καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων,
ὁ Δαρδανεὺς, ἓν δὲ Κλεάνωρ, ὁ Ὀρχομένιος, ἓν δὲ Φρυνί-
σκος, ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμε-
ρίσθη. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν, ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ
μηνὸς, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι
5 οὐ πλεῖον ἐμπολῆσαι. Ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν, ἐπο-
μόσας· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ, ὡς δεῖ, κήδεσθαι
Σεύθου. Εἰ γὰρ ἐκήδου, ἧκες ἂν πλήρη φέρων τὸν μισθὸν,
καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μή γ' ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος
6 τὰ σαυτοῦ ἱμάτια. Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε,
καὶ ἔδεισε, μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη· καὶ, ὅ τι ἐδύ-
νατο, ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς
7 Σεύθην. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν, ὅτι
οὐκ εἶχον τὸν μισθόν. Σεύθης δὲ ἤχθετο αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως
8 τοῖς στρατιώταις ἀπῄτει τὸν μισθόν. Καὶ τέως μὲν ἀεὶ
ἐμέμνητο, ὡς ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσοι
αὐτῷ Βισάνθην, καὶ Γάνον, καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τού-
του τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. Ὁ μὲν γὰρ
Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διαβεβλήκει, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη τείχη
παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

Herakleides' Arglist wird zwei Mal vereitelt.

9 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο, τί χρὴ ποιεῖν περὶ
τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης, εἰσαγαγὼν τοὺς
ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην, λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς,
ὅτι οὐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν,
τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων
10 παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν· συστρατεύεσθαί τε ἐκέλευε. Καὶ
ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ', ἂν πέντε μηνῶν
μισθὸς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος.

Καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγουν Τιμασίωνι.
Ἐντεῦθεν Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, ὅτι οὐ παρα- 11
καλεῖ καὶ Ξενοφῶντα. Ἐκ δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν
μόνον. Ὁ δὲ, γνοὺς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι
βούλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς,
παρέρχεται λαβὼν τούς τε στρατηγοὺς πάντας, καὶ τοὺς
λοχαγούς.

Der Zug geht weiter. Seeräuberische Thraker. Ueble Lage des Heers, besonders Xenofons.

Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφι- 12
κνοῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν Μελινοφά-
γων καλουμένων Θρᾳκῶν, εἰς τὸν Σαλμυδησσόν. Ἔνθα τῶν
εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νηῶν πολλαὶ ὀκέλλουσι, καὶ ἐκπί-
πτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης. Καὶ 13
οἱ Θρᾷκες, οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες, στήλας ὁρισάμενοι, τὰ
καθ' αὑτοὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα λῄζονται· τέως δ' ἐλέγοντο,
πρὶν ὁρίσασθαι, ἁρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνή-
σκειν. Ἐνταῦθα εὑρίσκοντο πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ 14
κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι, καὶ τἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις
τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. Ἐντεῦθεν ταῦτα καταστρεψά- 15
μενοι ἀπῆσαν πάλιν. Ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα ἤδη
πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους
καταβεβήκεσαν, καὶ οἱ ἀεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. Κατ-
ηυλίσθησαν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας, ὅσον πεντή-
κοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. Καὶ μισθὸς μὲν 16
οὐδείς πω ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἵ τε στρατιῶ-
ται πάνυ χαλεπῶς εἶχον, ὅ τε Σεύθης οὐκ ἔτι οἰκείως διέκει-
το, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ
ἤδη ἀσχολίαι ἐγίγνοντο.

Sechstes Kapitel.

Die Griechen sollen zurück nach Asien. Verabredung spartanischer Gesandten mit Seuthes und Herakleides.

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων,
ἀφικνοῦνται Χαρμῖνός τε, ὁ Λάκων, καὶ Πολύνεικος παρὰ
Θίμβρωνος, καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρα-
τεύεσθαι ὡς ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίμβρων ἐκπέπλευκεν, ὡς
πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς· καὶ λέγει, ὅτι
δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς, καὶ τοῖς λοχαγοῖς
διμοιρία, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τετραμοιρία. Ἐπεὶ δ' ἦλθον 2

οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης, πυθόμενος, ὅτι ἐπὶ
τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ, ὅτι κάλλιστον γεγένη-
ται· Οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος,
σὺ δ' οὐκ ἔτι δέῃ· ἀποδιδοὺς δὲ [τὸ στράτευμα] αὐτοῖς χα-
ριεῖ, σὲ δὲ οὐκ ἔτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθὸν, ἀλλ' ἀπαλλά-
3 ξονται ἐκ τῆς χώρας. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει
παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι,
λέγει, ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος
βούλεται εἶναι· καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξενίᾳ (καὶ ἐξένιζε μεγα-
λοπρεπῶς), Ξενοφῶντα δὲ οὐ καλεῖ; οὐδὲ τῶν ἄλλων στρα-
4 τηγῶν οὐδένα. Ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, τίς
ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κα-
κὸς, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ.
Καὶ οἳ εἶπον, Ἀλλ' ἦ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας; Καὶ
5 ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ
καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται περὶ τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἢν ὑμεῖς,
ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς, ὑπόσχησθε τὸν μι-
σθὸν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν.
6 Πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη
ὁ Ἡρακλείδης, πρωῒ ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη,
ὅτι, ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται.

Das Heer nimmt den Vorschlag an. Xenofon wird öffentlich angeklagt wegen des Zugs mit Seuthes. Seuthes und Herakleides sind zugegen.

7 Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄγου-
σιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρα-
κλείδης· καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. Τὼ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην,
ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδι-
κήσαντι. Ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε,
καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ
8 διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. Καὶ οἱ στρατιῶται
ἄσμενοί τε ἤκουσαν, καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων,
τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. Παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βου-
λόμενος εἰδέναι, τί πραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει,
ἔχων τὸν ἑρμηνέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα.
9 Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι,
καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν δεῦρο ἡμᾶς
πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα
στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπάμεθα, ὁ δὲ
τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει· καὶ Σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον
10 πεπλούτικεν, ὑμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν. Ὥστε ὅ γε
πρῶτος λέγων, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, εἰ τοῦτον ἴδοιμι κατα-
λευσθέντα, καὶ δόντα δίκην, ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν

μισθὸν ἄν μοι δοκῶ ἔχειν, καὶ οὐδὲν ἂν ἔτι τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ὁμοίως καὶ ἄλλος. Ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε·

Xenofons Vertheidigungs-Rede. „Das Heer habe sich zu jenem Zuge freiwillig verstanden.“

Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, 11
ὁπότε καὶ ἐγὼ νυνὶ μὲν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω, ἐν ᾧ πλείστην
προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. Ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὡρμημένος, μὰ τὸν
Δία, οὔ τι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον
ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων, εἴ τι δυναίμην.
Ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθου τουτουῒ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ 12
πέμποντος, καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου ἐμοί, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς
πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς
αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε· ἦγον δ', ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς
εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. Ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον
ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ᾔδειν βουλομένους. Ἐπεὶ δὲ Ἀρίσταρ- 13
χος, ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν, ἐκώλυσε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου
(ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν) συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα,
ὅ τι χρὴ ποιεῖν. Οὐκοῦν ὑμεῖς, ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου, 14
ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χεῤῥόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ
Σεύθου, πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα; Εἴ τι 15
οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς, ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν
ἐδόκει, εἴπατε. Ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ
τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἄν με καὶ αἰτιῷσθε, καὶ μισοῖτε· εἰ δέ, πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος
ὤν, νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως,
αἱρούμενος ὑμᾶς ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι, περὶ
ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι;

„Er habe sich nicht auf Kosten des Heers bereichert; habe von Seuthes nicht einmal das ihm besonders Versprochene. Wie er sich habe so hintergehn lassen.“

Ἀλλ' εἴποιτε ἄν, ὅτι ἔξεστι, καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα 16
παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. Οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε, ὅτι, εἴπερ
ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου, ὡς, ὧν τε
ἐμοὶ δοίη, στεροῖτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν, ἀλλ', οἶμαι,
εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου, ὅπως, ἐμοὶ δοὺς μεῖον, μὴ
ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. Εἰ τοίνυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξε- 17
στιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. Δῆ-

λον γάρ, ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσει με, καὶ ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν
18 αὐτῷ, ἐφ' ᾗ ἐδωροδόκουν. Ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὀμνύω γὰρ θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας, μηδὲ, ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης, ἔχειν. Πάρεστι δ' αὐ-
19 τός, καὶ ἀκούων σύνοιδέ μοι, εἰ ἐπιορκῶ. Ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι, μηδὲ, ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον,
20 εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ', ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. Καὶ τί δὴ ταῦτα ἐποίουν; Ὤιμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνηθείη. Ἐγὼ δὲ ἅμα ὁρῶ αὐτόν εὖ
21 πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην. Εἴποι δή τις ἄν· Οὔκουν αἰσχύνῃ οὕτω μωρῶς ἐξαπατώμενος; Ναὶ μὰ Δία ᾐσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατήθην· φίλῳ δ' ὄντι ἐξαπατᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι ἢ
22 ἐξαπατᾶσθαι. Ἐπεί, εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πᾶσαν οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένους, ὡς μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν, ἃ ὑπέσχετο. Οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδέν, οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου, οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδέν, ἐφ' ὅ τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλεσεν.

„Beantwortung des stolzen Einwurfs: Man hätte sich durchaus nicht aufs Ungewisse mit Seuthes einlassen sollen. Schlimme Lage des Heers vor der Verbindung mit Seuthes; bessere nachher."

23 Ἀλλά, φαίητε ἄν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδέ, εἰ ἐβούλετο, ἐδύνατο ἂν ταῦτα ἐξαπατᾶν. Πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε, ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μή μοι ἢ παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι, ἢ λίαν εἰς
24 ἐμὲ ἀχάριστοι. Ἀναμνήσθητε γάρ, ἐν ποίοις τισὶν ὄντες πράγμασιν ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. Οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσίητε τῇ πόλει, Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς πύλας· Ὑπαίθριοι δὲ ἔξω ἐστρατοπεδεύετε· μέσος δὲ χειμὼν ἦν· ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια,
25 σπάνια δ' ἔχοντες, ὅτων ὠνήσεσθε. Ἀνάγκη δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θρᾴκης (τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν)· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ εἶναι, ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς
26 ἐναντίοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ πελτασταί. Ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν, ᾧ ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβάνειν, οὐδέν τι ἄφθονον· ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδράποδα, ἢ πρόβατα, κατελαμβάνομεν, οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἱππικόν, οὔτε πελταστικόν, ἔτι ἐγὼ συνεστηκὸς κατέλα-
27 βον παρ' ὑμῖν. Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν, μηδ' ὁντιναοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθην σύμμαχον

ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα ἱππέας καὶ πελταστάς, ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; Τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαντες καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν 28 ταῖς κώμαις εὑρίσκετε διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾷκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ προβάτων καὶ ἀνδραπόδων μετέσχετε. Καὶ πολέμιον οὐκέτι οὐδένα ἑωρῶμεν, ἐπειδὴ 29 τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο· τέως δὲ θαρσαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῷ, καὶ πελταστικῷ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν 30 ταύτην τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῇ ἀσφαλείᾳ, τοῦτο δὴ τὸ πάθημα τὸ σχέτλιον; καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε χρῆναι ζῶντα ἐμὲ ἂν εἶναι; Νῦν δὲ δὴ πῶς 31 ἀπέρχεσθε; Οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο, εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύθου. Τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε· καὶ ταῦτα πράττοντες οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν [αὐτῶν] ἀποθάνοντας, οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε. Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ 32 βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὔκλειαν προσειλήφατε, καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύεσθε κρατήσαντες; Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἄν, ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναι, ὡς ἀγαθῶν.

„Xenofons Verdienste um das Heer, jezt bezweifelt und mit Undank belohnt, sonst in der Noth von Allen erkannt.“

Καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα τοιαῦτα· ἄγετε δὲ πρὸς θεῶν, καὶ 33 τὰ ἐμὰ σκέψασθε, ὡς ἔχει. Ἐγὼ μὲν γάρ, ὅτε πρῶτον ἀπῆρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὔκλειαν. Ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ ἄν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς· Νῦν δ' ἀπέρχομαι πρὸς μὲν 34 Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δ' ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπιζον εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλήν, καὶ παισίν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. Ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ 35 ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι, ὅ τι δύναμαι, ἀγαθόν, τοιαύτην γνώμην ἔχετε περὶ ἐμοῦ. Ἀλλ' ἔχετε μέν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες, 36 οὔτε ἀποδιδράσκοντα· ἢν δὲ ποιήσητε, ἃ λέγετε, ἴστε, ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσεσθε, πολλὰ μὲν [δὴ] πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα, καὶ κινδυνεύσαντα, καὶ ἐν τῷ μέρει, καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δὲ ἵλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον·

ὅπως δέ γε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολέμιοι γένοισθε, πᾶν,
37 ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅποι ἂν ἕλησθε, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. Ὑμεῖς δὲ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε, ἔνθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονται δὲ ὑμῶν οἱ τὸ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἥκουσι Λακεδαιμόνιοι, οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι, ὡς τάχιστα
38 ἐμὲ κατακτανεῖν; Οὐ μὴν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὦ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε, καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμνῆσθαι ὑπισχνεῖσθε. Οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδ' οὗτοι εἰσὶν οἱ νῦν ἥκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

Die Sache wird beigelegt. Das Heer bringt in die spartanischen Gesandten, ihm seinen Sold vom Seuthes zu verschaffen.

39 Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν οὑτωσί. Ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι, ὦ ἄνδρες, οὐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν. Ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι· Σεύθης γὰρ, ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνείκου περὶ Ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμφεσθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι
40 πρός ἡμῶν τε, τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ πρὸς αὐτοῦ. Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος, ὁ Λουσιάτης, Ἀρκὰς, εἶπε· Δοκεῖ γέ μοι, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπρᾶξαι, ἢ ἑκόντος, ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀπαγα-
41 γεῖν. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν, ἀναστὰς, ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μὴν, ὦ ἄνδρες, ἔφη, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὡς παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος, οὔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν, οὔτε ἡμῖν, τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας πέπαται. Ἢν οὖν σωφρονῶμεν, ἑξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θρᾷξ ἐστιν, ἀλλὰ Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.

Seuthes entflieht, und macht dem Xenofon neue Anträge; aber umsonst.

42 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγη, καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. Καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ᾤχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον.
43 Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἐβοζέλμιον, τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα,

πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ, ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ, καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιησάμενος λέγει, ὅτι ἀκήκοε Πολυνείκου, ὡς, εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίμβρωνος. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πολλοὶ ξένοι 44
τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. Ὁ δ', ἀκούων ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν ἔθυε τῷ Διῒ τῷ βασιλεῖ, πότερά οἱ λῷον [καὶ ἄμεινον] εἴη μένειν παρὰ Σεύθῃ, ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. Ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ ἀπιέναι.

Siebentes Kapitel.

Das Heer rastet in Dörfern, die Seuthes dem Medosades geschenkt hatte. Dieser will die Griechen nicht darin leiden.

Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἥξειν. Αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. Ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης 2
δαπανώμενα τὰ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην, δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων, καὶ ἱππέας ὅσον πεντήκοντα, ἔρχεται, καὶ προσκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. Καὶ ὃς, λαβών τινας τῶν λοχαγῶν, καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Μηδοσάδης· 3
Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. Προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθου, καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ, παρὰ Μηδόκου ἥκων, τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. Εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ', ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους, ἀλεξησόμεθα.

Xenofon wirft ihm seinen Undank vor, und verweist ihn an die Spartaner.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν τοι- 4
αῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν· τοῦδε δὲ ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῇ, οἷοί τε ὑμεῖς ἐστὲ, καὶ οἷοι ἡμεῖς. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, 5
ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας, ὅποι ἐβουλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοιμεν, πορθοῦντες, ἣν δ' ἐθέλοιμεν, κατακαίοντες. Καὶ 6
σὺ, ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἦλθες πρεσβεύων, ηὐλίζου παρ' ἡμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε εἰς

τήνδε τὴν χώραν, ἢ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρειττόνων χώρᾳ,
7 ηὐλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι
ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν
δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας, ἣν παρ' ἡμῶν ἐχόντων
κατὰ κράτος παρελάβετε· ὡς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι
8 οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐξελαύνειν. Καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δούς,
καὶ εὖ ποιήσας, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι,
ἀλλ' ἀποπορευομένους ἡμᾶς οὐδ' ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνα-
9 σαι, ἐπιτρέπεις. Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ, οὔτε τόνδε
τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μέν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον
γενέσθαι, ἀπὸ λῃστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα.
10 Ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγεις; ἔφη. Οὐ γὰρ ἐγὼ ἔτι
ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα
ἀπάγειν, οὐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυμαστότατοι,
ὅπως, ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον,
οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

Xenofon bittet die spartanischen Gesandten, dem Heere seinen rückständigen Sold auszuwirken. Sie wollen es.

11 Ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μέν, ὦ
Μηδόσαδες, καταδύομαι ὑπὸ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης,
ἀκούων ταῦτα· καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά
σοι. Καὶ νῦν ἄπειμι· οὐ γὰρ ἄν Μήδοκός με,
12 ὁ βασιλεύς, ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. Ταῦτ'
εἰπών, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ
ἄλλοι ἱππεῖς πλὴν τεττάρων, ἢ πέντε. Ὁ δὲ Μηδοσάδης
(ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη) ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶν-
13 τα καλέσαι τὼ Λακεδαιμονίω. Ὁ δ', ἀπολαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους,
προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ, καὶ τῷ Πολυνείκῳ, καὶ
ἔλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης, προερῶν, ἅπερ αὐτῷ,
14 ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. Οἶμαι ἂν οὖν, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ
στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ εἴποιτε, ὅτι δεδέηται
ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπρᾶξαι τὸν μισθὸν ἢ παρὰ ἑκόντος,
ἢ παρὰ ἄκοντος, Σεύθου· καὶ ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως
μὲν ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασί· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι
λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δί-
15 καια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες ταῦτα
ἔφασαν ἐρεῖν, καὶ ἄλλα, ὁποῖα ἂν δύνωνται κράτιστα· καὶ
εὐθὺς ἐπορεύοντο, ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους.

Ihre Rede an Medosades. Er verweist sie an Seuthes. Xenofon wird zu demselben geschickt.

Ἐλθόντων δ' ἔλεξε Χαρμῖνος· Εἰ μέν τι σὺ ἔχεις, ὦ 16
Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς πρὸς σὲ
ἔχομεν. Ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα ὑφειμένως, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν,
ἔφη, λέγω καὶ Σεύθης ταὐτὰ, ὅτι ἀξιοῦμεν, τοὺς φίλους
ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν. Ὅ τι γὰρ
ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμέτεροι γάρ
εἰσιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἄν, 17
ὁπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες. Εἰ
δὲ μὴ, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις, καὶ
τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἳ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκη-
σαν. Ἢν δὲ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ
δίκαια λαμβάνειν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἄν, 18
ὦ Μηδόσαδες, τούτοις ἐπιτρέψαι (ἐπειδὴ φατὲ φίλους εἶναι
ὑμῖν), ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμὲν, ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ'
ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι, εἴθ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ 19
ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτὼ ἐλθεῖν τὼ
Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύ-
θην πεῖσαι· εἰ δὲ μὴ, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ
συμπράξειν ὑπισχνεῖτο· ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ κάειν. Ἐν- 20
τεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα, καὶ σὺν αὐτῷ, οἳ ἐδόκουν
ἐπιτηδειότατοι εἶναι. Ὁ δ' ἐλθὼν λέγει πρὸς τὸν Σεύθην·

Xenofons Rede an Seuthes. „Wie nöthig einem Fürsten Wahrhaftigkeit sei."

Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμι, σὲ, ἀλλὰ διδάξων, 21
ἢν δύνωμαι, ὡς οὐ δικαίως μοι ἠχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν
στρατιωτῶν ἀπῄτουν σε, ἃ ὑπέσχου αὐτοῖς προθύμως· σοὶ
γὰρ ἔγωγε οὐχ ἧττον ἐνόμιζον εἶναι συμφέρον ἀποδοῦναι,
ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα, μετὰ τοὺς 22
θεοὺς, εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεί γε
βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων·
ὥστε οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ λανθάνειν, οὔτε ἤν τι καλὸν, οὔτε ἤν
τι αἰσχρὸν ποιήσῃς. Τοιούτῳ δ' ὄντι ἀνδρὶ μέγα μέν μοι 23
δοκεῖ εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐ-
εργέτας· μέγα δ' εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων·
τὸ δὲ μέγιστον μηδαμῶς ἄπιστον σαυτὸν καταστῆσαι, ὅ τι
λέγεις. Ὁρῶ γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνάτους 24
καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἳ δ' ἂν φανεροὶ
ὦσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἤν τι δέωνται,
οὐδὲν μεῖον δύνανται ἀνύσασθαι ἢ ἄλλων ἡ βία· ἤν τέ
τινα σωφρονίζειν βούλωνται, γιγνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς
οὐχ ἧττον σωφρονιζούσας ἢ ἄλλων τὰς ἤδη κολάσεις· ἤν τέ

τῷ τι ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μεῖον διαπράττονται ἢ οἱ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες.

„Wie wichtig die Griechen ihm gewesen sind, und noch werden können, sie mögen ihm geneigt sein, oder abgeneigt."

25 Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σύ, τί προτελέσας [ἡμῖν] συμμά-
χους ἡμᾶς ἔλαβες. Οἶσθ', ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀλη-
θεύσειν, ἃ ἔλεγες, ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύ-
σασθαί τε καὶ κατεργάσασθαί σοι ἀρχήν, οὐ πεντήκοντα
μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἴονται δεῖν οὗτοι νῦν ἀπολα-
26 βεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον, τὸ
πιστεύεσθαί σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατεργασάμενον,
τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται. Ἴθι δή, ανα-
μνήσθητι, πῶς μέγα ἡγοῦ τότε καταπράξασθαι, ὃ νῦν κα-
27 ταστρεψάμενος ἔχεις; Ἐγὼ μὲν οἶδ', ὅτι εὔξω ἂν τὰ νῦν
πεπραγμένα μᾶλλλόν σοι καταπραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τού-
28 των τῶν χρημάτων γενέσθαι. Ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος
καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε
μὴ λαβεῖν, ὅσῳ περ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέ-
σθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασι-
29 λέως ἰδιώτην φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. Οὐκοῦν ἐπί-
στασαι μέν, ὅτι οἱ νῦν σοὶ ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ φιλίᾳ τῇ
σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκῃ, καὶ ὅτι ἐπι-
χειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φό-
30 βος κατέχοι; Ποτέρως οὖν οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί τε
αὐτοὺς, καὶ φρονεῖν τὰ πρός σε, εἰ ὁρῷέν σοι τοὺς στρα-
τιώτας οὕτω διακειμένους, ὡς νῦν τε μένοντας ἄν, εἰ σὺ
κελεύοις, αὖθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε,
τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντες πολλὰ ἀγαθά, ταχὺ ἄν σοι,
ὁπότε βούλοιο παραγενέσθαι· ἢ εἰ καταδοξάσειαν, μήτε ἂν
ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων, τού-
τους τε αὐτοῖς εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί;

„Woran es den besiegten Thrakern eigentlich gefehlt habe. Gefahr für Seuthes, sein Land und seine Kasse, wenn er mit den Griechen zerfalle."

31 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπορίᾳ. Οὐκοῦν νῦν κατὰ τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων, οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἐὰν τὰ παρὰ σοῦ ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς

συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα. Ὅτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπό σοι 32
Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπί σε ἢ σύν
σοι, οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος δουλεία ὑπάρχει
αὐτοῖς, κρατουμένου δὲ σοῦ ἐλευθερία. Εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας 33
προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ, ὡς σῆς οὔσης, ποτέρως ἂν οἴει ἀ-
παθῆ κακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον, εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται,
ἀπολαβόντες, ἃ ἐγκαλοῦσιν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴχοιντο,
ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν, ὡς ἐν πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλους πειρῷο
πλείονας τούτων ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, δεομένους τῶν
ἐπιτηδείων; Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ 34
τούτοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο,
ἄλλους τε κρείττονας τούτων δέοι μισθοῦσθαι;

„Was von Herakleides zu halten sei. Größe von Seuthes jetzigen Einkünften.

Ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ 35
τοῦτο δοκεῖ τὸ ἀργύριον εἶναι. Ἦ μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλατ-
τον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι ἤ, πρὶν ἡμᾶς
ἐλθεῖν πρός σε, τὸ δέκατον τούτου μέρος· Οὐ γὰρ ἀριθμός 36
ἐστιν ὁ ὁρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ
τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. Σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ'
ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἐστὶν ἢ πρόσθεν τὰ πάντα, ἃ
ἐκέκτησο. Ἐγὼ μέν, ὦ Σεύθη, ταῦτα, ὡς φίλου ὄντος σοῦ, 37
προὐνοούμην, ὅπως σύ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι, ὧν οἱ θεοί
σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ.
Εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ οὔτ' ἂν ἐχθρὸν κακῶς ποιῆσαι 38
βουλόμενος δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὔτ' ἄν, εἴ σοι
πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην· οὕτω [γὰρ]
πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται.

„Xenofons Uneigennützigkeit. Edelmuth und Gerechtigkeitsliebe ziemen und nützen einem Fürsten mehr als Alles."

Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν τοῖς θεοῖς εἰδόσι ποιοῦ- 39
μαι, ὅτι οὔτ' ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδέν,
οὔτ' ᾔτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε, ἃ ὑπέσχου
μοι, ἀπῄτησα. Ὄμνυμι δέ σοι, μηδ' ἀποδιδόντος δέξασθαι 40
ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμ-
βάνειν. Αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δὲ
ἐκείνων περιορᾶν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον
ὑπ' ἐκείνων. Καίτοι γε Ἡρακλείδῃ λῆρος πάντα δοκεῖ εἶναι 41
πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθη,
οὐδὲν νομίζω γε ἀνδρί, ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι
κτῆμα, οὐδὲ λαμπρότερον, ἀρετῆς, καὶ δικαιοσύνης, καὶ γεν-

42 ναιότητος. Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι· καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους, ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.

„Wie geneigt Xenofon dem Könige immer gewesen sei. Seuthes' Inkonsequenz."

43 Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες, ὅτι σοὶ ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάντας κατανόησον· παρῆσθα γὰρ καὶ ἤκουες, ἃ ἔλεγον οἱ
44 ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. Κατηγόρουν μὲν γάρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην ἢ Λακεδαιμονίους· αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοί, ὡς μᾶλλον μέλει μοι, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν· ἔφασαν δέ με καὶ
45 δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. Καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἴει αὐτούς, κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρός σε, αἰτιᾶσθαί με ἔχειν παρὰ σοῦ, ἢ προθυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοή-
46 σαντες; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, πάντας ἀνθρώπους νομίζειν, εὔνοιαν δεῖν ἀποδείκνυσθαι τούτῳ, παρ' οὗ ἄν τις δῶρα λαμβάνῃ. Σὺ δέ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαί τι σοι, ἐδέξω ἐμὲ ἡδέως καὶ ὄμμασι, καὶ φωνῇ, καὶ ξενίοις, καί, ὅσα ἔσοιτο, ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας, ἃ ἐβούλου, καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτι-
47 μον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾷς περιορᾶν; Ἀλλὰ μήν, ὅτι σοι δόξει ἀποδοῦναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐκ ἀνέξεσθαι τοὺς σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντα ἐγκαλοῦντάς σοι. Δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῷς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόν περ καὶ παρέλαβες.

Seuthes ist hintergangen. Er verspricht den rückständigen Sold, und nöthigt Xenofon, bei ihm zu bleiben; doch vergebens.

48 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες τὸν Ἡρακλείδην ὑπώπτευσαν εἶναι. Ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διενοήθην πώποτε
49 ἀποστερῆσαι, ἀποδώσω τε. Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τοίνυν ἀποδιδόναι βούλει, νῦν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ περιϊδεῖν με διὰ σὲ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε, καί, ὅτε πρός σε ἀφι-
50 κόμην. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' οὔτε τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος· ἄν τε μένῃς παρ' ἐμοί, χιλίους μόνους ὁπλίτας

ἔχων, ἐγὼ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω, καὶ τἄλλα πάντα, ἃ ὑπεσχόμην. Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως, οὐχ 51
οἷόν τε, ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὂν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι.
Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ, 52
ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε. Ὅτῳ δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἔσεσθαι. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύ- 53
θης· Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δὲ ἑξακοσίους, καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια, καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ταῦτα λαβὼν, καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προσλαβὼν, ἄπιθι. Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἢν οὖν μὴ ἐξικνῆται 54
ταῦτα εἰς τὸν μισθὸν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; Ἄρ' οὐκ ἔτι δή μοί ἐστιν ἀπιόντι ἄμεινον φυλάττεσθαι τοὺς πέτρους; Ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς.

Xenofon bekommt und überliefert das von Seuthes Empfangene.

Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκέ τε 55
αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο, καὶ τοὺς ταῦτα ἐλῶντας συνέπεμψεν. Οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον, ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων, καὶ, ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ, ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἥσθησάν τε, καὶ προσέθεον.
Ξενοφῶν δ', ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνον καὶ Πολύνεικον, Ταῦτα, ἔφη, 56
καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. Οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες, καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες, ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. Ξενοφῶν δὲ οὐ προσῄει, 57
ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. Προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρατεύματι, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα, καὶ Θίμβρωνι παραδοίη.

Achtes Kapitel.

Das Heer schifft nach Lampsakos. Xenofons Armuth. Kliasios, des Sehers, wunderliche Grille. Xenofon wird beschenkt.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον· καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι Εὐκλείδης μάντις Φλιάσιος, Κλεαγόρου υἱὸς, τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. Οὗτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι ἐσέσωστο, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, πόσον χρυσίον ἔχει. Ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἦ μὴν ἔσεσθαι μηδ' ἐφό- 2

διον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιέναι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον, καὶ
3 ἃ ἀμφὶ αὑτὸν εἶχεν. Ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. Ἐπεὶ δ'
ἔπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι, καὶ θύων τῷ
Ἀπόλλωνι παρεστήσατο τὸν Εὐκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερεῖα ὁ
Εὐκλείδης εἶπεν, ὅτι πείθοιτο αὐτῷ, μὴ εἶναι χρήματα.
Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, κἂν μέλλῃ ποτὲ γενήσεσθαι, φαίνεταί
τι ἐμπόδιον, ἐὰν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ. Συνωμολόγει
4 ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ὁ δ' εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς,
ὁ Μειλίχιός, ἐστι· καὶ ἐπήρετο, εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ
οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλοκαυτεῖν. Ὁ
δὲ οὐκ ἔφη, ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε, τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ.
Συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι, καθὰ εἰώθει, καὶ ἔφη
5 συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελ-
θὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο, καὶ ὡλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ
6 νόμῳ, καὶ ἐκαλλιέρει. Καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βί-
των, καὶ ἅμα Εὐκλείδης, χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι·
καὶ ξενοῦνταί τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἵππον, ὃν ἐν Λαμψάκῳ
ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν
πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἥδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι
ἀπέδοσαν, καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.

Das Heer kommt nach Pergamos in Mysien. Xenofon zieht gegen einen reichen Perser daselbst, um ihn zu plündern.

7 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρῳίας, καὶ, ὑπερβάντες
τὴν Ἴδην, εἰς Ἄντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον· εἶτα παρὰ θά-
8 λατταν πορευόμενοι τῆς Λυδίας, εἰς Θήβης πεδίον. Ἐντεῦθεν
δὲ Ἀτραμυττίου, καὶ Κερτονίου, παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου
πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.
Ἐνταῦθα δὲ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι, τῇ Γογγύλου,
τοῦ Ἐρετριέως, γυναικὶ, καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρί.
9 Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνὴρ
Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτὸν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις
ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν καὶ αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ
τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. Ταῦτα δὲ καθηγησομένους
ἔπεμψε τόν τε αὑτῆς ἀνεψιὸν, καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλεί-
10 στου ἐποιεῖτο. Ἔχων οὖν Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ ἐθύετο·
καὶ Ἀγασίας, ὁ Ἠλεῖος μάντις, παρὼν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα
11 εἴη τὰ ἱερὰ αὐτῷ, καὶ οἱ ὁ ἀνὴρ ἂν ἁλώσιμος εἴη. Δει-
πνήσας οὖν ἐπορεύετο, τούς τε λοχαγοὺς, τοὺς μάλιστα φί-
λους, λαβὼν, καὶ πιστοὺς γεγενημένους διαπαντὸς, ὅπως εὖ
ποιήσαι αὐτούς. Συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασά-
μενοι εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαυνον, ἵνα μὴ
μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὡς ἑτοίμων δὴ χρημάτων.

Die Unternehmung wird sehr ernsthaft, und mißlingt für dies Mal.

'Επεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ 12
ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος, καὶ κτήματα πλεῖστα, ἀπέδρα
αὐτοὺς παραμελοῦντας, ὡς τὸν 'Ασιδάτην αὐτὸν λάβοιεν,
καὶ τὰ ἐκείνου. Πυργομαχοῦντες δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν 13
τὴν τύρσιν (ὑψηλὴ γὰρ ἦν καὶ μεγάλη, καὶ προμαχῶνας καὶ
ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα), διορύττειν ἐπεχείρησαν
τὸν πύργον· ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπὶ ὀκτὼ πλίνθων γηΐνων τὸ
εὖρος. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον 14
διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς
τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποίουν
μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. Κεκραγότων δ' αὐτῶν, καὶ 15
πυρσευόντων, ἐκβοηθοῦσιν 'Ιταβέλιος μὲν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ
δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὁπλῖται, φρουροὶ, καὶ ἱππεῖς 'Υρ-
κάνιοι, καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ
ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου,
ἄλλοι δ' ἐξ 'Απολλωνίας, καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων, καὶ
ἱππεῖς. 'Ενταῦθα δὴ ὥρα ἦν, πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος, σκοπεῖν· 16
καὶ λαβόντες, ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα, ἤλαυνον, καὶ
τὰ ἀνδράποδα, ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι· οὐ τοῖς χρήμα-
σιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ, μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφο-
δος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἵ τε πολέ-
μιοι θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δὲ
ἀπῄεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχούμενοι. 'Επεὶ δὲ ἑώρα 17
Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικει-
μένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς, τὴν ἑαυτοῦ δύ-
ναμιν ἔχων, βουλόμενος συμμετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβοήθει
δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ 'Ελισάρνης, καὶ Τευθρανίας, ὁ ἀπὸ Δα-
μαράτου. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο 18
ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ,
ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι
τὸν Κάϊκον ποταμὸν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. 'Ενταῦ- 19
θα καὶ 'Αγασίας Στυμφάλιος, ὁ λοχαγὸς, τιτρώσκεται, τὸν
πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ διασώ-
ζονται, ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες, καὶ πρόβατα ὅσον
θύματα.

Die Unternehmung wird erneuert, und gelingt. Das Heer wird dem Thimbron übergeben.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ θυσάμενος Ξενοφῶν ἐξάγει νύκτωρ πᾶν 20
τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, ὥστε
μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. 'Ο δ' 21
'Ασιδάτης, ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος, εἴη Ξε-
νοφῶν, καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξοι, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας
ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα ἐχούσας. 'Ενταῦθα οἱ περὶ Ξε- 22

νοφῶντα συμπεριτυγχάνουσιν αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ πάντα τὰ
23 ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη. Ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. Ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ᾐτιάσατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἐξαίρετα λαμβάνειν, καὶ ἵππους, καὶ ζεύγη, καὶ τἄλλα· ὥστε
24 ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν. Ἐκ τούτου Θίμβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον.

Namen der durchdrungenen Feindeslånder, ihrer Einwohner und Beherrscher. Långe des gemachten Wegs, und Dauer des ganzen Feldzugs.

25 Ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας ὅσην ἐπήλθομεν· Λυδίας Ἀρτίμας· Φρυγίας Ἀρτακάμας· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας Μιθριδάτης· Κιλικίας Συέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας Δέρνης· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας Βέλεσις· Βαβυλῶνος Ῥωπάρας· Μηδίας Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν Τηρίβαζος· (Καρδοῦχοι δὲ, καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοσσύνοικοι, [καὶ Κοῖτοι] καὶ Τιβαρηνοὶ, αὐτόνομοι·) Παφλαγονίας Κορύλας· Βιθυνῶν Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρᾳκῶν Σεύθης.
26 Ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πεντήκοντα. Χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

Wortregister.

Anmerkung. Die römische Zahl zeigt das Buch, die beiden andern Zahlen zeigen die Kapitel und Abschnitte an. D. heißt der, die, das; E. heißt Einen; e, Einer, eine, ein; ebend. ebenda; eb. d. w. eben das, was; et. etwas; f. für; o. oder; S. Sache; s. sonst; sh. siehe; u. und; v. vor; vgl. vergleiche; w. wegen, oder werden.

Ἄβατος, unzugänglich, unübersteiglich, von einem Berge, IV, 1, 20: 6, 17: unüberschreitbar, nicht zu passiren, von ein. Flusse V, 6, 9.

Ἀγαθὸς, stark, tapfer, I, 9, 29: u. s.: fruchtbar II, 4, 22.

Ἄγαμαι, ich schätze hoch, bewundere I, 1, 9.

Ἀγαπάω ὅτι, ich begnüge mich, bin zufrieden, daß usw. V, 5, 13.

Ἀγαστὸς, löblich, bewundernswerth, I, 9, 24.

Ἀγγεῖον, Gefäß VI, 4, 23.

Ἄγγελος, Gesandter, II, 1, 5, u. s.

Ἀγγέλλειν πρός τινα, einem bekannt machen, kund thun I, 7, 13.

Ἄγειν, führen, bringen I, 5, 5: τινὰ ἐπὶ γάμῳ, eine als Braut heimführen, II, 4, 8. tragen, von Pferden, I, 9, 27: marschiren (ἄξει), IV, 8, 12. zum Richter führen VI, 6, 7, 17, 27: auf die Tortur legen, bringen, IV, 1, 23: ἐγγὺς, sich nähern, IV, 2, 15: ἐπὶ τοὺς πολεμ. gegen den Feind führen, I, 3, 21: u. s. ἄγειν καὶ φέρειν χρήματα, plündern, V, 5, 13: εἰς ὕδωρ, ins Wasser senken, III, 5, 20, ἄγεσθαι, an sich ziehen I, 10, 17.

Ἀγένειος, unbärtig II, 6, 28.

Ἄγκος, τὸ, Thal, Schlucht IV, 1, 7.

Ἀγνωμοσύναι, leere Besorgnisse. II, 5, 6.

Ἀγνώμων, unbillig, unüberlegt, VII, 6, 23, 38.

Ἀγορὰ, Markt, (wo Lebensmittel feil sind) I, 5, 12: παρέχειν, Lebensmittel zuführen II, 3, 24, 25: συνάγειν, das Heer versammeln V, 7, 3: ἄγειν, Lebensmittel feilbieten V, 7, 33: πλήθουσα, Vormittag, dir Zeit zwischen Morgen und Mittag I, 8, 1, οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς, Marktleute, ἀγοραῖοι, I, 2, 18.

Ἀγοράζειν, kaufen I, 3, 14: 5, 10.

Ἀγορανόμοι, Marktrichter, Polizeibediente V, 7, 2, 23. 29.

Ἀγρεύειν, fangen, (auf d. Jagd) V, 3, 8.

Ἀγώγιμα, τὰ, Schiffsladung V, 1, 16.

Ἀγωνίζεσθαι, kämpfen, V, 2, 11: ἀ. στάδιον, im Stadium spielen IV, 8, 27.

Ἀγωνοθέτης, Kampfrichter, III, 1, 21. (eine Magistratsperson, welche Spiele anordnet, und die Preise austheilt.)

Ἄδειπνος, e., der kein Abendbrod gegessen hat I, 10, 19.

Ἀδελφὸς, bildlich, der Jemanden wie einen Bruder liebt (in des Thrakers Seuthes Reden), VII, 2, 37.

Ἀδεῶς, unbesorgt, sicher I, 9, 13: VI, 4, 1.

Ἀδιάβατος, eb. d. w. ἄβατος, II, 1, 11, III, 1, 2.

Ἀδικεῖν, beleidigen, störeu, Einem Unrecht thun I, 4, 9: V, 7, 26, 29.

oder Steinen) III, 4, 33: V, 2, 10. Daher
Ἀκροβόλισις, III, 4, 18.
Ἀκρόπολις, Burg, befestigter Ort auf einer Höhe I, 2, 9.
Ἀκρωνυχία ὄρους, Bergspitze, III, 4, 37, 38.
Ἄκυρον ποιεῖν, schwächen, herabsetzen V, 9, 28.
Ἀλαλάζειν, jauchzen, ein Kriegsgeschrei (zur Ehre des Ares) erheben IV, 2, 7; u. f.
Ἀλεεινὸς, warm, hitzend, IV, 4, 11.
Ἀλέξασθαι (Aor. ἀλέξασθαι) Unrecht abwehren, ahnden V, 5, 21: strafen I, 3, 6: VII, 7, 3: vergelten I, 9, 11: zurücktreiben VII, 3, 44: den Feind vertreiben III, 4, 33.
Ἀλέτης ὄνος, Mühlstein I, 5, 5.
Ἄλευρα, τὰ, Weizenmehl I, 5, 6: 10, 18.
Ἀλήθεια, Wahrhaftigkeit, Biederkeit II, 6, 26: ἀλήθειαν ἀσκεῖν, ein rechtschaffener Mann sein, ebend. 25: τῇ ἀληθείᾳ, in d. That, wirklich VI, 2, 10.
Ἀληθεύειν, die Wahrheit sagen, o. erzählen I, 7, 18: IV, 4, 15: V, 6, 18.
Ἀληθινὸς, treu I, 9, 17.
Ἁλιευτικὸν πλοῖον, Fischerboot VII, 1.
Ἁλίζειν, versammeln II, 4, 3: VI, 3, 3.
Ἄλιθος, frei von Steinen VI, 4, 5.
Ἅλις ἔχω τούτων, ich habe daran genug, bin damit zufrieden V, 7, 12.
Ἁλίσκειν, fangen I, 4, 7; einnehmen III, 4, 8, 12: besetzen IV, 2, 13: V, 2, 13: V, 2, 15. Vgl. ἁλῶναι.
Ἀλλὰ, wenigstens, gewiß, doch II, 5, 19: III, 2, 3: VII, 1, 31: VII, 7, 43: am Ende, u. s. wohl, gewiß, allerdings III, 1, 35: 2, 4: II, 2, 2: sogar, vielmehr, lieber, II, 1, 10: III, 5, 6. daher, also I, 6, 3: V, 1, 7: oder, nach πότερον V, 8, 4: wohlan! auf! III, 2, 23. Vor [illegible], (I, 3, 3) ist es schwer zu übersetzen. Ἀλλὰ γὰρ, aber, jedoch III, 2, 32. III, 2, 3. ἀλλὰ μὴν, dennoch, aber doch I, 9, 18. Dagegen aber III, 2, 16: II, 5, 12. ἀλλὰ μὴν — γε, und sicherlich, gewiß auch II, 5, 14. ἀλλ' ἢ, als, wenn nicht IV, 6, 11: οὐδαμῇ ἀλλ' ἢ, nirgend als, IV, 6, 11.
Ἀλλαχῇ, auf einem andern Wege. ἄλλος ἀλλ. Jeder a. e. a. Wege. VII, 3, 47.
Ἀλλαχοῦ, anderswo, II, 6, 4.
Ἅλλεσθαι, springen, hüpfen.
Ἄλλοθεν, von einer andern Seite I, 10, 13.
Ἄλλος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον, noch sonst ein Baum I, 5, 5: I, 7, 11, ἄλλο στράτευμα, der übrige Theil des Heeres III, 3, 9: 4, 28: VI, 2, 10. οἱ ἄλλοι für οἱ τῶν ἄλλων, I, 3, 7. ἄλλο τι ἢ οὐδὲν — κωλύει; attische Formel bei Fragen, für οὐδὲν — κωλύει; IV, 7, 5. ἄλλο τι, sc. ποιοῖμεν, ἢ usw. II, 5, 10. ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ, hierher und dorther V, 2, 29. τῇ ἄλλῃ, am folgenden Tage II, 1, 3: III, 4, 1. ἄλλῃ, anderswo. VI, 1, 8. τἄλλα, übrigens I, 7, 4.
Ἄλλοτε, (worauf τότε folgt) sonst IV, 1, 17: ἄλλοτε καὶ ἄλλ. wiederholt, einmal über das Andere II, 4, 26: V, 2, 29.
Ἄλλως, sonst, außerdem V, 2, 20: 4, 34. πλανᾶσθαι, sorglos herumstreifen V, 1, 7: ἔχειν, anders seyn, a. geschehn III, 2, 37; πως, auf eine andere Art, anders III, 1, 20: ἄλλως τε καὶ, besonders V, 6, 9: VII, 7, 40.
Ἀλόγιστος, unüberlegt II, 5, 21,
Ἄλσος, τὸ, Wald V, 3, 11, 12,
Ἄλφιτα, τὰ, Gerstengraupen, Gerstenmehl I, 5, 6.
Ἁλῶναι, eb. d. w. ἁλίσκεσθαι: davon ἁλοὺς, V, 2, 8, 15.
Ἀλωπεκὶς, Fuchsbalg VII, 4, 4.
Ἁλώσιμος, ersteigbar V, 2, 3: VII, 8, 10.
Ἅμα, zugleich, auch, III, 1, 26, 47: 3, 7. ἅ. τῇ ἡμέρᾳ, mit Tagsanbruch II, 2, 16: I, 7, 2: IV, 1, 5: ἅμα πορευόμενοι

ἐμάχοντο, unter dem Marschiren fochten sie IV, 3, 5. ἀ. μὲν —, ἀ. δὲ —, theils, — theils; III, 4, 19.

Ἅμαξα, Proviantwagen I, 7, 19, u. f.

Ἁμαξιαῖος, (von einem sehr großen Stein, der einen Wagen ausfüllen könnte) ungeheuer IV, 2, 3.

Ἁμαξιτὸς ὁδὸς, wagenbreiter Weg I, 2, 3.

Ἁμαρτάνειν τινὸς, einen verfehlen I, 5, 12. περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα, sich den Tod o. Leibesstrafe zuziehen III, 2, 20.

Ἀμαχεὶ, ἀμαχέτως, ohne Schlacht o. Kampf I, 7, 9: IV, 6, 12.

Ἄμεινον, besser, gut, VII, 7, 54.

Ἀμελεῖν τινὸς, sich nicht kümmern um, sorglos sein I, 3, 11. Daher ἀμέλεια. κατ' ἀμέλειαν, aus Unvorsichtigkeit, IV, 6, 3.

Ἄμετρος, unermessen III, 2, 16.

Ἀμήχανος, hülflos, e., der sich gar nicht zu helfen weiß II, 5, 21: εἰσελθεῖν, unzugänglich I, 2, 21: ἀμήχανα κακὰ, unhintertreibliches Unglück, Unglück aus dem man sich gar nicht, o. sehr schwer retten kann II, 3, 18.

Ἁμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον, unter beständigem Gefecht zu der Höhe bringen III, 4, 44: εἰς τὴν Ἑλλάδα — πρὸς τοὺς παῖδας, streiten um die Rückkehr nach Griechenland — zu seinen Kindern III, 4, 46.

Ἀμυγδάλινον (ἔλαιον) ἐκ τῶν πικρῶν (ἀμυγδάλων), bitteres Mandelöl IV, 4, 13.

Ἀμύζειν, saugen IV, 5, 27.

Ἀμύνεσθαι, sich vertheidigen III, 1, 14. u. f. ἀδικοῦντα, Gewaltthätigkeit abwehren II, 3, 23.

Ἀμφὶ, (Zahlbegriff) ohngefähr, an, I, 2, 9 u. f. (Zeitbeg.) gegen I, 10, 17. οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, Ariaios u. seine Leute III, 2, 2. vgl. VI, 4, 29. ἀ. Μίλητον στρατεύεσθαι, Milet zu erobern suchen I, 2, 3: ἅ τις ἀμφὶ αὑτὸν ἔχει, was Jemand bei sich hat, seine Sachen oder Habseligkeiten, VII, 8, 2. ἀμφί τι ἔχειν, mit etwas beschäftigt sein V, 2, 26: u. f.

Ἀμφιγνοεῖν, zweifeln II, 5, 33.

Ἀμφιλέγειν, über et. streiten I, 5, 11.

Ἀμφορεὺς Faß V, 4, 28.

Ἀμφοτέρωθεν, von beiden Seiten III, 4, 29.

Ἂν, giebt den Praesentt. und Aoristis, besonders im Optat., die Bedeutung des Futuri I, 1, 10, u. f. So steht es auch beim Conjunct. II, 4, 20: 5, 19. ἄν τε — ἄν τε — entweder — oder V, 5, 16: I, 5, 2: II, 3, 11, IV, 7, 16, beim Indicat. drückt es ein Pflegen aus. In ἃ πέπατο ἂν (nicht οὐ) τις, I, 9, 19, giebt es der Rede eine gewisse Milderung und Unbestimmtheit: „was etwa einer besaß (erworben hatte)." M. vgl. ἂν κολάσεσθε, II, 5, 13; auch VII, 6, 23: ὅστις ἂν, wer immer, quicunque, V, 7, 33. Beim Imperat. I, 4, 8. Für ἐὰν I, 4, 12. II, 2, 2, u. f. Für οὖν V, 7, 22. Zu verstehen bei σωθείημεν II, 4, 19.

Ἀνὰ ἑκατὸν, hundertweis III, 4, 21 u. f. ἀνὰ διακοσίους, zweihundertweis VI, 5, 11. ἀνὰ πέντε παρασ. τῆς ἡμέρας, fünf Parasangen täglich IV, 6, 4. (Ortsbegriff) ἀνὰ πεδίον, in o. auf dem Felde VII, 4, 2. ἀνὰ κράτος, heftig, sehr I, 8, 1. u. f.

Ἀναβαίνειν, hinaufsteigen, V, 2, 15 u. f. v. den Küsten eines Landes o. eines Erdtheils mitten in das Land o. den Erdtheil hinaufziehen; insbesond. aus den kleinasiatischen Küstenländern (Jonien, Karien, Lykien) nach Oberasien (z. B. nach Babylon), Krieges = o. anderer Ursachen wegen. Daher

Ἀνάβασις o. ἄνοδος, ein solcher Zug. (d. Gegentheil καταβάσις.)

Ἀναβάλλειν, Erde, Graben aufwerfen V, 2, 5. ἐπὶ τὸν ἵππον, aufs Pferd heben IV, 4, 4.

Ἀναβιβάζειν στρ. ἐπὶ τὸν λόφον, das Heer auf den Hügel führen I, 10, 14.

Ἀναβοᾶν, sich zurufen V, 4, 31.

Ἀνδρίζεσθαι, sich mannhaft zeigen IV, 3, 34. seine Kräfte anstrengen V, 8, 1.
Ἀνειπεῖν, ausrufen II, 2, 20: V, 2, 18 (von Herolden.)
Ἀνεκπίμπλημι, ich fülle aus III, 4, 22.
Ἀνεπιλήπτως, tadellos, sicher VII, 6, 37.
Ἀνερεθίζειν, reizen IV, 6, 9.
Ἀνερωτᾷν, befragen, sich erkundigen, II, 3, 4.
Ἀνέχεσθαι, sich zurückhalten, seinen Zorn mäßigen I, 8, 26: V, 6, 34: Stand halten, sich nicht schrecken lassen I, 7, 4: αὐτοῦ βασιλεύοντος, ihn regieren lassen II, 2, 1.
Ἀνεψιός, Neffe VII, 8, 9.
Ἀνήκειν, sich erstrecken, laufen VI, 2, 5.
Ἀνήκεστος, unheilbar, heillos II, 5, 5: VII, 1, 18.
Ἀνήρ, e. tapferer Mann, e. Held I, 7, 4: ein mächtiger, berühmter Mann, VII, 1, 21: (Ein Mann sagen nachdrücklich auch die Deutschen.) für οὗτος I, 3, 12: pleonastisch bei ἐχθρὸς I, 3, 20. Πέρσης I, 8, 1.
Ἀνθέμιον, blumenartig; (auch die Schneckenlinie, spira, an Säulen, und: nach Art dieser Linie,) V, 4, 32.
Ἀνιᾷν τι, durch et. beschwerlich fallen III, 3, 19: ἀνιᾶσθαι, trauern IV, 8, 26.
Ἀνιέναι, entlassen, zurücksenden VII, 6, 30.
Ἀνιμᾷν, nachhelfen, unterstützen IV, 2, 8.
Ἀνίστημι, ich bringe ein I, 5, 3: ich heiße aufstehn, IV, 5, 19. ἀνίστασθαι, aufstehn: ἀνέστηκα, ich stehe still I, 5, 2.
Ἀνίσχειν s. ἀνατέλλειν.
Ἄνοδος, eb. w. ἀνάβασις.
Ἄνοδος, adj. unwegbar, unzugänglich IV, 8, 10.
Ἀνοίγειν, ἀνοιγνύναι, öffnen, V, 5, 20.
Ἀνομία, Lüderlichkeit, V, 7, 33. ἄνομος, gewaltthätig, die Gesetze nicht achtend VI, 6, 13.

Ἀνομοίως ἔχειν, in einem andern Verhältnisse, in einer andern Lage sein VII, 7, 49.
Ἀνταγοράζειν, dagegen kaufen I, 5, 5.
Ἀντακούειν, dagegen hören II, 5, 16.
Ἀντεμπλήθειν, wieder anfüllen, wieder versehn IV, 5, 28.
Ἀντεπιμελεῖσθαι, dagegen sorgen III, 1, 16.
Ἀντευποιεῖν, Wohlthat vergelten V, 5, 21.
Ἀντί, für, anstatt, I, 1, 4: 7, 16. (zu verstehn in τούτων, III, 3, 18.) gegenüber IV, 7, 6. (den Zeitwörtern vorn angehängt) wiederum, ebenfalls.
Ἀντιδιδόναι, unterschieben, brauchen, für III, 3, 19.
Ἀντίος, entgegen I, 8, 24. ἀντίοι ἤ, anders als VI, 4, 34.
Ἀντιπαραθεῖν, die feindlichen Flügel anfallen, die Feinde überflügeln wollen IV, 3, 17.
Ἀντιπαρατάττεσθαι, sich gegenüber aufstellen IV, 8, 9.
Ἀντιπαριέναι, gegenüber mitmarschiren IV, 3, 17.
Ἀντιπάσχειν, dagen et. leiden II, 5, 17.
Ἀντιποιεῖν, wieder schaden III, 3, 7, 12. ἀντιποιεῖσθαι (sc. περὶ) ἀρχῆς τινι, Einem die Krone streitig machen II, 1, 11, u. s. τινὶ περί τινος, mit Einem in etwas wetteifern V, 2, 11: τινός, nach et. streben IV, 7, 12.
Ἀντιπορεύεσθαι, entgegengehen IV, 8, 17.
Ἀντίπορος, gegenüber liegend, IV, 2, 18.
Ἀντιστασιάζειν, eb. d. w. στασιάζειν, IV, 1, 27.
Ἀντιστασιῶται, Gegenpartei I, 1, 10.
Ἀντιστοιχεῖν ἀλλήλοις, einander antworten (von Chören) V, 4, 12.
Ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, sich gegenüber lagern, Krieg führen VII, 7, 33.
Ἀντιτάττειν, entgegenstellen II, 5, 19. ἀντιτάττεσθαι, sich in

τινός, von einem entfernt sein VI, 3, 26: τῆς τάξεως, das Heer verlassen V, 4, 20.

Ἀπόλεκτοι, auserlesene, ausgesuchte II, 3, 15.

Ἀπολλῦναί τι ὑπό τινος, et. verlieren durch Einen III, 4, 11: VII, 2, 22: ἀπόλλυσθαι, umkommen, zu Grunde gehn V, 3, 3.

Ἀπολογεῖσθαι περί τι, sich w. et. entschuldigen V, 6, 3.

Ἀπολύειν τινα τῆς αἰτίας, Einen von der Schuld frei sprechen VI, 6, 15.

Ἀπομάχεσθαι, Widerstand thun VI, 2, 6.

Ἀπόμαχος, unbrauchbar zum Kriege III, 4, 32: IV, 1, 13.

Ἀποπέμπειν, schicken I, 1, 8: ἀποπέμπεσθαι, entlassen I, 1, 5.

Ἀποπήγνυσθαι, gefrieren V, 8, 15.

Ἀποπηδᾶν, fortspringen, entwischen, III, 4, 27.

Ἀποπλεῖν, fort= o. heimschiffen V, 4, 12: VII, 1, 4. Daher

Ἀπόπλους, V, 6, 20.

Ἀπορεῖν, et. nicht haben, Mangel daran leiden I, 7, 3: V, 6, 30: in Verlegenheit sein I, 3, 8: 5, 13: VII, 3, 29. ἀπορεῖσθαι, ungewiß sein, sich bedenken, V, 9, 21: VII, 3, 29. eb. d. w. ἀπορεῖν (I, 3, 8, u. f.), V, 2, 24.

Ἀπορία, Schwierigkeit, mißliche Lage III, 5, 7: u. f. Rathlosigkeit III, 1, 11: VI, 4, 11.

Ἄπορος, eb. w. ἀμήχανος, II, 5, 21: V, 6, 20: ἄπορον εἶναι, unmöglich sein, daß usw. III, 3, 4: VI, 6, 23: ὁδός, e. ungangbarer Weg II, 4, 4: ποταμός, ὄρος, e. Fluß, Berg, über den man nicht kommen kann IV, 1, 2: II, 5, 18. ἄπορα, Schwierigkeiten, Hindernisse II, 3, 13.

Ἀπόῤῥητον, Geheimniß I, 6, 5: ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιησά[illegible] λέγει, er sagt ihm insgehei[illegible]ls ein Geheimniß VII, 6, 43.

Ἀπόῤῥωξ, abschüssig, steil VI, 4, 3.

Ἀποσήπειν, ἀποσήπεσθαι, erfrieren, vor Frost abfallen IV, 5, 12: V, [illegible]

Ἀποσκάπτειν, den Weg durch Graben ungangbar machen II, 4, 4.

Ἀποσκεδαννύναι, zerstreuen, V, 9, 1.

Ἀποσκηνεῖν τινος, in einer Entfernung von Einem sich lagern III, 4, 35.

Ἀποσπᾶν, wegziehn, zurückziehn, trennen I, 8, 13: VII, 2, 11. im Med. sich trennen o. entfernen I, 5, 3: VII, 2, 11. ἀποσπᾶσθαί τινος, eb. w. ἀπολείπειν τινά, (VI, 5, 4.) II, 2, 12.

Ἀποσταυροῦν, mit einem Wall umziehn, VI, 3, 1.

Ἀποστέλλειν, entlassen II, 1, 5.

Ἀποστερεῖν τινά τι, Jemanden einer Sache berauben VI, 4, 23.

Ἀποστρατοπεδεύεσθαί τινος, eb. w. ἀποσκηνεῖν III, 4, 34: VII, 7, 1.

Ἀποστρέφειν, zurückberufen II, 6, 3.

Ἀποστροφή, Zuflucht II, 4, 22: VII, 6, 34.

Ἀποσώζειν, glücklich hinführen II, 6, 18.

Ἀποταφρεύειν, einen Graben ziehn, verschanzen VI, 3, 1.

Ἀποτείνεσθαι, hervorragen, εἰς πλάγιον, schief nach der Erde zu I, 8, 10.

Ἀποτειχίζειν, e. Mauer vorbauen II, 4, 4.

Ἀποτέμνειν, abschneiden II, 6, 1: III, 4, 29.

Ἀποτίεσθαι, strafen III, 2, 6.

Ἀποτιθέναι, aufheben II, 3, 15.

Ἀπότομος, eb. d. w. ἀπόῤῥωξ, IV, 1, 2: 7, 2.

Ἀποτρέπεσθαι, den bisherigen Weg verlassen III, 5, 1: u. f.

Ἀποφαίνεσθαι γνώμην, seine Meinung sagen I, 6, 9.

Ἀπόφραξις, Hinderung IV, 2, 25, 26.

Ἀποχωρεῖν, abziehn, sich zerstreuen I, 10, 13: entfliehen, sich zurückziehn V, 7, 16: VI, 5, 17.

Ἀποψηφίζεσθαι, anders stimmen, das Gegentheil beschließen I, 4, 15.

Ἀπρόθυμος, unwillig, unbereitwillig VI, 2, 7.

Ἀπροφάσιστος, bereitwillig, schnell II, 6, 10.
Ἄρα, also, daher I, 7, 18: ironisch V, 6, 29: ἆρ' οὖν μή, nonne? VII, 6, 5.
Ἄρδην, gänzlich; ἄ. πάντες, Alle zusammen, VII, 1, 12.
Ἀρετή, gute Eigenschaft (Freigebigkeit) VI, 2, 8: περί τινα, Verdienste um Jemand I, 4, 8.
Ἀρήγειν, vertheidigen I, 10, 5.
Ἀριθμὸς τῆς ὁδοῦ, Länge des Wegs: II, 2, 6: ἀριθμὸν ποιεῖν, das Heer zählen VII, 1, 7.
Ἀριστᾶν, frühstücken III, 3, 6: u. f.
Ἄριστον, Frühstück, erste Mahlzeit, IV, 5, 30.
Ἀριστοποιεῖσθαι, eb. d. w. ἀριστᾶν III, 3, 1: IV, 2, 9.
Ἄριστος, sehr tapfer IV, 3, 29.
Ἀρκεῖν, hinreichen, genügen II, 6, 20: 5, 8, 13: VI, 4, 6.
Ἅρμα, Wagen (zum Kriegsgebrauch, bei den Persern) I, 2, 16: 7, 12.
Ἁρμάμαξα, Frauenwagen (bei den Persern) I, 2, 16. 18.
Ἁρμοστής, Harmost (Statthalter in e. Stadt o. Provinz) V, 5, 19: u. f.
Ἁρπάζειν, begierig ergreifen o. benutzen VI, 3, 18: ἁρπάζειν φθάνω, mit Gewalt vorwegnehmen IV, 6, 11.
Ἀρτᾶν, befestigen, anhängen (an die Schläuche) III, 5, 10.
Ἀρτοκόπος, Becker IV, 4, 21.
Ἄρτος, Brod, IV, 5, 31, u. f.
Ἀρχαῖος, alt VII, 5, 1: Κῦρος, d. ältere Kyros I, 9, 1: τὸ ἀρχαῖον, ehmals, sonst I, 1, 6.
Ἄρχειν τινός, et. anfangen I, 4, 15: III, 2, 17. ἄρχεσθαι λόγου, anfangen zu reden III, 2, 7; τινός, Urheber wovon sein V, 7, 34.
Ἀρχὴ τοῦ παντός, d. Oberbefehl VI, 3, 1: unterworfenes Land I, 9, 13: VII, 1, 2: Satrapie I, 1, 2: II, 3, 29. ἀρχήν, überhaupt VII, 7, 28.
Ἀρχικός, in d. Feldherrnkunst erfahren II, 6, 8, 20.
Ἀσέβεια, Gottlosigkeit, Verachtung der Götter III, 2, 4.
Ἀσθενεῖν, krank sein o. w. 1: V, 5, 6.
Ἀσινῶς, ohne Feindseligkeiten zuüben II, 3, 27: III, 3,
Ἄσιτος, nüchtern (ohne et. geg zu haben) IV, 5, 11.
Ἀσκεῖν ἀλήθειαν, die W heit lieben VII, 7, 24.
Ἀσκός, Schlauch III, 5, 9.
Ἀσπάζεσθαι, begrüßen VII 8: 2, 28: Abschied nehmen 1, 40: umarmen VI, 3, 24.
Ἀσπίς, statt ἀσπιδοφόροι, d. Schildeten, d. Schildträger I, 7, παρ' ἀσπίδας, links IV, 3,
Ἀσταφίς, Rosine IV, 4, 9.
Ἀστράπτειν, schimmern, bl I, 8, 8.
Ἀσφάλεια, Sicherheit VII, 6,
Ἄσφαλτος, Asfalt, Erdharz 4, 12.
Ἀσχολίαι, Geschäfte, Abhalgen VII, 5, 16.
Ἄτακτος, eb. d. w. ἀπαρα αστος, I, 8, 2.
Ἀταξία, Regellosigkeit, schle Mannszucht III, 1, 38.
Ἅτε, (vor einem Particip) weil, quippe IV, 2, 13: u. f.
Ἀτέλεια, Befreiung von Lasten Diensten III, 3, 18.
Ἄτιμος, verachtet VII, 7, 24.
Ἀτιμάζειν, nicht ehren, verach I, 9, 4.
Ἀτμίζειν, rauchen, dampfen 5, 15.
Ἀτριβὴς ὁδός, ein ungebahn unbegangener Weg IV, 2, VII, 3, 41.
Αὖ, dagegen I, 10, 11: VI, 1, 1 u. f. wiederum, ebenso II, 5, 1 u. f. auch, ebenfalls III, 2, 1 V, 9, 26.
Αὐαίνεσθαι, vertrocknen I 3, 16.
Αὐθαίρετος, Einer, d. sich Befehl anmaßt, V, 7, 29.
Αὐθ[illegible]όν, an demselben T IV[illegible]: IV, 5, 1.
Αὖθις, noch einmal, wiederum 8, 9: u. f. darauf, dann, fern II, 4, 5: VII, 3, 18; in der Fol künftig V, 4, 7: VII, 5, 3.
Αὐλίζεσθαι, verweilen IV, 3, 2: u. f. [illegible]ten II, 2, 17.

Αὐλών, Wasserleitung, Kanal II, 3, 10.
Αὐστηρότης, Strenge, Herbe V, 4, 29.
Αὐτίκα μάλα, sogleich, augenblicklich VI, 2, 5.
Αὐτόθεν, von da IV, 2, 6: u. f.
Αὐτόθι, da, daselbst I, 4, 6: u. f.
Αὐτοκέλευστοι, freiwillig, ohne Befehl III, 4, 5.
Αὐτοκράτωρ ἄρχων, der Oberbefehlshaber VI, 1, 21.
Αὐτόματος, freiwillig V, 7, 3: ss. ἀπὸ: von ungefähr VI, 4, 18.
Αὐτομολεῖν, desertiren, übergehn I, 7, 13.
Αὐτὸς, allein, statt μόνος, II, 3, 7: 4, 10: IV, 7, 10. 11: VII, 3, 35: selbst, aus eigenem Antriebe II, 1, 5: selbst, kein Anderer III, 5, 5. αὐτῶν, ihrer selbst (der Griechen) IV, 1, 13. αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν, sie allein, von den Uebrigen abgesondert II, 4, 10. τὸ αὐτὸ (ταὐτὸ) τῷ ἠλιθίῳ, dasselbe mit der Thorheit, II, 6, 22. αὐτὸ τοῦτο (κατὰ verstanden) eben deshalb, I, 9, 21. ἐν ταὐτῷ τινὶ, zusammen mit Jemand, bei ihm III, 1, 27. εἰς το αὐτὸ ἀφικνεῖσθαι, zusammenkommen, VI, 1, 24. Für οὗτος, I, 8, 6, 10, u. f.
Αὐτόσε, dorthin IV, 7, 2.
Αὐτοῦ, hier II, 2, 3: u. f.
Αὕτως: ὡς δ' αὕτως, und ebenso V, 6, 9.
Αὐχὴν, Landenge VI, 4, 3.
Ἀφαιρεῖσθαι τινά τι, einem et. entreißen, I, 9, 19: u. f.
Ἀφανὴς, unsichtbar IV, 2, 4: εἰμὶ, ich kann nicht mehr gesehn werden I, 4, 7.
Ἀφανίζειν, den Anblick [illegible] verdunkeln III, 4, 8: [illegible] III, 2, 11.
Ἀφειδῶς, schonungslos [illegible]
Ἀφεστηκέναι τινός, von Einem abfallen II, 4, 5.
Ἀφθονία, Vorrath, Ueberfluß I, 9, 15: VI, 6, [illegible] ἀφθόνως χώρα, e. fruchtbares Land V, 6, 25: ἐν ἀφθόνοις [illegible], im Ueberfluß leben [illegible], 1, 25: IV, 5, 29.
Ἀφιέναι, [illegible] II, 2, 20: [illegible] Wasser II, 3, 13: [illegible] entlassen [illegible] lassen [illegible] I, 4, 7.
Ἀφικνεῖσθαι, [illegible] I, 5, 12.
Ἀφιστάναι, [illegible] VI, 4, [illegible] ἀφεστηκέναι, I, 1, 6: 6, 7.
Ἄφοδος, d. Abzug IV, 2, 11 u. f.
Ἀφροντιστεῖν τινος, verachten, geringschätzen, sich aus etwas nichts machen V, 4, 20.
Ἀφροσύνη, Thorheit V, 1, 14.
Ἄφρων, thöricht, IV, 8, 20.
Ἀφύλακτος, unbewacht II, 6, 24: ἀφυλάκτως, unvorsichtig, aufs Gerathewohl V, 1, 6.
Ἀχάριστος, undankbar VII, 6, 23: unbelohnt I, 9, 18. οἶμαι οὐκ ἀχάριστος μοι ἂν ἔχειν πρὸς, ich werde Dank verdienen bei, II, 3, 18.
Ἄχθομαι τοῦτο, das verdrießt, ängstet mich I, 1, 8: III, 2, 20: τινὶ, auf Einen, o. über et. zürnen VII, 5, 7: 6, 10.
Ἀχρεῖοι, Troß, zum Kriege Untaugliche V, 2, 21.
Ἄχρις ἂν, bis II, 3, 2.
Ἀψίνθιον, Wermuth I, 5, 1.

B.

Βάδην, Schritt vor Schritt IV, 8, 28: V, 4, 23. β. ταχὺ, im Geschwindschritt IV, 6, 25.
Βαδίζειν, gehn, V, 1, 2.
Βάθος πλέον, e. Niederung, Tiefe VI, 2, 2.
Βαίνειν, gehn, III, 2, 19.
Βακτηρία, Stab, Stock, Stütze, II, 3, 11.
Βάλανοι τῶν φοινίκων, Datteln I, 5, 10: II, 3, 15.
Βάλλειν τινὰ, auf E. schießen V, 2, 32: mit Steinen werfen I, 3, 1: v. weitem her verwunden V, 7, 21.

Βάπτειν, eintauchen II, 2, 9. (Schwert o. Lanze in das mit e. Schilde aufgefangene Opferblut [εἰς ἀσπίδα] eintauchen, nach alter Sitte.)
Βάρβαρος, ungriechisch, fremd, barbarisch V, 5, 16: VII, 1, 29.
Βαρέως φέρειν, unwillig sein II, 1, 4, ἀκούειν, unwillig anhören VII, 1, 9.
Βασίλειον, (sc. δῶμα) Pallast des Königs, o. Statthalters I, 4, 10: III, 4, 24: IV, 4, 2. 7. u. f. τὰ βασίλεια, königl. Pallast I, 2, 23. 26.
Βασιλεὺς μέγας, d. große König (der persische, dem selbst andre Könige dienstbar waren) I, 4, 11: 2, 8.
Βασιλικὸς, königlich, eines Königs würdig I, 9, 1.
Βάσιμα, reitbare Oerter III, 4, 49.
Βατὰ, gangbare Oerter IV, 6, 17.
Βέβαιος, zuverlässig I, 9, 30.
Βεβαιοῦν, zu Stande bringen VII, 6, 17.
Βέλος, jede Art von Angriffswaffen (Wurfspieße, Pfeile, Steine) III, 3, 16: V, 2, 14.
Βία, Gewalt, Alles, was Einem wider seinen Willen geschieht VI, 6, 25: βίᾳ τῆς μητρὸς, wider Willen der Mutter VII, 8, 17.
Βιάζεσθαι, vertreiben I, 4, 5: zwingen, zwingen wollen I, 3, 1. βιασάμενοι, die sich aufdrängten VII, 8, 11.
Βίαιον ποιεῖν, Gewalt brauchen VII, 1, 31.
Βίβλοι, Bücher, oder vielmehr wohl Papyrusstauden u. Blätter, woraus man Segel, Matratzen, Kleider, Decken, Stricke u. s. w. verfertigte VII, 5, 14.
Βῖκοι, Weinfässer (aus Thon, mit zwei Henkeln) I, 9, 25.
Βίος, Unterhalt, Vermögen V, 5, 1: VI, 4, 8: VII, 7, 9.
Βλάβος, τὸ, Schaden VII, 7, 28.
Βλακεύειν, träge sein, zagen II, 3, 11, u. f.
Βοεικὸν ζεῦγος, Gespann Ochsen VII, 5, 1.
Βοηθεῖν, zu Hülfe eilen VII, 4, 19, u. f.
Βόθρος, Grube, Vertiefung IV, 5, 6: V, 8, 9.
Βοιωτιάζειν τῇ φωνῇ, böotisch oder bäurisch (d. h. breit, u. mit vollem Munde) reden III, 1, 26.
Βοῤῥᾶς, Nordnordostwind, aquilo, V, 7, 7.
Βουλεύειν κακόν τινι, einem übel wollen, ihn ins Unglück zu stürzen suchen II, 5, 16. βουλεύεσθαί τι περί τινος, et. über E. beschließen, Einem etwas auszuwirken, oder zu verschaffen suchen VII, 1, 34. τὴν πορείαν, über die Reise rathschlagen VI, 2, 4. περὶ αὐτοῦ, für sich selbst sorgen V, 7, 9. πρὸς ταῦτα, hiernach rathen VI, 2, 5: rathschlagen II, 3, 8.
Βουλιμιᾷν, Heißhunger leiden IV, 5, 7, 8.
Βούλεσθαι, wollen V, 8, 10: βουλόμενος φθάσαι πρῶτος, um den Uebrigen zuvorzukommen III, 4, 20: ὁ βουλόμενος, Jeder V, 7, 27.
Βουπόρος, groß genug, einen Ochsen daran zu spießen VII, 8, 14.
Βοῦς, Ochse IV, 5, 25. Kuhhaut V, 4, 12. ὑφ' ἁμάξης, Jochochse VI, 4, 22.
Βραχὺ, ein wenig, nicht weit I, 5, 3: III, 3, 7.
Βρέχειν, benetzen, I, 4, 17: III, 2, 22.
Βρωτὸν, Speise IV, 5, 8.
Βωμὸς, Altar IV, 8, 28. (Im Stadium waren die Schranken in der Nähe eines Altars, zu dem die Rennpferde, als zu ihrem Ziele, zurücklaufen mußten.

Γ.

Γαλήνη, Meerstille V, 7, 8.
Γαμεῖν, verheirathen IV, 5, 24.
Γὰρ, im Anfang einer Erzählung, nämlich III, 2, 29: V, 6, 6: VII, 7, 5: bei Fragen: οἴει γὰρ, meinst du denn? I, 7, 9:

bezieht sich, wie öfters, auf einen ausgelassenen Satz, I, 6, 8: VII, 3, 47: καὶ γὰρ οὖν, eb. w. τοιγαροῦν, also, daher V, 8, 17: für ἄρα, II, 5, 13.

Γαυλικὰ χρήματα, Schiffsfracht V, 8, 1.

Γε, quidem: ἕνα γε, Einen, namentlich III, 3, 5: vgl. V, 5, 18: ist oft, wie quidem, kaum übersetzbar, als II, 3, 9: 4, 4.

Γελᾶν ἐφ' ἑαυτοῖς, in sich lachen V, 4, 34.

Γελωτοποιός, Lustigmacher VII, 3, 33.

Γέμειν τινός, voll sein von et. IV, 6, 27.

Γενεά, Geburtstag II, 6, 30.

Γενειᾶν, bärtig sein, d. w. II, 6, 28.

Γενναιότης, Edelmuth, Freigebigkeit VII, 7, 41.

Γεραίτεροι, Aeltere V, 7, 17.

Γερόντιον, e. alter Mann VI, 3, 22.

Γέῤῥον, kleiner, viereckter, persischer Schild II, 1, 6: IV, 3, 4. u. f. γεῤῥοφόροι, Schildträger I, 8, 9.

Γεύεσθαι, essen I, 9, 26: u. f. σίτου, III, 1, 3.

Γέφυρα, Brücke, Schiffbrücke II, 4, 17: IV, 5, 22.

Γεώδης, erdig VI, 4, 5. (dem Felsigen entgegengesetzt.)

Γῆ, Land, Gebiet I, 3, 4: VII, 2, 36.

Γήϊνος, v. Erde VII, 8, 14.

Γήλοφος, Hügel, I, 5, 8: u. f.

Γίγνεσθαι, geboren w. III, 2, 13: ἀπό τινος, abstammen von Einem II, 1, 3. ἐγένετό τινι, es stand frei, war möglich I, 9, 13: καλῶς, gut gehn IV, 3, 24. ἐπί τινι, in eines Gewalt sein III, 1, 13. 17: ἐν ἑαυτῷ, in sich gehn, sich mäßigen I, 5, 17. τὸ γιγνόμενον, d. Betrag (aus verkauften Sachen gelöstes Geld) V, 3, 4: VII, 6, 41: οἱ γιγνόμενοι δασμοί, die gesetzlichen Abgaben, Tribute I, 1, 8. γίγνονται τὰ ἱερά, die Eingeweide der Opferthiere bedeuten Glück II, 2, 3: u. f.

Γιγνώσκειν, urtheilen, der Meinung sein II, 5, 8: III, 1, 43. wissen, für etwas erkennen III, 1, 43. VI, 1, 19.

Γνώμη, Zweck, Bestimmung I, 8, 10: Hoffnung, Erwartung I, 7, 8: Erlaubniß, Willen, ἄνευ γνώμης Κύρου, wider Kyros' Willen I, 3, 13. γνώμην ἔχειν, urtheilen, meinen II, 2, 10. 12. πρός τινα, auf Eines Seite treten, o. sein II, 5, 29: γνώμῃ, absichtlich, mit gutem Bedacht, II, 6, 9.

Γόνατα, Knoten an Pflanzen (ganglia) IV, 5, 26.

Γοῦν, wenigstens VII, 1, 30.

Γραΐδιον, eine Alte VI, 3, 22.

Γράμμα, Inschrift V, 3, 13.

Γυμνάζειν, üben, Bewegung machen I, 2, 7.

Γυμνής, Γυμνήτης, e. Leichtgerüsteter IV, 1, 6: I, 2, 3: u. f.

Γυμνός, im Unterkleide IV, 4, 12, u. f.

Δ.

Δάκνειν, beißen III, 2, 18.

Δαπανᾶν τὰ ἑαυτῶν, von ihrem Gelde leben V, 5, 20. ἀμφί o. εἰς τινα, an E. o. auf et. wenden I, 1, 8: 1, 3, 3.

Δάπεδον, Boden IV, 5, 6.

Δαρεικός, e. persische Goldmünze, 20 attische Silberdrachmen (zu 5 preuß. Groschen 4⅜ Pfennig, nach Wiester's Tabellen) an Werth I, 7, 18: u. f.

Δάσμευσις, Vertheilung, VII, 1, 37.

Δασύς, behaart V, 4, 12: IV, 7, 22: τινὶ oder τινός, bewachsen mit et. IV, 8, 2: II, 4, 14: u. f.

Δαψιλῆ ἐπιτήδεια, reichliche Zufuhr IV, 2, 22: 4, 2.

Δέ, aber: entspricht dem μέν im Vordersatze; für μέν, quidem, I, 1, 2: V, 5, 22: für γάρ II, 4, 16: V, 6, 36: VI, 4, 13: καὶ — δέ, u. überdieß I, 1, 2: δὲ

δή, nun aber, u. s. w., II, 3, 1, u. s. δέ τοι, aber wirklich II, 1, 19.

Δεῖ τινος, es ist etwas nöthig III, 2, 33: 3, 16: u. s. mit dem Dativ der Person III, 4, 35: δεῖ πολλοῦ, es fehlt viel VII, 6, 18: οὐ πολλοῦ δέοντες εἶναι, bei denen wenig fehlte, daß sie nicht waren usw. V, 4, 32: ὀλίγου δέω καταλευσθῆναι, ich bin nahe daran, gesteinigt zu w. I, 5, 14: τὸ δέον, was sein muß, gut o. passend ist, IV, 7, 7. εἰς τὸ δέον, wie sichs geziemt I, 3, 8. δεῖν ist hinzuzudenken I, 3, 14. V, 7, 34. sowie δεῖ bei καταδύειν, u. ἐπισκευάζειν, V, 3, 18. ὡς ἀκοντίζειν δεῆσον, weil mit Wurfspießen geschossen w. müsse, V, 2, 12.

Δείδειν, fürchten, scheuen III, 2, 5.

Δείκνυμι ἐπιστολὴν, ich übergebe den Brief I, 6, 3.

Δείλη, sc. ὥρα, Nachmittag, und zwar entweder 1) δ. πρωΐα, die Zeit nach dem ersten Essen bis gegen Abend, der eigentliche Nachmittag I, 8, 8: II, 2, 14: VII, 3, 10: oder 2) δ. ὀψία, die Zeit gegen Sonnenuntergang III, 4, 34. δείλης, um diese Zeit, III, 3, 11: u. s.

Δεινός, groß, geschickt, geübt worin, mit dem Infinitiv I, 9, 19: II, 5, 15: IV, 6, 16: VII, 3, 23. (φαγεῖν): δεινὸν θέαμα, ein trauriges Schauspiel IV, 7, 13: τὰ δεινὰ, Gefahren, böse Lagen II, 3, 22: u. s. δεινῶς ἔχειν, sich übel befinden IV, 4, 23. δεινότατα ποιεῖν τινὰ, einen aufs Abscheulichste behandeln V, 7, 23. δεινὰ ποιεῖσθαι, erschrecken, neutr. V, 9, 11.

Δειπνοποιεῖσθαι, zu Nacht essen, VI, 1, 14.

Δεῖσθαί τί τινος, E. um etwas bitten I, 2, 14: u. s. et. nöthig haben, o. wünschen I, 9, 21: II, 5, 2: V, 7, 18. begierig sein V, 7, 18. ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι, aus Noth, Mangel II, 6, 13.

Δεκατεύειν, zehnten, den zehnten Theil nehmen V, 3, 9.

Δεκάτη (μερὶς) der zehnte Theil der Beute V, 3, 4.

Δελφὶν o. δελφίς, Delfin V, 4, 28.

Δεξιός, zur rechten Hand, d. h. glücklich VI, 1, 23. δεξιὰν διδόναι, die Hand auf et. geben, versprechen II, 5, 3: δεξιὰν λαβεῖν καὶ δοῦναι, einen Bund machen I, 6, 6. δεξιαὶ, Versprechen II, 4, 1.

Δεξιοῦσθαι, bewillkommnen, begrüßen, durch Gebung der rechten Hand VII, 4, 19.

Δέρμα, Haut, Fell I, 2, 8, u. s.

Δεύτερος, d. Zweite. Τὸ δεύτερον, zum zweiten Mal II, 2, 4.

Δέχεσθαι, billigen I, 8, 17: V, 4, 8: einen Angriff aushalten I, 10, 11: u. s.

Δή, schon (vorher), für ἤδη, II, 3, 1: I, 10, 8: VII, 6, 20: καὶ δή, jezt schon I, 10, 10: also, daher I, 7, 16: δὴ τότε, zu eben der Zeit I, 8, 23, nun, darauf (im Nachsatz) I, 10, 13: IV, 7, 23: u. s. wahrlich, wirklich I, 9, 18: nämlich IV, 3, 12: τί δή, warum aber? warum in aller Welt? II, 2, 22. μὲν δή, daher, also II, 1, 20. 21: ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, indem (nämlich) Einer sie aufgemuntert hatte IV, 7, 25: δήπου, ohne Zweifel, gewiß, doch wohl III, 2, 5: V, 7, 6, 9.

Δηλονότι, gewiß, ohne Zweifel, IV, 2, 4: VI, 2, 12.

Δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν, σπεύδων, er war offenbar, daß er wünschte, eilte II, 6, 21: I, 5, 9: ᾧ δῆλον ἐγένετο, wodurch es sich zeigte IV, 7, 20.

Δηλοῦν, aus einander setzen, erzählen III, 1, 1: VII, 1, 1.

Δημαγωγεῖν, durch Schmeichelei u. ähnliche Künste an sich ziehen VII, 6, 4.

Δημόσιος, öffentlich, gemeinschaftlich VI, 6, 2.

Δήπου s. δή.

Διὰ σκότους, unbekannt II, 5, 9: διὰ πίστεως, voll Zutrauens III, 2, 8: διὰ ταχέων, schnell I, 5, 9: διὰ τέλους, bis ans Ende,

Διαπέμπειν, herumschicken IV, 5, 8.
Διαπορεύειν, eb. w. διάγειν (II, 4, 28) II, 5, 18: διαπορεύεσθαι, eb. w. διαβαίνειν, ebend.
Διαπράττειν τινι, Einem auswirken VII, 1, 38: 2, 37. διαπράττεσθαι, erhalten, sich verschaffen II, 3, 20: u. f. φιλίαν πρός τ. Freundschaft mit Einem schließen VII, 3, 16. πρός τ. περί, verhandeln, eins werden mit Einem über et. VII, 2, 7: VII, 4, 12: sich ausbedingen III, 5, 5.
Διαρπάζειν, plündern I, 2, 26: u. f.
Διαῤῥιπτεῖν, vertheilen VII, 3, 22: διαῤῥίπτειν, aus einander reißen, werfen V, 8, 6: daher
Διάῤῥιψις, ebend. 7.
Διασημαίνειν, kund thun, anzeigen II, 1, 23.
Διασκηνεῖν, διασκηνοῦν, einquartiren IV, 4, 8: u. f.
Διασπᾶσθαι, aus einander gezogen w., sich ausbreiten III, 4, 20: trennen, IV, 8, 10. διασπασθέντες, Zerstreute V, 6, 32: sich zerstreuen I, 5, 9.
Διασπείρεσθαι, zerstreut w. I, 8, 25: u. f. streifen (von Reitern) VI, 3, 19.
Διασφενδονᾶσθαι, zerspringend umherfliegen IV, 2, 3.
Διασώζειν, retten V, 6, 18: διασώζεσθαι πρὸς τὴν Ἑλλ. sich nach Griechenland hindurchhelfen, dahin gelangen V, 4, 5.
Διατάττειν, in Schlachtordnung stellen I, 7, 1: vertheilen III, 4, 15.
Διατείνεσθαι, sich anstrengen, bemühen VII, 6, 36.
Διατελεῖν, gelangen I, 5, 7: τὴν ὁδὸν, den Weg (Marsch) fortsetzen IV, 5, 11: μαχόμενοι, täglich ohne Aufhören fechten IV, 3, 2: χρώμενοι, immer gebrauchen III, 4, 17.
Διατιθέναι, stimmen, eine Gesinnung einflößen I, 1, 5, (s. διακεῖσθαι) verkaufen VI, 4, 37. u. f.
Διατρέφεσθαί τινι, sich nähren, erhalten, leben von et. IV, 7, 17.
Διατρίβειν, verweilen, zögern I, 5, 9; II, 3, 9: διατριβομένου χρόνου, indeß die Zeit verging VII, 2, 3.
Διαφαίνεσθαι, durchsichtig w. ὡς διεφάνη, als man durchsehn konnte VII, 8, 14.
Διαφανῶς, offenbar, deutlich VI, 1, 24.
Διαφέρειν, besser sein III, 4, 33: οὐ δ., dasselbe sein, gleichviel gelten, V, 4, 2: διαφέρεσθαι ἀμφὶ o. περί τινος, streiten, kämpfen, um et. IV, 5, 17: VII, 6, 15.
Διαφερόντως, ausgezeichnet, vorzüglich I, 9, 14.
Διαφεύγειν, entfliehen, entwischen VI, 3, 4.
Διαφθείρειν, abwendig machen III, 3, 5: vereiteln, V, 10, 9. Im Pass. sich zerstreuen, zerstreut w. VII, 2, 4: zu Grunde gehn, verderben VII, 2, 4, u. f.
Διάφορος, Gegner VII, 6, 15.
Διάφορον, Streit, Mißhelligkeit IV, 6, 3.
Διαφυή, Spalt, Ritze, Einschnitt (etwa wie die der Mandeln) V, 4, 29.
Διαχειρίζειν, verwalten, besorgen I, 9, 17.
Διαχωρεῖν, κάτω διεχώρει αὐτοῖς, sie bekamen den Durchlauf IV, 8, 20.
Διδάσκειν, lehren, zeigen, beweisen II, 5, 6: III, 3, 4.
Διδέναι, fesseln, anketten, V, 8, 24.
Διδόναι, erlauben II, 3, 25. u. f. die Wahl lassen III, 4, 42: übergeben, überlassen, ausliefern (unbestraft) I, 6, 6: VI, 6, 31. 33. für διαδιδόναι, I, 9, 22.
Διείργειν τινός, von etwas abhalten III, 1, 2.
Διελαύνειν, durchbrechen (von der Reiterei) I, 10, 7.
Διεξέρχεσθαι, durch-, fortmarschiren VI, 6, 38.
Διέρχεσθαι, marschiren, durchmarschiren, fortreisen III, 4, 37. u. f.
Διέχειν, eb. d. w. διαλείπειν (I, 7, [illegible]) I, 10, 4. eb. d. w. διασπᾶ-

Δυσμαί, Untergang der Sonne VII, 3, 34.
Δυσπάριτος, schwer durchgehbar, unwegsam IV, 1, 25.
Δυσπόρευτος und *δύσπορος*, eb. d. m. *δυσπάριτος*, I, 5, 7: VI, 3, 12.
Δυσπορία, Schwierigkeit, durchzukommen IV, 3, 7. von
Δύσπορος, VI, 3, 12.
Δύσχρηστος, fast unbrauchbar, schwer zu brauchen III, 4, 19.
Δυσχωρία, Ungangbarkeit einer Gegend III, 5, 16.
Δωροδοκεῖν, mit Geld bestochen sein VII, 6, 17.

E.

Ἐᾷν, lassen, gehn u. ziehen lassen, VII, 4, 20, 24: *ἐ. χαίρειν*, lassen, unterlassen (scherzhaft) VII, 3, 23: *ὁδὸν ἐᾶσαι*, nicht marschiren VII, 3, 2.
Ἐὰν, wenn, mit dem Conjunct.: *ἐάν τε — ἐάν τε* — entweder — oder VII, 3, 37.
Ἐαρίζειν, den Frühling zubringen III, 5, 15.
Ἐγγυᾶσθαι, versprechen VII, 4, 13.
Ἐγγύθεν, aus der Nähe IV, 2, 27.
Ἐγγὺς, nahe II, 2, 15: ungefähr IV, 2, 28: V, 7, 9. *ἐγγυτάτω*, beinahe, fast, V, 4, 13.
Ἐγκαλεῖν τι, fodern VII, 7, 33: *τινὶ*, sich über einen beklagen VII, 5, 7: 7, ihn beschuldigen VII, 5, 7: 7, 44.
Ἐγκεκαλυμμένοι, in Kleider gehüllt IV, 5, 19.
Ἐγκέλευστος, befehligt I, 3, 13.
Ἐγκέφαλος φοιν. Palmenkohl II, 3, 16.
Ἐγκρατῆ ποιῶ τινος, ich setze Einen in Besitz von et. I, 7, 7.
Ἐγρηγορεῖν, wachen, munter sein, IV, 6, 22: V, 7, 10.
Ἐγχαλινοῦν, aufzäumen VII, 2, 21: 7, 6.
Ἐγχεῖν τινι, Einem Wein eingießen (zum Trankopfer) IV, 3, 13.
Ἐγχειρίδιον, Dolch, IV, 3, 12
Ἐγχειρίζειν, überliefern, überlassen III, 2, 8.
Ἐγῷμαι, für *ἐγὼ οἶμαι*, ich meine III, 1, 35.
Ἔδω. ἐδηδοκότες, die gegessen hatten IV, 8, 20.
Ἐθελοντὴς, willig, freiwillig I, 6, 9: u. s.

Εἰ, in der indirecten Frage, an, num, I, 3, 5: 8, 15: *εἰ — ἤ*, utrum — an, (oder) I, 10, 17: *εἰ*, daß, weil (wenn, sagen auch wir bisweilen dafür) III, 2, 17: *εἰ μὲν*, V, 6, 30: und *εἴπερ γε*, I, 7, 9; da, da ja: *εἴτε — εἴτε*, entweder — oder II, 1, 14: *εἴ πως*, wenn (ob) etwa (sc. *πειρώμενοι*, versuchend, in d. Absicht) IV, 1, 8. 21: *εἰ μὴ*, wenn nicht (cum Fut. indic.) VI, 5, 19: 6, 10: *εἰ μὴ*, für *ἤ*, als II, 1, 12: *εἰ δὲ μὴ*, sonst, IV, 3, 6.
Εἰδεῖν, sehen, kennen, wissen, II, 4, 15: V, 1, 8; u. s. *εἰδέναι*, bekannt sein, Bescheid wissen, III, 5, 17. erfahren, auskundschaften V, 1, 8.
Εἶδος, Form, Gestalt II, 3, 16.
Εἰκάζειν, schließen, vermuthen, meinen I, 6, 11: u. s. *εἰκασμένος*, ähnlich V, 4, 12.
Εἴκειν, gleichen II, 1, 13: *οὐδενὶ καλῷ ἔοικε*, es ist durchaus nicht ehrenvoll VI, 5, 17.
Εἰκὸς (*ὡς*), natürlich, billig III, 4, 24: *εἰκότα λέγειν*, vernünftig, billig reden II, 3, 6: *εἰκότως*, eben was *ὡς εἰκός*, II, 2, 3.
Εἶμι, ich gehe: *ποῦ πρόσω* (eb. w. *προϊέναι*) vorwärts, weiter gehn I, 3, 1: *τινὶ διὰ φιλίας*, ich bezeuge mich freundschaftlich gegen E. III, 2, 8: *διὰ παντὸς πολέμου*, ich lasse im Kriege mit E. nichts unversucht, ebend.
Εἰμί. ε. προγόνων τοιούτων, ich stamme von Solchen ab III, 2, 3: *ε. περί τι*, ich bin mit et. beschäftigt III, 5, 7; *οὐδὲν*, nichts gelten IV, 2, 10. wird periphrastisch gebraucht, als *ἦν δυναμένη*, für *ἐδύνατο*, sie vermochte,

bewirkte II, 2, 23: εἶναι ist unübersetzbar I, 6, 9: III, 2, 32: u. s. εἰσὶν οἳ, sunt qui, alii VI, 2, 6: ἦν — οὓς, erant, quos I, 5, 7. ἔστιν ὅστις, Jemand I, 8, 20: zu verstehn bei bei ἡμέρα III, 2, 14: bei ἀφικόμενος, VII, 7, 49, u. s.

Εἰπεῖν, aor. 2. sagen, sprechen, I, 3, 12, u. s. mit folgendem Infinitiv et. thun heißen, I, 3, 14. εἶπον anstatt des Präsens VII, 3, 39.

Εἴργειν, abhalten, zurückhalten III, 1, 12: 3, 16.

Εἰρήνην καταλείπειν, ein Land in Ruhe verlassen VII, 7, 33: ἄγειν, Friede halten, ruhig sein, II, 6, 6.

Εἰς καλὸν, gelegen IV, 7, 3: εἰς ἀφθονίαν, genug, überflüssig VII, 1, 33: εἰς γε δύναμιν, so viel als möglich, mit dem größten Eifer II, 3, 23: εἰς δικαιοσύνην, was die Gerechtigkeit betrifft I, 9, 16: φιλίαν II, 6, 30: εἰς χιλίους, an 1000 I, 8, 5: vgl. IV, 7, 8. εἰς τρὶς, dreimal VI, 4, 16. 19: εἰς δύο, zwei Mann hoch II, 4, 26: u. s. vgl. VII, 1, 23: εἰς ἱππέας, für Reiter, zu ihrem Gebrauch, III, 3, 19: εἰς τὴν στρατιὰν, zum Gebrauch, Nutzen des Heers, für d. H. I, 2, 27. Εἰς τὸ ἴδιον, für mich (sich) VII, 7, 39: εἰς ὑμᾶς λέγειν, zu euch reden V, 6, 28: εἰς τὴν στρ. εἰπεῖν, dem Heer melden V, 6, 37: εἰς, (Zeitbegriff) gegen, zu, in III, 1, 3: IV, 5, 13: εἰς ταῦτα, hierin IV, 1, 28: gegen, in I, 3, 5: IV, 5, 18. IV, 7, 1. στῆναι ε. ἐπήκοον, stehn, wo man gehört o. verstanden w. kann II, 5, 38.

Εἷς ἕκαστος, Jeder VI, 6, 12: εἷς γε ἀνὴρ ὢν, er ganz besonders, vor allen Andern I, 9, 22: ἑνί γε ἀνδρὶ, ihm einzig, keinem Andern I, 9, 12.

Εἰσβάλλειν, einbringen I, 2, 21: sich ergießen I, 7, 15.

Εἰσβολὴ, Eingang I, 2, 21: εἰσβολὴν ποιεῖσθαι, eb. d. w. εἰσβάλλειν V, 6, 7.

Εἰσδύεσθαι, eindringen, sich eindrücken in die Haut IV, 5, 14.

Εἰσελαύνειν, eb. d. w. εἰσβάλλειν.

Εἰσέρχεσθαι εἰς τὸν πόλ. den Krieg unternehmen VII, 1, 27.

Εἰσιέναι, hineingehn, I, 7, 8. τινὰ, an etwas denken V, 9, 17.

Εἴσοδος, Zugang VI, 5, 1.

Εἰσπίπτειν, einbrechen VII, 1, 18.

Εἰσωθεῖν, hineinstoßen, V, 2, 18.

Εἶτα, darauf I, 5, 10: u. s.

Ἐκ τοῦ δικαίου, gerecht I, 9, 19: ἐξ ἀπροσδοκήτου, unversehends IV, 1, 10: ἐξ ἐπιβουλῆς, nachstellerisch VI, 4, 7. ἐξ ἴσου, gleich, in gleicher Lage III, 4, 47. ἐκ πολλοῦ, weitab III, 3, 9. ἐκ πλείονος, weiter I, 10, 11. ἐκ παντὸς τρόπου, auf alle Art, durchaus, um jeden Preis III, 1, 43. ἐκ τοῦ ἐναντίου, entgegen I, 8, 23: ἐκ τῶν δυνατῶν, eb. w. εἰς δύναμιν IV, 2, 23. ἐκ χειρὸς, in (aus) der Nähe V, 4, 25. ἐξ ἀριστερᾶς, links IV, 8, 2. ἔκ τινος, nach et. I, 3, 11. 13: I, 6, 8: I, 2, 17. wegen II, 6, 4: u. s. ἐκ τίνος, weshalb, V, 8, 4.) aus, von I, 2, 18: u. s. ist zu verstehen I, 8, 5: II, 4, 28: IV, 5, 33.

Ἑκασταχόσε, nach allen Seiten hin, III, 5, 17.

Ἕκαστός τις, Jeder VI, 1, 19.

Ἑκάστοτε, jedes Mal II, 4, 10.

Ἑκατέρωθεν, von beiden Seiten I, 8, 13: VI, 2, 3.

Ἐκβαίνειν, hinausgehn, hinausmarschiren, IV, 2, 1: hinaufsteigen, IV, 2, 3: 4, 25, 26, u. s. ans Land steigen IV, 3, 3.

Ἐκβάλλειν, von sich werfen II, 1, 6: hinaussperren VII, 1, 16.

Ἔκβασις, Zugang IV, 1, 20: 2, 1.

Ἔκγονοι, Nachkommen III, 2, 14: τὰ ἔκγονα, Junge Brut IV, 5, 25.

Ἐκδέρειν, eb. d. w. ἀποδέρειν I, 2, 8.

Ἐκδιδόναι, ausliefern VI, 4, 18: ἐκδεδομένη παρ' ἀνδρὶ, verheirathet IV, 1, 24.

Ἔντερα, Eingeweide II, 5, 33.
Ἐντεῦθεν, von hier, von da I, 2, 19: u. f. von welcher (dieser) Zeit an VI, 6, 1: des= (wes=) wegen IV, 4, 10: VI, 4, 15.
Ἐντιθέναι φόβον, in Furcht setzen VII, 4, 1.
Ἔντιμον εἶναι, V, 6, 32: u. ἐντίμως ἔχειν II, 1, 7. geehrt sein.
Ἐντόνως, eifrig VII, 5, 7.
Ἐντός τινος, innerhalb v. et. II, 1, 11: VI, 2, 3. ἐ. τῆς φάλαγγος, in Schlachtordnung bleibend, die Reihen nicht verlassend, VI, 3, 7.
Ἐντυγχάνειν, erhalten V, 1, 17: τινὶ, finden, worauf stoßen I, 2, 27, u. f. da sein, zugegen sein III, 2, 31.
Ἐνυάλιος, Ares I, 8, 18: V, 2, 14.
Ἐνωμοτία, Enomotie, der 4te Theil des λόχος oder der Centurie III, 4, 22: IV, 3, 26. Daher ἐνωμοτάρχης, III, 4, 21.
Ἐξαγγέλλειν, bekannt machen II, 4, 24.
Ἐξάγεσθαι, angetrieben, bewogen w. (mit dem Infinitiv) I, 8, 21.
Ἐξαιρεῖν, herausnehmen, =schneiden II, 3, 16: auswählen, =suchen (einen Theil der Beute, ehe sie vertheilt wird, für die Götter, oder für den Feldherrn) V, 3, 4. Daher
Ἐξαίρετον, auserlesen, vorzüglich VII, 8, 23.
Ἐξαιτοῦμαί τινα, ich bitte für Einen I, 1, 3.
Ἐξαίφνης, plötzlich, unerwartet V, 6, 19.
Ἑξακισχίλιοι, 6000, VII, 7, 23.
Ἐξακοντίζειν, herausschließen V, 4, 25.
Ἐξαλαπάζειν, plündern, zerstören VII, 1, 29.
Ἐξανιστάναι, hervorgehn, hervorbrechen, IV, 5, 18.
Ἐξαπατᾷν, betrügen II, 6, 22: τινὰ (κατά) τι, Einen in et. V, 7, 6.
Ἐξαπάτη, Betrug VII, 1, 25.
Ἐξαπίνης, eb. d. w. ἐξαίφνης III, 3, 7 u. f.
Ἐξάρχειν, anführen (einen Gesang o. Aufzug) V, 4, 14. τινὸς, et. veranlassen, bewirken VI, 6, 15.
Ἐξαυλίζεσθαι εἰς, das Lager verlegen nach VII, 8, 21.
Ἐξελαύνειν, vertreiben VII, 7, 7: fortziehen I, 2, 5, 10. u. f.
Ἐξελέγχομαι διαβάλλων, ich werde der Verläumdung überführt II, 5, 27.
Ἐξενεγκεῖν πόλεμον, soviel als ἐκφέρειν πολ., πρός τινα, Krieg anfangen, bekriegen III, 2, 29: ἐ. τι, et. ausbringen, verbreiten, V, 6, 29.
Ἐξέρπειν, eb. d. w. ἐξιέναι, ausgehn, =marschiren VII, 1, 8. (in eines Spartaners Rede).
Ἐξέρχεσθαι, hinauslaufen, endigen VII, 5, 4.
Ἔξεστι, es steht mir frei, ist möglich, daß ich Hinterlist treibe (intrigire); VII, 6, 16. Mit d. Dativ ebend. 17.
Ἐξέτασις καὶ ἀριθμός, Musterung u. Zählung I, 2, 9, u. f.
Ἐξηγεῖσθαι, anzeigen, berichten IV, 5, 28.
Ἐξήκειν, verlaufen (Zeit) VI, 3, 26.
Ἐξικνεῖσθαι, erreichen, treffen I, 8, 19, u. f. hinreichen VII, 7, 54.
Ἐξίστασθαι, weichen, fortgehn I, 5, 14.
Ἔξοδος, Auszug, Unternehmung, V, 2, 9.
Ἐξόν, da es erlaubt, (uns) möglich ist II, 5, 22: III, 1, 14: V, 6, 3.
Ἐξοπλίζεσθαι, d. Waffen ergreifen, aufmarschiren I, 8, 3.
Ἐξοπλισία, d. Aufmarschiren, d. Musterung I, 7, 10.
Ἐξορμᾷν, aufmuntern, III, 1, 24: aufbrechen aus = (fort=) marschiren III, 1, 25: V, 2, 4: 7, 17.
Ἐξουσία, Macht, Gewalt, V, 8, 22.
Ἔξω, außerhalb II, 2, 4: jenseit VI, 3, 7: ἔξω εἶναι, seine Heimath verlassen haben II, 6, 3. βελῶν, aus dem Schuß, der Schußweite

III, 4, 15. ἔξω τούτων, außerdem VII, 3, 10.

Ἔξωθεν, außerhalb, III, 4, 21.

Ἐπαγγέλλεσθαι, sich anbieten VII, 1, 33: τεθνάναι, sich zum Tode anbieten, sterben wollen, IV, 7, 20.

Ἐπάγειν, herbeiführen, V, 1, 16. ψῆφον περί τινος, über et. stimmen VII, 7, 57.

Ἐπαινεῖν, loben V, 6, 4: ermahnen, zureden, auffordern, VI, 1, 16.

Ἐπαίρειν, eb. w. ἐξορμᾶν (III, 1, 24) V, 9, 21.

Ἐπακούειν, anhören, von ohngefähr hören VII, 1, 14.

Ἐπάν, nachdem I, 4, 13.

Ἐπανατείνειν, darbieten VII, 4, 9.

Ἐπεγγελᾶν τινι, Einen auslachen, ihm zum Schimpfe thun.

Ἐπεί, da, nachdem I, 5, 8: u. s. seit, I, 9, 29: u. s. wenn, so oft als I, 5, 2: sobald als I, 5, 15, u. s. da, da ja VII, 6, 22. τάχιστα, sobald als. ἐπεί γε, da I, 3, 9. ἐπείπερ, eb. d., siquidem, VII, 4, 19.

Ἐπειδὰν τάχιστα, eb. d. w. ἐπεὶ τ. III, 1, 9. (mit d. Conjunct.)

Ἐπειδή, eb. d. w. ἐπεί, I, 2, 26: IV, 5, 8, u. s.

Ἐπεῖναι, darüber, darauf sein I, 7, 15.

Ἔπειτα, dennoch II, 5, 20.

Ἐπέκεινα, jenseit, τὸ ἐ. das jenseitige Gebiet, Land V, 4, 3.

Ἐπεξιέναι, gegen den Feind ziehen VI, 5, 4.

Ἐπεξόδιον, Opfer wegen des Abmarsches. ἐπεξόδια θύεσθαι VI, 5, 2.

Ἕπεσθαι, gehn (σύν τινι), marschiren I, 3, 6: VI, 5, 25. folgen (τινί) I, 3, 6.

Ἐπεύχεσθαι, sich anwünschen, V, 6, 3.

Ἐπέχειν τῆς πορείας, Halt machen III, 4, 36.

Ἐπήκοον (τὸ ἐπ.), Punkt, Ort, wo man et. hören kann II, 5, 38, u. s.

Ἐπί, 1) mit dem Genit. οἱ ἐφ' ἡμῶν, unsere Zeitgenossen I, 9, 12. ist zu verstehen im Genit. der Zeit III, 3, 11: VII, 4, 14: auf, bei, nach II, 1, 3: IV, 8, 28, u. s. ἐπὶ φάλαγγος, in Eine (zusammenhängende) Linie, in Ein Treffen IV, 3, 26, u. s. ἐφ' ἑνός, Mann für Mann, einzeln V, 2, 6: ἐ. τεττάρων, 4 Mann hoch I, 2, 15. ἐπὶ τοῦ πρ. ἱερείου, gleich beim ersten Opfer VI, 5, 8. ἐ. τοῦ στρατοπέδου, in u. beim Lager VI, 3, 4 — 2) mit dem Dat. bei, neben, auf, in, zu, nach I, 8, 10: I, 2, 8: VI, 3, 11: u. s. ἐπὶ δυσμαῖς ἥλιος ἦν, d. Sonne war dem Untergehn nahe VII, 3, 34: wegen, über I, 3, 11: VI, 2, 9, 13: VII, 7, 39: ἐπ' ἀγαθῷ, seines Vortheils wegen V, 8, 18. ἐπὶ τούτοις, unter diesen Bedingungen V, 4, 11: ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧ τε, ἐφ' οἷς, VI, 6, 22. (mit dem Infin.) unter der Bedingung, daß IV, 2, 6: VII, 6, 44: τὸ ἐπὶ τούτῳ, so weit es von ihm abhing VI, 6, 23. ἐπὶ θανάτῳ, zum Zeichen d. Todesstrafe I, 6, 10. ἐ. πολέμῳ, zum Kriege, als Feinde II, 4, 5. ἐ. τοῖς στρατιώταις, für d. Soldaten, VII, 7, 39: von der Zeit, bei, auf, nach II, 2, 4: III, 5, 18, u. s. ἐπί τινι, in Jemandes Gewalt III, 1, 35: V, 5, 20. ἐπὶ γάμῳ, nach der Vermählung II, 4, 8. — 3) mit dem Akkusat. zu, nach, gegen, für πρός I, 4, 11: I, 2, 17, u. s. ἐπὶ θάνατον, zum Tode, I, 6, 10. ἐπὶ τ. χώραν, landeinwärts, ins Land hinein II, 4, 13. ἐπὶ τοῦτο, deshalb II, 5, 22: ἐπὶ τὸν Κέρβ. wegen des Kerberus (um ihn herauszuschleppen) VI, 2, 2. ἐπὶ τὸ στρατ., des Heers wegen VII, 6, 2, 3. u. s. ἐπὶ πολλοὺς τεταγμένοι, hoch (breit) gestellt IV, 8, 11. ἐπὶ δόρυ, rechts (beim Manövriren) IV, 3, 29: ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖν, zurückgehn V, 2, 32: ἐπὶ ὦμον ἔχειν, auf der Schulter tragen VI, 3, 25. ἐφ' ὅσον, soweit als VI, 3, 19. ἐ. τρεῖς ἡμέρας, 3 Tage lang VI, 4, 36.

Ἕτοιμος, bereit I, 6, 3.
Ἑτοίμως, bereitwillig II, 5, 2.
Εὖ, gut, leicht, V, 9, 1.
Εὐδαίμων, reich; wohlhabend I, 2, 6, u. f.
Εὐδαιμονίζειν, glücklich preisen I, 7, 3: II, 5, 7.
Εὐδία, Meerstille, ἐν εὐδίᾳ εἶναι, im Hafen sein V, 8, 19.
Εὔδοξος, berühmt, V, 9, 23.
Εὐειδής, schön II, 3, 3.
Εὔελπις, gutes Muths, voll Hoffnung II, 1, 18.
Εὐεπίθετος, leicht anzugreifen III, 4, 20.
Εὐεργεσία, Wohlthat, II, 6, 27.
Εὐεργέτης, Wohlthäter, II, 6, 17.
Εὔζωνος, leicht, expeditus IV, 2, 7, u. f.
Εὐήθεια, Thorheit I, 3, 16.
Εὐθυμεῖσθαι, gutes Muths sein IV, 5, 30.
Εὔθυμος, muthig; munter III, 1, 41.
Εὐθύς, zum Beispiel, um Eins anzuführen (wie αὐτίκα) V, 6, 7: sogleich V, 9, 28.
Εὐθύωρον, geradaus II, 2, 16.
Εὔκλεια, Ruhm VII, 6, 32. 33.
Εὐμενής, gut, gangbar IV, 6, 12.
Εὐμεταχείριστος, leicht zu handhaben, zu berücken II, 6, 20.
Εὐνοϊκῶς, f. ἔχειν.
Εὔοδος, gangbar IV, 2, 9: 8, 10.
Εὔοπλος, gut bewaffnet II, 3, 3.
Εὐπετῶς, leicht, wohl II, 5, 23: III, 2, 10.
Εὐπορία, Ueberfluß VII, 6, 37.
Εὔπορος, eb. d. w. εὔοδος II, 5, 9: u. f.
Εὐπρακτον, leicht thunlich II, 3, 20.
Εὐπρεπής, eb. d. w. εὐειδής IV, 14.
Εὐπρόσοδος, leicht zugänglich V, 4, 30.
Εὕρημα, Fund, glückliches Ohngefähr (eb. w. ἕρμαιον) VII, 3, 13. ποιεῖσθαι, als ein Glück ansehn II, 3, 18.
Εὑρίσκειν, erfinden, ersinnen II, 3, 21: εὑρίσκεσθαι ἀγαθόν τι einen Vortheil erlangen II, 1, 8: VII, 1, 31.
Εὖρος, Breite I, 2, 5.
Εὔτακτος, bescheiden, gehorsam II, 6, 14.
Εὐταξία, Mannszucht III, 1, 38: Subordinazion I, 5, 8.
Εὔτολμος, muthig I, 7, 4.
Εὐτυχεῖν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, dies Glück haben, diesen glücklichen Streich ausführen VI, 3, 6.
Εὔχομαι, ich gelobe III, 2, 12, u. f. ich wünsche daß (mit dem Infinit.) I, 4, 7: VII, 1, 30.
Εὐώδης, wohlriechend I, 5, 1: (von Wein) IV, 4, 9: V, 4, 29.
Εὐωχεῖσθαι, schmausen IV, 5, 30: reichliches Futter haben V, 3, 11.
Εὐωχία ἀρχοῦσα, großer Schmaus VI, 1, 4.
Ἔφεδρος, frischer Kämpfer (eigentlich der gladiator tertiarius, o. secutor, welcher den siegenden Athleten, der seine vollen Kräfte nicht mehr hat, mit ungeschwächter Stärke von Neuem anfällt), Sekundant.
Ἐφέπεσθαι, auf dem Fuße nachfolgen VII, 3, 39: u. f.
Ἐφιέναι: ἐφίεσθαι, erlauben VI, 4, 31.
Ἐφιστάναι, vorsetzen (als Anführer) III, 3, 20: V, 1, 15: τὸ στράτευμα, d. Heer Halt machen lassen II, 4, 25: ἐφίστασθαι, still stehn, Halt machen II, 4, 26: u. f. ἐπέστη, er trat, ritt heran I, 5, 7: ἐπιστήσας (ἑαυτόν), still haltend I, 8, 15.
Ἐφόδιον, Reisegeld VII, 8, 2.
Ἔφοδος, Zugang III, 4, 41: IV, 2, 6: die Ankunft des Feindes II, 2, 18.
Ἐφορᾶν τινι, E. beobachten VI, 3, 14.
Ἐφορμεῖν, anlegen, vor Anker liegen VII, 6, 25.
Ἔφοροι, (Staatsaufseher) Fünfmänner in Lakedämon, welche die Macht der beiden Könige mäßigten und in Einklang erhielten, auch über andere Behörden die Aufsicht führten, II, 6, 2, 3.
Ἔχειν τὴν δίκην, gestraft sein II, 5, 38, 41. κέρας, den Flügel anführen I, 2, 15: u. f. μέσον τὸ ἑαυτοῦ, in der Mitte seines

Heeres sein I, 8, 13: haben besitzen, in seiner Gewalt haben: III, 4, 13: V, 1, 2: VII, 1, 27: halten IV, 3, 6. für ἀνέχειν, abhalten VII, 1, 20: τινὸς, vor et. schützen III, 5, 11. ἔχω ὠνούμενος, ich kaufe II, 3, 27: — sein, sich befinden, verhalten, gesinnt sein: καλῶς, sich wohlbefinden: κακῶς, I, 5, 16.: VII, 7, 40. οὕτως τὴν γνώμην, so denken, VI, 4, 12: θαῤῥαλέως, Muth haben, II, 6, 14: εὐνοϊκῶς τινι, Einem wohlwollen: μεῖόν τι, εἰ, schlechter daran sein, weil III, 2, 17: ὥσπερ εἶχεν, wie er war, d. h. augenblicklich: κῶμαι ὑπὸ τὸ πόλισμα ἔχουσαι, Dörfer, die bei der Stadt lagen VII, 8, 21. — ἔνδηλον ἔχειν, et. zeigen o. offenbaren II, 6, 18: ἔχειν ὥστε μὴ, hindern, daß III, 5, 11, — ἔχεσθαι, erobert, besetzt sein IV, 6, 22: VII, 3, 47: ἀνάγκῃ, durch die Schwierigkeit abgehalten w. II, 5, 21: τινὸς, E. nicht fortlassen VII, 6, 41: τῆς σωτηρίας, auf seine Wohlfahrt bedacht sein VI, 1, 17: — ἐχόμενος, der Nächste I, 8, 4, 9.

Ἐχθρὸς, Feind, feindselig I, 3, 12.

Ἐχυρὸς, fest, befestigt, VII, 4, 12: sicher, zuverlässig, II, 5, 22.

Ἕψειν, kochen II, 1, 6: V, 4, 29.

Ἑψητὸς, gekocht II, 3, 14.

Ἕως, Morgenröthe II, 4, 24: IV, 3, 9: εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω, morgen früh I, 7, 1: gegen Morgen V, 7, 6.

Ἕως, so lange als II, 6, 2: ἕως ἂν, bis V, 1, 11: ἕως οὗ, bis wohin IV, 8, 8: ἕως ὑπέφαινε, bis es (indessen es) Tag wurde IV, 3, 9.

Z.

Ζειὰ, ἡ. Getreideart, triticum spelta Linn., Spelt oder Dinkel V, 4, 27.

Ζειρὰ, langer, gegürteter Mantel o. Ueberrock IV, 4, 4.

Ζεῦγος, ζεύγη, Zug- o. Lastvieh III, 2, 27: u. s.

Ζευγηλατεῖν, pflügen VI, 1, 8: daher

Ζευγηλατὴς, ein Pflüger.

Ζευγνύναι, verbinden III, 5, 10.

Ζηλωτὸς, neiderregend, τινὶ, (bei Jemandem) I, 7, 4.

Ζημιοῦν, bestrafen, VI, 2, 11.

Ζῆν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, Lebensmittel auf dem Markte kaufen VI, 1, 1.

Ζητεῖν, suchen II, 3, 2: Einen aufsuchen, um ihm zu schaden (ihn zu tödten usw.) VI, 6, 11. mit einem andern Infinitiv, et. zu thun suchen, nach et. streben, V, 4, 34.

Ζυμίτης ἄρτος, gesäuertes Brod VII, 3, 21.

Ζωγρεῖν, (lebendig) fangen IV, 7, 22.

Ζώνη. κῶμαι — εἰς ζώνην δεδομέναι, Dörfer, die der Königin den Gürtel (d. h. das Geld dafür: wie wir sagen, Nadelgeld) bringen sollen: e. persischer Ausdruck I, 4, 9.

H.

Ἤ, oder. ἢ — ἢ, — entweder — oder, — IV, 7, 6.

Ἦ μὴν, wahrlich, in der That: mit dem Indikat. VI, 1, 31: mit dem Infin. II, 3, 26: vorn im Satze VII, 7, 35.

Ἧι, wo, IV, 5, 22. auf welcher Seite, mit dem Gerät. VI, 5, 22: u. s. wie, von welcher Beschaffenheit, IV, 6, 34. ᾗπερ, je nachdem VI, 6, 10.

Ἡβάσκειν, heranwachsen VII, 4, 7.

Ἡγεῖσθαι, den Weg zeigen II, 2, 8, u. s. τὴν ὁδὸν, eb. d. V, 4, 10: vorangehn IV, 3, 29: vorstehn I, 4, 2: 7, 1: führen (von Spuren) VII, 3, 42: wofür

halten, meinen, III, 1, 25: V, 9, 18. τὸ ἡγούμενον, der Vortrab VI, 3, 12.
Ἡγεμόσυνα, Dankopfer wegen eines, unter Leitung einer Gottheit, glücklich vollbrachten Weges, Reiseopfer IV, 8, 24.
Ἡγεμὼν, auch ἡγ. τῆς ὁδοῦ, Wegweiser I, 3, 14: III, 1, 2: u. f.
Ἡδέως, freudig, gutes Muths, gern, V, 7, 33. ἥδιον, lieber VI, 3, 17.
Ἤδη τῆς νυκτὸς, gleich, schon, in der nächsten Nacht II, 2, 1. — nun, jezt I, 2, 1: III, 2, 32. (wie iam) VI, 5, 29: 6, 1. auf der Stelle VII, 7, 24.
Ἡδονὴ, Süßigkeit, Wohlgeschmack, II, 3, 16.
Ἡδὺς, süß V, 4, 29: VI, 4, 4 (süßes Wasser, dem Meerwasser entgegengesezt.)
Ἡδύοινος, süßen Wein tragend VI, 4, 6.
Ἥκειν, zurückkehren II, 1, 9: u. f.
Ἤλεκτρον, Bernstein II, 3, 15.
Ἠλίβατος, hoch I, 4, 4.
Ἠλίθιος, thöricht II, 5, 21: u. f.
Ἧλιξ, Gespiele I, 9, 5.
Ἠμελημένως, adv. nachlässig, sorglos, I, 7, 19.
Ἡμέρα γίγνεται, es wird Tag 2, 13: u. f. ἡμέρας, bei Tage, Tags II, 6, 7. τῆς ἡμέρας ὅλης, den ganzen Tag hindurch, III, 3, 11. πέντε ἡμερῶν, in 5 Tagen IV, 7, 20.
Ἥμερα δένδρα, Fruchtbäume, V, 3, 12.
Ἡμίβρωτος, halbverzehrt I, 9, 26.
Ἡμιδαρεικὸν, ein halber Darik I, 3, 21. M. f. Δαρεικός.
Ἡμιδεὴς, halbvoll I, 9, 25.
Ἡμιοβόλιον, ein halber Obol (etwa 5⅖ preuß. Pfennige, nach Biesters Tabellen).
Ἡμιόλιος, anderthalb, um die Hälfte mehr, I, 3, 21.
Ἡμιονικὸν ζεῦγος, e. Mauleselgespann VII, 5, 2.
Ἡμίπλεθρον, ein halbes Plethron (50 Fuß) IV, 7, 6.
Ἥμισυς, halb I, 8, 22: VI, 3, 17.
Ἢν, mit d. Conjunct., wenn, III, 1, 36. u. f.
Ἡνίκα, als, III, 5, 4. u. f.
Ἧπερ, wie, VI, 3, 10.
Ἡσυχάζειν, ruhen, nicht fortgehn V, 4, 16:
Ἡσυχίαν ἔχειν, ruhen, nichts thun, III, 1, 14: καθ' ἡσ. ruhig II, 3, 8: ἡσυχῇ, ἡσύχως, eb. d. VI, 3, 11.
Ἦτρον, Bauch IV, 7, 15.
Ἡττᾶσθαί τινος εὖ ποιοῦντος, von einem im Wohlthun übertroffen w. II, 3, 23: 6, 17.

Θ.

Θάλασσα, θάλαττα, das Meer.
Θαμινὰ öfters IV, 1, 16.
Θάνατος, Tod, I, 6. 10, 11. u. f. ἐπὶ θανάτῳ, zum Zeichen der Verurtheilung zum Tode, I, 6, 10.
Θανατοῦν, zum Tode verurtheilen II, 6, 4.
Θαῤῥαλέος, zuversichtlich, furchtlos, voll Hoffnung III, 2, 16. Daher
Θαῤῥαλέως, II, 6, 14.
Θαῤῥεῖν, gutes Muths sein V, 8, 19: u. f. τὰς μάχας, zur Schlacht III, 2, 20.
Θάῤῥος ἐμποιεῖν, Muth machen VI, 5, 17.
Θάτερος ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα, von der andern Seite V, 4, 10.
Θᾶττον. ἂν θᾶττον — θᾶττον, so bald als — sogleich VI, 5, 20.
Θαυμάζειν τινός, (mirari) sich über et. wundern V, 10, 4. θ., πότερα, — ungewiß, in Zweifel über et. sein, II, 1, 10.
Θαυμάσιος, wunderlich III, 1, 27. bewundernswerth II, 3, 15.
Θαυμαστὸς, dasselbe VII, 7, 10.
Θεῖος, göttlich, von den Göttern verhängt, verliehen I, 4, 18.
Θεὸς, ὁ, die Gottheit, d. göttliche Zeichen III, 2, 9. Apollon V, 3, 7: ἡ θεός, d. Göttin, III, 2, 12: u. f.

Θεραπεύειν φίλους, Freunden dienen I, 9, 29.
Θερίζειν, übersommern, den Sommer zubringen III, 5, 15.
Θεωρεῖν, zusehn I, 2, 10: V, 3, 7.
Θηρᾶν, θηρεύειν, jagen, überfallen I, 2, 13; V, 1, 9.
Θησαυρὸς, Vorrath V, 4, 27.
Θνητὸς, sterblich III, 1, 23.
Θόρυβος, Lärm, Tumult I, 8, 16, u. f.
Θρασὺς, eb. d. w. θαῤῥαλέος V, 8, 19.
Θύειν τὰ Λύκαια, opfern wegen der Lykäen I, 2, 10. θύεσθαι, opfern lassen, opfern II, 1, 9, u. f. Κύρῳ, für Kyros, in seinem Namen opfern V, 6, 18.
θύεσθαι (ἐπὶ τῷ) ἰέναι ἐπὶ, opfern wegen d. Feldzugs wider II, 2, 3.
Θύλακος, ein Sack VI, 4, 23.
Θύματα, Opferthiere VI, 4, 20.
Θυμοειδὴς, muthig IV, 5, 36.
Θυμοῦσθαι, zürnen II, 5, 13.
Θύρα, ἐπὶ ταῖς θύραις Τισσ., vor Tissafernes Zelt, II, 5, 31. τοῦ βασιλέως, an des Königs Hofe (wie man den türkischen Hof die Pforte nennt) I, 9, 1: m. vgl. II, 4, 4: ἐπὶ ταῖς θύρ. τῆς Ἑλλ. an der Schwelle von Griechenland VI, 5, 23.
Θύρετρον, Thor, Thür V, 2, 17.
Θυσία, Opfer, IV, 8, 24.
Θωρακίζεσθαι, sich panzern, II, 2, 14.

I.

Ἰατρὸς, Arzt, Wundarzt I, 8, 26: III, 4, 30.
Ἴδιος. εἰς ἴδιον αἰτεῖν, für sich erbitten VII, 7, 39. ἰδίᾳ, für sich, ohne öffentliche Autorität V, 7, 27: V, 6, 27: für sich, abgesondert, allein V, 10, 13.
Ἰδιότης, Eigenthümlichkeit II, 3, 16.
Ἰδιώτης, gemeiner Soldat I, 3, 11, u. f. Privatmann VI, 7, 28: unwissend V, 9, 31.
Ἰδιωτικὸς, gemein, gewöhnlich VI, 9, 23.
Ἱδροῦν, schwitzen I, 8, 1.
Ἱέναι, werfen, schleudern I, 5, 12; ἑαυτὸν, sich hinablassen IV, 5, 18.
Ἰέναι, gehn, hingehn, marschiren II, 5, 27. 29, u. f. εἴς o. ἐπί τινα, auf E. losgehn, einbrechen, I, 8, 26: III, 2, 16: διὰ φιλίας τινὶ, Freundschaft mit E. halten, u. f. διὰ παντὸς πολέμου τινὶ, Krieg auf Leben und Tod mit Jemand führen, III, 2, 8. ἵεσθαι, Med., hineilen, hinstürzen I, 5, 8: εἴσω, einbrechen V, 2, 18.
Ἱερὰ, Eingeweide von Opferthieren II, 1, 9, u. f. ἱερὰ συμβουλή. αὕτη γάρ ἡ ἱερὰ συμβ. λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι, es ist mir, als wäre dies e. heilige, göttliche Berathschlagung; ein Sprüchwort, des Sinns: diese Berathschlagung ist sehr wichtig V, 6, 4.
Ἱερεῖον, Opferthier VII, 1, 35: Schlachtvieh IV, 4, 9: V, 7, 12.
Ἱερὸς, heilig, V, 3, 11.
Ἴθι δή, auf denn VII, 7, 26.
Ἱκανὸς, geübt, geschickt (abgehärtet) V, 6, 15. genug, hinlänglich, III, 2, 12.
Ἴλη, Schwadron I, 2, 16: κατ' ἴλας (ἰλαδὸν) schwadronenweis.
Ἱμὰς, Riem IV, 5, 14.
Ἵππαρχος, Anführer der Reiterei III, 3, 20.
Ἱππασία, das Reiten, Herumreiten II, 5, 33.
Ἱππεία, V, 6, 8, u. τὸ ἱππικὸν, IV, 5, 29, d. Reiterei.
Ἱππόδρομος, der Ort, wo ein Pferderennen gehalten wird, Pferderennbahn I, 8, 20.
Ἵπποι, Reiter VII, 3, 39. 43.
Ἴσθι ὢν, wisse, daß du bist II, 1, 13.
Ἴσον, ebenso, gleichfalls II, 5, 7: ἐν ἴσῳ, sc. βήματι, in gleichem Schritte I, 8, 11: εἰς τὸ ἴσον ἰέναι τινὶ, es mit Einem wagen (bei gleichen Vortheilen auf beiden Seiten) IV, 6, 18.

Ἰσοχειλής, voll bis zum Rande IV, 5, 26.
Ἵστημι ἅρμα, ich halte den Wagen an I, 2, 17. ἵσταμαι, (Med.) ich stelle mich, bleibe stehn, stehe I, 5, 2. (d. Perf. und Plusquamperf. ἕστηκα und εἱστήκειν steht für das Präsens u. Imperf.) ich widerstehe I, 10, 1.
Ἴσχειν, verhindern VI, 5, 13: ἐν τ. ἴσχετο, daran stieß sich die Sache VI, 1, 9.
Ἰσχυρός, mächtig II, 5, 22. ἰσχυρῶς, sehr II, 5, 30. streng VI, 1, 11.
Ἰσχύς, Macht, Heer I, 8, 22.
Ἴτυς, d. Rand des Schildes IV, 7, 12.
Ἴχνιον, Spur I, 6, 1.

K.

Καθαρμός, (religiöse) Reinigung V, 7, 35.
Καθέζεσθαι, sich aufhalten, verziehen I, 5, 9, u. f.
Καθέλκειν τρ., die Schiffe ins Meer ziehn, die Anker lichten VII, 1, 19.
Καθεύδειν, schlafen, d. h. träge sein I, 3, 11.
Καθηδυπαθεῖν, verschwelgen, durchbringen I, 3, 3.
Καθήκειν, hinlaufen, sich erstrecken III, 4, 24: IV, 3, 11: VI, 2, 3. καθήκει μοι, es kommt mir zu, ich bin verpflichtet, ich muß I, 9, 7.
Καθῆσθαι, sitzen, warten VII, 1, 33.
Καθιέναι τὰ δόρατα, d. Lanzen fällen VI, 3, 25, 27.
Καθίζειν χωρίς, abseits (besonders) stellen III, 5, 17: εἰς τὸν θρόνον, auf den Thron setzen II, 1, 4.
Καθιστάναι τὸ στρ., stellen, in Schlachtordnung stellen II, 3, 3: εἰς τὸ φανερὸν, auf e. hohe Stufe stellen (Ansehn verleihen) VII, 7, 22: καθίστασθαι, für sich anordnen, sich anschaffen, VII, 3, 31: καθίστασθαί ἐπί τι, sich zu et. entschließen, V, 9, 22: εἰς τὴν μάχην, in d. Schlacht gehn I, 8, 6.
Καί, auch, sogar I, 10, 7, 15: III, 1, 39: 2, 5: IV, 1, 23 (καὶ μάλα, κ. τ. λ.); κ. γὰρ οὖν, daher, I, 9, 8, 12, u. f. καὶ ταῦτα, und das, und zwar I, 4, 12: u. f. so auch καὶ μάλα ἑτοίμως, V, 7, 4. mit dem Partic. soviel als καίπερ III, 1, 29. IV, 6, 16. κ. ταῦτα ὤν, ob er gleich war II, 4, 15: εἰ καί, wenn auch I, 4, 9: καίπερ, mit dem Partic. obwohl I, 6, 10, u. f. καὶ γάρ, denn II, 5, 5. καὶ — δέ, ja, imo, et vero, I, 8, 2: καὶ — μέντοι, dasselbe, IV, 6, 15. κ. δή, für κ. ἤδη, nun, jetzt I, 10, 10: καὶ δὴ καί, und sogar, und wirklich V, 7, 9: κ. μήν, aber, dagegen I, 7, 5. κἄν für καὶ ἐν, VI, 4, 5: κἄν f. καὶ ἐάν, I, 8, 12. u. f. κ. — μέντοι, eh. d. w. καὶ — δέ, et vero, I, 9, 6, 29.
Κάειν, attisch für καίειν, verbrennen (act.) anzünden III, 5, 5. u. f.
Καιρός ἐστιν, Zeit (d. h. gelegene Zeit), II, 3, 9: Lage, Zustand, III, 1, 44. προσωτέρω τοῦ καιροῦ, länger als es Zeit war IV, 3, 34.
Κακός, feig I, 3, 18: u. f. ἐν τῷ πολέμῳ, ein schlechter Soldat II, 6, 30.
Κακοῦργος, Bösewicht I, 9, 13.
Κακοῦσθαι, geschwächt, angegriffen w. IV, 5, 35.
Κακῶς ἔχειν, f. ἔχειν. κ. ποιεῖν τινα, einem Schaden thun II, 5, 3, u. f.
Κάκωσις, Züchtigung IV, 6, 3.
Κάλαμος, Halm, gras= o. korn= artige Pflanze I, 5, 1.
Καλλιερεῖν, glücklich opfern, erhört werden beim Opfer (litare) V, 4, 22.
Καλλωπισμός, Putz I, 9, 23.
Καλός, schön, angenehm, bequem, glücklich VII, 4, 7, 1, 2, 22: V, 2, 9: VI, 5, 26: II, 2, 3: VII, 6, 2.

Κρμίζεσθαι, mitnehmen, fortbringen V, 5, 20. κατὰ θάλατταν, schiffen V, 4, 1: 6, 5. reisen III, 2, 26.
Κονιατὸς, geweißt, mit Kalktünche angestrichen, IV, 2, 22.
Κονιορτὸς, Staub I, 8, 8.
Κόπος, Müdigkeit, V, 8, 3.
Κόπρος, Pferdemist I, 6, 1.
Κόπτειν, schlachten II, 1, 6. πύλας, an die Thore anschlagen VII, 1, 16.
Κορυφὴ, Gipfel, Spitze IV, 2, 20.
Κοσμεῖν, regieren, verwalten III, 2, 36.
Κόσμιος, bescheiden, folgsam VI, 6, 32.
Κόσμος, Schmuck, Putz I, 9, 23.
Κράνος, Helm I, 2, 16.
Κρατεῖν, besitzen, in seiner Gewalt haben II, 5, 7: sich bemächtigen (τινὸς), besiegen III, 4, 26: VII, 1, 29: 7, 32: ὄρους, über e. Berg ziehn VII, 3, 3.
Κράτιστος, geschickt, geübt, brauchbar I, 9, 2. Mit dem Infinit. I, 9, 20. Οἱ κράτιστοι, d. Machthaber, Optimaten IV, 6, 16.
Κράτος, Kraft, Gewalt, ἀνὰ κ., heftig, aus allen Kräften (wie κατὰ κρ.), IV, 8, 18: V, 2, 30. mit Gewalt, als Sieger, VII, 7, 7.
Κραυγὴ, Geschrei, I, 2, 17: III, 4, 45.
Κρείττων, nützlicher III, 1, 4: mächtiger I, 2, 26.
Κρεμαννύναι, aufhängen. Im Pass. hängen (Neutr.) IV, 1, 2.
Κρήνη, Quell IV, 5, 15.
Κρηπὶς, Basis, Gestell, III, 4, 7, 10.
Κριθὴ, Gerste, IV, 5, 26. (κριθαί, Vorrath von Gerste, sowie πυροί, Vorrath von Weizen.)
Κρίθινος, aus Gerste gemacht, IV, 5, 31, u. f.
Κρίνειν, auswählen I, 9, 30: glauben I, 9, 20.
Κρίσις τινὸς, Gericht über E. I, 6, 5.
Κρόμμυον, Zwiebel VII, 1, 37.
Κροτεῖν, zusammenschlagen V, 9, 10.
Κρότος, Beifallklatschen VI, 1, 13.
Κρούειν, eb. d. w. κροτεῖν IV, 5, 18.
Κρώβυλος, Feder- o. Haarbüschel V, 4, 13.
Κτᾶσθαί τινα, E. gewinnen, sich geneigt machen II, 6, 26: τι, erobern, sich unterwerfen VII, 3, 31.
Κτείνειν, tödten II, 5, 32.
Κτῆμα, Eigenthum, Besitz VII, 7, 41.
Κτήνη, Vieh III, 1, 19: IV, 7, 17.
Κυβερνήτης, Steuermann V, 8, 20.
Κυζικηνὸς, scil. στατὴρ, eine Goldmünze, mit einem Weiberkopf (vielleicht der Kybele) auf der einen Seite, u. einem Löwen auf der andern, 28 attische Drachmen, o. etwa 5 Reichsthaler an Werth; der monatliche Sold eines gemeinen Soldaten V, 6, 23: VII, 3, 10: u. f.
Κύκλος, Kreis, alles Kreisähnliche, als eine rundgebaute Mauer, ein Haufen zusammenstehender Menschen usw. III, 4, 7: V, 7, 2: κύκλῳ, ringsum I, 5, 4: u. f. ἡ κύκλῳ χώρα, die Umgegend V, 6, 20: κύκλῳ πορεύεσθαι, in kreisförmiger Schlachtordnung marschiren VII, 8, 18.
Κυκλοῦν, umzingeln, umringen I, 8, 13: κυκλοῦσθαι, sich herumdrängen VI, 4, 20.
Κυλινδεῖν, hinabwälzen IV, 2, 3: u. f. κυλινδεῖσθαι, hinuntergallopiren VI, 8, 28. hinabspringen o. sich hindurchwinden, V, 2, 31.
Κυπαρίσσινος, aus Zypressen V, 3, 12.
Κύριον εἶναι πόλεμον ἀνελέσθαι, Recht o. Freiheit haben, Krieg anzufangen V, 7, 27.
οἱ Κύρειοι, die dem Kyros zugethanen Perser III, 2, 17.
Κωλύειν τινὸς, von et. abhalten I, 6, 2.
Κωμάρχης, Komarch, Schultheiß IV, 5, 10.
Κώμη, Dorf IV, 8, 22.
Κωμήτης, Landman, Bauer IV, 5, 24.

Λ.

M.

Μάγαδις, Oktave (Einklang) in d. Musik VII, 3, 32.

Μακαριστὸς πολλοῖς, von Vielen glücklich gepriesen I, 9, 6.

Μακρὰν, weit, weitab III, 4, 17: 4, 42.

Μάλα, sehr εὖ μ., sehr leicht V, 9, 1.

Μαλακιζόμενος, e. Weichling, Feiger V, 8, 14.

Μάλιστα, (bei Zahlen) grade, o. höchstens V, 4, 12: VI, 2, 3. sehr II, 4, 24, u. f. besonders IV, 8, 23. am liebsten VII, 7, 19.

Μᾶλλον, mit d. Komparat. IV, 6, 11: οὐδὲν μ., d. h. οὐδ' ὅλως, durchaus nicht III, 3, 11.

Μανθάνειν τινός, von E. erfahren IV, 8, 5.

Μαντεία, Orakelspruch III, 1, 7.

Μαντευτὸς ἐκ Δελφῶν, der zu befragen ist nach dem Ausspruch des delfischen Orakels V, 9, 22.

Μάντις, e. Seher (d. aus d. Beschaffenheit der Opfereingeweide weissagt) I, 7, 18: u. f.

Μάρσιπος, Sack, Tasche IV, 3, 11.

Μαρτυρεῖν τινι, Einem beistimmen III, 3, 12: in Eines Sache zeugen VII, 6, 39.

Μαστεύειν, suchen III, 1, 43: u. f.

Μασθοί, u. μαστοί, Brüste (eines Mannes) I, 4, 17: IV, 3, 6. μαστός, Bergspitze IV, 2, 6.

Μάστιξ, Peitsche, Geissel. ὑπὸ μαστίγων, unter Geisselhieben (nach persischem Kriegsgebrauch) III, 4, 25.

Μάταιος, lügenhaft, prahlerisch VII, 7, 24: vergeblich VII, 6, 17. (μάταιον ποιεῖν, vereiteln.)

Μάχαιρα, Schwert VII, 2, 30. μαχαίριον, kleines Schwert IV, 7, 16.

Μάχη, Schlacht; Schlachtfeld, II, 2, 6.

Μάχεσθαι, fechten, kämpfen.

Μεγαληγορεῖν, prahlen, IV, 3, 18.

Μεγαλοπρεπής, köstlich I, 6, 17: u. f.

Μέγας, groß, mächtig III, 2, 10: VII, 1, 21: 3, 18: wichtig VII, 7, 23: sehr wirksam II, 6, 14: μεγ. θάλαττα, das hohe, stürmende Meer V, 8, 20: τὰ μεγάλα, sehr I, 9, 24: τὸ μὲν μέγιστον, vornehmlich I, 3, 10.

Μεθιστάναι, abtreten, d. h. fortgehn II, 3, 8. 21.

Μειλίχιος Ζεύς, Zeus d. Liebreiche (Schutzgott derer, d. ihm Sühnopfer brachten) VII, 8, 4.

Μεῖον ἔχειν, den Kürzern ziehn I, 10, 8: 4, 18: III, 2, 17.

Μειράκιον, Jüngling, Knabe II, 6, 16.

Μείωμα, d. fehlende Summe, d. Defizit V, 8, 1.

Μελανία, Schwärze, schwarze Wolke I, 8, 8.

Μελήσει τῇ θεῷ, so wird die Göttin es rächen V, 3, 13.

Μελετᾶν τι, sich in et. üben III, 4, 17.

Μελετηρός, der fleißig et. übt I, 9, 5.

Μελίνη, panicum (milliaceum), italienische Hirse, Fench, I, 2, 22: u. f. σῖτον μελίνης, eb. d., 1, 5, 10.

Μέλλειν, et. thun w., o. können: οὔτε μέλλοντας, οὔτε βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν, die dergleichen (ihren Verhältnissen, ihrer Lage nach) gar nicht thun konnten, u. es auch nicht wollten II, 5, 5. zögern III, 1, 46: μέλλεσθαι, verzögert w., anstehn, ebend. 47.

Μέμφεσθαί τινα εἰς φιλίαν, E. wegen der Freundschaft, d. h. wegen des Mangels an Freundschaft, o. als unfreundschaftliche Männer, anklagen II, 6, 30.

Μέν, μέντοι, μὲν — ὅμως δέ, I, 3, 21. u. μὲν — μέντοι, (für δέ) II, 3, 9, obgleich — doch: μέντοι — μέντοι, II, 3, 23. μέντοι, u. μ. ὅμως, II, 3, 22: II, 4, 23, aber; quidem, I, 4, 7: 9, 29: u. f. μὲν δή, daher, also

III, 1, 8. μὲν wie für γε, III, 2, 14.

Μένειν, bleiben, I, 4, 11, u. f.

Μέρος. ἐν τῷ μέρει, hinter einander III, 4, 23: ἐν τῷ μέρ., καὶ παρὰ τὸ μ., in u. außer dem Dienst, in u. außer der Reihe VII, 6, 36.

Μεσόγαια, ἡ, Mitte des Landes VI, 2, 19: 4, 5.

Μέσον, die Mitte. μ. ἡμέρας, Mittag I, 8, 8. ἐν μέσῳ τινὸς καὶ τινὸς, zwischen dem und dem II, 4, 17. ἐν μέσῳ κεῖσθαι, frei daliegen III, 1, 21: ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι, weichen, nicht hindern I, 5, 14.

Μεσοῦν, halb sein: μεσοῦσα ἡμέρα, Mittag, VI, 3, 7.

Μετά. μεθ' ἡμέραν, am Tage IV, 6, 12: u. f.

Μεταβάλλεσθαι, sc. τὰ ὅπλα, die Schilde herum (d. h. auf den Rücken) werfen, dem Feind den Rücken zukehren VI, 3, 16. S. auch περιβάλλεσθαι.

Μεταγιγνώσκειν, seine Meinung ändern II, 6, 3.

Μεταδιδόναι ἀλλήλοις, einander mittheilen III, 3, 1.

Μεταμέλει ἐμοὶ, es reut mich I, 6, 7.

Μεταπέμπεσθαί τινα, nach Jemand schicken, ihn zu sich rufen o. einladen I, 3, 8.

Μεταξὺ γενομένου οὐ πολλοῦ χρόνου, nach einer kurzen Zwischenzeit V, 2, 17: μ. ὑπολαμβάνειν, unterbrechen, in d. Rede fallen III, 1, 27.

Μεταστρέφεσθαι, sich umdrehen V, 9, 8.

Μεταχωρεῖν, fortgehn, fortziehn VII, 2, 18.

Μέτεστιν ἡμῖν οὐδενὸς τῶν ἀγαθῶν, wir können, haben kein Bedürfniß zu befriedigen III, 1, 20.

Μετέχειν, Theil nehmen VI, 2, 14.

Μετέωρος, aufgehoben, in die Höhe gehoben I, 5, 8.

Μετρεῖν, messen IV, 5, 6.

Μετρίως, mäßig, sanft II, 3, 20.

Μέχρι u. μ. ἄν, bis daß VI, 5, 29: I, 4, 13: τινὸς, bis zu, an, in II, 2, 6: μ. εἰς, ebendas VI, 4, 26: VII, 1, 1. μέχρις οὗ, bis wo I, 7, 6.

Μή, nicht, daß nicht I, 3, 3: VII, 1, 8: vor e. Infinit. für ὥστε μὴ II, 5, 3: scil. φοβοῦμαι II, 2, 12: μὴ οὐ (nach Verben des Fürchtens) daß IV, 7, 11: μὴ οὐ, daß nicht I, 7, 7: III, 1, 12: μὴ οὐ, für οὐ, nicht II, 3, 11: bei Verboten, vor Imperat. o. Conjunct., III, 1, 46.

Μήν. οὐ μὴν — ἀλλά, nicht so, traun! — sondern, vielmehr: e. elliptische Redensart VII, 6, 38.

Μηνοειδής, sichel- o. halbmondförmig, V, 2, 13.

Μηνύειν, anzeigen II, 2, 20.

Μητρόπολις, Hauptstadt V, 4, 15.

Μηχανᾶσθαι, versuchen IV, 7, 10.

Μηχανή τινος, e. Mittel zu et. V, 2, 24. IV, 5, 16.

Μικρός, niedrig, unangesehn III, 2, 10. μικρόν, kaum I, 3, 2.

Μισθοδότης, Besolder I, 3, 9.

Μισθός, Sold I, 2, 11: 12. VII, 5, 9.

Μισθοφορά, eb. d. V, 6, 23: u. f.

Μισθοφόροι, Söldner, Soldaten IV, 2, 4.

Μισθοῦσθαι, miethen VI, 4, 13.

Μνᾶσθαί τινος o. τι, et. erwähnen, VI, 2, 11. sich an et. erinnern I, 7, 5.

Μνήμην παρέχειν ἑαυτοῦ ἔν τινι, e. Erinnerung an sich bei Jemanden erregen, sein Andenken ihm werth machen, VI, 5, 24.

Μνημονικός, eingedenk (dankbar) VII, 6, 38. (ironisch.)

Μνησικακεῖν, τινί τινος, wider Jemand auf Rache weg. et. denken II, 4, 1.

Μόγις, mühsam, kaum III, 4, 48: V, 8, 14.

Μολεῖν, reisen, marschiren VII, 1, 33.

Μόλις, kaum V, 2, 27: 4, 25: μάλα μ. sehr schwer, mühsam VII, 1, 39.

Μολυβδίς, Bleikugel III, 3, 17.

Μόλυβδος, Blei III, 4, 17.

Μοναχῇ, einzeln, Mann für Mann, IV, 4, 18.

Ὁλοκαυτεῖν, Brandopfer bringen VII, 8, 4.
Ὁμαλής, ὁμαλός, eben I, 5, 1. ὁμαλὲς ἰέναι, auf ebenem Wege gehn IV, 6, 12.
Ὁμαλῶς, gleichförmig (in gleichem Schritt) I, 8, 14.
Ὅμηρος, Geisel III, 2, 24: VII, 4, 12.
Ὁμιλεῖν γυναιξὶ, mit Frauen umgehn III, 2, 25.
Ὁμίχλη, e. Nebel IV, 2, 7.
Ὀμνύειν, ὀμνύναι, schwören VII, 6, 18.
Ὅμοιοι, Staatsbürger, die an der Regierung in Aristokratien Theil haben, IV, 6, 14: eb. d. w. bei den Persern Ὁμότιμοι. ἐν τῷ ὁμοίῳ, in gleicher Höhe, auf gleich hohem Grund und Boden IV, 6, 18.
Ὁμολογεῖσθαι αὐτοῖς, unter sich einig w. IV, 3, 9: ὁμολογεῖται παρὰ πάντων, Alle kommen darin überein I, 9, 1. ὁμολογουμένως ἐκ πάντων, wie Alle gestehn II, 6, 1.
Ὁμομήτριος, von Einer Mutter geboren, III, 1, 17.
Ὁμόσε χωρεῖν, drauflosgehn, angreifen V, 4, 26. ὁ. θέειν, auf den Feind einbrechen, einstürzen III, 4, 4.
Ὁμοτράπεζος, Tischgenoß, Vertrauter I, 8, 25: III, 2, 4.
Ὁμοῦ, zugleich, vereinigt I, 10, 8: εἶναι, beisammen, nicht zerstreut, sein: IV, 6, 24: V, 6, 32: ὁ. γίγνεσθαι, ὁ. εἶναί τινας ο. τινι, zusammen kommen, handgemein w. IV, 2, 22: V, 4, 25.
Ὅμως, doch, dennoch III, 1, 10: 2, 16.
Ὄναρ, ὄνειρον, ὀνείρατα, Traum, Träume, IV, 3, 8, 13.
Ὀνημί τινα, ich nütze Einem III, 1, 38: u. s. ὀνηθῆναι, Vortheil o. Nutzen haben V, 5, 2.
Ὄνομα, Name, Ruhm II, 6, 17.
Ὄνος ἄγριος, Waldesel I, 5, 2: ἀλέτος, Mühlstein I, 5, 5. ὄνον ἀφιέναι εἰς, einen Esel wohin lassen, wohin bringen, d. h. e. panischen Schrecken verbreiten II, 2, 20.
Ὄντως, wirklich, in der That V, 6, 22.
Ὄξος ἑψητόν, e. säuerlicher Trank (aus gekochten Datteln) II, 3, 14.
Ὀξύς, scharf, herbe V, 4, 29.
Ὅπῃ, wie V, 9, 21: V, 6, 20.
Ὁπηνίκα τῆς ὥρας, zu welcher Zeit auch immer III, 5, 18.
Ὄπισθεν, im Rücken I, 10, 6: IV, 3, 7: u. s. ὄ. ἑαυτῶν, hinter sich I, 7, 9: ἐκ τοῦ, von hinten IV, 1, 6.
Ὀπισθοφυλακεῖν, beim Nachtrab sein, ihn führen II, 3, 10: III, 2, 36.
Ὀπισθοφύλακες, d. Nachtrab V, 8, 9: u. s.
Ὅπλα, Waffen, besonders d. große Schild VI, 3, 16: u. s. Lager II, 2, 20: III, 1, 3: u. s. εἰς τὸ πρόσθεν τ. ὅ. III, 1, 33, vor dem Lager s. ὁπλῖται, Hopliten, Schwerbewaffnete, Fußvolk mit großen Schilden II, 2, 4. u. s. Vgl. τιθέναι.
Ὅπλισις, Waffen, Bewaffnung II, 5, 17.
Ὁπλιτεύειν, Hoplit-sein V, 8, 5.
Ὁπλίτης, I, 1, 2: u. s. S. ὅπλα.
Ὁπλομαχία, Waffenübung, Kriegskunst II, 1, 7.
Ὁπόθεν, woher V, 2, 2.
Ὁπόσον, wie viel, wie weit IV, 3, 8.
Ὁπότε, wenn (mit dem Aorist. Indik.) VII, 7, 6: (mit d. Imperf.) II, 1, 1: ἦν ὁπότε, (es gab eine Zeit, wo) zuweilen IV, 2, 27: ὁπότε, mit dem Optat. so oft, als I, 5, 7: 9, 25: u. s. da, quandoquidem, VII, 6, 11.
Ὅπου, wo I, 5, 9.
Ὀπτᾶν, dörren, backen V, 4, 29.
Ὅπως, wie I, 3, 11: 6, 11: daß, damit (mit dem Fut. indic.) V, 4, 21: (mit dem Optat. Aor.) I, 4, 5: ὅπως, mit dem Fut. indic., etwa ἐπιμελεῖσθε oder Aehnliches verstanden, sorgt, daß —, zeigt, daß —, I, 7, 3. wo ὅπ. οὖν ἔσεσθε soviel ist als ὅπ. ο. εἶητε, seyd also. ὅπ. μή, mit dem Fut. indic. daß nicht III, 1, 18: VII, 3, 34. οὐκ ἔστιν ὅ. οὐκ, es

ist kein Zweifel, daß; allerdings; ganz gewiß II, 4, 3: οὐχ ὅπως — ἀλλὰ οὐδέ, nicht nur — sondern nicht einmal VII, 7, 8.

Ὁρᾶν, einsehen, wissen III, 2, 37, 38.

Ὀργυιά, Klafter (6 Fuß) I, 7, 14: IV, 5, 4: u. f.

Ὀρέγειν, darbieten, geben VII, 3, 29.

Ὀρεινός, bergicht, bergbewohnend V, 2, 2: VII, 4, 11, 21.

Ὄρθιος, schroff, abschüssig I, 2, 21: IV, 1, 20: ὄρθιον ἰέναι IV, 6, 12, u. πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν IV, 2, 3, emporsteigen, emporklimmen: ὄρθιοι λόχοι, kolonnenweis aufmarschirende Kompagnieen IV, 2, 11: 3, 18: u. f.

Ὀρθός, grade IV, 8, 20: VI, 6, 38.

Ὄρθρος, Morgendämmerung, Tagesanbruch II, 2, 21: IV, 3, 8.

Ὁρίζειν, unterscheiden, bestimmen IV, 3, 1: 8, 1: ὁρίζεσθαι στήλας, Gränzsäulen setzen VII, 5, 13.

Ὅριον, Gränze IV, 8, 8: V, 10, 19.

Ὅρκος θεῶν, Eid bei den Göttern II, 5, 7.

Ὁρμᾶν, (sc. ἑαυτὸν) aufbrechen, sich aufmachen, rüsten zu et., I, 8, 25: III, 1, 8: V, 7, 25: δρόμῳ, laufen IV, 3, 31: mit einem Infinit. anfangen III, 4, 44: ὁρμᾶσθαι, aufbrechen, abmarschiren I, 2, 5: u. f.

Ὁρμεῖν, im Hafen vor Anker liegen I, 4, 3, 6.

Ὁρμή, Feldzug III, 1, 10: Aufbruch II, 1, 3: ὁρμῇ μιᾷ, auf Ein Mal, zugleich III, 2, 9.

Ὁρμίζειν, befestigen III, 5, 10: ὁρμίζεσθαι, anlanden VI, 1, 15: 2, 1, 2.

Ὄρνις, Huhn IV, 5, 25: κρέα ὀρνίθεια, Hühnerfleisch 31.

Ὄροφος, Dach VII, 4, 16.

Ὀρυκτός, gegraben I, 7, 14.

Ὅς, welcher, der, f. οὗτος, III, 4, 48: V, 2, 30: VI, 5, 22: ὃ δὲ λέγεις, was du sagst, d. h. wan das betrifft, w. d. f. V, 5, 20: οὗ, wo II, 1, 6: III, 4, 32.

Ὅσιος, gottesfürchtig, gewissenhaft II, 6, 25.

Ὅσον, (e. elliptische Redensart) soviel, so groß, so weit, als hinlänglich o. nöthig ist, war, o. sein wird, usw. z. B. πρόβατα διασώζονται ὅσον θύματα, sie retteten soviel Schafe, als zu den Opfern wegen der Rückkehr hinlänglich waren VII, 8, 9: f. VII, 3, 20: 22: auch IV, 8, 12: ἀπέχουσιν ἡμῶν ὅ. διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστῶμεν, sie liegen so weit ab, als wir leicht bis zu Mittag marschiren können VII, 3, 9. ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, so sehr sie konnten IV, 5, 18: ὅσον ξυήλην, so groß als e. Säbel IV, 7, 16: ὅσον, ohngefähr III, 4, 3: n. f. ὅσον οὐ, bald, tantum non, VII, 2, 5.

Ὄσπριον, Hülsenfrucht IV, 4, 9: u. f.

Ὅστις, für ὅς, welcher, I, 3, 14: 8, 29: V, 1, 15. ὅτῳ, attisch für ᾧτινι, VII, 7, 52.

Ὅτι, daß II, 1, 3: u. f. — elliptisch, in Antworten, und Reden. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὔ, (sc. ἠδίκησε aus dem Vorigen; und so in ähnlichen Fällen) I, 6, 7: — wiederholt in demselben Glied der Rede V, 6, 19: VII, 4, 5: f. διότι, weil I, 2, 21: u. f. bei Superlativen, wie ὡς, V, 6, 18. ὅτι μή, wo nicht VI, 2, 6.

Ὅτου von ὅστις, Jemand V, 2, 24. (attisch f. οὗτινος.)

Οὗ, wo, IV, 5, 6.

Οὐδαμόθεν, von keiner Seite her II, 4, 23.

Οὐδαμοῦ, in keiner Sache, nirgend III, 1, 38.

Οὐδείς, keiner IV, 8, 13. οὐδὲν für οὐ, I, 1, 8.

Οὐκ ἔτι (φοβοῦμαι, o. dgl. verstanden) μή, — dann ist nicht mehr zu befürchten, daß — II, 2, 12.

Οὔκουν, auf keine Weise III, 5, 6: οὐκοῦν, daher, also, nun III, 2, 19. Fragwort, also nicht, II, 5, 24: VII, 6, 14.

Οὐχ ὅπως, nicht allein nicht.

Οὖν, daher, also, sag' ich, (bei Wiederaufnehmung des entfallenen

Fadens einer Rede) I, 4, 5: III, 1, 20.

Οὐρὰ und τα ὄπισθεν, eb. d. w. ὀπισθοφύλακες, III, 4, 38. οὐρὰ, die Hintersten, die letzten Glieder VI, 3, 5.

Οὐραγὸς, Anführer des Nachtrabs IV, 3, 29.

Οὗτος, dieser, der da I, 6, 6: III, 5, 9. — (verächtlich) der Mensch! III, 1, 30: (von bekannten Dingen) wie ὁ, ἡ, τὸ, I. 5, 8. (nachdrücklich) eben dieser usw. II, 5, 11: III, 2, 5. τοῦτο o. ταῦτα sc. διὰ, deswegen III, 2, 17 (wo indeß vielleicht τού ῳ zu schreiben ist, um die Zweideutigkeit zu vermeiden): τούτων für ἀντὶ τ. III, 3, 18. IV, 1, 21: οὗτος ὁ αὐτὸς, eben Dieser VII, 3, 3.

Οὕτως, so, deswegen III, 5, 6: VI, 3, 26. οὕτως ὅπως, so wie, so gut wie VI, 5, 30.

Ὀφείλω. ὤφελε ζῆν, möcht' er leben! II, 1, 4.

Ὄφελος, τὸ, Nutzen, Gebrauch I, 3, 11.

Ὀφλεῖν, zur Bezahlung verurtheilt sein V, 8, 1.

Ὀχεῖσθαι ἐφ' ἵππου, reiten III, 4, 47.

Ὀχετὸς, Quell, Bach II, 4, 13.

Ὄχημα, Wagen III, 2, 19.

Ὄχθη, eb. d. w. ὄχθος, Hügel IV, 3, 3, 5.

Ὄχλος, Menge Menschen II, 5, 9: V, 4, 34: der Troß (eines Heers, im Lager) III, 2, 36: 3, 6: u. s.

Ὀχυρὸς, fest, befestigt, I, 2, 22. τὰ ὀχυρὰ, Festen, feste Oerter, Kastelle, IV, 7, 17.

Ὀψὲ, spät II, 2, 16: spät (am Tage) III, 4, 36.

Ὀψία, d. Nachmittag VI, 5, 31.

Ὀψίζειν, spät kommen IV, 5, 5.

Ὄψις, Anblick (Farbe) II, 3, 15: VI, 1, 9.

Π.

Παγκράτιον, Wettstreit im Ringen und im Faustkampfe zugleich, Pankration IV, 8, 27.

Πάθημα τὸ σχέτλιον, eine schändliche, unerträgliche Begegnung, Behandlung VII, 6, 30.

Πάθος, Krankheiten IV, 5, 7: Unfall, Beleidigung I, 5, 14.

Παιανίζειν, dem Kriegsgott e. Päan oder Hymnus singen, beim Marschiren in d. Schlacht I, 8, 17: 10, 10: u. s. o. als Danklied gegen irgend eine Gottheit III, 2, 9.

Παιωνίζειν, den Göttern Danklieder singen III, 2, 9: V, 9, 5, 11.

Παιδεραστὴς, Knabenliebhaber VII, 4, 7.

Παιδικὰ, τὰ, Liebling, Geliebter II, 6, 6: V, 8, 4: π. ἔχειν τινὰ, E. lieben II, 6, 28.

Παιδίσκη, Magd IV, 3, 11.

Παίειν, schlagen, aus der Nähe verwunden, als λόγχῃ, πὺξ, mit der Lanze, mit der Faust (V, 8, 16) I, 10, 7: V, 7, 21: VI, 6, 27. (das Gegentheil ist βάλλειν.) ὀλίγας π., s. ὀλίγος.

Πάλαι, längst IV, 8, 14: 5, 5. eher, früher IV, 5, 5.

Παλαίειν, ringen IV, 8, 26.

Πάλη, d. Ringen, ebend. 27.

Πάλαιον (τὸ), ehemals, sonst III, 4, 5, 7,

Πάλιν, wiederum (I, 3, 16), wieder zurück. π. λαμβάνειν, wieder erobern, besetzen IV, 2, 13: π. θέειν, zurückeilen IV, 3, 20: π. ἄγειν, zurückführen V, 7, 1.

Παλτὸν, eb. d. w. ἀκόντιον, I, 8, 3, 27: u. s. (D. Reiter hatten 2 Spieße (παλτὰ), kürzer u. stärker als d. δόρυ des Fußvolkes.)

Παμπληθὴς, sehr zahlreich III, 2, 11.

Παμπόνηρος, ein Erzbösewicht, VI, 6, 25.

Πανοῦργος, e. ränkevoller Mensch II, 5, 29: 6, 26.

Πανουργία, Arglist VII, 5, 11.

Πάντα, (sc. κατὰ), überall I, 10, 4: II, 1, 1.

Παντάπασι, überhaupt, durchaus ganz, II, 5, 18, 21. u. f. vornämlich, III, 1, 38.

Πανταχοῦ, eb. d. II, 5, 7.

Πάντῃ, von allen Seiten her I, 2, 22: II, 3, 3.

Πάντοσε, nach allen Seiten hin VII, 2, 23.

Πάνυ, sehr V, 2, 20, u. f.

Πάομαι, ich gewinne, erlange VII, 6, 9: πέπαται, er hat, ebd. 41: πεπαμένος, d. h. κτησάμενος, der besaß V, 9, 12.

Παρά, 1) (mit dem Genit.) von I, 3, 7: 7, 13: ὁ παρ᾽ ὑμῶν ἁρμοστής, der Harmost von euch (d. h. von euch geschickt, o. euer Harm.) V, 5, 19. 2) (mit dem Dat.) bei, παρὰ βασιλεῖ ὄντες, des Königs Anhänger I, 5, 16. 3) (mit dem Akkusat.) zu, nach, I, 2, 12. 17: II, 2, 3. 8. neben, bei, längs. I, 9, 13: II, 5, 8: III, 5, 1: u. f. π. πότον, bei Tische, beim Trinken II, 3, 15: gegen II, 5, 41: II, 1, 18: V, 8, 17: u. f. παρ᾽ ἀσπίδας, links IV, 3, 26.

Παραβοηθεῖν, zu Hülfe eilen IV, 7, 24.

Παραγγέλλειν, herumsagen lassen (nicht mit Trompetenschall o. durch einen Herold verkündigen), bei geheimen Befehlen, wovon der Feind nichts merken soll) I, 8, 3: auffordern, IV, 1, 16: π. εἰς τὰ ὅπλα, zu den Waffen rufen I, 5, 13. — π. πρός τινα, E. melden, rapportiren VI, 1, 22. Daher ἀπὸ παραγγέλσεως πορεύεσθαι IV, 1, 5.

Παράγειν, heranführen, nachführen, III, 4, 21: VII, 6, 3: abführen VII, 2, 8. in d. Fronte aufführen, IV, 6, 6.

Παραγωγή, d. Uebersetzen V, 1, 16.

Παραγίγνεσθαι, ankommen I, 1, 12: 2, 3: ἐν τῇ μάχῃ, bei der Schlacht sein I, 7, 12.

Παράδεισος, Thiergarten I, 2, 7: II, 4, 14.

Παραδιδόναι, außerdem gestatten oder bewilligen, VI, 4, 36.

Παραθαῤῥύνειν, anfeuern, Muth einsprechen II, 4, 1: III, 1, 39.

Παραθεῖν, zuvorlaufen IV, 7, 12.

Παραινεῖν, reden, e. Rede halten I, 7, 2.

Παραιτεῖν τινά τι, et. von Jemand fodern VII, 6, 2: παραιτεῖσθαι περί τινος, fürbitten für E. VI, 6, 29.

Παρακαλεῖν, herbeirufen I, 6, 5: auffodern V, 6, 19: zum Nachtessen bitten VI, 1, 5.

Παρακαταθήκη, d. Anvertraute, Niedergelegte, V, 3, 7.

Παρακελεύεσθαί τινι, E. auffodern, ermahnen I, 8, 11: u. f.

Παραλείπειν, auslassen, vergessen VI, 6, 18.

Παραλύειν, παραλύεσθαι, abnehmen, herausnehmen V, 1, 11.

Παραλυπεῖν, ärgern, kränken, II, 5, 29.

Παραμείβεσθαι, sich (d. h. sein Heer oder vielmehr die Figur [Stellung] desselben) umändern I, 10, 10.

Παραμελεῖν τινος, et. nicht achten II, 5, 7.

Παραμένειν, dabei bleiben II, 6, 2. (πολεμῶν διεγίγνετο §. 5.)

Παραμηρίδιον, Hüftbedeckung I, 8, 6.

Παραπλεῖν, vorbeischiffen V, 1, 11: eb. d. w. πλεῖν V, 7, 17.

Παραπλήσιός τινι, ähnlich, I, 3, 18: 5, 2.

Παραπροπέμπειν, vorausschicken IV, 5, 20.

Παραῤῥεῖν, abfließen IV, 4, 11.

Παρασάγγης, Parasange, 30 Stadien, o. ⅕ der deutschen Meile I, 2, 5: u. f.

Παρασκευάζεσθαι, sich rüsten, anschicken V, 4, 21. τὴν γνώμην, einen Entschluß fassen, VI, 1, 17.

Παρασκηνεῖν τινι, neben Einem lagern III, 1, 28.

Παράταξις, Schlachtordnung V 2, 13.

Παρατάττεσθαι, in Schlachtordnung treten, stehn I, 10, 10: IV, 6, 25: u. f.

Παρατείνειν τάφρον, einen Graben ziehn I, 7, 15: φάλαγγα

παρὰ τὰς κώμας, das Heer durch d. Dörfer ziehn VII, 3, 48.
Παρατιθέναι, vorsetzen IV, 5, 31: παρατίθεσθαι τὰ ὅπλα, die Waffen neben sich niederlegen V, 9, 8.
Παρατρέχειν, herzulaufen IV, 5, 8: VII, 1, 23: τι, durchlaufen IV, 7, 6.
Παραχρῆμα, sogleich, VII, 7, 24.
Παρεγγυᾶν, eb. d. w. παρακελεύεσθαι, u. διακελ. VI, 5, 12: VII, 1, 21: auffodern herausrufen, IV, 1, 17: 8, 16: VII, 3, 46.
Παρεγγύη, Ermahnung, Auffoderung VI, 5, 13.
Παρελαύνειν, heranreiten I, 8, 14.
Παρέρχεσθαι, hingehn, kommen, VII, 5, 11: εἴσω τοῦ τείχους II, 4, 12. und εἰς πόλιν VII, 1, 31. in d. Stadt gehn: hervor: o. auftreten (von Rednern) V, 5, 24: VI, 6, 21: durchkommen I, 4, 4: vorbeimarschiren II, 4, 25: verfließen (von der Zeit) I, 7, 18: übersteigen I, 7, 16: τινὰ, Einem zuvorkommen IV, 7, 11.
Παρέχειν φόβον, Furcht einflößen III, 1, 8. φ. ἑαυτόν τινι εὖ ποιεῖν, sich von einem Wohlthaten erzeigen lassen II, 3, 22: παρέχεσθαι, darbringen, dazubringen, V, 10, 10.
Παριέναι, durchmarschiren IV, 7, 4. 5. u. f. vortreten VII, 3, 46: heranreiten VI, 3, 23. heranmarschiren, folgen III, 4, 48. u. f. erlauben V, 7, 10: vorbeilaufen, zuvorkommen IV, 7, 12. herumgehn, VI, 3, 25.
Παρίστασθαι, neben sich stellen o. stehn lassen VII, 8, 3. π. ἱερεῖα, Opfer zum Altar führen V, 9, 22.
Πάροδος, Zugang IV, 7, 4: Uebergang I, 4, 4: IV, 1, 2.
Παροινεῖν τινα, Einem in der Trunkenheit lästig w., ausgelassen gegen ihn sein V, 8, 4.
Παροιχόμενα, das Vorgefallene, Vergangene II, 4, 1.
τὰ παρόντα, das Gesammelte, Geld, Habe VII, 7, 36.
Πᾶς, aller Art VI, 4, 6: ἐπὶ πᾶν ἔρχεσθαι, ὡς, Alles anwenden, versuchen, daß III, 1, 18.
Πᾶσθαι, s. πάομαι.
Πάσχειν, behandelt werden, leiden, sich befinden, daran sein. ἀγαθόν τι, glücklich sein V, 5, 9: εὖ π. gut behandelt werden I, 3, 4: π. τι, unglücklich sein I, 8, 20: κακῶς, leiden, übel fahren III, 3, 7: s. auch VII, 1, 16: 25. π. δίκαια, seinen Lohn erhalten (bestraft w.) V, 1, 15: ὅ τι ἂν δέῃ, ποίσομαι, was sein muß, will ich leiden I, 3, 5, 6.
Πατάσσειν, treffen VII, 8, 14.
Πατήρ, von einem Wohlthäter VII, 6, 38.
(Πάτριος, aus alten Zeiten üblich V, 4, 27.)
Πατρῷος, väterlich I, 7, 6.
Παύειν, aufhören lassen IV, 8, 10: παύεσθαι τοῦ πολ., den Krieg endigen I, 6, 6: (mit dem Partizip) mit et. aufhören VI, 1, 27. 28: πόνων, v. Beschwerden frei sein V, 1, 2.
Παῦλα, Aufhören, Ende V, 7, 32.
Πέδαι, Fesseln IV, 3, 8.
Πεδινός, eben, flach V, 5, 2: VII, 1, 24.
Πεζεύειν, zu Fuß gemacht w. V, 5, 4: zu Fuß gehen πεζῇ πορεύεσθαι V, 6, 1: VI, 2, 18.
Πεζός, ein Fußgänger VII, 1, 11: πεζὴ δύναμις, Fußvolk I, 3, 12.
Πειθαρχεῖν, gehorchen, I, 9, 17.
Πείθειν, zureden VI, 1, 31 u. f. überreden VII, 3, 17.
Πεῖραν τινος λαμβάνειν, E. erproben VI, 6, 33: π. λ. ἐν ἑαυτῷ, aus eigener Erfahrung an sich wissen V, 8, 15: ἐν πείρᾳ τινὸς γίγνεσθαι, E. aus Erfahrung kennen I, 9, 1.
Πειρᾶσθαί τινος, et. versuchen III, 2, 38: τοῦ βάθους, die Tiefe erforschen III, 5, 7.
Πελάζειν, sich nähern IV, 2, 3.
Πέλτη, Lanze I, 10, 12: V, 2, 29: 2) e. kleiner Schild II, 1, 6. Daher

Πελταστής, e. Peltast, d. h. ein Leichtbewaffneter, mit solchem Schilde, und von fern mit Wurfspießen streitend V, 2, 12: u. f.

Πελτάζειν, Peltast sein V, 8, 5.

τὸ πελταστικόν, sc. στράτευμα, die Peltasten I, 8, 5.

Πέμπειν, schicken, senden.

Πεμπταῖος, 5 Tage alt, 5 Tage liegend VI, 2, 9.

Πένεσθαι, arm sein III, 2, 26.

Πεντηκοντήρ, der Anführer einer πεντηκοντὺς, oder eines Haufens von 50 Mann III, 4, 21. 22.

Πεντήκοντορος, e. Schiff mit 50 Rudern V, 1, 15: VI, 6, 5.

Πέρα, und πέραν, weiter, länger V, 9, 28: π. γίγνεσθαι, vorrücken, VI, 5, 22: τινὸς, jenseits von et. III, 5, 2: π. μέσ. τ. ἡ. Nachmittags VI, 5, 7.

Περαίνειν, vollenden, ausführen III, 1, 47.

Περαιοῦσθαι, übersetzen (Neutr.) VII, 2, 12.

Περᾶν ὕδωρ, durch e. Wasser setzen IV, 3, 21.

Περὶ πλείστου, π. παντὸς, ποιεῖσθαι, sehr viel, vornehmlich, darauf halten I, 9, 7: 16. π. τι εἶναι, mit et. beschäftigt sein III, 5, 7: π. ἐμὲ ἄδικος, unbillig gegen mich I, 6, 8. — π. o. κατὰ, ist zu verstehn I, 6, 1, vor πολεμικά.

Περιβάλλειν ἀλλήλους, sich umarmen IV, 7, 25: περιβάλλεσθαί τι, et. erbeuten VI, 1, 3: περιβαλλόμενοι ὄπισθεν τὰς πέλτας, die Schilde auf den Rücken geworfen VII, 4, 17.

Περιγίγνεσθαί τινος, Einen besiegen I, 1, 10: II, 1, 13. u. f. — absolut, die Oberhand behalten, durchbringen, III, 2, 29: eine andere (entgegengesetzte) Wendung nehmen, einen Ausgang gewinnen, V, 8, 26.

Περιειλεῖν, umwickeln, IV, 5, 36.

Περιεῖναι, überlegen sein I, 9, 24: III, 4, 33. (mit und ohne Genitiv.)

Περιέλκειν, herumschleppen VII, 6, 10.

Περιέχειν, umgeben I, 2, 22.

Περιϊδεῖν, nicht achten, keine Rücksicht darauf nehmen VII, 7, 49.

Περιϊέναι, umgehn IV, 2, 2. περιΐασι, attisch für περιελεύσονται, IV, 1, 3. vgl. ἀπιέναι. durchziehn, VII, 1, 33.

Περικυκλοῦσθαι, umgeben VI, 3, 11.

Περιλαμβάνειν, umfassen VII, 4, 10.

Περιμένειν τινὰ, Einen erwarten II, 1, 3: u. f.

Πέριξ, umher, in der Nähe II, 5, 14.

Περίοδος, d. Umfang III, 4, 7.

Περίοικος, ein Schutzunterthan (aus einer Sparta unterworfenen Stadt) V, 1, 15.

Περιόπτεσθαί τινα, nicht achten, sich nicht kümmern um Einen VII, 3, 3.

Περιορᾶν, eb. d. VII, 7, 40.

Περίπατος, Spaziergang ἐν περιπάτῳ ὄντες, spazieren II, 5, 15.

Περιπήγνυσθαι, anfrieren IV, 5, 14.

Περιπίπτειν τινὶ, sich auf Einen stürzen I, 8, 28.

Περιπλεῖν, schiffen I, 2, 21.

Περιποιεῖσθαί τι, sich et. erwerben V, 6, 17.

Περιπτύσσειν, umgeben, umringen I, 10, 9.

Περιῤῥεῖν, umfließen I, 5, 4.

Περιῤῥυεῖν, eb. d. περιῤῥυῆναι, abgefallen sein, defluxisse IV, 3, 8.

Περισταυροῦν, eb. d. w. ἀποσταυροῦν, VII, 4, 14.

Περιττεύειν ἄλλων, Andere an Menge übertreffen, sie überflügeln, IV, 8, 11.

Περιτυγχάνειν, von ohngefähr zugegen sein VI, 6, 7.

Περιφανῶς, offenbar IV, 5, 4.

Περίφοβος, sehr in Furcht gesetzt III, 1, 12.

Περσίζειν, Persisch verstehn IV, 5, 35.

Περυσινός, vorjährig V, 4, 27.

Πέτεσθαι, fliegen I, 5, 3.

Πετροβολία, Steinigung VI, 6, 15.

Πέτρος, Fels IV, 7, 12.

Πεφυλαγμένως, vorsichtig II, 4, 24.

Πῆ μὲν — πῆ δὲ — theils — theils III, 1, 12: πη, irgendwo, etwa IV, 8, 11, 13.

Πηγνύναι, erfrieren machen IV, 5, 3: πήγνυμαι, ich erfriere VII, 4, 3.

Πηδάλια παραλύεσθαι, die Steuerruder abnehmen V, 1, 11.

Πιέζειν, drücken (durch e. Last) III, 4, 48: belästigen I, 1, 10. πιέζεσθαι, in die Enge getrieben w. übel daran sein III, 4, 27: IV, 8, 13.

Πίνειν ποτηρίοις, aus Bechern trinken VI, 1, 4.

Πιπράσκειν, verkaufen, VII, 7, 26.

Πίπτειν, fallen, bleiben (in der Schlacht) I, 9, 31: VI, 4, 9.

Πιστεύειν τινὶ, sich auf et. verlassen V, 4, 2: τί τινι, Einem trauen I, 3, 16: ἐπίστευον αὐτῷ ἐπιτρεπόμεναι, sie vertrauten sich ihm an I, 9, 8: πιστεύομαι, man trauet mir VII, 6, 33.

Πίστεις λαμβάνειν, das Versprechen erhalten I, 2, 26.

Πιστὸς, treu, zuverlässig, vertraut I, 6, 3: 5, 15: II, 5, 22: πιστὰ διδόναι καὶ λαμβάνειν, die Versicherung, das Versprechen, geben und erhalten I, 6, 7: III, 2, 5: u. f. ἐπεὶ τὰ πιστὰ ἐγένετο, als d. Bund geschlossen war II, 2, 10. πιστότατος, (activ) am meisten trauend, I, 4, 15.

Πιστότης, Treue I, 8, 29.

Πλάγιον, Flügel des Heers, eb. d. w. κέρας, VI, 3, 15.

Πλαίσιον, Viereck, (jede Schlachtordnung, die ein rechtwinkliches Parallelogram, nicht bloß e. Quadrat, bildet) I, 8, 9: u. f. ἰσόπλευρον, ein eigentliches Viereck III, 4, 19.

Πλανᾶσθαι, vom Ziel abirren, seinen Zweck verfehlen VII, 7, 24.

Πλάττεσθαι ψευδῆ, Lügen schmieden II, 6, 26.

Πλέθρον, ein Maaß von 100 griechischen Fußen, o. 94 Pariser Fuß, 5 Zoll, 4 Linien I, 2, 5: III, 4, 9. Daher

Πλεθριαῖος, so lang als ein πλέθρ. I, 5, 4: u. f.

Πλεῖν (πλεύσω, ἔπλευσα), schiffen, 9, 17.

Πλεῖον, mehr, VI, 1, 18.

Πλεῖστος, meist, häufig, I, 4, 7: 5, 10, 13, u. f.

Πλέκειν, flechten III, 3, 18.

Πλεονεκτεῖν τινος, Einen beeinträchtigen V, 4, 15: 8, 13: den Vorzug vor E. haben III, 1, 37.

Πλευρὰ, Seite IV, 7, 4: eb. d. w. κέρας u. πλάγιον, III, 4, 28.

Πλέων. πλέονες, πλέονα, mehrere, IV, 8, 23.

Πληγὴ, ist zu verstehn V, 8, 12, bei ὀλίγας.

Πλῆθος, Größe, Menge I, 5, 9.

Πλὴν, (absolut) ausgenommen, nur I, 8, 20, 25: IV, 1, 26: u. f. aber III, 4, 28. — (mit dem Genit.) außer I, 9, 9: II, 4, 27: u. f.

Πλήρης, voll I, 5, 1.

Πλησίον, nahebei II, 2, 15. ὁ π. der Nachbar III, 4, 9: πλησιαίτατος, d. Nächste VII, 3, 29.

Πλήσσειν, schlagen, treffen, VI, 1, 5.

Πλίνθος ὀπτὴ, Backstein II, 4, 12. M. vgl. III, 4, 7: VII, 8, 14.

Πλοῖον, Fahrzeug, besonders Transportschiff, Lastschiff, Kauffahrteischiff I, 7, 15: VI, 4, 1.

Πλοῦς, Schiffen, Schiffahrt, V, 7, 7.

Πνεῦμα καλὸν, guter Wind V, 9, 14: 10, 1.

Πνίγειν, ersticken V, 7, 25.

Ποδαπὸς, woher gebürtig IV, 4, 17.

Ποδήρης ἀσπὶς, bis auf den Fuß heruntergehender Schild I, 8, 9.

Ποδίζειν, an den Füßen festbinden III, 4, 35.

Ποθὲν, irgendwoher, von irgend einer Seite VI, 3, 15.

Ποιεῖν φόβον, Furcht verursachen, schrecken I, 8, 18: προσόδους, die Einkünfte vermehren I, 9, 19: behandeln, begegnen, sich benehmen o. betragen I, 9, 11:

1, 18: π. ἧττόν τινι τὸν νοῦν, E. weniger achten II, 4, 2.
Προσήκει, es ist billig III, 2, 15. πρ. τούτῳ τῆς Βοιωτίας οὐδὲν, Böotien geht diesen Menschen nichts an III, 1, 31. προσήκων γένει τινι, mit Einem verwandt I, 6, 1.
Προσθέειν, hinzulaufen V, 7, 21.
Πρόσθεν, ehemals, sonst VII, 2, 22: vorher II, 4, 5. u. f.: τῇ π. ἡμέρᾳ, Tags vorher II, 3, 1: εἰς τὸ π. παρελαύνειν, nach der Fronte vorsprengen VII, 3, 44: ὁ πρ. λόγος, die bisherige, obige Erzählung IV, 1, 1.
Προσιέναι, hinzugehn, anrücken I, 10, 6. προσίεσθαι, zulassen III, 1, 30: IV, 2, 12: billigen V, 5, 3: begehren, wünschen VII, 13, 31.
Προσκυνεῖν, (fußfällig) verehren III, 2, 13.
Προσλαμβάνειν, Hand anlegen, selbst angreifen II, 3, 11, 12.
Προσμιγνύναι, dazu stoßen IV, 2, 16.
Πρόσοδος, Zugang V, 2, 3: Einkünfte, Abgaben VII, 1, 27: πρόσοδοι πρὸς τοὺς θεοὺς, feierliche Aufzüge nach den Tempeln VI, 1, 11.
Προσπεροναν πρός τινι, befestigen an et. VII, 3, 21.
Προσπίπτειν, hinzulaufen VII, 1, 21.
Προσποιεῖσθαι, sich anmaßen II, 1, 7: π. τι, sich stellen, als thue man et., den Schein von et. annehmen I, 3, 14: II, 1, 7.
Προστατεῖν, προστατεύειν τινός, einer Sache vorstehn, sie leiten IV, 8, 25. προστατεύειν, ὅπως, bewirken, daß V, 6, 21.
Προστάτης, Anführer VII, 7, 31.
Προστελεῖν τί τινι, noch zu et. dazu zahlen VII, 6, 30.
Προστερνίδιον, Brustbedeckung I, 8, 7.
Προστίθεσθαι τῇ γνώμῃ τινός, sc. τὴν ψῆφον, Einem beistimmen I, 6, 10.
Προσφέρεσθαί τινι, u. πρός τινα, sich gegen Einen betragen V, 5, 19. VII, 1, 6.
Προσχωρεῖν, sich ergeben V, 4, 30.
Πρόσχωρος, Nachbar V, 3, 9.
Πρόσω, fern, weit, abwärts II, 2, 15: IV, 5, 2. π. τινός, weitab v. et. III, 2, 22: weit in et. hinein IV, 3, 28: τοῦ π., ἐς τὸ π. weiter, vorwärts I, 3, 1: V, 4, 30: u. f. προσωτάτω, sehr weit, ὅπῃ ἐδύναντο πρ. so weit sie konnten VI, 6, 1.
Πρόσωπον, Gesicht, im Plur. Mienen II, 6, 11.
Προτελεῖν, vorausbezahlen, oder geben VII, 7, 25.
Προτέρᾳ, w. τῇ πρόσθεν ἡμέρᾳ II, 1, 3.
Προτιμᾶν τινα πλέον τινός, Einen mehr ehren, schätzen, als einen Anderen I, 4, 14: 6, 5.
Προτρέχειν τινός, vor Einem vorauslaufen V, 2, 4.
Προφαίνεσθαι, erscheinen, erblickt werden I, 8, 1: II, 3, 13.
Προφασίζομαί τι, et. vorwenden III, 1, 25.
Πρόφασις, Vorwand I, 1, 7: Ursach VII, 6, 22: πρ. ποιεῖσθαι ὡς πράξων τι, den Vorwand brauchen, sich stellen, als wolle er usw. I, 2, 1.
Προφύλακες, Vorposten II, 4, 15: u. f.
Προχωρεῖν, glücken, gut gehn, oder ausfallen VI, 4, 21: προχωρεῖ ὁ πότος, es kommt zum Trinken (nach den ersten Gerichten) VII, 3, 26: ἔχοντι (καθ') ὅ τι προχωροίη, indem er Das hatte d. fand, wodurch es (die Reise) glücklich von Statten gehn konnte, nämlich Sicherheit I, 9, 13. Vermögen I, 9, 13.
Πρωϊαίτερον, früher III, 4, 1.
Πρωρεύς, Bootsmann, der die Ruderknechte vorn auf dem Schiffe kommandirt, u. unter dem Steuermann steht, Vordersteuermann V, 8, 20.
Πρῶτος, d. Erste V, 6, 37: (d. ersten, d. h. zuerst) πρῶται, die Vornehmsten II, 6, 17: Hauptfreunde, am meisten Begünstigte, II, 6, 26: νῦν πρῶτον, jezt gleich III, 1, 38: πρῶτον, zuerst II, 3, 16. 17.

Στασιώτης, Einer von der Gegenpartei, ein Andersgesinnter VI, 6, 6.
Σταυρὸς, eb. d. w. σκόλοψ V, 2, 21: u. f.
Σταύρωμα, ein Wall mit Verpfählung V, 2, 15, 19.
Στέαρ, Thran V, 4, 28.
Στεγνὸν, Zelt, bedeckter Ort, VII, 4, 12.
Στειβόμεναι ὁδοὶ, gangbare Wege, Landstraßen I, 9, 13.
Στέλλεσθαι, angekleidet, gerüstet, geschmückt w. oder sein III, 2, 7: reisen VI, 2, 13: κατὰ γῆς, zu Lande reisen V, 6, 5.
Στενὰ, Engpässe IV, 5, 1.
Στενοχωρία, ebendas I, 5, 7.
Στέργειν, lieben II, 6, 23.
Στέρεσθαί τινος, einer Sache beraubt sein III, 2, 2.
Στέρνον, Brust I, 8, 26.
Στεῤῥῶς, standhaft, muthig III, 1, 22.
Στήλη, Säule V, 3, 13.
Στιβὰς, Rasenbank, Blätterlager V, 9, 4.
Στίβος, Spur I, 6, 1: u. f.
Στίζειν, einbrennen V, 4, 32.
Στῖφος, Schwarm, Haufen (besonders Reiter) I, 8, 13: u. f.
Στλέγγις, Striegel, oder e. Art von Bürste, die man in den Bädern gebrauchte, um sich vom Schweiß und Staub der Gymnasien zu reinigen I, 2, 10.
Στόλος, Heer I, 2, 5: u. f. Zug, Feldzug II, 2, 10: u. f. στόλον ποιεῖσθαι, e. Reise machen III, 3, 2.
Στόμα, Eingang IV, 5, 25: V, 2, 26: Mündung eines Flusses o. eines Meers V, 10, 1: VI, 2, 1: VII, 1, 1: Vortrab III, 4, 42. 43. u. f. Fronte des Heers V, 2, 26: 4, 22.
Στρατεία, eb. d. w. στόλος (II, 2, 10.) III, 1, 9.
Στρατεύειν, einen Feldzug machen II, 1, 14. ἐπί τινα, gegen E. III, 1, 18. u. f.: στρατεύεσθαι, ebend. II, 1, 1: u. f. στρ. εἰς τ. τ. χώρας, d. Heer in diese Gegenden führen I, 9, 14.
Στράτευμα, Heer I, 2, 18, u. f.
Στρατηγεῖν (τινος), anführen, Anführer sein I, 4, 3: u. f. (figürlich) III, 2, 27: auch II, 2, 13.
Στρατηγία, Feldherrnwürde VII, 1, 41: die Führung des Heers, diese Art derselben II, 2, 13.
Στρατηγιᾶν, gern Feldherr sein wollen VII, 1, 33.
Στρατιὰ, Heer.
Στρατοπεδεύεσθαι, ein Lager schlagen, haben II, 2, 15: 4, 10: u. f.
Στρατόπεδον, eb. d. w. στόλος (I, 2, 5.) I, 10, 29. u. f. Läger IV, 8, 23: V, 2, 1.
Στρεπτὸς, Halskette I, 2, 27: 8, 29.
Στρέφειν, herum winden IV, 7, 15: sich schwenken IV, 3, 26: στραφέντες, schwenkend I, 10, 6: sich wendend (zur Flucht) III, 5, 1.
Στρουθὸς, ἡ μεγάλη, der Strauß I, 5, 2.
Στρωματόδεσμος, Bettsack (worin Bettdecken aufbewahrt w.) V, 4, 13.
Στυγνὸς ὁρᾶν, von unfreundlichem, düsterem Ansehen II, 6, 9.
Συγγενὴς, Mitbürger VII, 2, 31. (Sadokus, Sitalkes' Sohn, hatte nämlich das athenische Bürgerrecht bekommen.)
Συγγίγνεσθαί τινι, mit Einem zusammenkommen II, 5, 2: γυναικὶ, einer Frau beiwohnen I, 2, 12: V, 4, 33.
Συγκάμπτειν, biegen V, 8, 10.
Συγκατασκεδάζειν. συγκατεσκέδασε τῶν μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας VII, 3, 32. d. h. συνεσκέδασε τὸ κ. κ. τ. μ. α., er sprizte mit den Uebrigen (so wie die übrigen Thraker) den Rest des Weins in seinem Becher auf seine Begleiter, sein Gefolge. Ein Gebrauch der Thraker am Ende ihrer unmäßigen Gastmale.
Συγκαταστρέφεσθαί τινι, Einem helfen II, 1, 14.
Συγκεῖσθαι. εἰς τὸ συγκείμενον, an den bestimmten Ort VI, 1, 4: κατὰ τὰ συγκείμενα, der Verabredung gemäß VII, 2, 7.

Συγκόπτειν, helfen niederhauen IV, 8, 8.
Συγκύπτειν, sich zusammenziehn III, 4, 19.
Συγχωρεῖν, nachgeben V, 2, 9.
Σύειον χρίσμα, Salbe aus Schweinfett IV, 4, 13. Da indeß von Pflanzenölen die Rede ist, so soll es wohl anders heissen, vielleicht σύκινον, Feigenöl. Die Mss. haben συϊνόν.
Συλλαμβάνειν, festnehmen I, 1, 3. u. f. wegnehmen, aufbringen (Schiffe) V, 1, 15.
Συλλέγειν, versammeln V, 6, 37: u. f.
Συλλογὴν ποιεῖσθαι, ein Heer werben, zusammenbringen, (eb. d. w. ἀθροίζειν δύναμιν u. συλλέγειν στράτευμα) I, 1, 6.
Σύλλογος, Versammlung V, 6, 22: Zusammenkunft V, 7, 2.
Συμβάλλεσθαι (λόγους), reden, vortragen IV, 6, 14: λόφον, über den Hügel eins w. VI, 3, 3: χρήματά τινι, Einem Geld geben I, 1, 9. ξενίαν, Gastfreundschaft stiften VI, 35: κριθαὶ συμβεβ. ἵπποις, Gerste für die Pferde zusammengebracht III, 4, 31.
Συμβοᾷν ἀλλήλοις, sich zurufen VI, 3, 6.
Συμβολεῖν, zusammentreffen IV, 2, 1.
Συμβολή, Schlacht, Gefecht VI, 5, 32.
Συμβουλεύειν, I, 7, 2. συμβ. τινὶ, rathen II, 1, 17: u. f. τὴν πορείαν, zu der Reise rathen V, 6, 12: συμβουλεύεσθαί τινι, E. um Rath fragen I, 1, 10: V, 6, 2.
Συμβουλή, Rath V, 6, 11. σ. ἱερὰ, s. ἱερά.
Συμμαθεῖν, gewohnt sein IV, 5, 27.
Σύμμαχα, Hülfsmittel, Hülfsquellen, Vortheile II, 4, 7.
Συμμετέχειν τινός, an et. Theil nehmen VII, 8, 17.
Συμμιγνύειν τινὶ, sich mit Einem verbinden IV, 2, 8: VI, 3, 24.
Σύμπαντα, Alle zusammen, auf Einmal IV, 3, 2: τὸ σύμπαν, überhaupt I, 5, 9.
Συμπεδεῖν, erstarren machen IV, 4, 11.
Συμπεριτυγχάνειν, zufällig umringen VII, 8, 22.
Συμπίπτειν, handgemein werden, sich angreifen I, 9, 6.
Συμποσίαρχος, d. Symposiarch (der das Gastmahl anordnet) VI, 1, 30.
Συμπράττειν τινὶ, Einem helfen I, 1, 8: u. f.
Συμπροθυμεῖσθαι, sich mitbemühen VII, 1, 5: u. f.
Συμφέρειν πρός τι, zu etwas passen, ihm angemessen sein VII, 3, 37. συμφ. τινὶ, mit Einem tragen VII, 6, 20.
Σύμφημι, ich bejahe V, 8, 8.
Σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ, durch gerechte und anständige Mittel II, 6, 18: σὺν θεοῖς, mit Hülfe der Götter III, 2, 8, 11. V, 8, 19. σὺν ταῖς στολαῖς βαρβαρικαῖς, mit persischen Kaftanen (d. h. darin gekleidet) IV, 5, 33: σὺν ist zu verstehn I, 7, 14: II, 2, 12.
Συνάγειν, zusammenrufen I, 3, 9: zusammenziehn, zusammenheften I, 5, 10.
Συναδικεῖν τινι, mit Einem freveln II, 6, 27.
Συναιθριάζειν, zusammen im Freien (unter freiem Himmel) lagern IV, 4, 10.
Συναινεῖν τινί τι, Einem et. erlauben VII, 7, 31.
Συνακούειν, hören V, 4, 31.
Συναλίζειν, zusammentreiben, -bringen VII, 3, 48.
Συναλλάττεσθαι πρὸς τοὺς οἴκοι, sich mit seinen Mitbürgern aussöhnen I, 2, 1.
Συνάπτειν μάχην, eine Schlacht liefern I, 5, 15.
Σύνδειπνον ποιεῖσθαι, zum Nachtessen bitten II, 5, 27.
Συνδιαπράττεσθαι, verhandeln, einen Vertrag schließen IV, 8, 23.
Συνδοκεῖν, Allen zugleich gut scheinen VI, 3, 10.
Σύνδυο, zwei zusammen VI, 3, 2.

Συνεισέρχεσθαι, mithin-eingehen IV, 5, 10.
Συνεκβιβάζειν, heraushelfen I, 5, 7.
Συνεξευπορίζειν, behülflich, nützlich sein V, 8, 25.
Συνεπαινεῖν, billigen VII, 8, 36.
Συνεπισπέσθαι, mitverfolgen VII, 4, 6.
Συνεπισπεύδειν, eb. d. w. συνεκβιβάζειν I, 5, 8.
Συνεπιτρίβειν πάντα, Alles auf Ein Mal verderben V, 8, 20.
Συνεπομνύναι, zugleich beschwören VII, 6, 19.
Συνέρχεσθαι, zusammenkommen III, 5, 7.
Συνήδεσθαι, Glück wünschen, sich mit freuen V, 5, 8: VII, 7, 42.
Σύνθημα, das Wort, das Feldgeschrei I, 8, 16: u. f. σ. ποιεῖσθαι, die Verabredung treffen, verabreden IV, 6, 20.
Συνιδεῖν ἦν ἡ βασ. ἀρχὴ ἰσχυρὰ οὖσα, man konnte merken, daß d. Reich des Königs mächtig, vielvermögend, war I, 5, 9.
Συνιέναι, verstehn VII, 6, 8.
Συνίστημι, ich empfehle III, 1, 9: VI, 1, 23: συνίστασθαι, sich verbinden VI, 2, 9: συστάντες, zusammenstehend, sich vereinigend V, 7, 16: VII, 3, 47: ἱππικὸν συνεστηκὸς, e. gehörig eingerichtete Reiterei VII, 6, 26.
Σύνοδος, Angriff I, 10, 7.
Σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτὸν, ich bin mir's bewußt, daß ich ihn durchaus betrogen habe I, 3, 10.
Συνολολύζειν, einstimmen IV, 3, 19. (von dem Gesang der Weiber bei den Opfern.)
Συνορᾶν ἀλλήλους, sich beobachten IV, 1, 11.
Συνουσία, Gespräch, Besprechung II, 5, 6.
Συντάττεσθαι, das Heer in Schlachtordnung stellen I, 3, 14: VI, 5, 30: zum Stehn bringen, und wieder ordnen I, 10, 5.
Συντίθεσθαί τῳ, mit Einem einen Vertrag schließen I, 9, 7: verabreden IV, 2, 1, 2: VII, 1, 35: φιλίαν, Freundschaft schließen II, 5, 8: ναῦλον, Ueberfahrtsgeld bestimmen V, 1, 12.
Σύντομος, kurz II, 6, 22.
Συντράπεζοι, Tischgenossen I, 9, 31.
Συντρίβειν, brechen, zerbrechen IV, 7, 4.
Συῤῥεῖν, und συῤῥυεῖν, zusammenlaufen, -kommen, -strömen IV, 2, 19: V, 2, 3.
Σῦς, wildes Schwein V, 3, 10.
Συσκευάζεσθαι, zusammenpacken I, 3, 14: II, 1, 2: u. f.
Σύσκηνοι, Kamerad, Zeltgenoß V, 7, 15: 8, 5.
Συσπᾶν, zusammennähen I, 3, 10.
Συσπειρᾶσθαι, sich zusammenrotten I, 8, 21.
Συσπουδάζειν, helfen, mit Hand anlegen II, 3, 11.
Συστρατεύεσθαι, mitmarschiren I, 4, 3: u. f.
Συστρέφεσθαι, zusammenrücken I, 10, 6. sich zusammenziehn I, 10, 6.
Συχνοὶ, Viele V, 4, 16: συχνῷ χρόνῳ ὕστερον, lange nachher I, 8, 8: (vgl. V, 8, 14:) συχνὸν διαλ., weit abstehn I, 8, 10.
Σφαγιάζεσθαι, opfern IV, 3, 18: u. f.
Σφάγια, τὰ, die Eingeweide I, 8, 15: u. f.
Σφαιροειδής, kreisförmig, rund V, 4, 12.
Σφάττειν, tödten IV, 5, 16: σφ. εἰς ἀσπίδα, das Blut des Opferthiers mit dem Schild auffangen II, 2, 9.
Σφεῖς, sie, sie selbst, ipsi VII, 5, 9.
Σφενδονᾶν, schleudern III, 3, 7.
Σφενδόνη, Schleuder III, 18: Schleuderstein III, 4, 4: u. f.
Σφενδονήτης, Schleuderer III, 3, 6, 16.
Σφοδρὰ ἔνδεια, großer Mangel I, 10, 18.
Σχεδία, Barke, kleines Schiff I, 5, 10: σχεδίαι διφθέριναι, Schiffbrücken aus Schläuchen II, 4, 28.
Σχεδόν τι, fast VI, 4, 20.
Σχῆμα, Schlachtordnung, Stellung des Heers I, 10, 10.

Σχίζειν ξύλα, Holz fällen I, 5, 12: IV, 4, 12.
Σχολαῖος, langsam I, 5, 9. σχολαίως, langsam, träge I, 5, 8.
Σχολῇ, eb. d. w. σχολαίως III, 4, 27: u. f.
Σχολάζω, ich habe Zeit, Muße II, 3, 2.
Σώζεσθαι, sich retten, hinretten (glücklich hinkommen) heimkehren II, 1, 19: VI, 4, 8: u. f.
Σῶμα, Leib, Körper, Person.
Σώματα ἀνδρῶν, umschreibend, für ἄνδρας IV, 6, 10.
Σῶς, wohlbehalten VII, 6, 32.
Σωτηρίας μισθὸν λαμβάνειν, Lohn für die glückliche Rückkehr, oder Heimfahrt bekommen (ein scherzhafter Ausdruck) V, 6, 31.
Σωτήρια θύειν, Rettungsopfer bringen III, 2, 9: V, 1, 1.
Σωφρονίζειν, belehren, eines Bessern belehren, in den Schranken seiner Pflicht halten, oder dahin zurückbringen VI, 1, 28: VII, 7, 24.
Σωφροσύνη, Mäßigung, Tugend I, 9, 3.

T.

Τάδε δὴ (nämlich ἐστὶν oder γίγνεται), ἃ σὺ ἔλεγες, Das trifft nun ein, was du sagtest VII, 3, 47.
Ταμιεύεσθαι, willkührlich bestimmen II, 5, 18.
Ταξιάρχης, Hauptmann IV, 1, 28.
Τάξις, Reih' und Glied I, 2, 18: u. f. τὴν τάξιν ἔχειν, in Reih' und Glied stehen IV, 3, 29: Schlachtordnung III, 4, 19, 48: Treffen, Abtheilungen des Heers nach den verschiednen Völkern I, 8, 8: eine gewisse Abtheilung des Fußvolkes, Kompagnie I, 2, 16: I, 5, 14: u. f.
Ταπεινὸν παρέχειν, Einen klein machen, ihn demüthigen II, 5, 13.
Ταπεινοῦν, eb. d. VI, 3, 18.
Τάπιδες, Tapeten VII, 3, 18.
Ταράττειν τι, et. anstiften, anzetteln VI, 2, 9.
Τάραχος, Tumult I, 8, 2.
Ταριχεύειν, einsalzen V, 4, 28.
Τάττεσθαι, sich stellen, stehn I, 7, 9: σύν τινι, auf Jemandes Seite sein III, 2, 17: τεταγμένοι, in Schlachtordnung stehende III, 3, 6: befehlicht sein, o. werden I, 6, 6: II, 3, 12: u. f. Vgl. πολύς.
Ταύτῃ, hier, dort, da, IV, 5, 36: V, 5, 20: auf diesem Wege, dahinwärts IV, 6, 21: so, auf diese Art III, 2, 32: ταύτῃ — ὅτι, deswegen — weil II, 6, 7.
Τάφος, Grabmahl I, 6, 11.
Τάφρος, Graben II, 3, 10: mit einem Wall V, 2, 5: VI, 5, 3.
Τάχα, vielleicht V, 2, 17: auch wohl I, 8, 8: bald, sogleich IV, 4, 12: VI, 5, 13. ὡς τάχιστα, sogleich als IV, 3, 9.
Ταχὺ ἥκειν, bald zurückkommen II, 3, 6: τὴν ταχίστην, sehr bald, so bald als möglich I, 3, 14.
Τὲ für καὶ, I, 9, 5: III, 2, 16: 4, 24: entspricht der Conj. οὔτε IV, 5, 28.
Τέθριππον, vierspänniger Wagen III, 2, 24.
Τείνειν ἄνω, aufstreben, hinaufeilen IV, 3, 21.
Τειχίζειν, befestigen VII, 2, 36.
Τεῖχος, Kastell, Festung I, 4, 4: u. f. Stadtmauer V, 5, 6: u. f.
Τεκμαίρεσθαί τινι, aus etwas schließen IV, 2, 4.
Τεκμήριον, Beweis, Zeichen III, 2, 13.
Τελεῖν, bezahlen VII, 1, 6: 2, 27: 6, 16.
Τελευτᾶν, sterben I, 9, 1: II, 1, 1. τελευτῶν, endlich IV, 5, 16: VI, 3, 8. τετελευτήκει f. ἐτετ. (wie öfters) VI, 2, 11.
Τέλη, τὰ, die Ephoren II, 6, 4: VII, 1, 34.
Τέλος, d. Ende V, 2, 9: u. f. endlich I, 10, 13: u. f. διὰ τέλους, immer VI, 4, 11.
Τέμαχος, ein Stück, besonders von gesalzenen Seefischen V, 4, 28.
Τέναγος, sumpfige Gegend, seichte Stelle, vadum, VII, 5, 12.
Τερεβίνθινον (χρίσμα), Terpentinöl IV, 4, 13.

Τέρμα, Ziel der Rennbahn, meta, IV, 8, 26.
Τετραμοιρία, d. Vierfache VII, 2, 36: u. f.
Τεῦχος, Gefäß V, 4, 28: VII, 5, 14.
Τεχνάζειν, arglisten, intrigiren VII, 6, 16.
Τέχνῃ πάσῃ καὶ μηχανῇ, sehr eifrig IV, 5, 16: durchaus VII, 8, 8.
Τέως (mit dem Participium zu verbinden), zuerst IV, 2, 12; u. f. vorher VII, 5, 8. 13; 6, 29.
Τῇδε, hier VII, 2, 13: τῇ μὲν, auf der einen Seite VI, 1, 20. (Nachher αὖ, f. τῇ δὲ, auf der andern Seite.
Τήκειν, schmelzen (Neutr.) IV, 5, 15.
Τήμερον, heute I, 9, 25.
Τιάραν ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἔχειν, königlichen Sinn haben II, 5, 23.
Τιαροειδὴς ἐγγυτάτω, einer Tiara sehr ähnlich V, 4, 13.
Τιθέναι ἀγῶνα, einen Wettkampf anstellen I, 2, 10: τίθεσθαι τὰ ὅπλα o. τ. τ. ὅπλα εἰς τάξιν o. ἐν τάξει, unters Gewehr treten, (den Schild in der Linken, und Schwert oder Lanze in der Rechten:) sich aufstellen; I, 6, 4: II, 2, 8. 21: u. f. τιθ. τὰ ὅπλα κατὰ χώραν, im Lager die Waffen ablegen I, 5, 17: ἀντία τὰ ὅπλα τιθ., entgegen marschiren, oder stellen IV, 3, 26.
Τιμᾶν, belohnen I, 9, 14: V, 8, 25: u. f.
Τιμή τινος, Preis einer Sache, daraus gelöstes Geld VII, 5, 2.
Τίμιος, theuer I, 2, 27.
Τιμωρεῖσθαί τινά τινος, Einen für et. strafen VII, 1, 25.
Τὶς, Jeder, f. ἕκαστος, V, 7, 31: τι σιτίον, et. Speise: I, 10, 18. abundirt für Deutsche II, 2, 2: VI, 2, 20: 3, 20. τὶς ist zu verstehn I, 5, 7 (bei βαρβαρικοῦ στρατοῦ, nämlich τινάς): ebenso τὶ in τοῦ ὄρους IV, 6, 15. τὶ, etwas Wichtiges, IV, 7, 23. III, 5, 16: VII, 4, 5. Τίς, τί, Fragwort, wer, welche, was?
Τί γάρ; wie? bei Uebergängen in der Rede, V, 7, 10.
Τοιγαροῦν, daher I, 9, 18.
Τοίνυν, also, daher, III, 2, 39. ja, sogar VII, 6, 19.
Τοιοῦτος. ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι, ihn als Einen solchen (dazu, d. h. ὡς σκευοφόρῳ, als Packknecht) brauchen III, 1, 30.
Τολμᾶν, wagen, thun, V, 4, 33: wollen VII, 7, 46.
Τοξεύειν, mit einem Pfeil durchbohren I, 8, 20: IV, 1, 18. mit Pfeilen schießen V, 2, 12, u. f.
Τόξευμα, Pfeil III, 4, 4: u. f.
Τοξικὴ, Bogenkunde; die Kunst, Pfeile abzuschießen I, 9, 5.
Τοσρίδε, soviel (spöttisch von einer geringen Anzahl) II, 4, 4.
Τοσοῦτος, so groß, IV, 1, 20. τοσοῦτον, ὡς, so, daß, IV, 6, 13. nur dies, nur so viel I, 3, 15: soweit V, 8, 8: τοσ. — ὅσον, nur soweit — daß III, 1, 45.
Τότε, damahls, jezt (das Gegentheil von τὸ ἀρχαῖον) I, 1, 6: dann, III, 4, 21. τότε μὲν — τότε δὲ, bald — bald VI, 1, 9.
Τοὔμπαλιν, εἰς τ., zurück. τ. ὑποστρέφειν, umkehren VI, 6, 38: εἰς τ. ἀπιέναι, zurückkehren, εἰς τ. ᾗ, den entgegengesetzten Weg als III, 5, 13: I, 4, 15: τοὔμπαλιν, im Gegentheil V, 7, 6.
Τραγήματα, Nachessen, Nachtisch (Rosinen, Feigen, Datteln u. dgl.) II, 3, 15: V, 3, 9.
Τράπεζα, Tisch (eigentlich mit 4 Füßen, τετράπεζα, sowie τρίπους mit 3) VII, 2, 33: τράπεζαι, Gerichte, Schüsseln VII, 3, 22.
Τραχὺς φωνῇ, von rauher Stimme II, 6, 9.
Τρέειν, entfliehen I, 9, 6.
Τρέπειν εἰς φυγὴν, in die Flucht schlagen I, 8, 24: τινὸς τὴν γνώμην, Jemandes Sinn umstimmen III, 1, 41: τρέπεσθαι, sich zuwenden, an sich ziehen, V, 9, 13: τ. u. τ. φυγῇ, fliehen IV, 8, 19: V, 4, 23, 24: VI, 3, 5: sich wenden, marschiren III, 5, 13: τρ. ἐπί τινα, sein Augenmerk auf Einen richten VI, 1, 19: τρ.

Υ.

Φ.

u. s. singen, den Schlachtgesang anstimmen I, 8, 18: IV, 5, 18: et. weiter sagen, ausbreiten VI, 6, 28.

Φθείρειν, verwüsten IV, 7, 20.

Φίλιος, Freund I, 6, 3: φίλιοί, die Seinigen, seine Leute I, 8, 14: φιλία χώρα, φιλία, ἡ φιλία, I, 3, 14, 19: VII, 3, 13, Freundesland: φιλία ἡ Κορύλα, die Freundschaft gegen Korylas V, 6, 11.

Φιλόθηρος, jagdliebend, I, 9, 6.

Φιλοκερδεῖν ἐκ τοῦ ἀδίκου, sich unrechtmäßiger Weise zu bereichern suchen I, 9, 16.

Φιλοκίνδυνος, waghalsig, tollkühn II., 6, 7.

Φιλομαθής, lehrbegierig I, 9, 5.

Φιλονεικία, Wetteifer IV, 8, 27.

Φιλοπόλεμος, kriegliebend, kriegslustig II, 6, 1.

Φιλοστρατιώτης, e. Soldatenfreund VII, 6, 4, 39.

Φιλοτιμεῖσθαι, beleidigt, empfindlich sein I, 4, 7.

Φιλοφρονεῖσθαί τινα, Einen freundschaftlich aufnehmen, sich bewillkommnen, IV, 5, 34: φιλοφρονούμενος, wohlwollend IV, 5, 29. 32.

Φλυαρεῖν, Possen treiben, nicht klug sein III, 1, 26.

Φλυαρίαι, Possen I, 3, 18.

Φοβεῖν, schrecken IV, 5, 17: φοβεῖσθαι, fürchten II, 6, 14. sich fürchten VI, 4, 9.

Φοβερὸς, zu befürchten, V, 7, 2.

Φόβος τινὸς, Furcht eines Menschen, aber φ. ἔκ τινος εἴς τινα, Furcht, d. Jemand b. einem Anderen erregt I, 2, 18: φόβους προσάγειν, Schreckmittel anwenden IV, 1, 23.

Φοβοῦμαι, o. Aehnliches, zu verstehn; s. οὐκ ἔτι.

Φοινικιστής, Purpurfärber; o. Fähndrich; oder e. Vornehmer, der ganz purpurfarbene Kleider zu tragen berechtigt war, ein Purpurträger, purpuratus, welche Bedeutung Schneider im Wörterbuche für die richtigere hält; I, 2, 20.

Φοινικοῦς, purpurroth I, 2, 16.

Φοίνιξ, Palmbaum II, 3, 10.

Φράζειν, erinnern II, 3, 3: anzeigen IV, 5, 29. 34.

Φρέαρ, Brunnen IV, 5, 25.

Φρονεῖν πλεῖον, klüger sein VI, 3, 18: φρ. μέγα ἐπί τινι, auf et. stolz sein III, 1, 27: φ. τὰ πρός τινα, auf Jemandes Seite sein VII, 7, 30.

Φρόνημα, Geist, Muth, III, 1, 22: 2, 16.

Φρόνιμος, klug I, 10, 7.

Φροντίζειν, besorgt sein o. w. II, 3, 25.

Φρούραρχος, Befehlshaber der Besatzung I, 1, 6.

Φρούριον, φρουροὶ, Besatzung I, 4, 15: VII, 1, 20.

Φρύγανα, Reisig IV, 3, 11.

Φύγας, ein Verbannter I, 2, 9.

Φυλακή, Besatzung I, 4, 4: II, 4, 17: φυλακαὶ, Wachen III, 1, 40: φυλακὰς ποιεῖσθαι, Wachen ausstellen VI, 3, 21: φ. φυλάττειν, Wache stehn II, 6, 10: φυλακή, Vorsicht VII, 6, 22.

Φυλάττειν τινὰ, Einem auflauern IV, 6, 11: besetzt halten I, 2, 21: φυλάττεσθαι, sich hüten I, 6, 9: u. s. sich schützen, sichern VI, 2, 27: VII, 2, 21. φυλαττόμενοι, unter (militärischer) Bedeckung, II, 5, 37.

Φυσᾶν, aufblasen III, 5, 9.

Φωνή, Sprache IV, 8, 4.

X.

Χαλεπαίνειν, eb. d. w. βαρέως φέρειν I, 5, 11: V, 5, 24.

Χαλεπὸς, rauh, wild, heftig II, 6, 9. 12: χ. ἐχθρὸς, ein erbitterter, gefährlicher Feind I, 3, 12: χ. κύων, ein beißiger Hund V, 8, 24: τὸ χαλεπὸν, die Heftigkeit IV, 5, 4: — schwer, schwer zu erobern, gefährlich III, 2, 2: IV, 8, 2: V, 6, 10.

χαλεπῶς πάνυ, sehr schwer III, 3, 13: χ. ἔχειν, verdrüßlich sein VI, 2, 16: χαλεπῶς ἔχειν πρός τ., auf Einen zürnen VII, 5, 16.

Χαλινοῦν, zügeln III, 4, 35.

Χαλκώματα, erzene Gefäße IV, 1, 8.

Χαράδρα, Thalgrund, Vertiefung, Schluft III, 4, 1, 5: u. f.

Χαράκωμα, Wall V, 2, 26.

Χάριεν, attisch χάριεν, ἐνθύμημα, e. artige Erfindung III, 5, 12.

Χαρίζεσθαί τινι, Einem angenehm o. gefällig sein II, 3, 19: χαρ. τῷ θυμῷ, dem Zorn nachgeben, sich von ihm fortreissen lassen VII, 1, 25.

Χάριν εἰδέναι, Dank wissen; χ. ἀποδιδόναι, sich dankbar beweisen I, 4, 15.

Χειμών, Sturm IV, 1, 15: u. f. Kälte I, 7, 6: V, 8, 14.

Χείρ. εἰς χεῖρας ἰέναι, handgemein werden IV, 7, 15: τινι, sich in Jemandes Gewalt begeben I, 2, 26: εἰς χεῖρας δέχεσθαι, den Feind aufhalten IV, 3, 31.

Χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ, er hat es schlimmer, schadet sich VII, 6, 4, 39.

Χειροπλήθης λίθος, Stein, der die Hand ausfüllt; großer Stein III, 3, 17.

Χειροποίητος ὁδὸς, ein gemachter, gebahnter Weg, Chaussee IV, 3, 5.

Χειροῦσθαι, unterwerfen VII, 3, 11.

Χηλὴ τοῦ τείχους, der unten vorragende Mauerrand, zur Brechung der Wellen VII, 1, 17.

Χιλὸς, Futter, Gras I, 5, 7: u. f. ξηρὸς, Heu IV, 5, 33.

Χιλοῦν, auf die Weide schicken, weiden VII, 2, 21.

Χιτὼν, Unterkleid. χ. περὶ τοῖς μηροῖς, Hose VII, 4, 4. Daher Χιτωνίσκος, V, 4, 13.

Χλαμὺς, kurzer Mantel, besonders der Soldaten, den man über dem Unterkleide (χιτών) trug VII, 4, 4.

Χοῖνιξ, ein Maaß, I, 5, 6. M. f. τριχοίνικος.

Χορεύειν, tanzen, hüpfen V, 4, 17.

Χόρτος, Futter, Gras, Heu I, 5, 5: χ. κοῦφος, eb. d. w. χιλὸς ξηρὸς I, 5, 10.

Χρῄζειν, wollen I, 3, 20: u. f.

Χρήματα, Geld I, 2, 27: VII, 1, 27: τῆς μισθοφορᾶς, Sold V, 6, 35: χρῆμα, oder τὶ, ist zu verstehn III, 2, 22.

Χρηματιστικὸς, gewinnreich, Gewinn anzeigend V, 9, 23.

Χρῆσθαί τινί τι, Einen zu el. brauchen III, 1, 40: τινὶ ὡς ἀνάνδρῳ, Einen als einen Weichling behandeln II, 6, 25. Vgl. V, 7, 5.

Χρίεσθαι, sich salben IV, 4, 13.

Χρίσμα, Salbe IV, 4, 13.

Χρυσίον, Gold (Goldmünzen) I, 1, 9.

Χρυσοῦς, golden V, 3, 12, wahrscheinlich für ἐπίχρυσος, vergoldet.

Χρυσοχάλινος, goldgezügelt, mit goldenen Zügeln I, 2, 27.

Χώρα, Reih' und Glied I, 7, 4: IV, 8, 15: κατὰ χώραν ἀπιέναι, wieder in Reih' und Glied treten VI, 2, 11: ein bestimmter Standpunkt III, 4, 33: ἐν ἀνδραπ. χώρᾳ εἶναι, servorum loco esse, Sklav sein V, 6, 13: ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ εἶναι, nichts gelten, vermögen V, 7, 28. χώρα ist zu suppliren IV, 8, 6.

Χωρεῖν, fassen, enthalten (von Maaßen) I, 5, 6: gehn, durchdringen (von Geschossen) IV, 2, 29: reisen II, 4, 10: sich aufmachen, hingehn, sich begeben I, 10, 13: IV, 7, 11.

Χωρίζειν, absondern VI, 3, 11. (τὴν δὲ ἐχώρισεν, [ὡς] ἐπ. τ. μ. ἐ.)

Χωρίον, das platte Land V, 5, 11: Ort I, 2, 24: u. f. Stadt V, 4, 30: 5, 20.

Χωρὶς, abgesondert, allein, für sich VI, 6, 2: (mit dem Genit.) ohne I, 4, 13.

Χῶρος, Grund und Boden, Gebiet, Ort. κατὰ τοὺς χώρους, durch die Dorfschaften, d. h. zu Lande (im Gegensatz Derer, die zur See reisten) V, 3, 13.

Ψ.

Ω.

Verzeichniß der von Schneiders Text abweichenden Stellen dieser Ausgabe.

Vorerinnerung.

Der beschränkte Raum gestattete dem Herausgeber nicht, seine Abweichungen von Schneiders Texte auch da zu beweisen, wo der Beweis aus der bloßen, unbefangenen, Uebersicht der bekannten Lesarten und Verbesserungen hervorzugehen schien. Vornehmlich ist dies der Fall bei Stellen, wo die Handschriften nicht übereinstimmen, und jeder Kundige das Recht hat, seine eigene Wahl zu treffen. Ebenso kann man sich meist begnügen, die Namen der Verbesserer zu nennen, da ihre Schriften Jedem zugänglich sind. Nur bei den meisten eigenen Aenderungen war eine gewisse Ausführlichkeit nöthig, um diese Aenderungen in ihr gehöriges Licht zu setzen, und die Leser von den dabei befolgten Gründen, entweder der Sprache, oder des Zusammenhangs, zu überzeugen. Wo ganze Wörter verändert sind (was selten geschah), da hat man sie durch die Schrift unterschieden. Die ziemlich häufigen Klammern bezeichnen anscheinende Zusätze von fremder Hand, woran es auch in diesem Schriftsteller nicht fehlt, dessen ungeschmückter Stil den Abschreibern Gelegenheit genug gab, Gewähltem Alltägliches unterzuschieben, und klare Gedanken durch verworrenes Mißverständniß, attische Einfalt, die ohne Eleganz undenkbar ist, durch geschmacklose Redseligkeit zu verbrämen.

Die gebrauchten Abkürzungen der Namen sind folgende: B., Buttmann; H., Hutchinson; L., Löwenklau (Leonclavius); M., Muretus; P., Porson; S., Schneider; St., Heinrich Stephanus; W., Weiske; Z., Zeune.

I. Aenderungen und Wiederherstellungen nach Handschriften, oder nach den ältesten Ausgaben.

I, 1, 4; I, 2, 6, 9; I, 5, 3, wo *πέτονται* und *πέτανται* Erklärungen des gewählten *σείονται* sind, das sich in Villoisons Auszügen findet; I, 5, 5, 15; I, 7, 18; I, 8, 14, 15, wo *σφάγια* Glossem ist, sowie auch VI, 3, 21; I, 8, 17, 19, 20, 22; I, 9, 17; II, 1, 20; II, 2, 5, 17, 21; II, 3, 6, 15, 17, 23; II, 4, 3, 19; (die etonische Lesart *δέοιτο* drückt die Sache genauer, und zugleich höflicher, aus als *χρῄζοι*. So Aristofanes Acharn. V. 639.

Ἀποκρίνεσθαι δεῖται νυνὶ πρὸς Ἀθηναίους μεταβούλους.

II, 5, 7 (*οὔτε ὅποι ἂν* ist mangelhafte Erklärung von *εἰς ποῖον ἂν σκότος*); II, 5, 8 (*παρ᾽ οὓς κατεθέμεθα* hat nichts gegen sich); II, 5, 13, wo es der Parenthese *ἐρῶ — εἶναι* nicht bedarf; II, 5, 28, 31, 35; II, 6, 6 (*ὥστε πολεμεῖν* ist unbeholfene Erklärung); II, 6, 18; III, 1, 2, 7, 26, 38 (St's *μέν* ist unnöthig); III, 2, 10, 22, 23, 26, 30 (*προτέρων* bringt Abwechselung in den Ausdruck), 31, 32, 36, 37, 39; III, 4, 8, 24, 27 (m. s. S's Vorrede), 33, 35, 39, 40, 43; III, 5, 1, 4; IV, 1, 22 (*μὲν* entspricht dem *καὶ*), 27, 28; IV, 2, 3, 4, 7, 25; IV, 3, 7, 9, 10, 12, 15, 17; IV, 4, 7, 17, 21; IV, 5, 6, 8, 13, 17, 22, 35; IV, 6, 12, 14, 22, 24; IV, 7, 2, 6, 11, 14, 20, 21, 22; IV, 8, 18, 23; V, 1, 14, 15; V, 2, 9, 12, 29, 30, 32; V, 3, 8, 11; V, 4, 12, 15, 19, 20, 21, 22, 26; V, 5, 3, 7, 18, wo *Μάκρωνας δέ γε* nicht anstößiger ist als *οἱ δέ γε Ῥόδιοι* III, 3, 17; *Ἄλλον δέ γε* V, 8, 16, u. dgl. m. Die Auslassung der Partikel *γε*

in 2 Mss. beweist wohl nur, daß der Abschreiber sie für entbehrlich hielt. Auch καὶ βαρβάρους ὄντας änderten wir nicht: es ist gewählter als das erklärende καίπερ β. ὄ. Dasselbe gilt V, 6, 1. von χρήσιμον für χρήσιμοι. V, 6, 2; V, 6, 9 (κρατῆτε verwirrt die Construction); V, 6, 10 (καί ἐστι aus dem etonischen Ms.); V, 6, 15, wo ἔδοξεν die größere Fortschreitung der Handlung sprachgemäßer andeutet als ἐδόκει, das wahrscheinlich aus dem Folgenden hieher wanderte; die Vermeidung des hiatus nicht einmal in Anschlag gebracht. V, 6, 20, 21 (das wiederholte ταῦτα ist Glossem), 24, 25, 36; V, 7, 12, 19, 20, 22, (ἦσαν δὲ νὴ Δία οἳ καὶ ἡμῶν ἔδεισαν widerspricht dem bisher ruhigen Karakter dieser Rede; m. vgl. §. 32;) V, 7, 25; V, 8, 1, 2, 11; (καὶ ἡμεῖς ist unnöthig, und beruht auf Mißverständniß: denn καὶ γὰρ ἡμεῖς steht für καὶ ἡμεῖς γάρ.) V, 8, 13, 21, 25; V, 9, 5, 9, 18, 20, 21, wo die Pariser Schreibung wohlklingender ist. Auch S. zog sie vor. V, 9, 26, wo das voreilige οὔτ᾽ ἐμοὶ den Zusammenhang stört; V, 10, 18; VI, 1, 6; (warum soll ἐπεὶ ἐντύχησαν besser sein als ἐντυχήσαντες, da die tempora finita hier so gehäuft sind?) VI, 1, 13, 16, wo das zweite πολὺ von dem ersten handschriftlichen bedingt wird; VI, 1, 22, wo προβάτια dem γραΐδια und γερόντια nachgeäfft ist; VI, 1, 23; VI, 2, 19; VI, 3, 4, 25 (προσβολὴν ist Tautologie); VI, 3, 27, 29, 30; VI, 4, 5, 6, 10, 11, 13, 18, 20; VI, 4, 26; VII, 1, 1, 3, 9 (καὶ οὐκ ἔχοντες, ein handgreifliches Glossem, das in 2 Handschriften fehlt, sollte Niemand mehr dulden); VII, 1, 17, 24, 36 (außer im Pariser Ms., steht ὅτι vor ὅστις: m. vgl. die Anmerkung zu VII, 2, 14, im 3. Abschnitt); VII, 1, 37; VII, 2, 8, 14, 17, 24, 32, 36; VII, 3, 3, 10, 21, 31, 32, 42, 45; VII, 4, 4, 5, 15 (nach Aldus); VII, 5, 5, 16 (da ἐφαίνετο vorhergeht, so ist ἐφαίνοντο, Trotz seiner guten Autoritäten, doch dem alten ἐγίγνοντο nicht vorzuziehen); VII, 6, 2, 10, 22, 23, 35; VII, 7, 11, 28, 32, 38 (βουλόμενος steht wirksamer neben δυνηθείην als hinter ἐχθρόν); VII, 7, 45 (με darf nicht fehlen), 46, 55.

II. Aenderungen nach alten Schriftstellern, besonders aber nach früheren Herausgebern und Bearbeitern.

I, 6, 3, nach St.; I, 6, 7, nach S.; I, 6, 9, nach B. und G. Hermann; I, 7, 6, nach W.; I, 7, 19, nach St. und W.; II, 1, 16 nach P. (die etonische Handschrift hat τοσοῦτοί τε); II, 2, 11, nach S.; II, 3, 22, nach Z. und W.; II, 3, 23, nach Suidas; II, 5, 40, und II, 6, 8, nach S.; II, 6, 12, nach H. und Larcher; II, 6, 26, nach Suidas und P.; III, 1, 17, und III, 2, 5, nach S.; III, 2, 19, nach Priscian, Seite 1201. bei Putsch, nur daß sich dort ebenfalls das sprachwidrige ἡμᾶς für ἡμῶν findet; III, 3, 4, nach W.; III, 3, 20, nach Aristofanes, Pollux, Hesychius, H.; III, 4, 13, nach M. und H.; III, 5, 7, nach W.; III, 5, 13, nach P.; IV, 5, 25, nach S., Epist. ad Ph. Buttmann. p. XVIII; IV, 5, 27, nach Suidas; IV, 6, 10, nach H.; IV, 7, 2, (ἀλλ᾽ ἀπότομον) nach L. und Andern; IV, 7, 12, nach Suidas; IV, 8, 23, nach L. und Andern; V, 3, 8 (Σκιλλουντίῳ), nach W.; V, 4, 19; V, 6, 20, wo L's δὴ dem zweideutigen δὲ vorzuziehen ist, S. aber Alles verwirrt, wenn er in den Worten πλοῖα δὴ (δὲ) ὑμῖν πάρεστιν die libertas domum abeundi ausgedrückt findet, da der Sinn ist, daß man mit diesen Schiffen, welch Land am Pontus man wolle, überfallen könne. Auch der Aenderung ἡμᾶς für ὑμᾶς bedarf es nicht. V, 8, 24, (τοῦτον, für τούτῳ, wie τοὺς κύνας,) nach St.; V, 9, 8, nach Athenäus; V, 9, 20, nach Z.; V, 9, 28, nach P.; V, 10, 10, nach S.; VI, 2, 2, nach M.; VII, 1, 15, nach St.; VII, 1, 30, nach Brodäus; VII, 3, 32, nach Athenäus, der nur τῷ für τῶν hat (m. s. d. Verzeichniß der eigenen Aenderungen bei IV, 7, 19), sowie auch d. Wolfenb. Ms. und d. alten Ausg., mit Pierson ad Moerin p. 217, und Andern. S's Erklärung seiner Lesart ist abentheuerlich. VII, 3, 47 (ὑμῶν), nach Castalio und Amasäus; VII, 7, 36, nach W. und S.

III. Aenderungen des Herausgebers.

I, 4, 4, 7, 14, 15; (πιστοτάτοις ist falsch, wie der Zusammenhang zeigt. Ueber das active πιστὸς vgl. m. unter Andern P. zu Euripides' Hekuba, V. 1125.) I, 4, 19; I, 6, 9, wo in den Büchern steht σχολὴ ἢ ἡμῖν, die gemeine Wortfolge, deren Uebellaut nur ein nachlässiger Abschreiber verkennen konnte. Aus gleichem Grunde ward II, 4, 4, in ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδὸς, und VI, 3, 1, in ᾖ ἡ εἴσοδος, der Artikel getilgt, VI, 4, 30 aber εἶναι ἐπιτήδειοι geschrieben für ἐπιτ. εἶναι, und ebenso VII, 3, 42 εἰ ἴχνη εἴη für εἰ εἴη ἴχνη, was kaum auszusprechen ist. I, 7, 14; I, 8, 9, wo das Gewöhnliche — τοξόται. Πάντες δὲ (δὲ fehlt im Wolfenbüttler Ms. und in den ältern Ausgaben) οὗτοι κατὰ ἔθνη, ἐν πλαισίῳ πληρεῖ ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο schwer zu fassen ist. Das Asyndeton in den Worten Ἐν πλαισίῳ u. s. w. wird Niemand befremden, am wenigsten bei Xenofon, der diese Redefigur nicht selten gebraucht. I, 8, 11, wo man sich für die gewählte Form ἀνασχέσθαι entschied, sowie II, 6, 27. für παρασχέσθαι. M. vgl. VI, 4, 14. I, 8, 14 mußte ἔτι προσιόντων (kurz vorher steht ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον) dem malerischen ἐπιπροσιόντων, Platz machen. I, 9, 17, 19, 22. I, 10, 4, wo besonders ὡς ἤδη πάντες (ihre ganze Partei, ihr ganzes Heer) νικῶντες wieder hergestellt ist. I, 10, 5, 6, wo sowohl συστραφέντες, als das, von S. aufgenommene, στραφέντες auf guten Autoritäten beruht, συστραφέντες aber bedeutender und mithin vorzuziehen ist. Ὡς ταύτῃ προσιόντες καὶ δεξόμενοι ist Hyperbaton für ὡς καὶ δεξ. τ. πρ. I, 10, 16; II, 3, 12, 23 (bisher: — λυποίη· ἀδικοῦντα μέντοι πειρ. — ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι u. s. w.). II, 4, 24 (das handschriftliche Ἄλλωνος oder ἄλλωνος ist nichts Anderes als ἄλλων ὡς); II, 5, 13, 22, wo ἰσχυρὸν für ἐχυρὸν die von Schäfer, Meletem. crit. I, 1, 26. bemerkte Verwechselung beider Wörter an einem neuen Beispiele zeigt. II, 5, 39. Προδόντες ἡμᾶς und καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες kann nicht zusammmen stehn, was auch Andre fühlten. II, 6, 26 (τοῦτο für Suidas' τούτῳ); III, 1, 10, wo δὲ, welches der Sinn fordert, wegen des ähnlichen διὰ übersehn scheint; III, 1, 24, wo ταὐτὰ unnöthig ist; III, 2, 17 (Κύρειοι für Κυρεῖοι). III, 2, 19. verräth der ungewisse Platz von ἐστὶν, das in den Ausgaben hinter ἀσφαλέστερον steht, die Erklärung. III, 2, 31 ist die Interpunction der Worte καὶ πρόσθεν — κολάζειν berichtigt. III, 4, 16 kann das handschriftliche τὲ (für γὲ) nicht zu Περσῶν gehören, wie S. will. III, 4, 23, 32, 35, 49; III, 5, 4, 9, 10, wo die Wortversetzung offenbar ist; IV, 1, 2, 3, 10, 18; IV, 2, 1. (nach der Randlesart des St. und der Pariser Handschrift); IV, 2, 5, 19, 22, wo καὶ γὰρ dem Sinne nicht genügt; IV, 3, 1 (m. vgl. IV, 1, 2); IV, 3, 11 (τό τε ist auch IV, 6, 3 mit τότε verwechselt worden); IV, 3, 17: IV, 4, 2 (m. vgl. III, 4, 24); IV, 4, 7, 10, 13, (zur Vertheidigung des, im Register vorgeschlagenen σύκινον, [die Mss. haben σνϊνὸν] kann angeführt werden, daß die bengalische Feige ein Oel giebt, welches zum Schwärzen der Schiffe dient.) 14 (H's κατὰ τὰς κώμας ist willkührlich); IV, 5, 5 (m. vgl. §. 11. und IV, 4, 1), 26, wo ἐν in ἐνῆσαν aus dem vorhergehenden —ιν entstanden sein mag, und καὶ — αἱ κριθαὶ von einem unverständigen Ausleger herrührt. IV, 6, 12 ist ἀμαχίτως in ἀμαχεὶ ὡς kaum zu verkennen. Xenofon wechselt mit den Formen ἀμαχεὶ und ἀμαχέτως, wie mit ὁμαλὴς und ὁμαλός. IV, 6, 3 ist Τοῦτό τε Erklärung von Τό, τε, und καὶ ἀμέλεια gegen den Zusammenhang. IV, 7, 2, 16, 17, 19 (ἑαυτῷ für ἑαυτῶν: m. vgl. VII, 3, 20, VII, 3, 32, und besonders Schäfers Melet. crit. p. 109.), 20, 23 (μεῖζον vor τι in den Büchern ist Erklärung: m. s. nur Matthiä's vollständ. griech. Gr. S. 674.); IV, 8, 27 ἀκμαζόντων anstatt des widersinnigen αἰχμαλώτων, das, allem Ansehn nach, ein Schreibfehler ist. IV, 8, 28. (Ἔνθα δὴ, nach Ἔνθα δὲ im Etonischen Ms.); V, 1, 15 (m. vgl. §. 16). V, 2, 9 ist weder Καὶ ἐδόκει, noch Ἐδόκει γὰρ, hinlänglich autorisirt, und die Auslassung des τὲ vor dem ähnlichen το wahrscheinlich. V,

2, 13; V, 3, 2; V, 4, 6 (ὡς für καὶ, wie auch V, 5, 2, und öfters, verschrieben ist); V, 4, 15 (τοὺς für τούτους, welches Pronomen zu oft vorkommt); V, 4, 25, 26, 33 (offenbar gehören die Worte Ἐζήτουν. — οὗτος, womit wir dies Kapitel schließen, nicht hinter ἀνθέμιον §. 32.), V, 5, 12 setzten wir Εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε für Εἰ δὲ τ. ποιήσητε, was in einem Attiker schwerlich zu vertheidigen ist; und im nächsten §. Ἡμεῖς δὴ (Nos scilicet) für Ἡ. δέ. Eine häufige Verwechselung. V, 5, 20 hat αὐτὸ τὸ χωρίον keinen Nachdruck. V, 5, 24 veränderten wir das gewöhnliche Καὶ ξενίοις in Καὶ δὴ ξ., nach dem aldinischen καὶ δεξενίοις. V, 6, 7 fühlte auch S. das Fehlerhafte des Bisherigen — ποιεῖσθαι· οὐ γάρ ἐ. ἄλλῃ, ᾗ ᾗ τὰ κέρατα u. s. w. Im Wolfenb. Ms. steht ἄλλῃ τὰ κ. V, 6, 14 scheint das erste πρέσβεις Erklärung, und οἱ für οὗτοι zu stehn, wie z. B. Hellen. I, 1, 30, u. a. a. Stellen. V, 6, 22 ist ὄντων überflüssig, da hingegen ὄντως den Gedanken verstärkt. V, 6, 19 ist das gewöhnliche ὅτι vor εἰ ebenso unnöthig als VII, 2, 14, und VII, 4, 5. Die Stellung der Partikel nach dem Bedingungssatze ist eine Eleganz, von welcher die Abschreiber nichts ahndeten, die aber durch andre Stellen, z. B. durch VII, 1, 36, nach dem Pariser Ms., außer Zweifel gesetzt wird. V, 6, 36 schrieben wir ἐδέδισαν, und ἱκανῷ für ἐκεῖ, was anerkannt falsch ist. M. vgl. über ἱκανὰ V, 1, 10, V, 3, 1, V, 9, 14. V, 7, 6 (ἔνθα für ἔνθεν, dem Sinne gemäß.) V, 7, 10 wird ἐγὼ durch ἐγώ τινι mehr hervorgehoben als durch ἐγὼ τίνι. V, 7, 17 ist der hiatus ῃ ἡμεῖς vermieden. V, 7, 30 ward der Zusammenhang der Sätze durch die Interpunction hergestellt. V, 8, 13 kann das gewöhnliche δι' ὑμᾶς, nur verschrieben sein. Man weiß, wie häufig die Abschreiber in den abgekürzten Endsylben der Wörter irren. V, 8, 22 findet sich in Τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐῶντες αὐτούς, kein rechter Zusammenhang weder mit dem Vorhergehenden noch mit dem Folgenden. Xenofon will sagen: „Dadurch (durch eure Gleichgültigkeit gegen Unordnungen) gabt ihr den Schlechten Vollmacht, zu freveln," und dieser Sinn wird deutlich ausgedrückt, wenn man so schreibt: — τοῖς κακοῖς ὑβρίζειν, ἐῶντες αὐτούς. Ἐῶντες αὐτοὺς, dum eos impunitos dimittitis. Αὐτῶν ist Mißverstand eines Auslegers, der die Beziehung von ἐξουσίαν ἐποιήσατε auf ὑβρίζειν nicht sahe. V, 9, 8. W. verwirft εἶτα, und mit Recht. S's Kolon hinter λῃστὴν frommt nicht. Das Wort ist verderbt, vielleicht aus ὄντα. VI, 1, 8 gehören offenbar die Worte Ἄλλοι δ' ἄλλῃ ἐπετίθεντο vor ὥστε — χωρίου, als Grund. VI, 2, 19. VI, 3, 2 hat S. eigenmächtig das handschriftliche ἐπεξόδια in ἐπ' ἐξόδῳ verwandelt. VI, 4, 5. Unrichtig heißt es hier in den Büchern: καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος, καὶ εἰλήφεσαν· Mehrere Mss. und die alten Drucke haben ἄλλος εἰς, worin ἄλλοσε steckt. Das unnütze αὐτοῖς hinter σφίσιν wandert; ein verdächtiger Umstand. VI, 4, 22 ist der hinter ἀποδράντα wiederholte Name Δέξιππον unduldbar. VII, 1, 10 verdient die Abtheilung — διαπραξόμεθα. Οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα keineswegs den Vorzug vor der gewöhnlichen. VII, 2, 11 (bisher stand ἀποσπάσας vor ἐστρατοπεδεύσατο); VII, 2, 14 (m. s. d. Anmerk. bei V, 6, 19); VII, 3, 20, wo τούτων den Gedanken verdreht, der bloß dieser ist: Jemehr du dem Könige schenken wirst, destomehr wirst du von ihm beschenkt werden. Das iota subscr. wird bekanntlich öfters mit ν verwechselt. M. vgl. IV, 7, 19. VI, 3, 31, ist das neuerlich hinter προκινδυνεύειν eingeschobene ἐθέλοντες, dessen Begriff in προϊέμενοι liegt, Erklärung. Das, ohne besondern Nachdruck, wiederholte κτήσῃ erregt Verdacht, und ward von uns mit καταστήσῃ vertauscht, was sich im Wolfenb. Ms. und in den alten Ausg. findet. VII, 4, 5: VII, 6, 3. Hier giebt S's. Interpunction — εἶναι, καλεῖ — ξενίῳ. Καὶ — einen sehr matten Sinn, und stimmt überdies nicht zu dem Gegensatze Ξενοφῶντα δὲ οὐ καλεῖ. Ἐξένιζε heißt „er pflegte gastfreundlich aufzunehmen." VII, 6, 24. Daß Οὐκ εἰς — πύλας Frage ist, zeigt das doppelte οὐκ. So verschwindet alle Schwierigkeit. VII, 6, 30. steht in den Büchern τῆς

ἀσφαλείας. Allein μισθὸς τῆς ἀσφ. heißt „Preis für seine (des Seuthes) Sicherheit;“ ein ganz unpassender Gedanke. Hingegen steht προσοτέλοι τῇ ἀσφαλείᾳ für ἐτέλει πρὸς τῇ ἀσφαλείᾳ (τῇ ὑμῶν, „wenn er nicht zu eurer, durch ihn erlangten, Sicherheit, euch überdieß noch großen Sold dazuzahlte“), und ist Das, was man hier erwartet. Daß auch ς mit dem iota subscr. verwechselt zu werden pflegt, ist bekannt. VII, 6, 44. Ταῦτα (nicht ταὐτά) ist recht, weil es sich auf das Folgende ὡς — δέοι bezieht. VII, 7, 7 ist das bisherige ἐκόντων für ἐχόντων, unstatthaft. Diese Wörter wurden auch anderswo verwechselt. VII, 7, 31, 52 (ὅπου gehört nicht hieher), 55 (das attische ἐλῶντας für ἐλάσοντας), VII, 8, 2, wo der Gedanke αὐτὰν verlangt. VII, 8, 4. Θύεσθαι καὶ ἃ εἰώθει ist unverständlich. Καθὰ εἰώθει, wie vorher ὥσπερ εἰώθειν. VII, 8, 12 paßt ἀπέδρα nicht zu χρήματα. Κτήματα ist vom Vieh zu verstehn, das die Sklaven forttrieben. M. vgl. §. 16.

Von den eingeklammerten Wörtern und Stellen scheint es hinlänglich nur einige herauszuheben, um den Gesichtspunkt auch für die übrigen zu bestimmen. So rührt wahrscheinlich I, 3, 15 das erste εἶπε nicht von Xenofon her, sondern man muß es entweder aus dem Folgenden hierher beziehen, oder hinzudenken, wie εἶπον in Οἱ δ' οὐδὲν Rhesus, V. 780. I, 8, 8 ist das erste ἐγίγνοντο unrichtige Erklärung, indem man bei ἐγγύτερον vielmehr ἐφάνη aus dem Vorigen zu wiederholen hat. I, 10, 1 sind die Worte καὶ οἱ σὺν αὐτῷ aus §. 2 genommen, wie das folgende Participium und Verbum in der einfachen Zahl zeigt. Βασιλεὺς steht ebenso §. 4. I, 10, 13 ist S's. Vorwurf einer ταυτολογία inepta nur zu gegründet. II, 3, 23 kann χώραν für sich eben so wenig mißverstanden werden als §. 26, und sonst. II, 5, 8 beziehen sich die Worte παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα bloß auf τῶν θεῶν, und τε καὶ τῶν ὅρκων ist daher ohne Zweifel Zusatz von fremder Hand. IV, 3, 8. Αὗται δὲ (αἱ πέδαι) αὐτῷ αὐτόματοι περιῤῥυῆναι, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν, ὅποσον ἐβούλετο. Der Gleichklang λυθῆναι *) würde sich dem Kenner als Erklärung verrathen auch ohne die Lesart des Wolfenb. Ms. und der Juntinischen Ausg., ὥστε λυθῆναι διαβ., wodurch der Verdacht volle Bestätigung erhält. IV, 7, 22 ist δασέων βοῶν, das man vielleicht aus V, 4, 12 hernahm, neben ὠμοβοΐνα überflüssig. IV, 7, 26 wird wohl Niemand zweifeln, daß die Worte τὰ αἰχμάλωτα γέῤῥα Glossem von πλῆθος δερμάτων ὠμοβοΐνων sind. Lederne Schilde hatte man nur etwa 20 von den Barbaren erbeutet (m. s. §. 22.); aber man schnitt daraus eine Menge von Rindshäuten, woraus sie bestanden, wie Ajax' Schild, und hing diese auf Stäben auf, zum Denkmal. IV, 8, 20 eilt ἄφρονές τε ἐγίγνοντο dem Gange der Erzählung voraus, und ist unvereinbar mit dem Folgenden οἱ δὲ πολὺ μαινομένοις (ἐῴκεσαν). V, 2, 24 hat S's. Rath, αὐτοῖς wegzulassen, um so mehr Annehmliches, da die Worte Θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας einen regelmäßigen Senar bilden, oder, δίδωσιν dazugenommen, einem Jamb. tetram. catal. Oder ist Dies wirklich eine, bisher unerkannte, Dichterstelle? Gegen Xenofons Art, besonders in den sokrat. Denkwürdigkeiten, wäre die Einmischung eines bedeutenden, und vielleicht sprüchwörtlichen, Verses nicht. VII, 2, 25 sagt ἀδελφῷ, nach thrakischer Ausdrucksart, Dasselbe, was φίλῳ, und wanderte höchst wahrscheinlich aus Seuthes' Rede §. 37. hierher. VII, 3, 36 ist καὶ ὑμᾶς, ein schielender, unnützer Zusatz. VII, 4, 11 trifft αὐτῷ vor αὐτοῦ nicht allein der Vorwurf des Uebelklanges, sondern es beeinträchtigt auch den Gedanken, indem hier nicht allein von Seuthes, sondern von einem gemeinschaftlichen Beschluß der Anführer, die Rede ist.

*) Bald darauf ist wohl das reimende Ἀριστῶντι δὲ Ξενοφῶντι ebenfalls für interpolirt zu halten; besonders, da im etonischen Ms. steht Καὶ ἀρ. τῷ Ξεν. Daß Xenofon eben frühstückte, ergiebt sich aus dem ganzen Zusammenhange. Daher möchten wir vorschlagen, zu schreiben: Τῷ δὲ Ξεν. προσέτρεχον.







